శ్రీ

ధర్మఖండము

ఈఁదులపల్లి భవానీశకవీంద్ర

ప్రణీతపద్యకావ్యము



శ్రీపీఠికాపురసంస్థానాధీశ్వరుల యాజ్ఞ ననుసరించి

విమర్శాదర్శక

వడకుదుటి వీరరాజకవిగారిచేఁ

బరిష్కరింపఁబడి

శ్రీ విద్వజ్జన మనోరంజనీ ముద్రాశాలయందు

ముద్రింపఁబడినది.

1931.

శ్రీ దేవాయ నమః

ఉపోద్ఘాతము

కవితాకన్యక విహరించుసుందరోద్యానమునందు పరిధవిల్లురమ్యతరశ్రేణులు మూఁడు. ఒకటి ధర్మప్రసంగ రంగస్థలాభిశోభితము; వేఱొకటి చారిత్రవిశేషసురద్రుమశోభాపరంజితము; నానావిధప్రకృతివిషయమృదులతావిరాజిత మింకొకటి. ఈమూఁడుశ్రేణులును నానందప్రదములును, విజ్ఞానసంధాయకములును, నిసర్గమనోహరములు నై పరస్పరసంబంధము గలిగి విలసిల్లుచుండును. ఈ శ్రేణీత్రయములో మొదటిదానియందాకన్యక సంచారముసేయునప్పుడు, భక్తి నీతి వైరాగ్యాదులెల్ల దివ్యమూర్తులం దాల్చి, ప్రీతిమెయి నామెకు స్వాగతమిచ్చి, యనేకప్రస్తావములతో నాయారంగస్థలంబుల నామెతో నర్తించుచుఁ గాలక్షేప మొనర్చుచుండును; రెండవదానియందామె విహరించునప్పుడు, చరిత్రవిశేషంబు లన్నియు స్థిరతరవృక్షాకృతులను ధరియించి,తదీయామృతసేచనదోహదక్రియలచే శాఖోపశాఖాసంశోభితంబు లై, పుష్పఫలసంపత్సమృద్ధంబు లై వినమ్రభావముతో విరాజిల్లుచుండును; ఇఁక నా సుందరి మూఁడవవీథిని వాహ్యాళి యొనర్చునప్పుడు, నానారసభావలతా సమలంకృత యగుప్రకృతిదేవి, మందహాసాంచితసుందరవదనార

విందముతో, విస్ఫురద్విశాలనేత్రేందీవరంబులతో, పాటలాభి శోభితగండఫలకంబులతో, రోమహర్షణాభిరామగాత్రయష్టితో నామెకుఁ బ్రత్యుత్థాన మొసగి, మృణాళసుకుమారము లైన బాహువల్లికల నామెను గౌఁగిటం జేర్చి, యామెతో యథేష్ట విహారంబులు సలుపుచుండును. మఱియు నీమూఁడువీథుల యందును నొకదానినుండి వేఱొకదానిలోనికిఁ బోవుటకు నడుమ నడుమ విశాలమార్గము లనేకము లేర్పడియుండును. అక్కన్యా కామణి విలాసవిభూషితయై యొకవీథినుండి వేఱొకవీథికిఁ బోయి విహరించుచుండును. ఒక్కొక్కప్పు డానందాతిరేకంబున నామె యమ్మూఁడువీథులయందును స్వేచ్ఛమైఁ జెలలాడు చుండును. అట్టివేళలయందే నానావిధధర్మప్రతిపాదకంబు లగు పురాణేతిహాసాదు లావిర్భవించుచుండును.

మనపురాణేతిహాసముల ప్రప్రథమజన్మస్థాన మార్యావర్త దేశము. అక్కాలమున నద్దేశమును గీర్వాణభాషాయోష పరిపాలించుచుండెను. కాలక్రమమున నామె భారతవర్ష మంత యుఁ దనయేలుబడికిఁ దెచ్చుకొని తుదకుఁ జక్రవర్తిని యయ్యెను! దేశభాషాసీమంతిను లెల్లరు నామెకు సామంతపు రాణు లైరి. దేశమునం దంతట నామెయధికారమే చెల్లు చుండుటచేఁ బురాణాదిగ్రంథము లెల్లయెడలఁ బ్రచారము సేయుచుండెను. ఒక్కయధికారమే యెల్లకాల మొక్కదేశమునసే సాగుచుండుట ప్రకృతిలక్షణము గాదు. దానంజేసి కాలము

క్రమించినకొలఁది గీర్వాణవాణిపలుకుబడి తగ్గిపోయెను. సామంత రాజ్ఞీమణులు మేలుకొని తల లెత్తిరి. ఇప్పుడు వారికిఁ బురాణ విజ్ఞాన మావశ్యక మయ్యెను. ఐననేమి? అది జనసామాన్యమునకు దురవగాహమైన సంస్కృతభాషయందు సంఘటితమై యుండెను. దానంజేసి, యాయాయేలికలప్రోత్సాహాతిరేకంబున దేశభాషాకవులు తమతమభాషలలోనికి నాయాపురాణాది గ్రంథములను బరివర్తించుకొనిరి. అట్లే మనయాంధ్రమహాకవులును దత్తత్పురాణవిజ్ఞానము నాంధ్రలోకమునకు విశదము సేయుపొంటె వానిని దెలుఁగుబాసలోనికిఁ దెచ్చి తాము గృతార్థు లగుటయేకాక తమవారి నందఱను జరితార్థులను గావించిరి. ఈరీతిని భారత, భాగవత, రామాయణములేకాక, మత్స్యకూర్మాదులును, శైవ వైష్ణవాదులును నగుపురాణములును దెలుఁగులోనికి వచ్చి, యాంధ్రులకుఁ గరతలామలకములై సుజ్ఞానప్రదము లైనవి.

వ్యాసమహర్షిప్రణీతము లని చెప్పంబడుపురాణములన్నిటిలో స్కాందపురాణము మిగుల గొప్పది. దానియందేఁబదిఖండములు గల వందురు. వానిలో భీమఖండము, కాశీఖండము, శివరహస్యఖండము, నాగరఖండము మొదలగు కొన్నిఖండములు శ్రీనాథాదిమహాకవులచేఁ దెలుఁగింపఁబడి యాంధ్రదేశమున వ్యాప్తిని గాంచినవి. అట్టిఖండములలో మఱియొక్కటి యగునీ

ధ ర్మ ఖ ం డ ము

అనుమానవధర్మపరిబోధకం బగు మేలిభాగమును దరువాతి పౌరాణికకవులలో నొక్కఁ డగు

ఈఁ దు ల ప ల్లి భ వా నీ శ క వి

అనునాఱువేలనియోగిచంద్రుఁడు తెలుఁగులోనికిఁ దెచ్చెను. ఈతఁడు భారద్వాజగోత్రపవిత్రుఁడు; నరసామాత్యపౌత్రుఁడు; శంకరమంత్రిపుత్త్రుఁడు. ఈతనితల్లి అచ్చమాంబ. ఇమ్మహాకవీంద్రునియిష్టదైవము, 'అమృతలింగ' మని పేర్కొనఁబడు శ్రీశైలమల్లికార్జునదేవుఁడు. ఒకానొకశనిత్రయోదశినాఁ డీతఁ డుపవసించి, పార్థివలింగపూజాదికము నెఱవేర్చుకొని విశ్రమించి యుండఁగా, ఆనాఁటినిశీథవేళ నీతనిస్వప్నమున నమ్మహాదేవుఁడు సాక్షాత్కరించి, సమస్తధర్మప్రతిపాదకం బగు ధర్మఖండము నాంధ్రీకరించి తనపేరఁ గృతియిమ్మని యానతీయఁగా, నాతఁ డవ్విషయమును దనవిద్యాగురు వగు దిట్టకవి వేంకటరాయకవిసింహునకు విన్నవించి, యాతనియాదేశమున నీగ్రంథరాజమును శ్రీశైలనాథునకుఁ గృతిగ నొసగి, తాను గృతార్థుఁ డై యాంధ్రలోకమును ధన్యమును గావించెను.

ఈభవానీశకవి యెచ్చటివాఁడో, యీతనిచరిత్రమేమో యెంతగాఁ బరియత్నించినను దెలియంగరాలేదు. వీరేశలింగము

పంతులవారికవిచరిత్రమందైన సీతనింగూర్చిన విశేషవిషయము లెవ్వియు వ్రాయఁబడియుండలేదు. సాధారణముగా నింటిపేరులు గ్రామనామములనుబట్టి యుండును గావున నీ 'ఈఁదులపల్లి' యెచ్చటిదో యని విచారింపఁగా, నీపేరు గలగ్రామ మివ్వు డెచ్చటను గానరాలేదు. కాని 'ఈఁదుల' యను నక్షరత్రయము మొదటఁ గలగ్రామములు పెక్కులు గానవచ్చెను :—

(1) ఈఁదులపాలెము (గుంటూరు)
(2) ఈఁదులకుంట (ఏలూరు)
(3) ఈఁదులగూడెము (నూజివీడు)
(4) ఈఁదులఖండిక (నెల్లూరు)
(5) ఈఁదులకోట } (ఎల్లవరము)
(6) ఈఁదులవలస } (ఎల్లవరము)
(7) ఈఁదులమద్దాలి (గుడివాడ)
(8) ఈఁదులవలస (శ్రీకాకుళము)

ఈపైని జెప్పఁబడినవి గాక,

(9) ఈఁదుపల్లె (రేపల్లెతాలూకా)
(10) ఈఁదురాపల్లె (తెక్కలి)
(11) ఓదులపల్లె (కదిరి)
(12) ఈఁదరపల్లె(అమలాపురము)

అనుగ్రామములును గనఁబడుచున్నవి. వీనిలో 9 వ సంఖ్య గల 'ఈఁదుపల్లె' యే పూర్వము 'ఈఁదులపల్లె' యై యుండును. గోదావరీమండలములోనియార్వేలవారు సామాన్య ముగ గుంటూరు, నెల్లూరు మొదలగుమండలములనుండి వలస వచ్చినవారే కావున నీ 'ఈఁదులపల్లి' వారును నట్లు వచ్చిన వారేయై యుందురు. కాకినాడసమీపమున నడకుదురుంబోలె*

* నడుకుదురు గుంటూరుమండలములోనిది. అక్కడనుండివచ్చిన నడుకుదుటివారే పిమ్మట నడకుదుటివారైనారు. కాకినాడసమీపమున నున్న 'నడకుదురు' గ్రామమున కానామము వారివలననే వచ్చినది.

అమలాపురముసమీపమున 'ఈఁదులపల్లె' యు, కాలక్రమ
మున నిక్కవిపూర్వులపేర నిర్మింపఁబడియుండును. అదియే
యిక్కాలమున 'ఈఁదరపల్లి' గా మాఱినది గావలయును.
భవానీశకవి యీ యీఁదరపల్లినివాసుఁడై యుండెననుట
కుఁ గొన్ని హేతువులును గానవచ్చుచున్నవి. ఎవ్వియన,

(1) 'ఈఁదరపల్లె' కరణములయింటిపేరు 'ఈఁదర
పల్లె' వారు. వారిగోత్రమును, మనకవిగోత్రమును నొక్కటియె.

(2) కవిమంత్రగురువు ఇవటూరి సాంబయ్యగారు. ఇవ
టూరివా రమలాపురముతాలూకాలోఁ బెక్కురు గలరు.

(3) ఇక్కవివిద్యాగురువు దిట్టకవి వేంకటరాయకవి.
ఈవేంకటరాయకవితండ్రి యైనవెణుతురుఁబల్లి విశ్వనాథకవి
పెద్దాపురసంస్థానాధీశ్వరుఁడైనవత్సవాయ పెద(ముసలి) తిమ్మ
రాజుగారికిఁ దనశేషధర్మకావ్యము నంకితమొనర్చెను. మఱియు
నాతనిసోదరి పేరమాంబ యప్పటిపెద్దాపురసంస్థానమంత్రి యైన
యేనుఁగు గుర్వరాజు (ఏనుఁగులక్ష్మణకవికిఁ బ్రపితామహుఁడు)
భార్య. ఈహేతువులంబట్టి దిట్టకవివారు గోదావరిమండలము
లోనివారే. మఱియుఁ బైతిమ్మరాజప్రభువు దాక్షారామ
భీమేశ్వరస్వామిని సందర్శింపవచ్చినప్పు డాతనిమంత్రి యగు
గురువప్రధాని, (తనబావమఱఁదియైన) విశ్వనాథకవిప్రజ్ఞావిశే
షాదులనుగూర్చి తనప్రభువునకు విన్నవింపఁగా, రా జాతనిని
బిలిపించినట్లు శేషధర్మకావ్యమునఁ గలదు, కావున విశ్వనాథ

కవి దాక్షారామ, తత్ప్రాంతగ్రామనివాసి యై యుండును. ఆతనినందనుఁడు వేంకటాద్రికవియు(కవిగురువు) నచ్చటివాఁడే. (వెలుతురుఁబల్లివారే బిరుదనామముచే దిట్టకవివారైనారు!) దిట్టకవివారు అమలాపురముతాలూకాలో 'దిట్టము'గా నున్నారు.

(4) శ్రీపీఠికాపురసంస్థానాధీశు లైన శ్రీ రావు మాధవ రాయనింగారికిఁ దనవాసవదత్తాపరిణయమును గృతిగా నొసగిన వక్కలంక వీరభద్రకవియు, మనభవానీశకవియు సహాధ్యాయులు. వీరభద్రకవి, అమలాపురముతాలూకాలోని 'పుల్లేటికుఱ్ఱు' గ్రామనివాసి యైన *దెందులూరి (అయ్యగారి) లింగనారాధ్యునికిఁ గొంతకాలము శిష్యుఁడై యున్న హేతువునఁ దత్సహాధ్యాయి యైన భవానీశకవియుఁ దత్ప్రాంతమువాఁడగుట నిశ్చయము.

పైవిషయములు, ఏనుఁగు లక్ష్మణకవి జాహ్నవీమాహాత్మ్యములోని యీక్రింది సీసపాదములనుబట్టి తెలియవచ్చును.

"సీ. మత్పితామహుఁడేనమామ వెల్తురుఁబల్లి
విశ్వనాథకవీంద్రు విపులయశుని

---

* ఈలింగనారాధ్యుఁడు మన్మాతామహునికిఁ బ్రపితామహుఁడు. కూ. తిమ్మకవికి మాహేశ్వరమంత్రగురువు. ఈయనకుఁ బలువురు శిష్యులుండెడివారఁట. వా రాయనను 'అయ్యగారు, అయ్యగారు' అని వ్యవహరించుచువచ్చుటచే నాయన తరువాతివారు అయ్యగారివా రైనారు.

నతనితపఃఫలం బనఁగ జన్మించిన
విద్యావిశారదు వేంకటాద్రి
నతనిమేనల్లునిఁ గృతికర్త వక్కలం
కాన్వయ వీరభద్రార్యవర్యుఁ
దత్సహాధ్యాయి సత్తమశీలు నీందుల
పలి భవానీపతిప్రౌఢకవిని,"

పై హేతువుల నన్నిటినిబట్టి భవానీశకవి, తూర్పు గోదావరీమండలములోని 'అమలాపురము' సమీపమువనుండి 'ఈఁదరపల్లి' యని యిప్పుడు చెప్పఁబడుచున్న 'ఈఁదులపల్లి' నివాసియే యని నిర్ధారణ మగుచున్నది.

మఱియు, భవానీశకవీంద్రుని విద్యాగురు వగు

దిట్టకవి వేంకటరాయకవి

నిగూర్చి యించుక ప్రశంసించుట యప్రస్తుతము గాదు. ఈ వేంకటరాయకవి యత్యంతసమర్థుఁడైన విద్వత్కవి యైనట్లు భవానీశకవి, వక్కలంక వీరభద్రకవి, ఏనుఁగు లక్ష్మణకవి మొదలగువారు మిక్కిలిగఁ బొగడియున్నారు. కాని యీతఁడు రచించినగ్రంథము లెవ్వియో తెలియరావు. కావుననే వీరేశలింగముపంతులుగారి కవిచరిత్రమున నాంధ్రకవులపట్టికయం దీతనినామము చేర్పఁబడలేదు. అయిన నీతఁ డేదో లక్షణగ్రంథమును రచియించినట్లుమాత్రము కూచిమంచి తిమ్మకవి

సార్వభౌముఁడు తనసర్వలక్షణసారసంగ్రహము శకటరేఫప్రకర ణమున నిట్లు వ్రాసియున్నాఁడు :—

" ఆ. పదము మొదల నిడుదఁ దుదిఁ దద్భవంబుల
రేఫగాని శకటరేఫ గాదు
నిక్క మనుచు సుగుణనిధి దిట్టకవి వేంక
టార్యవరుఁడు వలికె... ..."

ఇఁక నివ్విషయముల నటుండనిచ్చి

కవికాలము

నుగూర్చి కొంత విచారించెదను. ఆంధ్రకవులచరిత్రము మూఁడ వభాగమున 'ఈఁదులవల్లిభవానీశకవి' నిగుఱించి యిట్లు వ్రా యఁబడియున్నది :—

" ఇతఁడు క్రీ. శ. పదునెనిమిదవశతాబ్దారంభమునుండి 1750 వ సంవత్సరప్రాంతమువఱకు జీవించియుండును."

ఈయభిప్రాయముతో నేకాఁబోలు, వీరేశలింగముపంతులు గారు, కూచిమంచి తిమ్మకవికి ముందే చేర్పఁబడవలసిన యిక్కవిని, ఆతనితరువాతఁ బదునలువురుకవులను జెప్పిత పిమ్మటఁ జేర్చియున్నారు. వీరికాలనిర్ణయమున నొకింతపొర పాటు గానవచ్చుచున్నది. ఎట్లన,

భవానీశకవి విద్యాగురు వైన దిట్టకవి వేంకటాద్రితండ్రి యగు విశ్వనాథకవి తన శేషధర్మకావ్యమును క్రీ.శ. 1550 సం.

మొదలుగ 1607 సంవత్సరమువఱకు రాజ్యముచేసిన వత్సవాయ పెద తిమ్మరాజుగారికిఁ గృతిగా నిచ్చియున్నాఁడు. ఈరాజు పరిపాలనకాలము స్థానికచరిత్రమునందును, దానినిబట్టి కవుల చరిత్రమునందును పైరీతినే యుదాహరింపఁబడియున్నది. దీనిం బట్టి విశ్వనాథకవి, క్రీ.శ. 1600-1605 సంవత్సరములనడుమ శేషధర్మకావ్యము నారాజునకుఁ గృతిగా నిచ్చియుండును. ఆనాఁటికిఁ బూర్వమే, "శ్రీరామవిజయయక్షగానము, గౌరీ వివాహద్విపదకృతి, నిరోష్ఠ్యహరిశ్చంద్రచరిత్ర, సంస్కృత పారిజాతాపహరణకావ్యము" మొదలగు ప్రౌఢగ్రంథములను రచియించియుండిన యవ్విశ్వనాథకవికి శేషధర్మరచనమునాఁటికి ముప్పదియైదేండ్ల ప్రాయమైన నుండియుండవలయును. కావున విశ్వనాథకవిజననము క్రీ. శ. 1570 సం. ప్రాంతముననై యుండు నని యూహింపవచ్చును. మనకవిగురుఁడైన వేంకటాద్రి, విశ్వనాథకవికి నేఁబదియేండ్లప్రాయమునఁ బుట్టియుండు నను కొన్నను నాతఁడు క్రీ.శ. 1620 ప్రాంతమునఁ బుట్టియుండవలయు ను. మఱియు, సుప్రసిద్ధుఁడైన వక్కలంక వీరభద్రకవి, యీ వేంకటాద్రికి మేనయల్లుఁడు. వీరభద్రకవితల్లి జగ్గమాంబ, వేంకటాద్రికవికిఁ గడగొట్టుచెల్లెలై యుండు నని భావించుచో నామె 1630సం.ప్రాంతమున, ననఁగా, విశ్వనాథకవికి నఱువది యేండ్లవయస్సున నైనఁ బుట్టియుండును. అట్లయినచో వీరభద్ర కవి యామెకు ముప్పదవయేఁట ననఁగా, క్రీ.శ. 1660 వ సం.

ప్రాంతమునఁ బుట్టియుండు ననియు, నాతనిసహపాఠియు, 'నెచ్చెలి'యు నగు మనభవానీశకవియు దాదాపుగా నాకాల మునసే జన్మించి యుండు ననియుఁ జెప్పుట సత్యదూరము గానేరదు.

ఇదియునుంగాక, క్రీ.శ. 1679 సం. మొదలుకొని 1704 సం.వఱకును శ్రీపీఠికాపురసంస్థానమును బరిపాలించిన శ్రీరావు రామచంద్రమాధరాయప్రభువర్యునకు వక్కలంక వీరభద్రకవి తన వాసవదత్తాపరిణయమును గృతిగ నిచ్చియున్నాఁడు. ఆంధ్ర గీర్వాణభాషలయందు సునిశితపాండిత్యమును సంపాదించి వాసవదత్త వంటి ప్రౌఢశ్లేషకావ్యమును దెలుఁగించినవీరభద్ర కవి కానాఁటికి నలువదియేండ్లయిన నుండియుండును. అట్టిచో నాతనిజననమును క్రీ.శ. 1660 సం. ప్రాంతమే యగును.

పైహేతువులనుబట్టి భవానీశవీరభద్రకవు లిద్దఱును, కూచిమంచి తిమ్మకవికంటె 25-30 సంవత్సరములు పెద్దవా రైరెనట్లు నిశ్చయ మగుచున్నది. మఱియు, నేనుఁగులక్ష్మణకవి, తనజాహ్నవీమాహాత్మ్యమునందు, గవిస్తుతిసందర్భమున *దిట్ట కవి విశ్వనాథుని, వేంకటాద్రిని, వక్కలంక వీరభద్రకవిని, ఈఁదులపల్లి భవానీశకవిని గీర్తించిన పిమ్మట నాపద్యమునసే,

* ఇంతకుము న్నీపీఠికయందే యుదాహరింపఁబడియున్న "మత్పి తామహు" అను సీసపద్యపాదములను జూడుఁడు.

"వర్తమానకవీశ్వరవరునిఁ గూర్చి
మంచి తిమ్మకవీంద్రుని మదిఁ దలంచి."

అని తిమ్మకవిని వర్తమానకవీశ్వరుఁడు గాఁ బొగడియుండుట యుఁ బైకాలనిర్ణయ హేతువులకుఁ దోఁడుపడుచు చున్నది. కాన భవానీశకవి క్రీ.శ. 1660 సం. ప్రాంతమునఁ బుట్టి పదు నేనిమిదవశతాబ్దిప్రారంభమునాఁటికే ప్రౌఢకవియై ధర్మఖండ మును రచియించి యుండు నని చెప్పవచ్చును.

ధర్మఖండము

ఈగ్రంథములోని ప్రధానమైన యితివృత్తము వాల్మీకి మహర్షి చరిత్రము. శౌనకాదిమహర్షు లొకప్పుడు సూతమహ ర్షిని గనుంగొని 'రామదేవుని' నామమునుగూర్చి తెలుపఁ గోరిరి. సూతుండును వారిసంప్రశ్నము నెంతయు నభినందించుచు, నానందపరవశుండై, రామనామమాహాత్మ్యమును బెక్కుభం గుల నభివర్ణించి, తొల్లి క్రూరుఁడైనకిరాతుఁ డొకడు రామ మంత్రమును వ్యత్యస్తముగ జపియించియు వాల్మీకి నాఁ బ్రసిద్ధివహియించి మోక్షసామ్రాజ్యమును జూఱకొనె నని తెలుపఁగా, నమ్మునీంద్రు లవ్వాల్మీకిమహాత్ముని యద్భుత చరిత్రము నెఱుంగింప నక్కథకునిఁ గోరిరి. అవ్వాల్మీకికథయే ప్రధానముగా నీగ్రంథమున నీతి, భక్తి, ధర్మ ప్రతిపాదకంబు

లగు నుపకథ లనేకములు ప్రస్తావింపఁబడినవి. ఆయుపకథలలోఁ గొన్నిటియందు శివకేశవాభేదనిరూపణము మిక్కిలి గాఢముగను, యుక్తియుక్తముగను గావింపఁబడినది. మఱియు శివునిఁగాని, విష్ణునిఁగాని నిందించుట మహాపాపహేతు వని చెప్పఁబడినది. నిజమే. ఏనామముతో నున్నను లక్ష్యభూతుఁడాజగత్కర్తయే కాదా ? కావుననే,

> " పరివాదాస్పద వాదమోద మదిరాపానంబుచే మత్తులై
> హరిమేలంచు హరుండు మేలనుచు నాహా! కొందఱీపాంధెఱుం,గరు..."

అని సర్వజ్ఞకవియు, నుత్తరహరివంశమునఁ దనవిచారమును దెల్పియున్నాఁడు.

పైవిషయమేకాక యీగ్రంథమునఁ బ్రస్తావవశమున స్వర్గనరకలోకములు, వానిలోనిసుఖదుఃఖములు యథోచితముగ నభివర్ణింపఁబడినవి. అందు పాపానుభవముతోఁగూడిన నరక వర్ణనము మిగుల భయంకరమై, మానవహృదయమును బాప కార్యములపొంతకుఁ బోనీయనంతటిసామర్థ్యముగలదై యొప్పుచున్నది. అట్లే స్వర్గలోకవర్ణనమును, ఆయాసౌఖ్యముల ననుభవించుటకై మానవులమానసము లుబ్బూట లూరునట్లొనరించుచు, వారిని బుణ్యకార్యాభిముఖులను జేయుటకుఁ జాలినదియై, తనరారుచున్నది.

ఇట్లే సందర్భము ననుసరించి పతివ్రతామాహాత్మ్యము, మార్కండేయహృదయనైర్మల్యపరిశోధనవైచిత్ర్యము,

రామ పీఠికాపురక్షేత్ర మహిమాద్యభివర్ణనము, దూర్వాసో మహామునీంద్రవిచిత్రచర్యాకథనము, ప్రహ్లాదగర్వనిర్వాపణకథ, భగవద్గీతాపఠనప్రభావాభివర్ణనము, ఇంకను భారత, భాగవత, రామాయణాదులలోని కథ లనేకములును నాయాచోటులఁ జెప్పఁబడినవి. ఈరీతినే పురాణము లన్నిట నీతి, భక్తి, ధర్మ, చారిత్రికవిజ్ఞానప్రబోధకంబు లగు కథలు జనసామాన్యమునకు మరల మరల జ్ఞ ప్తికిఁ దెచ్చుపొంటె నొకదానిలోనివి వేఱొక దానియందు దఱచుగ వ్రాయఁబడుచుండును.

ఈగ్రంథములోని యొక్కొక్కకథయందును నీతివిశేషమో, భక్తివిశేషమో, లేక వానిసమ్మేళనవిశేషమో చెప్పఁబడుచు నుండుటయ కాక యనేకధర్మములు సందర్భానుసారముగాఁ జొప్పింపఁబడి గ్రంథనామమును సార్థక మొనర్చుచున్నవి. ఇంతియకాక, యీకావ్యము ధర్మఖండము గావునను, ధర్మప్రబోధమే దీనియందు ముఖ్యలక్ష్యముగా నుద్దేశింపఁబడి యుండుటచేతను నాయాయితిహాసములయం దొక్కొక్కచోట నాయాపాత్రములచే ధర్మప్రసంగముచేయించుటకు గ్రంథకర్త యవకాశమును గల్పించుకొన్నాఁడు. మఱియు నీపుస్తకమునఁ జెప్పఁబడిన వైదికధర్మములు విధులును, పౌరాణికధర్మములు యుక్తములును, సాంఘికధర్మములు తాత్కాలికములును నైనట్లు గన్పట్టుచున్నవి. వీనిం దెలుపునితిహాసములును దదనుగుణముగానే యున్నవి. మొత్తముమీఁద నిక్కాశ మంతయు

భక్తి, నీతి, వైరాగ్యాదివిశేషములచే నుత్సాహజనకముగానే యున్నది. ఇందు చెప్పఁబడిన యుపకథ లన్నిటికిని మూల మైనది

వాల్మీకిచరిత్రము.

మహాపురుషులజీవితములు మానవలోకమునకు మణి మయాదర్శములు. వారిచరిత్రములు నిరంతరపఠనీయములు. వారిప్రవర్తనము లవశ్యానుసరణీయములు. అట్టిమహాత్ములు జగదుపకారార్థ మప్పుడప్పు డవతరించుచుందురు. వారిలోఁ గొందఱు మహానుభావత్వము బాల్యమునుండియు సువ్యక్త మగుచుఁ దుదకు మహోన్నతస్థితికి వచ్చి ప్రకాశవంతమై లోక మును రంజింపఁజేయును. ప్రహ్లాదాదు లీతరగతిలోనివారు. కొందఱు చిన్నతనంబున నుత్తమపురుషలక్షణములను స్ఫురింపఁ జేసియు, యౌవనదశయందు భ్రష్టులై, తుదకుఁ బూర్వవాస నచే నుత్తమోత్తమత్వమును గానుపింతురు. విప్రనారాయ ణాదు లీజాతిలోనివారు. మఱికొందఱు పిన్నటనాఁటనుండియు దుష్టత్వ మేర్పడ నానావిధపాపకర్మముల నొనర్చుచువచ్చి, తుదకుఁ బుణ్యవశంబున మహాపురుషత్వమును గాంచి యాచం ద్రార్కం బగు యశంబును గాంతురు. వాల్మీకిమహర్ష్యాదు లీతెగకుఁ జేరినవారు.

వాల్మీకునియుత్పత్తింగూర్చి రెండుమతములు గలవు.

అందొకటి—అతఁ డుత్తమబ్రాహ్మణవంశమునకుఁ జెందినవాఁ డనియు,యౌవనదశయందు కిరాతవనితాలోలుఁడై , క్రూరుఁడై పిమ్మట సాధుపురుషసందర్శనాదులచే మహాపురుషుఁ డయ్యె ననియుఁ జెప్పుచున్నది. వాసిష్ఠరామాయణము, భక్తవిజయము మొదలగునవి యీమతమును దెల్పునవి. రెండవది— ఈతఁడు క్రూరకిరాతకులసంజాతుఁ డనియుఁ, దరువాత సప్తమహర్షి సందర్శన సంభాషణ సదుపదేశాదులచే మహానుభావత్వముఁ గాంచె ననియుఁ దెలుపుచున్నది. ధర్మఖండము, రఘునాథభూపాలునివాల్మీకిచరిత్రము మొదలగునవి యీమతములోనివి. కొన్ని హేతువులనుబట్టి యీ మొదటిపక్షమును, కొన్ని యుపపత్తులనుబట్టి యీ రెండవపక్షమును బోషింపఁబడునవియే. వీనిపూర్వపక్షసిద్ధాంతములను బ్రస్తుతము నిలిపియుంచి, పుళిందాన్వయసంభూతుఁడుగాఁ జెప్పఁబడిన యీగ్రంథములోని వాల్మీకిచారిత్ర మెట్లు నిర్వహింపఁబడినదో యిచ్చట సంగ్రహించుచున్నాను.

తొల్లి యొకప్పుడు సప్తమహర్షులు హిమగిరికి నరుగుచుండఁ, దత్సమీపపక్కణాధిపతియు, నంతకప్రతిముఁడును, ధనుర్బాణాదిభయంకరసాధనహస్తుండును నగుకిరాతుఁ డొకఁడు ‘పొదలమఱుఁగున నిలిచి’ పొంచిపొంచి చూచుచు వారిని గొల్లపెట్టుతలంపున నొక్కదాఁటునఁ బిడుగువలె వారియెదుటఁ బడెను. ఆకస్మికముగ సంభవించిన యట్టివిపత్సమయమున

నమ్మహర్షులు తమప్రాణోపకరణాదులను జేరువ నున్న పొదల మాటునఁ బాఱవైచుటయు, మేనులఁ జెమ్మటలు గ్రమ్మ భీతిల్లుటయు మానవసామాన్య మైన వారికళవళపాటును బ్రదర్శించుచున్నను, నొక్కయడుగైనఁ గదల్పక, సకుశలములై నిర్మలములైన తమహస్తాబ్జములను బైకెత్తి, మృదుమధురసంభాషణము సల్పి, సదుపదేశముచే వానిని దుష్కృత్యములనుండి మరలింపఁ బ్రయత్నించుట వారి తపోధనసంపన్నతను, మనోనైర్మల్యమును, ప్రతిభాతిశయమును, ఆత్మవిశ్వాసమును సూచించుచున్నది. సామాన్యముగా నెట్టిదుర్మార్గునిహృదయమునం దైనను పుణ్యపాపనిరూపణజ్ఞాన మిముడుకొనియే యుండును. కాని స్వార్థపరత్వము వానిని ధర్మమార్గమునుండి తాత్కాలికసుఖమార్గమునకు మరలించుచుండును. దానంజేసి సుఖలోలుఁ డగు మానవుం డేదియో యొకసమాధానమును గల్పించుకొని దుష్కార్యముల నొనరించుచుండును. ఈపుళిందుఁ డట్టివాఁడుగానే కన్పట్టును. కావుననే యాతఁడు, వారి యుపదేశవాక్యములు తనమానసమును గలఁగించినను లక్ష్యముసేయక, స్వధర్మనిర్వహణము గావించుచుంటి నను విశ్వాసముతోడను, తన్నుఁ దప్పించుకొనిపోవుటకై వా రిట్లు పల్కుచున్నా రను నభిప్రాయముతోడను దారపుత్త్రాదిసంరక్షణమే తనవిధాయకకృత్య మని చెప్పి వారిధర్మోపదేశముల నెల్ల నొక్క వెడనవ్వుతోఁ ద్రోసివైచెను. ఇంతవఱకు మనమునీం

దుష్టులసంగీతమునకుఁ జింతకాయలు రాలినవి గావు. కాని, ప్రత్యుత్పన్నమతు లగు వారి కిప్పు డొక్కపల్లవిదొరకినది ! ఆపల్లవి మనపుళిందునివజ్రకర్కశహృదయమునుసయితము ద్రవీభూతమును గావించెను. ఆకారణమున దుర్బలమైన వానిహృత్పిండ మతివేలముగఁ గొట్టుకొనఁదొడంగెను. ఆసంచలనము వలనఁ గలిగెడి యొక్కొక్కశబ్దమునందును " పాపము ! నరకము ! బాధ ! " అనుపలుకులు ప్రతిధ్వనించుచుండెను. దృఢాతిదృఢ మైన యక్కిరాతునిమానసమునకు హఠాత్తుగాఁ బరివర్తనమును గల్పించిన యాపల్లవి యేది ? ,,ఘోరతరమైన నీపాపమును నీదారపుత్త్రాదులు పంచుకొనియెద రేమో చెప్పుము!'' అనుప్రశ్నమే !

ఈసంప్రశ్నముచే శాబరరాజుస్వాంతము కదుంగడుఁ గలఁతవాఱెను. తోడనే కుటుంబముకొఱకు వాఁ డొనర్చిన, దుష్కృత్యములు జ్ఞప్తికి వచ్చి, పాపభయమును, నరకయాతనాభీతియుఁ బొడసూపెను. దానంజేసి వానిచిత్తము నావరించియున్న క్రూరత్వము దూరమై, యత్త్రపోధనులయెడ వినమ్రత్వమును, సదుపదేశపూర్వకమైన వారిప్రశ్నమునకు సదుత్తరము వడయవలయు నను కుతూహలమును గలిగెను. ఆసాధుపురుషుల నందదృన నంభాషణాదులవలన నచ్చోరప్రభునిదౌష్ట్యమొకింత మోసరిల్లినను, పూర్వవాసనాబలంబున ధాష్ట్యము

మాత్రము పూర్తిగ వానిని విడువలేదు. ‘‘ మీకుఁ బ్రాణ ములపై నాస యున్నచో, నేను మరలి వచ్చునందాఁక నిచ్చటనే యుండవలసిన దని శాసించి, యట్లుండుటకు శపథములు చేయు నెడల మిమ్ముల నూరక యిచట విడిచిపోవుదును.’’ అని చెప్పి నాఁడు. అప్పుడు మనస్తత్త్వవేదులును, నుచితజ్ఞులును నగు నమ్మహర్షివర్యులు, కొన్ని పాపముల నుగ్గడించి, శపథములఁ గావించిరి. అప్పులిందుఁ డింతవఱకు నొనర్చినపాతకములముందర మనమహర్షులు వక్కాణించిన యాకలుషములు సాధారణములే యైనను నిష్కళంకచరిత్రులును, సాత్త్వికస్వభావులును, నియమ నిరతులును నగు నాబ్రహ్మర్షులకు నవియే మహాపాపములుగఁ గానంబడినవి! ఇఁక, ‘ పాపము ’ అనుశబ్దమునకే భీతిల్లు నవ స్థకు దిగిన యామౌనులకు వేని కప్పటి కాశపథములే సరిపోయినవి! అప్పు డాతఁడు విశ్వాసముమై వారిని వీడ్కొని నిజపట్టణాభి ముఖుఁడై చని, తిన్నగా నంతఃపురమును జేరి ముందుగాఁ దన భార్యనురావించి, యామెకు సత్యమునుగూర్చియు, పాతివ్రత్య మునుగూర్చియుఁ గొంతవఱకు నుపన్యసించి, ‘‘ కుటుంబపోష ణముకొఱకు నేను గావించినదుష్కృత్యములఫలమును నీవు పంచుకొనెదవా? లేదా? నిజముగఁ జెప్పుము!’’ అనియడిగెను. ఆతనిప్రశ్నమున కాసాధ్వి ‘‘ నన్నుఁ బోషింపఁదగినవాఁడవు నీవు; నిన్ను సేవింపఁదగినదానను నేను. నీవు ప్రేమించి యొస గినవాని ననుభవించుటకేకాని నీపాపములను బంచుకొనుటకు

నాకు విధి యేమి యున్నది?" అని వినయ మేర్పడఁ బలికెను. ఆమాటల కాకిరాతవిభుఁడు విస్మితుఁడై యామె నేమియు ననఁజాలక, వినయవంతుఁ డైన తనకుమారునిఁ బిలిచి, తా నంతకుము న్నొనర్చినదురితముల నెల్ల నాతనికిఁ దెలిపి, తొంటి యట్లే ప్రశ్నించెను. భిల్లనాయకుఁడు వివరించినఘోరపాపకృత్యముల కాతనిపుత్త్రుఁడు గడగడవడఁకి, "తండ్రీ! నీవు రక్షించుటయు నేను సుఖించుటయు మనధర్మములై యున్నవి. ఇట్టిచో నీపాపముల నే నెట్లుపంచుకొనఁగలను? ఏయుగమునందును నొకరు చేసినదురితములను వే ఱొకరు పంచుకొనినట్లు వినఁబడదు. అదియునుగాక పుత్త్రమిత్త్రకళత్త్రాదిపోషణమునకు దుష్కృత్యములనే చేయవలసిన విధి యెచ్చట నున్నది? కావున నీవు గావించినపాపములఫలమును నీవే యనుభవింపవలయును." అని ప్రత్యుత్తరము నిచ్చెను! ఈఘట్ట మీగ్రంథమున ధర్మనిబద్ధమై, సముచితమై, యుక్తియుక్తమై, స్వభావానురూపమై, హృదయంగమమై యొప్పారుచున్నది.

ఇప్పట్టునఁ బుళిందవిభుఁడు దారపుత్త్రులను ప్రశ్నించుటకు మున్ను గావించిన ధర్మప్రసంగములు—, "క్రూరచోరవ్యాపారమునందే నిరంతరకాలక్షేపమొనర్చునట్టివానికి నింతటి ధర్మవిజ్ఞాన మెట్లు గలిగినది?"—అను సందేహమును గలిగించెడిని. కాని, దానిసమాధానము వానియుపన్యాసమునందే పొడకట్టుచున్నది. ఎట్లనఁ, వాఁడు తన పూర్వవ్యాపారముల

నన్నిటిని దనవేృయసికడ ని ట్లుగ్గడించినాఁడు :—

" శా. ద్వారద్వారమునందు [1]యాచనయు, [2]సేవాకర్మముం జల్పుచున్,
[3]బేరంబాడి, [4]కృషీవలుండ నగుచుం బెంబొంది, తృష్ణాంబుధిం
బారం బేమిటఁ బొందలేక యట సంపల్లాభముం గోరి నేఁ
[5]జోరత్వం బొనరించితిన్ ఖలుఁడనైశ్శోభావతీ! నీకునై."(35పుట.)

ఆబోయవానిత్రొలివృత్తులు నాలుగును జనసామాన్య మవలంబించువృత్తులే. వానివలన నాతనికి లోకముతోడిపరిచయము విశేషముగ నుండియుండకతప్పదు. ఆపరిచయము వలన వాని కాకాలమున ధర్మాధర్మవివేకము గలిగియుండు ననుటయు విరుద్ధవిషయము గాదు. అయిన నేమి? ఒకవర్తనము నుండి వేఱొకవర్తనమునకు వానిని గ్రమముగా నెక్కించుచు నుత్తరోత్తరాభివృద్ధిని గాంచిన తృష్ణాదేవికిమాత్ర మావృత్తుల వలన సంతృప్తి గలుగలేదు. దానంజేసి యామె వానికై దవ వృత్తినిజూపెను. ఆదుర్వృత్తియందు బ్రవేశించినపిమ్మట వానికి స్వార్థపరత్వమును దానితోపాటు క్రూరత్వమును హెచ్చి పోయెను.దుష్కార్యనిమగ్నుఁడై యున్న వానికప్పు డంతకుమున్ను గలిగియున్న విజ్ఞానమునకు నభివృద్ధిమార్గ మమ్మహారణ్యమునఁ గానరావయ్యెను. అదియ హేతువుగాఁ దదీయస్వార్థపరత్వమేఘ మండలిచేఁ దద్విజ్ఞానచంద్రిక కప్పఁబడియుండెను.

ఇప్పుడు సాధుపురుషసందర్శన సంభాషణములు తీవ్ర వాయుప్రసారములై వానిహృదయమును దాఁకెను. వెంటనే

వాని మానసాకాశము నావరించి యున్న యామేఘమండలి యొసరిల్లెను. విజ్ఞానచంద్రిక తన దివ్యకాంతులతోఁ దేజరిల్లెను. ఆయెఱుకు జేని యాధరోక్తోపన్యాసపుఁ దళత్తళలు తద్దివ్యకాంతి సంభూతములే! ఇఁకఁ గథా భాగమునకు మరలుదము.

ప్రాణముకంటె నధికముగాఁ దన్నుఁ బ్రేమించు చున్న సహధర్మచారిణియు, దైవముకంటె నెక్కుడుగాఁ దన్నుఁ బూజించుచున్న పుత్త్రుఁడునుగూడఁ దనయభిమతమునకు విరుద్ధముగాఁ బ్రతిభాషించుటచే నక్కిరాతుఁడు హతాశుఁడయ్యెను. అప్పు డాతనికిఁ బాప మనునది యెంతదుర్భర మైనదో స్పష్టముగాఁ దెలియవచ్చెను. మఱియు వానిపాపసముదాయ మంతయు నొకభీషణాకృతిని దాల్చి వానియెదుటఁ బ్రత్యక్ష మయ్యెను. అంతట లోకమంతయు రౌరవాదిమహానరకములచే నాక్రమింపఁ బడినట్లు వానికిఁ దోఁచెను. పశ్చాత్తాపానలజ్వాలలచే నొడలంతయు నుడికిపోవుచుండెను. అప్పు డాతనికి భార్య, పుత్త్రులు, రాజ్యము, పరివారము మొదలగు వానియందు గల యభిమాన మంతయు విలుప్తమైపోయెను. ఆగాఢపరితాపముచేఁ గ్రాఁగి కాఁగి తృష్ణాదేవి స్వార్థపరత్వమును వెంట నిడికొని పాఱి పోయెను; అజ్ఞానములోడ నహంకారమును పటాపంచ లయ్యెను. విచారావృతమై యున్న విజ్ఞానకళ వానిహృదయాంతరాళమున నొక్కసారి మెఱపుమెఱసినట్లు తళుక్కుమనియెను! అత్తళుకులో వానికి మహర్షి చరణంబులు నవవికసితపద్మముల

వలె మనోహరంబులై కానవచ్చెను! తచ్చరణంబులుదక్క వేఱొక శరణం బేదియు వానికి నగపడుటలేదు! ఆయాశతోనే యాతఁడు శరవేగమున మునీంద్రసందర్శనమునకై యేతెంచెను.

అప్పటి వాని నిర్వేద మెట్టిదో కాని, దానివలన వానికిఁ గలిగిన వికారాకారము, తత్పూర్వభీషణాకారము నినుమడించి, యాబ్రహ్మర్షులకు నీశ్వరసాహాయ్యము నపేక్షింపవలసినంతటి భీతిని గల్పించెను. ఆనిర్వేదము స్నేహమై వాని విజ్ఞాన దీపికను బ్రజ్వరిల్లఁ జేసెను. ఆ నిర్వేదముతోనే యాతఁ డమ్మహా మునీంద్రులకు సాష్టాంగనమస్కారము లాచరించి తన్నుద్ధరింప వలసిన దని ప్రార్థించెను.

ఈఘట్టమునందు పశ్చాత్తప్తుఁడును, పాపభీతుఁడును, శరణోపాయాభిలాషియు, వినయవినమ్రసుభాషియు నగు నప్పులిందునిచే, గురుసాన్నిధ్యమున హృదయవేదనానివేదనముం బోలె, నాసంయమీంద్రులసమ్ముఖమ్మునఁ బాపపుణ్యపరిశంస చేయించుట యెంతయు యుక్తముగా నున్నది. జ్ఞానాతురుఁడైన యాతని సంప్రశ్నములకు సహానముమై సమాధాన మిచ్చు వారుంబోలె, సంయమీంద్రులు సదుపదేశరూపకముగా బోధించినవియుఁ, దత్ప్రసంగసందర్భమున సూతుఁడు శౌనకాదులకుఁ దెల్పినవియు నగు వివిధేతిహాసములలోని వివిధధర్మములతో నిండియుండుటచేతనే యీగ్రంథమునకు ధర్మఖండ మనునామము సార్థక మైనది.

క్షణమాత్రముననేగా మునీంద్రులతోడి సంభాషణ మధిక మైనకొలఁది నాశబరవర్యునకు, ధనతృష్ణాస్థానమున జ్ఞానతృష్ణ ప్రవేశించి యధికము గాఁజొచ్చెను. అప్పు డాతఁడు నిజపాప పరిహారణార్థి యై, తన్ను శిష్యునిఁ గాఁ బరిగ్రహించి, తన కేది యేని మంత్రము నుపదేశించి కృతార్థునిఁ గావింపవలసిన దని యత్తాపసవర్యులఁ బ్రార్థించెను. కాని, యనధికారికి మనూప దేశ మొనర్చుట యనర్థం బనుధర్మము వారిని బాధించుటచే వా రట్లు సేయుట కియ్యకొనలేదు. అంతట వాఁడు హతాశుఁ డై యాఋషీశ్వరులను సంహరింప సంసిద్ధుఁ డయ్యెను !

సర్వసంగపరిత్యాగి యై, సద్గతిలాభాకాంక్షి యై పశ్చాత్తప్తహృదయముతో నాత్మసమర్పణముఁగావించి, తా నొనర్చిన ప్రార్థన మంతయు నిష్ఫల మైనప్పుడు, అనన్యగతికుఁ డగు నక్కిరాతకునివంటివాని కంతకంటె నన్యోపాయ మేమి తోఁచును ? అర్థ సంపాదనకాంక్షయందు పూర్వ మాతని హృదయ మెంతటికాఠిన్యమును వహించి యుండెడిదో, పరమార్థ సంపాదనాభిలాషమునను నిప్పు డంతక్రౌర్యమును వహించినట్లు ప్రదర్శించి, కవి, యీసందర్భమునం దాతనిసహజగుణమును జక్కఁగాఁ బోషించినాఁడు. మఱియు, సనాతనధర్మపరాయణులును, నిష్కలంక చిత్తులును నగు సమ్మహర్షి శ్రేష్ఠుల హృదయమునం దట్టి సంశయము గలిగినట్లు చెప్పుటయు స్వభావానుగుణముగనే యున్నది.

ఇప్పట్టునఁ గిరాతునిహృదయ[illegible]
ఆతీక్ష్ణత్వమును గాంచిన మహామునీంద్రులవ[illegible]
ముగ్ధమైపోయినది. అప్పుడు వానిబారినుండి తాము విడివడుట
కైనను, పాపములబారినుండి వాని నుద్ధరించుటకైనను వారు
ప్రయత్నింపవలసియున్నది. కాని యేయుపాయమును నాసమ
యమున వారికిఁ దోఁపలేదు. దానంజేసి వారికి దైవసాహా
య్యము గావలసివచ్చెను. తుదకు వారు దేవునిం బ్రార్థించి
తదుపదిష్టమార్గముననే యాతనికి మంత్రోపదేశమును గావించిరి.
[మానసిక శక్తివలన నిష్కళంకచిత్తు లగు మహాత్ము లీశ్వర
సందర్శనమును సంకల్పించుకొనఁ గలుగుట యొకయాశ్చర్య
విషయము గా దనుటకుఁ బూర్వాధునికదృష్టాంతము లనేకము
లు గలవు.]

పశ్చాత్తాపవేదనచేఁ బరిపక్వమై యేకాగ్రితం బారసి
యున్న భిల్లుని చిత్తక్షేత్రమునందు, శుక్తియం దమృతబిందువుం
బోలె నమ్మహామంత్రబీజరాజ మావాపిత మై సత్ఫలసంసిద్ధికిఁ
గారణ మయ్యెను. ఇఁకేఁ జెప్పవలసిన దేమి? నిరతిశయపుణ్యా
వశంబున ముష్కరుఁడైనపుళిందునకు మునిత్వము ప్రాప్తించెను!
అంతట నాతఁడు దత్సంయమీంద్రులను వీడ్కొలిపి, గురుని
యాదేశము ననుసరించి తాపసవేషధారియై తపముసేయ నారం
భించెను. ఆతని గురువిశ్వాసమును[illegible]
నెట్టివో కాని, వానిదారపుత్రాదులు, [illegible]దులు

సచ్చోటికి వచ్చి యెన్నివిధములఁ బ్రార్థించినను నాతనికి వినఁబడనియంతటిగాఢసమాధియం దాతనిని బ్రవేశపెట్టిన వయ్యెను. క్రమక్రమముగా నాతఁడు తన్మంత్రమయుఁడై బహిష్ప్రపంచమునే మఱచిపోయెను! మఱియు, నాతనియుగ్రతపంబునకు భీతిల్లి, విఘ్నం బాపాదింప దేవేంద్రుఁ డనిపిన యప్సరోవనితలగర్వోక్తులకుఁగూడ నాతనియసాధారణసమాధిచే భంగపాటు వాటిల్లెను!

"చోరులకున్ జారులకుం
గ్రూరులకు శరారులకును గురుతరమహిమన్
వైరాగ్య మబ్బె నేనియు
వారలకున్ మరల విషయవాంఛ యొదవునే?" (329 పు. 80 ప.)

అని యాతఁడు తొలుత గురుసన్నిధిని గావించినప్రతిజ్ఞ సత్యమై సార్థక మైనది! మఱియుఁ బ్రిప్రథమమునఁ జోరసందర్శనము కాఁగానే "తపోధనముదక్క మనయొద్ద నేమున్నది?" అని యామునీంద్రు లనుకొనినట్లు ప్రారంభమునఁ గథాబీజమును సంధానించిన మనకవి, యామునీశ్వరులచేతనే వానికిఁ దపోధనమును జేకూర్పించి కావ్యగుణమును బోషించినాఁడు!

వసిష్ఠశిష్యుం డగు నమ్మునిచంద్రుని తపోమహిమంబువలన నాతఁ డున్నఘోరవన మంతయు నందనోద్యానమును ధృణీకరించునంతటి ప్రశాంతసుందరాకృతిని వహించెను! తొల్లి

యాతనికి మంత్రోపదేశ మొసర్చి, చిరకాలమునను మార్గవ
శంబున నచ్చోటికే వచ్చిన సప్తర్షిసత్తములుసహిత మవ్వనము
నానవాలుపట్టలేకపోయిరి ! అత్తపోవనమునం దున్న స్థావర
జంగమపదార్థము లన్నిటినుండియు, పంచభూతములయందును
రామనామము ప్రతిధ్వనించుచుండెను. అన్నిటను దన్మంత్రా
ధిదేవత యగు శ్రీరామచంద్రునిమూర్తి దివ్యకళా కలితమై
కన్నులకుఁ గట్టినట్లు దోఁచుచుండెను. గురూపదేశంబు వడసి,
సర్వంబును మఱచి, యాత్మారాముఁడై తపస్సమాధియం
దున్న యమ్ముని శ్రేష్ఠునిభౌతికదేహము, చిరకాలము గతించిన
కతన వల్మీకసంయుతంబై గుల్మలతాపాదపపరివేష్టితంబై
దృగ్గోచరంబు గామింజేసి యమ్మహర్షిసప్తకము శిష్యసహితం
బుగా నత్యంతాశ్చర్యానందనిమగ్నమానసమై యమ్మనోహర
ధ్వనిరూపంబులకు మూలము నారయ నలుదెసల విలోకించు
చుండెను. అంతట వారికి నారదమహాముని సందర్శనము కాఁగా,
వా రాతనిం బూజించి, యాధ్వనిరూపంబులకుఁ గారణము
దెలుపవేఁడిరి. అప్పు డాదేవముని వసిష్ఠు నుద్దేశించి " నీశిష్యుం
డగు నలనాఁటికిరాతుఁడే యిందు వల్మీకాచ్ఛన్నుండై తపంబు
సేయుచున్నవాఁడు. " అని యెఱుంగించి వారియాశ్చర్యానంద
ముల నినుమడింపఁజేసెను. పిమ్మట వారు తత్సందర్శనకౌతూ
హంబును బట్టఁజాలక, వెంటనే యవ్వల్మీకంబు గ్రొచ్చి యందు,

" సీ. పుటపాక శోభితభూరిప్రభాసాంద్రు
నజినవల్కలనిచయావృతాంగుఁ
బాటలస్ఫుటజటాపటలాభిశోభితు
రామనామాసక్తరమ్యరసను
సద్గురువరపాదజలజార్పితేక్షణు
దీప్యమానానలదివ్యతేజు
నవిదితబాహ్యలోకానీకవర్తను
శ్రీరామచరణాబ్జచింతనాత్ము
గీ. బద్ధపద్మాసనస్థుఁ దపఃప్రదీప్తు ..." (నవమా. 266 ప.)

మునివరు నొక్కనిఁ గాంచి యాతని ననేకవిధములఁ బ్రబో
ధించిరి. కాని, గురుమంత్రమునే జపియించుచు, గురూపదేశ
మునే మననము సేయుచు గురుస్వరూపమే బ్రహ్మస్వరూపముగా
ధ్యానించుచు, సర్వమును దన్మయముగా ననుభావించుచు నున్న
యాతనికిఁ గడపటిగురువాక్య మొక్కటియే తుదకుఁ బ్రబోధ
కారణమయ్యెను !

తనపాపవిముక్తికిని, దుఃఖవిముక్తికిని, బంధవిముక్తికిని
నెవ్వనియనుగ్రహము ప్రధానాధార మని యాతఁడు విశ్వసిం
చియుండెనో యట్టివసిష్ఠుఁడు, తనప్రార్థనమును దిరస్కరించి
నప్పుడు, ఒక్కసారిగాఁ గ్రోధోద్రిక్తుఁడై యమ్మహాత్మునిఁ జం
పుటకు సాహసించుటయం దాతనియహంకార మెంతపరమా
వధి నందినదో, యిప్పు డీతనిసర్వాత్మకత్వ మంతపరమావధి నం
దినది. తొలుత భౌతికార్థసంపాదనమునం దాతని కెంతపట్టుదల

యుండెనో, పిమ్మటఁ బరమార్థ సాధనవిషయమునందును నం
తటి యభినివేశ మున్నట్లు ప్రదర్శించి కవి యాతనిభౌతికాధ్యా
త్మికజీవితముల చరమోత్కృష్ట్యమును జక్కఁగాఁ జూపినాఁడు.

ఇఁకఁ జెప్పవలసినదేమి? కిరాతుఁడు వాల్మీకి యై, పర
మబ్రహ్మర్షి యై, శ్రీమద్రామాయణకర్త యై, యాదికవి
బిరుదముతో నప్పటికి నిప్పటికి నెప్పటికినిగూడ నక్షరస్వరూ
పుఁడై విరాజిల్లుచున్నాఁడు. ఈయితివృత్తము నాధారము
చేసికొనియే కవి యీధర్మఖండ మంతయుఁ బ్రపంచించినాఁడు.

మఱియు, కేవలస్వార్థపరత్వముచే దయాధర్మాదులను,
సామాన్యమానవత్వమునుగూడఁ బరిత్యజించి, తుచ్ఛధనలో
లుఁడై, క్రూరదానవునింబోలి, స్త్రీలనక, బాలురనక, వృద్ధు
లనక దారుణహత్యలను గావించుటయే యాత్మధర్మముగ నిత్య
హింసకుఁడై చరించుచున్న దుష్టబుద్ధి యగు నొకకిరాతాధ
ముని—ఎవఁడో యొకనిషాదుఁడు క్రౌంచపక్షిని జంపినంతమా
త్రముననే—కరఁగిపోవుచున్న హృదయముతోఁ, గొట్టుకొని
పోవుచున్న ప్రాణవాయువులతో,

"మా! నిషాద! ప్రతిష్ఠాం త్వ మగమ శ్శాశ్వతీ స్సమాః,
యత్క్రౌఞ్చమిథునా దేక మవధీః కామమోహితమ్."

అనుప్రబోధవచనములతో ననుతపింపఁగలిగిన పరమ
దయాళునిఁగను, బ్రహ్మర్షిఁగను మార్పఁజాలిన యుత్కృష్టధ
ర్మములు గల యీధర్మఖండము, రాగద్వేషాద్యరిషడ్వర్గసమా

కులం బయిన మానవలోకము నుద్ధరించుటకుఁ బరమసాధనమై యొప్పుచున్నది.

కవి కవిత్వము.

ఈగ్రంథములోని కవిత్వ మంతయు నిరర్గళధారావిలసితమై, లలితపదబంధురమై, ప్రౌఢమై, సలక్షణమై, హృదయరంజకమై యొప్పారుచున్నది. ఇక్కవికి నాంధ్రగీర్వాణభాషల యందు నిరతిశయపాండిత్యము గల దనుటకు గ్రంథమం దంతట ననేకదృష్టాంతములుఁ గలవు. ఆంధ్రకవిత్వమున నీతని కెట్టి సునిశితధార గలదో సంస్కృతకవితయందును నట్టిధారయే యున్నట్టు లీకావ్యమునం దచ్చటచ్చట సందర్భవశమున ఋషిపాత్రములచే నాంధ్రచ్ఛందోనిబద్ధముగాఁ బలికించిన సంస్కృతపద్యములు దెలుపుచున్నవి. ఆంధ్రకవిత్వమువలెనే యిందు గానవచ్చు సంస్కృతకవిత్వమునయితము క్లిష్టతారహితమై, గంభీరమై, మృదుమధురమనోహరరచనముతో వెలయుచున్నది. చోరుఁడును, క్రూరుఁడును, ఖడ్గాదిభయంకరసాధనహస్తుఁడును నగుకిరాతుఁడు సప్తమహర్షుల నెదురుకొనినప్పుడు వారు పరస్పరము సంభాషించుకొనిన ఘట్టములందు గలయాయాపద్యములు పాత్రోచితభాషతో నెంతయు హృదయాహ్లాదకరములై విరాజిల్లుచున్నవి. మఱియు నాపద్యములలోఁ గొన్ని సంస్కృతచ్ఛందస్సుతో సంబంధములేని సీసగీతాదులును గలవు. 23, 24 49, 50 పుటలను జూడఁదగును.

అట్టిధారాళసంభాషణసహిత మగు మనోహరసంస్కృత పద్యరచన మాంధ్రగ్రంథములయం దపురూపమే యని చెప్ప వచ్చును. మఱియు నీగ్రంథము చతుర్థాశ్వాసము 52 వ పద్యము వాయగతిరగడ, 104 పద్యమందున్న (దండకములోని) సంస్కృతభాగము, షష్ఠాశ్వాసము (370) చూర్ణిక—వీని యందు కవి చూపినగీర్వాణకవిత్వరచనాసామర్థ్య మసాధారణ ధోరణిం జూపట్టుచున్నది. ఆంధ్రపద్యములందు గన్పట్టు సంస్కృతదీర్ఘసమాసములు సైతము సరళమధురశబ్దగుంభితము లై యున్నవి. మొత్తముమీఁదఁ గవిత్వ మంతయు మనోజ్ఞ రచనా విలసితమై ప్రౌఢమై యొప్పుచున్నది.

ఇక్కవికాలమునాఁటి కాంధ్రదేశమునఁ బ్రబంధరచన ము పెచ్చుపెరిగియుండుటచే నీతఁడును నాయాఘట్టముల యం దవసరము లని తోఁచినచోట్టులఁ బ్రబంధలక్షణముల నగపఱిచినాఁడు. కాని, యవి విసువుపుట్టించునవి గాక సముచితముగానే యున్నవి. భవానీశకవి కేవలసాహిత్యపరుఁడే కాక స్వాధ్యాయపరుఁడు నై యుండినట్లు 373 వ పుటయం దున్న వేదపరిభాష గలపద్యము చాటుచున్నది.

ప్రౌఢప్రబంధములయందుంబోలె నీధర్మఖండమునం దును బంధగర్భచిత్రకవిత్వములు గలిగినపద్యములు కొన్ని గలవు. మఱియు సంగీతభరతాభినయాదిశాస్త్రములయందును

సీతనికిఁ గలవిశేషపరిచయమును పంచమాశ్వాసమునఁ (136 పద్యము మొదలుగఁ) గనవచ్చును.

ఆంధ్రీకరణము.

మూలగ్రంథమునుబట్టి యీతనిభాషాంతరీకరణ మెట్లుండెనో కనుఁగొనుటకు సంస్కృతధర్మఖండము నాకు లభియింపలేదు. అయినను గ్రంథమంతయుఁ బఠించువారికి, భారతాది గ్రంథములను మనయాంధ్రమహాకవు లెట్లు దెలుఁగించిరో, యట్లే యథామాతృకముగా నాంధ్రీకరింపక, మూలకథలను మాత్ర మనుసరించుచు యథేచ్ఛముగా వర్ణనాదులను జేర్చుచు నాంధ్రకావ్యోచితశైలిని గ్రంథమును మనోహరముగాఁ బరిపూర్తి నొందించె ననియే తోఁపఁగలదు. పెద్దవలనఁ బ్రసంగవశమున నప్పుడప్పుడు వినఁబడువానిలో నొండురెండుశ్లోకముల యాంధ్రీకరణమునుబట్టి యీతని భాషాంతరీకరణసామర్థ్యము దేటపడఁగలదు :—

"శ్లో. చత్వారో ధనదాయాదాః, ధర్మాగ్ని నృపతస్కరాః
జ్యేష్ఠభ్రాత్రవమానేన, త్రయః కుప్యన్తి సోదరాః."

"గీ. ధర్మ, రాజ, వహ్ని, తస్కరుల్ నలుగురు
భ్రాత లర్థమునకుఁ బాలివార
లందు నగ్రజాతు నవమానమొనరింపఁ
గినుక వొడము మువ్వు రనుజులకును."

" శ్లో. రాజా రాష్ట్రకృతం పాపమ్, రాజపాపం పురోహితః
భర్తా భార్యాకృతం పాపమ్, శిష్యపాపం గురు ర్వ్రజేత్."

" క. క్షితిజనకృతదురితము భూ
పతిఁ జెందున్ నృపతిచేయుపాతకము పురో
హితుఁ జెందున్ సతిదురితము
పతిఁ జెందుం జెందు శిష్యపాపము గురునిన్."

ఛందోవ్యాకరణవిశేషములు.

ఆంధ్రకవిత్వము పుట్టినదిమొదలు నేఁటివఱకు నాంధ్రిచ్ఛందోవ్యాకరణలక్షణము లేకనియమబద్ధము లై యుండలేదు. కవిప్రయోగస్వాతంత్ర్యముచే నైన నేమి, లేఖకప్రమాదములు పూర్వకవిప్రయుక్తము లని నమ్మి తరువాతికవులు ప్రయోగించుటచే నైన నేమి, ఇట్టికారణములు మఱికొన్నింటిచే నైన నేమి యాయానిబంధనములు నానాఁటికి ననేకవిధముల మాఱిపోయినవి. వానింబట్టి కవులలోను, లక్షణగ్రంథకర్తలలోను మతభేదము లేర్పడినవి. వాని నెల్లఁ జర్చించుట కిది యదను గాదు గాని, ధర్మఖండములోని ప్రయోగములు కొన్ని కొందఱమతమున దుష్టములుగాఁ గన్పట్టినను గొందఱమతమున సాధువులే యని చూపుటకుమాత్రము కొంత యవకాశముఁ దీసికొనవలసియున్నది.

ఛందోవిషయములు :—

(1) ఉ—వు ల యతి :—

"కా, వున౯ జండాలుఁడ కాదు సందియములేదూహింప" 227 పు.

ఇది యొకచిత్రమైనయతి. సంస్కృతభాషయందు, ఇ, ఉ, ఋ, ౠ లకు భిన్నాచ్చు పరమైనప్పుడు వరుసగా య, వ, ర, ల అనునవి యాదేశము లగును. దీనికి యణాదేశ మని పేరు. ఆంధ్రచ్ఛందస్సులయందు "ఇ—యి, ఋ—రి, ౠ—లి" అనునవి పరస్పరము యతిమైత్రిఁ జెందుచుండుట యీ యణా దేశశక్తిచేతనే యనియు, నట్లే 'ఉ—వు' లుగూడ యతిమైత్రి నొందవచ్చు ననియుఁ గొందఱు కవీంద్రులమత మైనట్లు తోఁచు చున్నది. కాని లక్షణగ్రంథకర్త లీయతిని గ్రహించినట్లు గాన రాదు. అయినను, పూర్వకవులు కొందఱీయతిని వాడినారు. ఒండు రెండుప్రయోగములనుమాత్ర మిచ్చుటఁ జూపెదను:—

"దే, వునకు ననుంగువాఁడ వని యుత్సుకతన్..."

పాల్కురికి సోమన, వృషాధిపశతకము, 98 ప.

"కా, వున౯ దగ నర్జునుండుఁ బవనోద్భవుఁడున్..."

ఆంధ్రభాగవతము, దశమస్కం. ఉ. భా. 714 ప.

ఇట్టి వింకను గలవు. కావున మనకవిప్రయోగ మసాధు వనఁ జెల్లదు.

(2) రేఫద్వయమైత్రి :—

ఈమైత్రినిగూర్చిన మతభేదము గజకచ్ఛపములపోరుం

బోలెఁ జిరకాలమునుండి పరంపరగా వచ్చుచున్నది. ఇది సామా న్యముగా నాంధ్రకవులయందఱగ్రంథములయందును గలదు. నన్నియభట్టారకునికి మున్నే శకటరేఫోచ్చారణము మాఱిపో యినది. ఉచ్చారణభేద మున్నంతకాలము మనవారు దానికల యిక గూడని దనునిబంధనము నేర్పఱచిరి. ఆయుచ్చారణము సాంకర్యముఁ జెందిపోయినను, తొంటినిబంధనముమాత్రము కొందఱను బాధించుచునేయున్నది! దీనిచర్చ కిది యదను గామి విరమించితిని. ఉదాహరణములు గ్రంథమునందు చూడనగును.

(౩) ప్రాసభేదము :—

"క. అద్వారంబున నరిగి..., 'తద్ద్వారస్థితుఁడు...'" సప్తమా.272ప.

"ప్రాసస్సర్వేషు చైక ఏవ స్యాత్" అనుసూత్రము ప్రకారము కడవెడలఁ బ్రాస మేకరీతి నుండవలయు ననుట న్యాయ్యమే కాని కవులప్రయోగవిశేషములంబట్టి ప్రాసవిశేష ములును బెరిగిపోయినవి. పైప్రాసమువంటిది భారతాదిగ్రం థములఁ బెక్కుటఁ గానవచ్చుచున్నది. ఒక్కయుదాహర ణము :—

క. ఆద్యపురుషోపలాలిత, 'ముద్ద్యోతితరోచిరుద్గమోగ్రంబు"
తిక్కనవిరాటప. చతు. 121 ప.

(గీర్వాణసూత్రాధారమునఁ గొంద ఱిట్టిచోటులఁ బ్రాసాక్ష రములన్నిటికిని ద్విత్వము నిచ్చెదరు.)

(౪) వృత్తివృత్తము :—

నాకు లభించిన లక్షణగ్రంథము లన్నిటఁ బృథ్వీవృత్తము నకుఁ బదిరెండవచోట విశ్రమము చెప్పఁబడినది. కాని, లింగమగుంట తిమ్మనమాత్రము సులక్షణసారమునందు దీనికిఁ బదునాలవస్థానమున యతిని విధించినాఁడు. నన్నియాదికవులు పండ్రెండవచోటనే యతిఁ గూర్చినారు. అల్లసాని పెద్దనామాత్యుఁడు మాత్రము సంస్కృతలక్షణము ననుసరించి తొమ్మిదవ యింట దానికి విశ్రమమును గలిగించినాఁడు. మనభవానీశకవి యీ రెండుమతములను బాటించి రెండుపద్యములను జతిగ్రించి నాఁడు! ఎట్లన,

"ప్రతోదముల గ్రుచ్చియుం ♦ బ్రదర♦రాజిచే నొంచియున్ ..."
106 పుట. 24 ప.

"చెలంగి ద్విజాలం దిర♦స్కృతులఁ♦జేయుటన్" 119 పుట. 72 ప.

తక్కినవానియందు పెద్దనమతమునే స్వీకరించినాఁడు:—

"శివ స్తవ చయంబులున్ ♦ శివసహస్రనామంబులున్..."
అష్టమా. 257 ప.

II. వ్యాకరణవిశేషములు :—

(1) నః కొ—కువర్ణకంబు పరం బగునపుడు, ఊకార బుకారంబులకు నగాగమం బగు. (వ్యా. సూత్రము.)

ఈసూత్రమును ప్రౌఢవ్యాకరణకర్త మొదలగువారు కొందఱంగీకరింపలేదు. దీనినిగూర్చినచర్చ చాలఁ గలదు.

వానిని నిలిపి ప్రామాణిక కవిప్రయోగములనుమాత్రము రెంటి నుదాహరించెదను :—

" అడిగెడుచోటఁ గాద్దెమలినంతనె 'కానుక' బింద మయ్యెడున్. "
నన్నిచో. కుమా. అష్ట. 16 ప.

" నీకనినపదంబు ద్రిప్పఁగ జగత్పతి 'పద్మజుఁ డైనఁ' బాడియే ? "
ఎఱ్ఱన నృసింహపు. ద్వి. 28 ప.

వీనింబట్టి మనభవానీశుని

"ఘా,యాదయితోదయం బవధి'యాత్మనరాయువు
కంచు' నెంచుచున్" 158 పుట 216 ప.

అనుప్రయోగము రక్షిత మగుచున్నది.

(2) " ఆగమచకారమునకు ముత్తు పరం బగునప్పుడు పత్వము వచ్చును. " అని వ్యా. సూ.

" జనయిత్రిన్ భుజియింపఁ బెట్టక 'భుజింపంచం' గాదు. "
256 పుట. 177 ప.

ఇట్టిప్రయోగములు పూర్వాధునికములు లెక్కకు మిక్కిలినవి గలవు. మచ్చునకు మహాకవిప్రయోగ మొకటి:—

క. మించుగ మాగురువులు శి
క్షించిన యాయెక్కిరింత సింగమునకు నూ
'హించు' నొక నాల్గుగడియలు ... ... " కళాపూ.

(3) వానిల్లు—వాని+ఇల్లు. (ఇకారసంధి)

" ఒనరించుచుండ మీరును మేము 'వానింట' " 377 పుట.

ఈసంధి సామాన్యముగా నాంధ్రగ్రంథములయందన్నిటఁ గన్పట్టునదే. ఇతరోదాహరణముల మాని 'వాని'శబ్దమునకును, దానివంటిదే యగు 'దీని'శబ్దమునకును సంధిసేయఁబడిన ప్రౌఢ కవిప్రయోగములనుమాత్ర మిచ్చుట నిచ్చెదను:—

"'వానరదముఁ' దుని మెన్ సకేతుహయనూతముగాన్ "

జైమినిభా. సప్త. 19 ప.

"ననయమ్మవానిఁ గన్న నయమ్మ గలయింతి
ననయమ్ముఁ దాల్చు 'వానన్నఁ' జెనకి "

నరసభూ. చతు. 68 ప.

"శుద్ధపార్ష్ణులు గాన చూడ 'దీనంఘ్రులు'..." నైష. తృతీ. 202ప.

ఇట్లే మోచుక, లేకన్ మొదలగుప్రయోగములు చూపట్టుచున్నవి. కొందఱువ్యాకర్తలు వీనిని దోషయుక్తములుగాఁ బరిగణించిరి. కాని కొందఱమతమున నివి సాధువులే యైనట్లు పూర్వమహాకవిప్రయోగములు శతసహస్రములుగాఁ జూపట్టుచున్నవి. ఒండు, రెండు ప్రయోగములుమాత్ర మిందు చూపెదను.

"గరళం 'బెత్తుక' క్రోలఁగాఁ దలఁచితే ? కష్టాత్మ !"

భాస్కరరా. ఆరణ్య. ద్వి. 102 ప.

"బ్రహ్మాస్త్ర మవలీలఁ 'బట్టుక' ప్రమింగ" రంగనాథరామా. బాల.

పినవీరభద్రాదు లనేకు లిట్టివానిని బ్రయోగించినారు.

ఇఁక వ్యతిరేకక్త్వార్థకమును (లేకన్) గూర్చిన ప్రయోగముల లోఁ బ్రధానమైనది,

"క. అనఘ! యిది యేటికిఁ బాపమే
మనుపమదుఃఖితుల మగుట నాధారము లే
కను సంతానోచ్ఛేదంబున..." నన్నయభా. ఆదిప. ద్వి. 143ప.

అను ప్రామాణికాగ్రిగణ్యప్రయోగమే కలదు! దీనిని బలువురు పలుత్రోవలఁ బెట్టినారు!

గ్రంథపరిష్కరణము

(వ్రాఁతప్రతులు)

ఏతద్గ్రంథ పరిష్కరణమున కాధారములైన వ్రాఁత ప్రతు లైదు. వానిలో రెండు తాళపత్త్రపుఁబ్రతులు. ఈ రెండు నసమగ్రములే. ఒకటి సప్తమాశ్వాసము సగమువఱకు ను, రెండవది అష్టమాశ్వాసముసగమువఱకును గలిగియున్నవి. తక్కినమూఁడును గాగితపుఁబ్రతులు. అందొకటి పైవాని వలెనే యసమగ్రము; ఒకటి సమగ్రమైనదే కాని, దీనిమాతృక దొరకలేదు.* తక్కినమూఁడవకాగితపుఁబ్రతి, పైప్రతులు నాల్గిటినిబట్టి ముద్రణమున కనువగునట్లు విశదమైన లేఖనము తో నున్నది. పై ప్రతులు నాలుగును నేకమాతృకాపుత్త్రికలు గావు గాని, తత్పుత్త్రికలపుత్త్రికలో, వానిదౌహిత్రికలో యై

* ఇక్కాగితపుఁబ్రతి యథామాతృకముగా వ్రాయఁబడిన దగుటచే మాతృక లేనిలోపము గానరాలేదు!

యుండు నని కొన్ని కారణములనుబట్టి తోఁచుచున్నది. వివరణ మనావశ్యకము.

మఱియు, ననమగ్రపుఁబ్రతులు మూఁటియందును ననేకములైన లేఖనదోషములు, ఛందోవ్యాకరణాదిదోషములు, పద, వాక్య, పాద, పద్య, కథాభాగ లోపములు, ఈలోపములను బూరించుకొనుటకై కొన్నిచోట్ల విడిచిపెట్టఁబడినస్థలములు మొదలగునవి గలవు. నాలవప్రతి గ్రంథమంతయుఁ జాలవఱకు లుప్తభాగములు లేకుండ నున్న దన్నమాటయే కాని తక్కిన విషయములయం దెల్లఁ బైవానికిఁ దీసిపోలేదు. పరిశుభ్రముగా వ్రాయఁబడిన మొదవప్రతియందు సామాన్యము లగు లేఖన దోషములు విశేషముగను, తక్కినదోషము లచ్చటచ్చటఁ గొలఁదిమాత్రమును సవరింపఁబడినవి గాని దానియందును లెక్కకు మిక్కిలినదోషము లట్లే వ్రాయఁబడినవి. మొత్తము మీఁద సందిగ్ధస్థలములయందు పెక్కిటఁ బైప్రతు లన్నియు నేకవిధసాహాయ్యమునే చేసినవి! * అయినను యథామతిని బరిష్కరించితిని. నాయజ్ఞానమున నిలిచిపోయిన తప్పులను మన్నింపఁ బాఠకులను వేఁడుచున్నాను.

సుప్రసిద్ధవిమర్శకులును, భాషాభిమానులు నగు శ్రీయుత బండారు తమ్మయ్యగారు ప్రసంగవశమున నేతత్పుస్తకము

* అష్టమాశ్వాసము సగము మొదలు గ్రంథముకడవఱకుఁ బ్రత్యంతరము లేమింజేసి వానిపరిష్కరణము మఱింతకష్టమును గలిగించెను.

ముద్రింపఁబడినసంగతి విని సందిగ్ధపాఠములను సరిచూచుకొను టకై తాటియాకులప్రతి నొకదానిని దయతో నా కిచ్చిరి. అది యు సంపూర్ణగ్రంథముగాకపోయినను నేను గావించినసవరణము లనేకములు కవ్యభిప్రాయానుసారములే యని తెలిపి నా కత్యం తామోదము నొడఁగూర్చినది. మఱియు, దానింబట్టి కాన వచ్చిన భిన్నపాఠములు, "ముఖ్యపాఠభేదములు" అనుశీర్షికగల పత్త్రమునఁ జూపఁబడినవి.

ఆయా కథలయు, పాత్రములయుఁ బూర్వోత్తరసందర్భ విషయమున నీపురాణఖండము తక్కినపురాణములను బోలియే యున్నది. కాని, యొకచోటఁ గథాన్వయవిశేషమున్మాత్ర మాంధ్రకావ్యములయం దదృష్టశ్రుతపూర్వముగా నున్నది. ఏది యన,

ఈగ్రంథమునయష్టమాశ్వాసము 271 వ పద్యము మొదలుకొని నవమాశ్వాసము 260 వ పద్యమువఱకు రామా యణకథా సంగ్రహము గలదు. దీనిని శివుఁడు దేవతలకు తన భవిష్యదవతారకథగాఁ జెప్పినాఁడు. కథాప్రారంభమున మన కవి, యఱువదిపద్యములవఱకు శంకరునిచే భవిష్యదర్థక్రియల తోనే దానిని చెప్పించినాఁడు. కాని, పిమ్మట ననఁగా, అష్ట మాశ్వాసము 331 వ పద్యము మొదలుకొని నవమాశ్వాసము 253 వ పద్యమువఱకు భూతకాలక్రియల నుపయోగించినాఁడు.

దీనింబట్టి కవి ప్రమాదపడినాఁడేమో యని సంశయింపవలసి వచ్చును. కాని యట్లు తలంప వలనుపడకుండఁ దరువాతిపద్యములయందు మరల భవిష్యదర్థకక్రియలనే వాడి కథను ముగింపఁజేసినాఁడు ! ఈ హేతువుచేఁ గవి బుద్ధిపూర్వకముగానే యట్లు వ్రాసియుండు నని నిశ్చిత మగుచున్నది. కావున దీని నిట్లు సమర్థించుకొనవచ్చును.

(1) సంస్కృతపురాణములయం దీదృశ మగుసంప్రదాయము బహుళముగఁ గన్పట్టును. అన్నిటికంటెఁ బ్రధాన మైన యుదాహరణము, ఆదికావ్య మని ప్రసిద్ధిఁ గాంచిన రామాయణమే. ముందు జరుగఁబోవు నని నారదుఁ డుపదేశించిన రామాయణకథను వాల్మీకి భూతక్రియలతోనే రచియించినాఁడు! ఈధర్మఖండము మూలమునఁగూడ నాంధ్రమున నున్నట్లే యుండియుండును.

(2) శ్రీరామకథ జగత్ప్రసిద్ధ మైనది. దానిని కడకు మొదల భావిక్రియలతోనే వ్రాయునెడలఁ బాఠకులకును, శ్రోతలకును విసువుగా నుండు నని భావించి భావిక్రియలతోఁ గథ నారంభించి, భూతక్రియలతో రావణసంహారము చేయించి మరల భవిష్యదర్థకములతో శ్రీరామపట్టాభిషేకము చేయించి, కవి పూర్వోక్తరసందర్భమును పోషించుకొన్నాఁ డని యైన సమర్థింపవచ్చును.

ఇట్లు పైక్రియలమార్పు, ఆశ్వాసమధ్యమునఁ జేయుట కంటె నయ్యాశ్వాసముచివరవఱకు నాక్రియలనే నిల్పుట కొంతవఱకు యుక్తియుక్తముగా నుండు నని యెంచి అష్టమాశ్వాసము 331 వ పద్యము మొదలుకొని యయ్యాశ్వాసము తుది దాఁక భూతక్రియలను భావిక్రియలుగా మార్చితిని. అట్లు గావించుట వలనఁ గవి కవితాధార కేమియు భంగము వాటిల్లలేదు.

గ్రంథముద్రణము

శ్రీమదభినవ కృష్ణదేవరాయ బిరుదాంకితులును, భాషాపోషకులును, ఔదార్యశీలురును, శ్రీపీఠికాపుర సంస్థానాధీశ్వరులును నగు శ్రీమన్మహారాజా, శ్రీరావు వేంకట కుమార మహీపతి సూర్యారావు బహదరువారు, విశేషధనవ్యయముతో మిక్కిలియరుదైన * యీధర్మఖండమువ్రాఁతప్రతులను సంపాదించు నేర్పాటులను గావించి, లేఖకులను నియమించి, కాగితపుఁ బ్రతుల వ్రాయించి, సమగ్రగ్రంథముగా ముద్రింపించి, యస్తమింపనున్న కవికీర్తిని గాపాడి, భాషకును, ఆంధ్రలోకమునకును

* ధర్మఖండమువ్రాఁతప్రతులు మిక్కిలి దుర్లభము అనుటకు— చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమున ప్రథమాశ్వాసమువాత్రమే కలదని తెలుపు తత్కోశసముదాయపట్టికయు, సమగ్రమైన గ్రంథము లభింప లేదని వ్రాసిన ఆంధ్రకవులచరిత్రమును, ఏతత్పుస్తకప్రకటనమునకు లభియించినయసమగ్రపుఁబ్రతులును దార్కాణములు.

మహోపకారమును గావించియున్నారు. ఏతద్విద్యాపోషకుని పితృ పితామహాదు లగు ప్రభువులును, కవీంద్రుల గౌరవించి, పోషించి, వారిచే ననేకగ్రంథముల వ్రాయించి, కృతుల నంది, యపారయశంబును గాంచియున్నారు. కీర్తిమంత మైన యిట్టి సద్వంశమున జనియించి, తమపూర్వులయశంబునకు వన్నె దెచ్చుచున్న యౌదార్యశాలు లగు నీప్రభువర్యులను, వీరికుటుంబమును సర్వేశ్వరుం డగు పరమేశ్వరుఁడు, ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాదుల నొసగి, యింకను ననేకోద్గ్రంథములఁ బ్రకటింపించి, భాషాసంరక్షణ మితోధికముగ నొనరించున ట్లనుగ్రహించుఁగాక యని నిరంతరము వేఁడుచున్నాను.

పీఠికాపురము
ప్రజాపతిసంవత్సరవిజయదశమీ
జయవాసరము.

ఇట్లు విబుధవిధేయుఁడు

నడకుదుటి వీరరాజు.

శుభమస్తు.

అవిఘ్నమస్తు

ధర్మఖండము



ప్రథమాశ్వాసము



శ్రీనగకన్య ముత్యముల
చేఁ దలఁబ్రాలిడువేళ శీర్షగం
గానది చిందుబిందువుల
గ్రందున సర్వసుపర్వకోటి ను
ర్వీనుత వైభవంబునఁ బ
విత్రితగాత్రులఁ జేయుశంభుఁ డా
శ్రీనగరాజమందిరుఁ డ
శేషశుభంబులు మాకు నీవుతన్. 1

మ. గరిమం గౌస్తుభరత్నబింబితనిజాం
గస్ఫూర్తి వేఱొక్క సుం
దరి యంచున్ సిరి యెంచు నత్తఱి నితాం
తప్రీతి సంధిల్ల న
య్యురుభూషామణి తత్కుచాగ్రమున నా
యోజించి కేళీకళా
స్ఫురణన్ రంజిలఁజేయుశౌరి దయఁ బ్రో
చు న్నమ్ము నెల్లప్పుడున్. 2

చ. సురరమణీమణీచికుర
చుంబితపాదసరోజ మారఘు
స్మరనిరవద్యవామతను
సౌధనివాసిని యోగిలోకహృ
త్సరసిరుహాభ్రమద్భ్రమరి
సర్వజగజ్జనయిత్రి శీతభూ
ధరవరపుత్రి నిత్యశుభ
దాత్రి ననుం గృతకృత్యుఁ జేయుతన్. ౩

సీ. ఏదేవి గాదిలిసైదోడు దైవత
కోటి బుభుక్షు వోమీటుదాత
యేదేవిపాదంబు లింద్రాదిసురవరాళి
రాజిమాణిక్యనీరాజితంబు

లేదేవి శంఖపద్మాదిశేవధు లీనుఁ
జంచలనిజకటాక్షాంచలముల
నేదేవికిని గౌస్తుభాదీప్తిదీప్తంబు
హరియురఃపీఠిసింహాసనంబు

గీ. కాంతలతికాంతకుంతసంక్రాంతవిజయుఁ
గంతు రతికాంతు నేదేవి గన్నతల్లి
యట్టిజలనిధికన్య లోకైకమాన్య
కలిమిప్రైదలి మాయింట నిలుచుఁగాత. 4

ఉ. శ్రీకరశోణరత్నరుచిఁ
జెన్నగుప్రసన్ననిమేనితోడ బం
ధూకసుమారుణాంబరము
తో నునులేనెలనొప్పు కొప్పుతోఁ
బ్రాకటలోచనత్రయవి
రాజిత మైనమొగంబుతోడ న
స్తోకకృపావిభూతి నిలు
చుః భువనేశ్వరి నామనంబునన్. 5

క. శారద వీణాగానవి
శారద తనుకాంతివిజితశారదశరభృ
న్నారద మామకకృతికిన్
సారదయన్ సంఘటించుఁ జాతుర్యకళల్. 6

క. నిజముఖమదలోభాళి
వ్రజముఖరితదిఙ్ముఖున్ సువాహనితాఖున్
గజముఖుఁ బంచముఖాత్మజుఁ
నజముఖబర్హిర్ముఖనుతు నాత్మ భజింతున్. 7

సీ. శ్రీరామనామసుధారసమదవదిం
దిందిరం బెవ్వాని ధీసమృద్ధి
భారతామ్నాయాదిబహుతరగ్రంథముల్
రచియించె నెవ్వాఁడు ప్రచురఫణితి
నార్య యెవ్వనిజిహ్వ నాత్మీయనఖశిఖ
రములచే బీజాక్షరములు వ్రాసె
శూరుఁ డేశూరుని చారుతరాంగంబు
నిజకిరణావాప్తి నెగడఁ జేసె

గీ. నట్టికవితారమాకలశాంబునిధుల
వాములూరుసముద్భవవ్యాసకాళి
దాసనుకవిమయూరులఁ దలఁచి కొలిచి
యంజలి ఘటించి ప్రార్థింతు నన్వహంబు. 8

మ. ఎలమి న్నన్నయభట్టుఁ దిక్కమఖి భీ
మేశాఖ్యుని న్సోము న
త్యలఘుప్రాభవుఁ బెద్దనార్యు ఘనుఁ బో
తామాత్యు శ్రీనాథుఁ బిం

గళిసూరన్నను భాస్కరున్ విమలవా
క్చాతుర్యసంసిద్ధికిం
జెలువొప్ప న్వినుతింతు నాంధ్రకవితా
సృష్టిక్రియాస్రష్టలన్. 9

చ. నెఱి గిరిజేశుమాళివయి
నేనును దాను వసింతు మెట్లు నా
కుఱవు సుధామరీచి యని
యుమ్మెతపు వ్వనురీతి ముష్కరుం
డఱచినఁ బ్రాజ్ఞుతోడ సముఁ
డౌనె వృథా కవినంచు నెల్లెడం
దఱచుగఁ బేలుఁగాక కవి
తారసవాసన తా నెఱుంగునే. 10

క. కోకిల పలికిన నోర్వని
కాకవుల తెఱంగునన్ సుకవిసూక్తులకుం
గాకవు లఱచిన నేమి వి
వేకనిధులు బుధులు చెలఁగి విందురు కరుణన్. 11

క. కొఱమాలి పలికి మూఢత
నెఱపక సత్సభల మాననియతి నిలుఁడు మీ
రెఱుఁగనియది త ప్పనకుఁడు
పిఱికితనములేని కుకవి బృందములారా. 12

గీ. అనుచు నిష్టదేవతాదివుసత్కృతి
వందనంబుఁ గుకవినిందనంబుఁ
జేసి తెనుఁగుబాస భాసుర మగుగతిఁ
గబ్బ మెలమిఁ జేయఁ గాఁ దలంచి 13

గీ. స్కాందమునఁ దగు నేఁబదిఖండములను
ధరణిధరములఁ గనకభూధరముకరణి
మేటియై ధర్మఖండంబు మిగుల నలరు
నదియు నానేర్చురీతిఁ జెప్పెద ముదమున. 14

స్రగ్ధర. చంచన్నిర్మాణలక్ష్మీసమధికఫలద
స్కాందకల్యాణవాణీ
పంచాశత్ఖండహారప్రవిమలతరళో
ద్భాసియై ధర్మకర్మ
ప్రాంచల్లీలాస్పదంబై హరమురహరమా
హాత్మ్యశోభాంచితంబై
యొంచన్ శ్రీధర్మఖండం బిది దురితతమో
హేళియై హాళి నొప్పున్. 15

క. అని యూహించుచు నే నొక
శనిత్రయోదశిఁ బ్రదోషసమయంబున శం
భునిఁ బార్థివేశుఁ బూజిం
చి నియతి నున్నంత నానిశీథినియందున్. 16

సీ. మణిగణాంచిత హేమమయకర్ణకుండల
చ్ఛవి గండమండలిఁ జౌకళింప
నలఁతిరుద్రాక్షపేరులతోడ నురమున
తారహారములు క్రొందళుకు లీన
హస్తారుణద్యుతి నామ్రేడితప్రభ
నబ్జరాగాంగుళీయకము లమర
తపనీయమేఖలతళతళల్ కటితటిం
దరుణార్కరుచులఁ ద్రస్తరు లొనర్ప

గీ. స్వర్ణవర్ణాంగకమున జ్యోత్స్నవిశుద్ధ
భూతి చెలువొంద నొకమహాపురుషవర్యుఁడు
తళుకుమొగమునఁ జిఱునవ్వు బెళుకుఁగనులఁ
గరుణయుఁ దలిర్పఁ గలలోనఁ గానుపించె. 17

గీ. అచ్చెరువు నొంది యతఁ డెవ్వ రనియు నెఱుఁగ
కే నమస్కృతిఁ గావించి యెదుట నిల్చి
యున్నతఱి నన్నుఁ జూచి ప్రసన్నఫణితి
నాదరించుచు నతఁ డిట్టు లానతిచ్చె. 18

గీ. సర్వధర్మకర్మసారసంగ్రహశోభి
తైనధర్మఖండ మాంధ్రభాష
నీవు రచనసేయు మీకథ మాపేర
నంకితంబుసేయు మనఘచరిత. 19

వ. అనియె నంత నొక్కమహాత్ముండు మదాప్తుని తెలుంగున
నేతెంచి యల్లన మధురస్వరంబున ని ట్లనియె. 20

క. ఇతఁ డమృతలింగ మితనికిఁ
గృతి యొసఁగుము నీదుకోర్కె లెల్ల ఫలించున్
గృతికిఁ గృతి యొసఁగుసుకృతికి
నతులితశుభవిభవలాభ మగు టద్భుతమే. 21

వ. అనియె నాలోనన మేలుకాంచి యుదంచితకౌతూహలాయత్త
చిత్తుండనై. 22

ఉ. శ్రీమయవాగ్విలాసుఁడు న
శేషలిపిప్రవణుండు భూరిశో
భామహనీయమూర్తియుఁ బ్ర
బంధనిబంధనబంధురక్రియా
భామహతుల్యసూత్రుఁడు నృ
పాలకపూజ్యుఁడు నంచుఁ దన్ జను
ల్వేమరునెంచ దిట్టకవి
వేంకటరాయకవీంద్రుఁ డొప్పగున్. 23

చ. అతనికృపాకటాక్షవిభ
వాతిశయం బనిశంబు గల్గ నే
నతులకవిత్వతత్త్వమహి
మాఢ్యతఁ బ్రౌఢిమఁ గంటిఁ గావునం

గృతమతిచేఁ బ్రబంధ మొన
రించుతలంపును స్వప్నముగ సమం
చితగతి నమ్మహాత్మునకుఁ
జేతులు మోడ్చుచు విన్నవించితిన్. 24

వ. మద్గురుండైన యక్కవివరుండు నత్యంతకృపాతరంగితాంత
రంగుండై. 25

సీ. ధాత్రి భారద్వాజగోత్రపవిత్రుఁడై
సురుచిరాపస్తంబ సూత్రుఁ డగుచు
నిరతాన్నదానాభినిరతుఁడౌ నీఁదుల
పలినరసామాత్యపౌత్త్రవరుని
సంతతపూజితశంకరుం డగుశంక
రామాత్యవరాళికి నాత్మభవునిఁ
బ్రాజ్ఞుని నచ్చమాంబాగర్భశుక్తిము
క్తామణి నీశ్వరధ్యాననిరతు

గీ. భవ్యశృంగారమంజరీకావ్యరత్న
మాంధ్రభాష నొనర్చిన యనఘచరితు
శంభునిభుఁ డగు నిప్పటూరిశంభుశిష్యు
నను భవానీశనాముఁ గన్గొనుచుఁ బలికె. 26

క. శ్రీకర మత్కారుణ్యార
సాకలనఁ బ్రబంధకర్త వై యలరితి వీ

వీకృతికన్య న్మాన్యన్
శ్రీకంఠున కర్పణంబుసేయుము వేడ్కన్. 27

గీ. అఖిలలోకైకనాయకుం డయిన శ్రీగి
రీశ్వరుఁడు మల్లికార్జునుఁ డిందుమౌళి
యిష్టదైవంబుగద నీకు నీప్రబంధ
మంకితముసేయు మీ వమ్మహాత్మునకును. 28

క. చెఱకున ఫలముం, బసిఁడిం
దఱచుగఁ దావియుఁ, బటీరతరువున విరియున్
వఱలినగతి నీకృతికిన్
గఱకంఠుఁ డధీశుఁ డగుట గౌరవము మహిన్. 29

వ. అని యానతిచ్చిన. 30

చ. లలితనవీనతాండవవి
లాసవిశేషకపర్దభృజ్జటా
వలయసరిద్ఘుళంఘుళర
వప్రతతిప్రతిభాసమానవా
గ్విలసనశాలినైన యల
వేంకటరాయకవీంద్రచంద్రు నే
నలరి నుతించి మ్రొక్కుచుఁ ద
దాజ్ఞఁ బ్రబంధముసేయఁబూనితిన్. 31

మ. హరిశౌర్యుండగు రావుమాధవనృపా
లాగ్రేసరుం గావ్యచా

తురి మెప్పించి తదీయసత్కృప సిరుల్
దోరంబుగా నంది బం
ధురతేజుం డయి వక్కలంకకులపా
థోరాశిరాకాసుధా
కిరణుండై తగు వీరభద్రసుకవిం
గీర్తింతు నానెచ్చెలిన్. 32

క. అనుచున్ మఱియు నిదానీం
తనవిద్వత్కవుల(బొగడి తత్కారుణ్యం
బున నీకబ్బము నానే
ర్చినచందంబున(దెనుంగుసేయుదు వేడ్కన్. 33

గీ. అంగనాసంగవామాంగు(డగ్రజాంగు(
డఖిలకారణకర్త లోకైకభర్త
భక్తవితతికి ముంగొంగుపసిడి మేటి
వేల్పు శ్రీగిరిపతివంటివేల్పు గల(డె. 34

వ. అని తలంచి మ్రొక్కి యమ్మహాదేవునకు. 35

—♦ షష్ఠ్యంతములు. ♦—

క. భవునకు సహస్రదళసం
భవముఖ్యనిలింపవినుతపదవిభవునకున్
భవవారిరాశికుంభో
ద్భవునకు ఫాలాక్షవిజితభావభవునకున్. 36

క. ధరణీశతాంగునకును శశి
తరణిరథాంగునకు దైవతభుజంగునకున్
సరిదధిపనిషంగునకుం
గరధృతసారంగునకును గౌరాంగునకున్. 37

క. అజరాళిమౌళిరత్న
వ్రజజనితమయూఖపిహితవరచరణునకున్
రజతాచలశరణునకున్
భుజగేంద్రాభరణునకుఁ ద్రిపురహరణునకున్. 38

క. భూరిశిరశ్చంద్రసుధా
ధారోజ్జీవితశిరోధితలహారితపం
కేరుహాభవమస్తకకృత
సారస్తుతిముదితునకును సద్విదితునకున్. 39

క. వ్యాళాధిపవృతమంథర
శైలోన్మథితాంబురాశిసంజాతమహా
కోలాహలహాలాహల
లీలాసంహారునకు దళితమారునకున్. 40

క. సోమార్ధకలాపునకున్
హైమవతీసమ్మదాంచితాలాపునకున్
హేమాద్రిచాపున కుదగ్ర
స్తామితబలసామజాసురాటోపునకున్. 41

క. సతతదిదృక్షాగతహిత
తతతైర్థికమానవార్పితస్వర్ణమణీ
చతురనటీకరితురగా
ద్యతిసంభారునకుఁ ద్రిజగదాధారునకున్. 42

క. శ్రీగిరిశిఖరాభ్యున్నత
ధాగధగద్భర్మనిర్మితప్రాసాదా
భోగనివాసున కగజా
యోగార్పితసతతమానసోల్లాసునకున్. 43

క. సాదరకృపామతికిఁ దరు
ణాదిత్యసహస్రశోభనాచ్ఛద్యుతికిన్
వేదావళికృతనతికిన్
శ్రీదప్రేమాభిరతికి శ్రీగిరిపతికిన్. 44

వ. సభక్తిసమర్పితంబుగా నాయొనర్పంబూనిన ధర్మఖండం బను
ప్రబంధరాజంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 45

శా. శ్రీనిత్యం బయి నైమిశం బలరు ధా
త్రి న్మౌనిసింహాశ్రయ
స్థానానాధ్వరహోమధూమజలవా
హవ్యాపానిధ్యానసం
ధానాఖండశిఖండితాండవనిదా
నప్రౌఢ షడ్జ స్థిర

స్వానాయోజితవల్లకీక్వణనది
వ్యస్త్రీమనఃకాంతమై. 46

గీ. శౌనకాదు లయినమౌను లానైమిశా
రణ్యమున నగణ్యపుణ్యకథలు
వినఁగ నాసఁజేసి వినయసమేతుఁ బ్ర
ఖ్యాతు సూతుఁ బ్రీతిఁ గాంచి యనిరి. 47

గీ. రామదేవునినామంబు ప్రేమతోడ
వినఁగ వేడుక య య్యె నో యనఘ మాకుఁ
దెలుపవయ్య మహాభాగ ధీసమేత
ఖ్యాతవినుతపురాణార్థజాత సూత. 48

మ. అనినన్ సూతుఁడు శౌనకాదులకు నా
హ్లాదంబుగా నిట్లను
న్వినుతింపం దగు పృచ్ఛచేసితిరి యెం
తే మేలుమేల్ రామదే
వునినామంబు ద్రిలోకపావనతచేఁ
బ్రొల్పొందు నానేర్చిన
ట్లొనరం దెల్పెదఁ జిత్తగింపుఁడు తదీ
యోదారమాహాత్మ్యమున్. 49

సీ. కమలాక్షు వనమాలికావిరాజితవక్షు
సుస్మితముఖపద్ము సుగుణసద్ము

చరచక్రవరకరు దానవభీకరు
బాణబాణాసకృపాణిఁ బాణి *
సనకాదిసేవ్యు నిర్జరభావ్యు ఘనఘనా
ఘనదేహు నాజానుకలితబాహు
సుందరు ధృతిజితమందరు లక్ష్మణ
శత్రుఘ్నభరతాదిసహితు మహితు
గీ. మారనిభు విభుఁ బ్రభు సత్యుదారు వీరుఁ
గనకభద్రాసనాసీనుఁ గనకవసను
నవనిజాకాము రాము లోకాభిరాముఁ
దలఁచి నుతియించునరుఁడు సద్ధన్యతరుఁడు. 50
గీ. రాజశేఖరు ఖరదైత్యరాజదమను
నచ్యుతు ధరాత్మజామనోహరు నహీన
రత్నభూషణభూషితు రాము శివు భ
జించుసుకృతి కృతార్థుఁడై కాంచు ముక్తి. 51
గీ. అనఘమై యాద్యమై పరమాత్మమై ని
రంతరానందమయమై యనంత మగుచు
యోగివరు లాత్మ రమియింప నుల్లసిల్లు
నట్టిబ్రహ్మంబు రామాహ్వయమునఁ దగియె. 52
క. రా యనినంతనె మొగమునఁ
బాయును వృజినవ్రజంబు వడి నది మరలన్

* కృపాణపాణి—వ్రా.ప్ర.

డాయక యుండ మకార ము
పాయమునఁ గవాట మిడినపగిదిఁ బొసంగున్. 53

గీ. రామ యనినయక్షరద్వయం బెవ్వని
రసన నధివసించుఁ బొసఁగ నతఁడు
జ్ఞాని మాని పుణ్యశాలి కులీనుండు
సకలవేదవేది సుకృతి జగతి. 54

ఉ. జారుఁడు వేదశాస్త్రగురు
సద్ద్విజనిందకుఁ డార్యగర్హితా
చారుఁడు హేతునిష్ఠకుఁడు
సంతతభోగపరుండు లోభియుం
జోరుఁడు పాపి నాస్తికుఁడు
జూదరియుం బిశునుండు లోనుగా
వీరలు రామనామజప
వృత్తిఁ గృతార్థతముల్ వసుంధరన్. 55

క. దేవారాధనరహితులు
దేవబ్రహ్మస్వహారులు స్త్రీలోలు రస
ద్భావులు పుళిందపుల్కస
సేవకులుఁ రామనామసేవఁ బవిత్రుల్. 56

గీ. స్నానసంధ్యాజపాద్యనుష్ఠానవైశ్వ
దేవవిరహితుఁ డయినభూదేవకులుఁడు

సుహితవిప్రోచితాచారసహితుఁ డయిన
శూద్రుఁడును రామజపమున శుద్ధుఁ డరయ. 57

గీ. అధికవర్ణాంగనాగామి యధమవర్ణ
కామినీసంగతుం డుదక్యారతుండు
నిజకులాచారరహితుండు నీతిబాహ్యుఁ
డనయమును రామజపమున ననఘు లవని. 58

గీ. విహితసత్కర్మములు మాని వెస విరుద్ధ
కర్మకరు లగు యాతనాగామివిప్ర
రాజవిట్ఛూద్రవరులు శ్రీరామనామ
జపమునఁ బవిత్రు లగుట నిస్సంశయంబు. 59

గీ. ఎట్టిక్రూరు లయిన నెలమి విరక్తులై
నిర్మలాత్ము లగుచు నియతి రామ
నామజపము సల్పి రామసారూప్యంబుఁ
జెంది సుఖముఁ బొంది యుందు రెపుడు. 60

గీ. అవని సంసారసంస్థితుం డయ్యు రామ
నామజప మొనరించిన నరుఁడు దురిత
సమితి నంటక నిర్మలత్వమున మెఱయుఁ
బంకకీటంబుగతి నతిప్రౌఢరీతి. 61

సీ. మందాక్షదేహాభిమానమాయాస్మయ
ప్రముఖముల్ విడనాడి భక్తిఁ బూని

సకలకర్మవిరక్తిఁ బ్రకటించి సంగవి
నిర్ముక్తుఁడై యతినిష్ఠతోడ
నారదాదిమునీంద్రవారపూజిత మగు
శ్రీరామనామప్రసిద్ధజపము
వ్యత్యస్తముగ నైన వరుసతో నైనను
స్మరియించి దుష్కృతచరితుఁడైన

గీ. రుచిరగతిఁ బొందు రామసారూప్యముక్తి
మును కిరాతుఁడు రామసన్మనుజపమున
ననఘులు నుతింప వాల్మీకి యగుచుఁ బ్రబలి
కలుషముల నుజ్జగించినకరణి ధరణి.

గీ. అనినఁ గథకునితో శౌనకాదు లనఘ
యాకిరాతుని తెఱఁగెట్టి దరయ నతఁడు
వామలూరూద్భవుం డెట్టివలన నయ్యెఁ
దెలుపు మచ్చెరు విది యనఁ బలికె నతఁడు.

ఆ. వెలయ నక్కిరాతువృత్తము మీకు నే
విన్నవింతు వినుఁడు వీను లలర
సరసఁ బదియు రెండుసంవత్సరము లనా
వృష్టి యయ్యెఁ దొల్లి విశ్వమునకు.

చ. అవని కవగ్రహంబుగ గ్ర
హంబులు వక్రగతిం జరింపఁగా

నివిరెఁ గొలంకులు న్నదులు
నెండలచేఁ జెడె సస్యసంఘముల్
జవ మఱి వర్ణధర్మములు
సంకర మయ్యె నశించె సర్వజం
తువులును ధారణల్ దొఱఁగి
తోఁచెను గ్రామము పాపధామమై. 65

వ. అక్కాలంబున. 66

క. పన్నిరువురు భాస్కరులుం
బన్నినఁ దనదైన*చలువ వాయని దన్ని లో
నెన్ని హిమగిరికి సరిగిరి
సన్నుతగతి ధర్మపరులు సప్తర్షివరుల్. 67

ఆ. అరిగి కాంచి రొక్కయటవి ననేకప
వదనదానసేకవర్ధితాతి
తుంగశిఖరకుసుమసంగతతారకా
విసరభూరుహములఁ బొసఁగుదాని. 68

సీ. నకులకీచకభీమ శకునిశిఖండిసం
కలితమై భారతకథ యనంగ
శరభకేసరిగజర్క్షభగవయాదిస
నాథమై రామాయణం బనంగఁ
బ్రద్యుమ్నశంబర రామబృందావన
దక్షత భాగవతం బనంగ

*చెలువ, చెలువు—వ్రా. ప్ర.

హారిణీభుజంగప్రయాతాభిరామమై
సలలితవృత్తశాస్త్రం బనంగ

ఆ. సచ్ఛభల్లఖడ్గ హారిపుండరీకాళి
సహిత మగుచు యుద్ధమహి యనంగఁ
దనరుదాని దేవదానవాభేద్యమై
యమితచోరహృద్య మయినదాని.

ఆ. ఇందుమూర్తి రీతి నిల ఋక్షసేవ్యమై
గౌరి యనఁగ స్థాణుకలిత మగుచు
నగరుతిలకశోభియై కామినియుఁబోలె
నొనరి సిరులు గవయు చున్నదాని.

క. ఝిల్లీగణనాదితమై
యొల్లం బగునయ్యరణ్యముం జొచ్చి మిథ
స్సల్లాపంబుల నమ్ముని
తల్లజులు చనంజనంగఁ దన్మధ్యమునన్.

ఉ. అంతికపక్షణాధిపతి
యైనపుళిందుఁ డొకండు సర్వజీ
వాంతకుఁ డంతకప్రతిముఁ
డాయతబాహుఁడు నీలదేహుఁ డ
త్యంతనిశాతఖడ్గవిశి
ఖాస్త్రకఠోరకుఠారతూణస

త్కుంతధరుండు నిర్దయుఁడు
క్రూరుఁడు చోరుఁ డుదారుఁ డెంతయున్.

గీ. మాంసఖాదనమధుపానమాంసలుండు
పింగళాక్షుండు పరిణాహపీనవక్షుఁ
డధ్వగామిజనౌఘవిత్తాపహరణ
మరణకరణాతిదృఢకరచరణుఁ డతఁడు. 73

సీ. ధర్మగుణాసక్తిఁ దలఁపనేరక పూని
ధర్మగుణాసక్తిఁ దగ మెలంగి
విప్రవరావనవిధిఁ బరాఙ్ముఖుఁ డయి
విప్రవరావనవిధి భజించి
కనకాంబరధ్యాన గంధ మెఱుంగక
కనకాంబరధ్యాన గతిఁ జెలంగి
యనిమిషభక్తసమాసక్తిఁ జెందక
యనిమిషభక్తశోభనతఁ జొక్కి

తే. ధీవరాదృతమహిమచేఁ దేజరిలక
ధీవరాదృతమహిమచేఁ దేజరిల్లి
పుణ్యజనఘనవిఖ్యాతిఁ బొందలేక
పుణ్యజనుఁ డనువిఖ్యాతిఁ బొసఁగువాఁడు. 74

తే. కనియెఁ గాషాయవల్కలాజినవసనుల
లలితరుద్రాక్షమాలికాకలితభూతి

ధరుల దండకమండలుకరుల నుదిత
తరణిపావకనిభదీప్తితనుల మునుల. 75

తే. కామసంహరణాతిపత్రిగల్భు లగుట
హారుప్రతిచ్ఛాయ లనఁ దమోహానశక్తి
నర్కమూర్త్యంతరము లన నలరునట్టి
ఘనరజఃఖండనస్వచ్ఛతనుల ఘనుల. 76

చ. పొదలమెఱుంగున న్నిలిచి
పొంచి కనుంగొని చోరపుంగవుం
డదయత నస్మదీయవిశి
ఖావళి నేఁ డిదె వీరి నొంచెదం
గదిసి సమస్తవస్తుతతిఁ
గైకొని పుత్త్రికళత్రరక్షచేఁ
బొదలెద నంచు నెంచి మదిఁ
బొంగి మునీంద్రులప్రోల నిల్చినన్. 77

సీ. బహుళసాలగ్రామ భరితలోహితతామ్ర
సంపుటావళి నికుంజములఁ బెట్టి
వివిధబృసీపరివేష్టితపుస్తక
సంభార మందంద జాఱవిడిచి
పల్కలముద్రిత వరదేవపూజోప
కరణసామగ్రి లాఁగలను విడిచి

పుణ్యాపగాజలపూరితస్ఫాటిక
స్వచ్ఛకుండికలు పార్శ్వముల వైచి

తే. హాటకచ్ఛాయ నెత్తిమించు నంగకములఁ
జెమట లుప్పతిలంగ దిగ్భ్రమము గదిరి
మానదశపూని గమిగూడి మానసములు
వాయుధుత మగు నావకై నడిఁ జలింప. 78

సీ. యమ ఇవ పాటచ్చరాధమోఽయం సము
పాగతః కర్తవ్య మత్ర కిన్ను
నితరాం నజానాతి నిర్ఘృణోఽస్మాక ఖలు
దాతు మస్మై తపోధన మ్మృతే హి
నాస్తి వరాటక మపి బతాస్మత్సదే
శే హారిష్యతి కిన్ను జీవితాని
గంతవ్య మిహ కుత్ర కా వా గతి స్తతో
గంతుం సమర్థా న కాతరాశ్చ

తే. రక్షకః కో ను రామాంతర స్త మేవ
శరణ ముపయామహే వయం సమ్మదేన
రామ ! పాహి ! హరే ! కృష్ణ ! రక్ష ! రక్ష !
యనుచు మానులు కళవళ మంది రపుడు. 79

క. ఆలీల మునులవచనము
లాలించి శరంబు వింట సమరిచి చోరుం

సకలనిర్మలశయకుశేశయము లెత్తి
పలికి రిట్లని యుచితంపుభాషణముల్. 83

చ. జలరుహపత్రనీరకణ
జాలముచందము జీవితంబు చం
చలజలబుద్బుదం బనఁగఁ
జాలు కళేబర మెంచి చూడఁ జం
చలలతెఱంగునం బొదలు
సంపద లింపగుభోగముల్ శర
జ్జలదముచాయలం బరగు
సర్వము నస్థిర మెన్నిభంగులన్. 84

క. మూత్రపురీషంబులకుం
బాత్రము శోకంబుఁ బెనుచుఁ బలుదెఱఁగులఁ దా
పత్రయదూషిత మగుచుం
గాత్రము నెఱి మించు మించుగతిఁ జంచలమై. 85

చ. ఎముకలు కంబముల్; నరము
లెన్నఁగఁ బెండెలకట్లు; మాంసర
క్తము లనులేపనంబు; పయి
కప్పు త్వచంబు స్రవించు పెక్కుఛి
ద్రములను బూతిగంధకలి
తంబు; రుగాశ్రయ మై చెలంగి దే

హాము దగ నిల్లువోలెఁ గడు
నస్థిరమై పరగుఁగా వసుంధరకా.

తే. అస్థిరంబైనయట్టి దేహంబుకొఱకుఁ
గదిసి యన్యాయములు సేయఁ గలుష మొదవుఁ
దాన నిరయాధివాసంబు దప్ప దుర్వి
నంతకన్నను గీడెద్ది యరసిచూడ.

సీ. ధరణీవిబుధవిత్తహరణహింసలకన్న
నధికతరంబైన యఘము గలదె
బ్రహ్మస్వహరణపాపమునకు నెనయైన
దెంచ మహాపాపపంచకంబు
ధారుణీనిర్జరద్రవ్యాపహరణాగ్ని
కులతూలికాశైలముల హరించు
ధర నేకవింశతినరకసంగతిఁ దూన్ప
బ్రహ్మస్వహరణంబె భారమయ్యె

తే. నవనిసురవిత్తము హరించు నఘము లనుభ
వించునారకయాతన లెంచఁదరమె
రహిఁ జతుఃపంచషట్సహస్రముఖు లయిన
విధిశివస్కందపన్నగ విభుల కయిన.

క. అని మధురవచనరచనల
మునిముఖ్యులు ధర్మమార్గమున నీగతిఁ బ

ల్కినయాపల్కులు వెడవెడ
విని వికవిక నగి పుళిందవిభుఁ డిట్లనియెన్. 89

ఆ. అటమటించి పోవనిటు చెప్పితిరి మిమ్ము
జరగనీయ నిప్పుడె సవరఁబెట్టి
యొడిసికొందు నోడమి యొగి నాలి బిడ్డల
బందుగులను మనిచి బ్రదుకు గందు. 90

చ. అన విని వానిఁ జూచి మును,
లారయఁ బుత్త్రకళత్త్రరక్షకై
యనయముఁ గ్రూరవృత్తిమెయి
నర్థము నీవు గణించెదేని నీ
ఘనతరమైనకిల్బిషని
కాయముభాగము వారు గొందురో
కొనరో యెఱుంగఁ దెల్పు మని
కంఠితలీల నటించుఁ బల్కినన్. 91

క. సూరివరు లయినవారల
సారసుధాసారనిభవచస్సంగతిచేఁ
గ్రూరుండగు చోరుఁడు న
క్రూరుండయ్యెన్ సమస్తగుణమణిఖనియై. 92

ఆ. పూర్వజననసుకృతమున సాధుసంగతి
గలుగఁ దానఁ దొలఁగుఁ గలుషసమితి

యందుఁ జిత్తశుద్ధియగు నందుఁ బుణ్యంబు
లొదవు దానఁ గలుగుఁ ద్రిదివవసతి. 93

క. తులసీసేవయు గంగా
జలములఁ గ్రుంకుటయు విష్ణుసంభజనము సా
ధులసహవాసంబును ని
చ్చలు సారము లగు నసారసంసారమునన్. 94

తే. సంగతి దొలంగవలయు నేసరణినైనఁ
బూని తొలఁగకయున్న సత్పురుషవరుల
సంగతిఁ బొసంగవలయు నిస్సంశయముగ
నదిగదా సంగతి హరించు నౌషధంబు. 95

వ. కావున నవ్వీరుం డగు చోరుండు నిజప్రాగ్జనికృతం బగుసుకృ
తంబున నొదవినయమ్మహామహులసందర్శనసంభాషణధర్మో
పదేశంబులఁ దనతులువతనంబుఁ దొలంగంబెట్టి యతిలలిత
మృదులచిత్తుండై యత్తపోధనసత్తములకు నమస్కరించి
యిట్లనియె. 96

ఆ. ఏ నొనర్చునట్టిప్పృజినంబు నాపరి
జనము సగము పంచుకొనునొ లేదొ
యడిగి వత్తు మరల నరుదెంచునంతకు
నెలమి నిచట నిలువవలయు మీరు. 97

క. జీవితము మీఁదిప్రేమం
బీవలనం గలిగెనేని యిచ్చట నిల్వుం

డావల నన్నెఱుఁగుదురే
భీవిరహితు నహితవీరభీషణమూర్తిన్. 98

ఆ. అరిగి తిరిగి మరలు నంతకు నిట మీర
లొండువలన సురగ కుండుటకును
బ్రత్యయార్థమయిన బాస యొసంగిన
మిమ్ము నునిచి పోదు మిన్నకేను. 99

వ. అనినవార లందఱు నొక్కమాటుగా నిట్లనిరి. 100

ఆ. ఈవు తిరిగిమరల నేతేరకయ మున్న
చనినవారమేని శబరవర్య!
కలుగు బ్రాహ్మణాధికార మొనర్చని
యతని కైన దురితగతులు మాకు. 101

వ. అనినం బుళిందుం డిట్లనియె. 102

క. ఎందు సముదాయకృత మది
పొం దగునే యొకని దనఁగ భువిఁ గావున మీ
రందఱు నొక్కటఁ బలుకఁగ
నందమె వేర్వేఱ నొడువుఁ డాశపథంబుల్. 103

వ. అనవుడు. 104

సీ. సప్తఘ్నసము లుపస్నానంబుసేయని
చెనఁటిదుర్గతిఁ బో వసిష్ఠమౌని
సతతశూద్రగ్రామసంవాసి యగునట్టి
కలుషాత్ముగతిఁ బొందఁ గౌశికుండు

భూషణంబు లడర నీలాంబుదకదంబంబులడంబు విడంబించు కాయంబుల నిరులు వెల్లివిరియించు ఘోరవీరపుళిందబృందంబుల నందంబయి కీకసభక్షణలోలంబులై యన్యోన్యజన్యంబు లొనరించుకౌలేయకజాలంబులకోలాహలంబులును కాదంబరీఘటానేకపిశితరాశిపరిపూర్ణపణంబులచెంత నేపు మీఱి మిన్నునం బన్ని యెన్నికకు మిగిలి వలయాకారంబున నెఱచిరుచిం బఱచి యెఱకలకరువలి నవక్రివిక్రము లగు విక్రయికజనంబులఁ జీకాకునం జీకులఁ గావించి చంచుచరణంబుల నవ్యక్రివ్యకబళంబు లాకస్మికంబుగా గ్రహించి ప్రడీనోడ్డీనగతుల నతులజవంబునం బఱచు కాకకంకగృధ్రాద్యక్షుద్రపక్షులకలకలంబును గలసి యంభోనిధానానూనధ్వానంబు ననుకరింప ననేకపతాకానీకధ్వజతోరణపూరణశరణరాజివిరాజితం బయి సురాహితాలయంబు గావున లంకాపురం బన భోగినీభుజంగశతసమావృతంబు గావునఁ బాతాళభువనం బన సుకృతిజనదుష్ప్రవేశంబు గావున సంయమనీనగరం బన నింపుపెంపుమీఱు పక్కణంబు బ్రవేశించి నిజసదనంబున కరిగి బంధుజనకృతవందనాలింగనములం బూజితుండై వారల బహూకరించి నూత్నరత్నభిత్తిస్థాపిత హీరవారముకురనికరరంజితంబును స్వర్ణవేదికాంచితంబును జిత్రవితానశోభితంబును కనకరచితంబునునగు కేళీగృహంబుఁ జొచ్చి హంసతూలికాతల్పంబున నాసీనుండై తనమనంబునం

బెనంగొనిన వంత యంతయుం గులకాంతకుఁ దెలుపం
దలంచి యంతఃపురంబునకు రావించిన. 108

సీ. తెలిగోము గలసోముచెలు వోమునగుమోము
* కంజాతసుషమఁ జీకాకుపఱుప
బలువాలుగల నేలు లలివాలుఁజూపులు
వలరాజుతూపుల వంక లొత్త
నరుదారునెరి మేరుగిరిఁ గేరు గుబ్బలు
జక్కవకవల నుచుక్కుమనఁగఁ
బెనుమించులను మించు ననుపించునెమ్మేను
జాళువానెఱడాలు డీలుపఱుపఁ
ఆ. దేఁటిదాఁటుఁ బదరి తిరమొప్పు నొప్పుల
కుప్ప యైన కప్పుఁగొప్పు దనర
నెంచ నంచలకు నుదంచితగతిఁ జూపు
గమన మొప్పు మందగమన వచ్చె. 109

ఉత్సా. వచ్చి యొచ్చె మింతలేక
వారిజాక్షి వీడియం
బిచ్చి యిచ్చకమునఁ దాల
వృంత మంత నంది తా
నచ్చి మెచ్చి కంకణక్వ
ణంబు మ్రోవ వీవఁగా

* సుషమంబు కాకుపఱుప—వ్రా. ప్ర.

నిచ్చి మెచ్చి చోరవీరుఁ
డిట్టు లనియె నెనయఁగన్. 110

చ. అడిగెద నొక్కమాట మగు
వా! యది తథ్యము పల్కు మిథ్యగా
నొడువకు మిథ్యఁ బల్కిన ని
ను న్మదిలో నెఱనమ్మ మిథ్యకుం
బొడవగునట్టిపాపమును
బొందుగఁ దథ్యవచోనిరూఢికిం
గడచినయట్టిధర్మము జ
గంబున లేదు తలంచి చూడఁగన్. 111

ఉ. సత్యము సాధుసమ్మతము
సత్యముచే నగుఁ బుణ్యలోకముల్
సత్యునిఁ జూచి దేవపితృ
సంఘము మోదముఁ బొందుఁ బొందుగా
సత్యముచే జయింప నగు
శాత్రవవీరుల సత్యహీనుఁడై
నిత్యముఁ జేయుధర్మ మది
నిష్ఫలమై చను నెల్లభంగులన్. 112

ఆ. సకలజంతుతతికి సత్యంబె ధర్మసం
హతికి మూలకంద మట్లుగాన

సుమహితముగ సత్యసమమైన ధర్మంబు
గలుగనేర దీజగత్త్రయమున. 113

క. అతివకుఁ బతిదైవం బిల
సతనికి మాయావి యైన నది చేసినను
వ్రతములు నిష్ఫలమై చనుఁ
దతి నశ్రోత్రియున కొసఁగు దానమురీతిన్. 114

సీ. ధవునిసమ్మతి లేక దానధర్మ మొనర్చు
జలజాక్షి గణికయై సంభవించు
దయితు మోఱంగి యిత్వరియై మెలంగిన
యలివేణి సూకరియై జనించు
పతియాజ్ఞ సేయక ప్రతివాక్యములు పల్కు
నబ్జాక్షి శునకియై యవతరించు
భర్తతోఁ గ్రోధించి పలుదెఱంగులఁ దిట్టు
సంగన వ్యాఘ్రియై యడవిఁ దిరుగు
తే. ఘనవయోభరమదమానకలిత యగుచు
మగని నవమాన మొనరించు మచ్చెకంటి
కాన నజగరి యై పుట్టుఁ గాన పూని
వరునియెడ భక్తి సలుపంగ వలయు సతికి. 115

వ. అని కొన్ని పతివ్రతాలక్షణంబు లుపన్యసించి యిట్లనియె. 116

క. నినుఁ బ్రోచుటకై చేసితి
ఘనతరవిశ్వాసఘాతఖగమృగహింసా

జననింద్యానృతవచనా
ద్యనుపమవృజినవ్రజంబు లంబుజనయనా. 117

శా. ద్వారద్వారమునందు యాచనయు సే
వాకర్మముం జల్పుచుం,
బేరంబాడి కృషీవలుండ నగుచుం
బెంపొంది తృష్ణాంబుధిం
బారం బేమిటఁ బొందలేక యట సం
పల్లాభముం గోరి నేఁ
జోరత్వం బొనరించితిన్ ఖలుఁడనై
శోభావతీ ! నీకునై. 118

శా. శాతాస్త్రంబులు *వింటఁ బూనుకొని య
శ్రాంతంబు గాంతారసం
యాతాయాతజనౌఘవిత్తహరణ
వ్యాపారతం బొంగి ని
ర్భీతిం జేసితిఁ బెక్కుహింసలు సుహృ
ద్బృందంబు రంజిల్ల సం
ప్రీతిం జోరుల కెల్ల నాయకుఁడనై
పెంపొందితిం మానినీ ! 119

క. అనయంబును బ్రముచ్చిమిచే
ననయంబున సిరుల నలరి హారులం గిరులన్

---

* వెంటఁ—పాఠాంతరము.

వనితల నేలితి నిఖిలా
వనితలమున సాటిగలమువారు దనరఁగన్. 120

క. కొడుకులకు నీకుఁ దోడవులు
గడనకు నెక్కుడుగ నిడితి గడియించితి ప
ర్వ్వడులం దత్తడులం గడు
నొడమియు నీయొడయతనము నుడురాజముఖీ! 121

ఆ. నీనిమిత్త మిట్లు పూని యఘంబులు
వాసిదొఱఁగి చేయవలసెఁ గానఁ
బ్రాకటముగ నిందు భాగంబు గొనియెదో
కొనవొ తెలుపు మిపుడు కుందరదన! 122

క. మగఁ డిమ్మెయిఁ *దన్నడిగిన
జిగిగుబ్బలమీఁదిసరులసిరు లరబెరయన్
పగడంపుఁగెంపువాతెఱ
నగవొప్పఁగ నతనిఁజూచి నాతుక వల్కెన్. 123

చ. తనయుల నన్ను బంధుల ము
దంబునఁ బ్రోవఁగఁ గర్త వీవు నీ
వనిశము సేయుపాప మిది
యంతయు నీయదిగాని మాకు రా
దొనరఁగఁ గల్మషంబుఫల
మొక్కఁ డొనర్చిన నన్యుఁ డందునే

---

* దగ, నొడివిన — వార్త్రితప్రితులు.

చన దిది ధీరగర్హితము
 శాస్త్రనిషిద్ధము ప్రాణవల్లభా! 124

సీ. సభఁ బాపవారణశక్తుఁడై యుండియు
 నూరకయుండిన నొక్కపాలు
స్నేహమోహంబులచే ధర్మనిర్ణయ
 మొప్పంగఁ జెప్పిన నొక్కపాలు
పత్నిసుతచ్ఛాత్రపాపంబులకు శిక్ష
 లోపి సేయకయున్న నొక్కపాలు
సంతతపాపకృజ్జనఘనసంసర్గ
 మొనరఁ జల్పినయేని నొక్కపాలు

ఆ. వచనమాత్రమేని వారింప కూరక
యున్న శక్తిరహితుఁ డొక్కపాలు
పంచుకొందు రిట్లు పాపభాగంబులు
ప్రాజ్ఞసమ్మతముగఁ బ్రాణనాథ! 125

ఆ. చెలఁగి సేయువాఁడు సేయించువాఁడు ప్రే
రించువాఁడు సమ్మతించువాఁడు
పాపపుణ్యములకు భాగార్హు లగుదురు
నలువురును ధరిత్రిఁ జెలువ మిగుల. 126

తే. అతివ సహధర్మచారిణి యగుటఁ జేసి
పతికృతంబగు సుకృతంబు పాలు గాంచుఁ

గాంతచేసిన సుకృతభాగంబుఁ గొనఁగ
భర్త యధికారి గాఁ డిది పాజ్ఞమతము. 127

క. రవణంబులు పుట్టంబులు
ధవుఁ డొసఁగినఁ దాల్చుకొనుట దక్కఁగ నితర
వ్యవహారంబు స్వతంత్రం
బువిదలకుం గలుగ దెట్టియుగముల నైనన్. 128

వ. అది గావున. 129

క. వాసిగ నన్నేలుకొనన్
గ్రాస మొసఁగి శిక్షసేయఁ గర్తవు నే నీ
దోసము వీసముఁ గొన నిదె
నీసేవ యొనర్తు నింతనిజము హృదీశా! 130

క. అని వనిత పలుకుపలుకులు
విని విస్మితుఁ డగుచుఁ జోరవీరుఁడు సనయున్
జనవర్ణనీయవినయుం
దనయుం గని యనియె ముద మెదం గదురంగన్. 131

క. వినయాఢ్యశీలగుణములఁ
దనరిన శ్రీమంతు లయిన తనయులు గల రె
వ్వని కతఁడు జగము లన్నియు
ననుపమసుకృతమున గెలుచు నందురు సుకృతుల్. 132

ఆ. జలజసఖునివలన జగములు రంజిల్లు
దీప మిడఁగ నిల్లు తేజరిల్లు

నిల సుపుత్త్రుచేతఁ గులమెల్ల విలసిల్లుఁ
గీర్తి నన్నిదిశల వార్త చెల్లు. 133

క. తలిదండ్రుల కున్నతచరి వా
రలకు విధేయుఁడయి యంత పరిత్యజ్యములు ని
మ్ముల బైతృక మిడి గయకుం
బొలుపుగ నరిగినయతండె పుత్త్రుఁడు ధరణిన్. 134

ఆ. త్యాగభోగములకు ధనమును సత్పాత్రు
లై విధేయు లయిన యాత్మజులును
సద్గుణాఢ్యయైన సహధర్మిణియు నస
దైనతపముఫలమె యవనియందు. 135

క. లేవడి యగు జీవనముం
ధీవిరహితు లయినసుతులు ధృతిఁ బ్రతికూలం
బౌవర్తించుకళత్రము
పావనతాహీనతయును బాపఫలంబుల్. 136

ఆ. భువిఁ గుబుద్ధు లయిన పుత్త్రకళత్రాదు
లరయుమందిరంబు నిరయవసతి
ధర్మవంతులయిన తనయులు వనితయు
నొదవి రేని యదియె త్రిదివవసతి. 137

వ. అని యల్లన పరిసంగంబు దిగిచి తనవర్తనం బిట్లని చెప్పె. 138

మ. ఖలచిత్తంబునఁ బారదారకల నా
కర్షించి భూదేవము

ఖ్యల హింసించి ధనంబుఁ గైకొని యతి
క్రూరుండనై బాంధవా
వళితోడం గలహించి మిత్రచయముŕ
వంచించి దుశ్శీలతం
గలుషంబుల్ దగ నాచరించితి నసం
ఖ్యాతంబుగాఁ బుత్త్రకా ! 139

క. ఉపపాపమహాపాపము
లపారముగఁ జేసితిŕ సుమాంబువ్యజనా
తపవారణచందనములు
తపర్తువుల నొసఁగనైతి దయ విప్రులకుŕ. 140

చ. అరయఁగ మధ్యదేశమున
నావరణంబుల నిష్ట మొప్పఁగా
హరిహరవారణాననశి
వార్కుల నిల్పి సపర్యసేయ ను
ర్వర ననుబోఁటి కుత్సితకి
రాతుల కర్హత లేకయున్నఁ ద
ద్గురుపరిపూజకద్విజుల
కుŕ ధనమియ్యఁగనైతిఁ బ్రీతితోŕ. 141

సీ. అచ్యుతధ్యానంబు నరయక వారాంగ
నావయోమననచింతనల మెఱసి

హరికథాకర్ణనాదర మెఱుంగక గణి
కామణీమణితసంగతిఁ జెలంగి
విష్ణుపదార్చనావిధి మాని మానినీ
పాదసంవాహనప్రౌఢిఁ బొదలి
పరమేశ్వనై వేద్యభక్ష్యంబు మెసవక
వేశ్యాసవాస్వాదవిధి మెలంగి

తే. నందనందనమందిరాళిందమహికి
నరుగ కనవరతాహితస్మరశరార్తి
వారముఖ్యాగృహోదారతోరణాప్తిఁ
బూని దినములు ద్రోచితి ధీనిధాన. 142

ఆ. జారచోరసహవిహారసంచారంబు
మరగి సుజనసంగమహము గనక
యాజవంజవసుఖహర్షాప్తిఁ బరలోక
చింత నిముసమైనఁ జేయనైతి. 143

సీ. అధ్వనీనశ్రాంతిహరణార్థమై తరు
వాటికావళి పథావళి ఘటింప
ధర నపాత్రవ్యయదక్షతచే, నగ్ర
జన్మల కొసఁగ వీసమ్ము సొమ్ము
భవనసమాగతప్రాఘుణికుల నల
ర్కములఁ దేఁచుటదక్క గ్రాస మొసఁగ

మరుభూమి గ్రీష్మాగమమున నిర్మలతర
సీరపూర్ణప్రపల నిలుప నెందు

తే. హరిహరులఁ దులసీబిల్వతరుదళముల
నర్చచేసి తదగ్రమునందు లాస్య
మెలమి నొనరింపఁ గరతాళలలితగతుల
నరిగె యౌవన మిట్లు నిరర్థకముగ. 144

తే. మాఘకార్తికవైశాఖమాసములఁ బ్రి
యాగ గోదావరీప్రముఖార్యదివ్య
తీర్థములఁ గ్రుంకి హరిపాదతీర్థజలము
ద్రావలేనైతిఁ దులసి కర్ణములఁ దుఱిమి. 145

క. తతదురితచరితసంగతి
సతతము పితృమాతృదుహితృజామాతృమనో
గతహితరతిఁ బొదలక దు
ర్మతినై చరియింప వత్సరంబులు గడచెన్. 146

చ. వ్రతహితతీర్థయాత్ర లుప
వాసముఁ జేయఁగమాని పూని నేఁ
బ్రతి హరివాసరౌఘశివ
రాత్రులయందు భుజించి మించి సం
తతగణికామణీనిధువ
నప్రమదాంబుధి నోలలాడుచున్

ధృతిమెయి భారతాదికథ
లెన్నఁడు వీనుల నింప నింపునన్. 147

ఆ. ఉద్ధరింపనైతి సద్ధర్మగతిఁ జూపు
శారదమగ్నమైన సౌరభేయి
నస్మదీయమందిరాజిరధర భూసు
రాంఘ్రిజలము చిక్కఁదయ్యె నకట. 148

చ. హరి భజియింపనైతి లల
నాపయవామితవర్ణనాస్థ న..
స్థిరమతి నర్థలోభరతిఁ
జేయఁగనైతిఁ బరోపకార మి
ద్ధర శతతాదయాకలిత
తాగుణముల్ సహజంబు లయ్యె నె
ట్లరయుదు నీయపారకలు
షాబ్ధికిఁ దారణయానపాత్రమున్. 149

వ. అది గావున. 150

చ. ఇలఁ గల భూరిరేణుగణ
వృష్టికణంబుల కెక్కుఁడైన నా
కలుషచయార్ధభాగము త
గం గొనుమా తదనంతరంబ ని

శ్చలగతి శేషితాఘఘన
　　శాదము *నిర్మల గాంగవారిలోఁ
దోలఁచి సుఖించెదర్ విగత
　　దోషమనీష ధరిత్రిఁ బుత్త్రకా! 151

క. అని నైజాంహోభాగము
గొను మని ప్రార్థించునట్టి గురువచనంబుల్
దనమనమునఁ గుత్సించుచుఁ
దనయుం డిట్లనియె మృదుసుధామధురోక్తిన్. 152

చ. అఱిముఱి నీయపారదురి
　　తావళి వీనులఁ జేర్చినంతనే
వెఱపును రోమహర్షణము
　　వేపథువుం జనియించె నింక నీ
యుఱవగునట్టిపాపభర
　　మోపి వహింపఁగ నెట్లు నేర్తు నె
త్తఱిఁ దరమౌనె లేఁగకు ను
　　దగ్రభరం బగు బండి మోయఁగన్. 153

తే. కార్యకారణరూపసంగతిఁ జెలంగి
పుత్త్రజనకాహ్వయంబులు పూనినట్టి
మనకు నితరేతర కార్యసమ్మతుల నతుల
పోష్యపోషకవృత్తులు పొసఁగె జగతి. 154

---

* 'నిష్కృతి' అని వ్రాఁతప్రతులు.

చ. జనకుఁడ వీవు రక్షణము
సల్పఁగ శిక్ష యొనర్పఁ గర్త వి
శ్లైనసిన నీదు ప్రాపుఁ గని
యేసుఖవంతుఁడ నౌట దక్క నీ
యనుపమపాపలేశ మది
యందఁజుమీ మును పేయుగంబులన్
విను మొరుపాపకర్మములు
వేఱొకఁ డాఁగెన మాట తేటికిన్. 155

చ. మఱియును నొండు సెప్పెదఁ గ్ర
మంబున సంతతముం దురంతమై
పఱపగు నీయుదగ్రతర
పాతకజాతము పోష్యవృత్తి చే
వఱలు కళత్రపుత్రహిత
వార ముదారత లేశమైన ని
న్నెఱిఁ గొనువారు గారు తగ
నీకనుభావ్యము తత్ఫలం బిలన్. 156

తే. అనిశశమదమసంపన్ను లయినఘనులు
ధర్మకర్మంబె సలుపుచు నిర్మలముగఁ
బుత్రమిత్రకళత్రాదిపోషణంబు
సేయుదురు గాని దురితముల్ సేయ రెందు. 157

క. పరిజనములు భవదాహృత
వరధనములు గొనఁగఁ బాలివారలు నీదు
స్థిరతరదురితము నిరతము
వరుస న్నీ వనుభవింపవలయుం దండ్రీ. 158

వ. అని. 159

శా. సూనుం డీగతిఁ బల్కుపల్కు విని ద
స్యుం డెంతయు న్విస్మితుం
డై నిశ్వాస మొనర్చి బందుగుల భా
ర్యాపుత్త్రమిత్రాదులన్
దా నిందించుచు నాత్మపాపముల కా
త్మ న్నిష్కృతిం గోరి యా
మౌనిశ్రేష్ఠులచెంతకుం జనియె సు
మ్లానాతిదీనాస్యుఁడై. 160

క. ధనురాశుగకరుఁ డయ్యు వి
పినసరణిన్ వేషమాత్రభీషణుఁ డగుచున్
జనియె న్నిరహంకృతిచే
ఘనశాంతి న్వైర ముడిగి గతమత్సరుఁడై. 161

వ. ఇట్లు గేహంబుపై మోహంబు వదలి యమ్మహారణ్య
మార్గంబున నిరర్గళగతి నరుగుచుం దనసంకల్పంబు వికల్పం బగుటకుం జింతించి మనంబున నిట్లని వితర్కించె. 162

ఉ. ఏ మును పాజవంజవసు
ఖేచ్ఛ సతీసుతరక్షణార్థమై
పామరవృత్తిఁ బాపము ల
పారము చేసితి ధర్మకర్మ మిం
దేమియుఁ జేయనైతి జని
యెల్ల నిరర్థక మయ్యె నక్కటా!
యేమి యొనర్తు నేది తెరు
వేమిటఁ బుణ్యుఁడ నౌదు నిద్ధరన్. 163

క. మఱి కార్యాకార్యము లే
నెఱుఁగక బంధులకు ధనము లిచ్చితిఁ బిదపన్
గుఱియైతి దురితముల కే
మఱియుం ధర్మంబు సేయ మతిరహితుఁడనై. 164

క. పరలోకసహాయంబై
పరగినయది ధర్మనిరతి బాంధవపుత్త్రో
త్కరమిత్త్రకళత్త్రంబులు
పరిపంథిసమూహ మనుచుఁ బలుకుదు రార్యుల్. 165

ఉత్సా. ధీరబుద్ధి నింద్రియములఁ ద్రిప్పలేక భోగులై
మేరమీఱువారు పుత్త్రమిత్త్రదారరక్షకున్
గ్రూరవృత్తి దినము ధనముఁ గూర్చి పేర్చువారు దు
ర్వారనారకంబుఁ జేరువారు సిద్ధ మిద్ధరన్. 166

ఆ. అర్థవంతు లయ్యు నత్యంతలుబ్ధులై
పాత్రములకు లేశమాత్రమైన
నిడక యనుభవించు హీనాత్ము లవని న
పారనారకములఁ జేరువారు. 167

క. అఱిమినపరిజనరక్షకుఁ
దఱచుగ నొసరించు దుష్కృతము లెన్నఁటికిఁ
దఱుఁగవు తదనుభవమునకు
గుఱియైయెతిం దగ నసేకకోట్యబ్దంబుల్. 168

ఉ. పావనులై నభూసురుల
భావము వేగమె మార్దవం బగుఁ
సేవ యొనర్చినం గరుణ
సేయుదు రాశ్రితకోటి కెప్పుడున్
గావున నిమ్మునీంద్రుల న
కారణబంధుల నాశ్రయింతు వీ
రేవిధినైనఁ బాతకని
వృత్తి యొనర్ప సమర్థు లెంతయున్. 169

చ. శ్రుతిహితసూక్తిచే నలరు
చు న్నిఖిలాగమసారవేదులై
సతతము పక్షపాతగతిఁ
జాల ననంతపదానురక్తులై

ధృతిఁ జెలువొందు నీద్విజత
తిం బ్రతిభం గనుటాది గాఁగ నా
మతి ప్రమదంబునం బొదలి
మత్సర మంతయు డిందెఁ బొందుగన్. 170

క. అని తలఁచుచుఁ జోరుం డ
మ్మునిముఖ్యులనికటదేశమున్ వెసఁ జేరం
జన వారి ఘోరరూపముఁ
గని వారలు మానసములు గడుఁ జలియింపన్. 171

పంచ. అయం సమాగతో మలిమ్లు చాధమః పునః ఖలః
స్వయం తరక్షువద్గిరీంద్రచారుకందరా దహో
క్వ యామహే భియా వయంతు కాననే భయావహే
దయాఽస్య నాస్తి ఘాతుక స్సదా యటంచుఁ బల్కుచున్.

ఆ. ఇతరచింతయాఽల మిహ రక్షకో రామ
ఏవ తం భజామహే జగంతి
తేన సర్వదాఽ వితాని తస్మై నమో
యనుచు రాముఁ దలఁచి యపుడు మఱియు. 173

మత్త. శ్యామలావయవం చరాచర సద్గురుం వనమాలికా
ధామశోభితవక్షసం వరదైర్ఘ్యబాహుయుగాంచితం
భ్రామయంత మరం శరం మృదుపాణినా విమలేన వం
దామహే రఘురామ మేవ ముదా యటంచుఁ దలంచుచున్.

ఉత్సా. చింతయామహే ఽనుజేన సీతయా సమన్వితం
కంతుకోటిసుందరం జగత్పతిం రఘూత్తమం
సంతతాభయప్రదం ప్రసన్నవదన మీడ్య మ
త్యంతనీలఘనఘనాంగ మనఘ మాయతేక్షణమ్. 175

క. శరణం భజామహే స
త్కరుణావరుణాలయం జగద్భరణం సం
సరణార్ణవతరణం వర
తరుణారుణకంజమంజుతరకరచరణమ్. 176

తే. ఇట్లు నుతిసేయుమునులపైఁ గృప దలిర్ప
జానకియు లక్ష్మణుండు పార్శ్వములఁ గొలువ
బాణతూణీరకోదండపాణి యగుచు
సరసగతి రాఘవుండు ప్రసన్నుఁ డయ్యె. 177

క. మరకతదూర్వాదళనిభ
వరతేజుఁ రాముఁ గాంచి వారలు జగమున్
వరుసఁ దదాత్మకముగఁ గని
యురుగతి బాహ్యంబు మఱచి యుండిరి భక్తిన్. 178

తే. తలఁచువారి కభీష్టముల్ దయ నొసంగు
నట్టిరఘురాము సర్వలోకాభిరాముఁ
గాంచి హర్షించి మునులు తన్కరుణవలని
భయ మెఱుంగక నిల్చిరి పరిసరమున. 179

చ. ఘనమునిచాతకౌఘము న
కల్మషజీవనవృత్తిఁ బ్రోచి స
ద్వినుతపిశంగచేలవర
విద్యుదుదారతఁ దేజరిల్లి సొం
పున శరచాపముల్ మెఱయఁ
బూని నిరంతరమేచకచ్ఛవిం
దనరెడు రాఘవాంబుదము
తాపము వాపుట చోద్యమే ధరన్. 180

వ. ఇట్లు రామసందర్శనామందానందసుధార్ణవంబునం దేలి నిశ్శంకం గొంకక యున్న యమ్మునికంఠీరవంబుల యుపకంఠం బఱుంటితోత్కంఠం జేరం జని వారలకు సాష్టాంగం బొఱగి లేచి ప్రాంజలియై చోరవీరుం డిట్లనియె. 181

క. స్వాములయానతిఁ బనివిని
జామాతృభ్రాతృదుహితృజాయాదాయా
దామితహితసుతవితతి
న్నామకదురితాంశములు గొనంగ నడిగితిన్. 182

వ. అడిగిన వార లిట్లనిరి. 183

ఆ. నీయుపార్జితార్థనిచయభాగంబుల
నేము గొనఁగఁ దగుదు మింత నిజము
నీయొనర్చుదురితనికరంబు నీయది
కాని యందు నొక్క కాని గొనము. 184

క. అనుపల్కులు విని విస్మయ
మును జింతయు నంతరంగమునఁ బెనఁగొన ని
మ్మున వెడలితి వితథోద్యమ
మున మునుపటిదురితచరితమునకు మునుకుచున్. 185

మ. జనతాఖండనచండతాండవరిరం
సాచిత్రకాయాదిస
త్త్వనికాయాంచితకాననాంతరతరు
వ్రాతచ్ఛదాచ్ఛాదితా
యనసమ్యగ్గమనాగమశ్రమము స
ద్యస్సంభవం బైన యీ
యనుతాపంబున డింద; వచ్చితి నితాం
తాపారవేగంబునన్. 186

చ. ఋతగతియందు నేమఱక
తృష్ణ దొఱంగి యధర్మకర్మవ
ర్జితమతి నప్రమత్తతఁ జ
రించి యలోలుపతాగుణాఢ్యులై
సతతము ధర్మకర్మములు
సల్పుచుఁ బుత్త్రకళత్రమిత్రసం
తతిఁ దగఁ బ్రోచునట్టి యతి
ధన్యులు మాన్యులుగా వసుంధరన్. 187

తే. కలిమికోలఁదిఁ బ్రదాతలై యలరి పాప
భీతులై పుణ్యకర్మసంప్రీతు లగుచు
బంధురక్షణ మొనరించు ప్రాజ్ఞమతుల
కే నమస్కృతి యొనరింతు నిది నిజంబు. 188

క. చోరులు శఠాదులును మఱి
జారులుఁ గ్రూరులును సూరిజననిందకులున్
దారాత్మజవశగతులు
న్నారకమున కరుగువారు సనుఁబోలి ధరన్. 189

తే. సజ్జనద్వేషి యగుపంచజనున కిహముఁ
బరము దూరంబులుగఁ గల్గు నిరయవసతి
మంగళం బగు సత్సంగమంబువలన
నదియు బహుపుణ్యలభ్యమై యమరు నంద్రమ. 190

తే. అవని సత్సంగకారణం బగు మదీయ
పూర్వజనికృతసుకృతసంభూతికతనఁ
బరమపావనమూర్తులై పరగు మిమ్ము
నింపు మీఱంగ నేఁడు దర్శింపఁ గంటి. 191

సీ. నీహారకరకరనికరపరిసంగతిఁ
గఠినోపలంబులు గరఁగుకరణి
సూనవితానసంధానవిధానతఁ
జేటిక వాసనల్ జేర్చురీతి

వేధరసాసారవిసరప్రసరయుక్తి
నశ్మసారము హేమ మగు తెఱఁగునఁ
దతవిభ్రమభ్రమద్భ్రమరసంగతిఁ గీట
కము తదాకారమై యమరుమాడ్కి

తే. సత్పురుషరాజితోడ దుర్జనులు గదిసి
మృదుతఁ గాంచి తద్వాసన నెనసి రుచిర
వృత్తిఁ జెన్నొంది యటఁ దదాకృతి వహించి
ప్రబలుదురుగాదె జగములఁ బ్రౌఢి మెఱసి. 192

క. గతమత్సరు లగుమీాసం
గతి గలిగినయదియ మొదలుగా నామతి స
ద్రతిఁ బొదలుచుఁ గల్మషవ
ర్జితగతిఁ జెలువొందె మౌనిశేఖరులారా! 193

తే. ప్రాగ్జననకృతసుకృతసౌభాగ్యగరిమ
సారముగ నిప్డు విప్రతీసార మొదవెఁ
గాని మత్కృతదురితనికాయ మెన్నఁ
గమలభవునకు నైన శక్యంబు గాదు. 194

క. పాపాకూపారము మీా
ప్రాపను తెప్పం దరించి బ్రతుకుదు ననుచున్
శాపానుగ్రహసామ
ర్థ్యోపేతుల మిమ్ము శరణ మొందితిఁ బ్రీతిన్. 195

క. ప్రతిగిరిపరపురపక్కణ
వితతారణ్యములఁ బుడమివేల్పులు లేరే
కృతులై మీ తెఱఁగున స
న్మతి యొసఁగఁగ లేరు గాక మాదృశుల కిలన్. 196

కవిరాజవిరాజితము.
ప్రమ సరిమిత్రులపౌత్రిషిమ లోకృతై
అంగునఁ గాంచి యనారతమున్
సుమహితవృత్తి ఋజుత్వము దప్పక
శోభిలి సత్పథసంచరతన్
దమము వెలార్చి ముదంబున సద్ద్విజ
తాపముఁ బాపి శుచిత్వముచే
నమరి కళానిధులై ద్విజరాజత
నందినవారలు మీర లిలన్. 197

వ. అని పల్కి చోరుండు మఱియు ని ట్లనియె. 198

క. జననంబున శూద్రుండై
జనయిత్రీజనకరచితసంస్కారమునన్
గొనకొని కర్మము సలుపుచు
వెనుక ద్విజుం డనఁగఁ బరగు విప్రుఁడు పుడమిన్. 199

తే. వెలయ స్మృతికారణంబున విప్రుఁ డనఁగఁ
బరగు విప్రర్భకుఁడు శుద్ధతరుఁ డతండు

సర్వధర్మాధికారియై యుర్విఁ బర్వఁ
బ్రకటచిత్రార్థరచితభిత్తిక యనంగ. 200

క. నిర్మలమతి విప్రుఁడు స
త్కర్మమున సచిత్రభిత్తిగతి నుతిఁ గనుఁ ద
ద్ధర్మం బెడలిన యాదు
ష్కర్ముఁడు పతిరహితయైనసతిగతి నొనరున్. 201

క. ఆరూఢిగ నిజకర్మ
ప్రారంభం బెడల విడిచి పామరతం దు
ర్వారాఘకారియై తగు
పాఱుఁడు వ్రాత్యుండు నాఁగఁ బరగు ధరిత్రిన్. 202

సీ. గర్భసంస్కారంబుఁ గనక వేదాక్షరా
భ్యాసవర్జితుఁ డైన భూసురుండు
స్నానసంధ్యాదివిహీనతచే వేష
భాషారతుం డైన బాడబుండు
వేదశాస్త్రపురాణవిముఖుఁడై దుర్మతి
నలరి సర్వాక్షేపియగు ద్విజుండు
కరవాలశరచాపకరుఁడై సమీకాభి
రతిచేఁ బ్రవర్తించుబ్రాహ్మణుండు

తే. నవరవర్ణసేవాపరుఁ డై తదీయ
[illegible] నగు నగణేసురుండు

గణకలేఖకవృత్తి వికర్ముఁ డైన
విప్రుఁడును వ్రాత్యసంజ్ఞచే వెలయువారు. 203

తే. నిత్యమును వ్రాత్యసంసేవనిరతి సలుపు
నగ్రజుండు మహావ్రాత్యుఁ డనఁగఁ బరఁగు
నాతఁ డాత్మాఘచయతారణాసమర్థుఁ
డొరుల నేరీతిఁ దరియింప నోపు నవని. 204

ఉ. పూనిక వ్యర్థకర్మములు
పూని జఘన్యజసత్త్రభోజియై
స్నానము బ్రహ్మయజ్ఞమును
సంధ్యయు హోమము వైశ్వదేవముం
మానితతర్పణక్రియయు
మంత్రజపంబును దేవపూజయుం
మానుగ సప్తఘస్రములు
మానినఁ బాతకి యౌ ద్విజుం డిలన్. 205

తే. హేయభోజన మగు స్నానహీనభుక్తి
యస్రమ యజపి సేయునాహార ముర్విఁ
క్రిములఁ దిను టగు వేల్వక నమలు టరయఁ
బరుల కొసఁగక మెసవినఁ బలలసమము. 206

సీ. అలసుఁడై శూద్రజనానీతకుశసమి
జ్జలఫలములఁ గర్మసమితి సల్పి

స్నానహీనతఁ జెంది క్షుణదాధృతాంశుక
సహితుఁడై ప్రొద్దున సంధ్య వార్చి
నదిలో మునుంగక సదన భాండస్థ మం
దోష్ణోదకస్నాన మొనరఁ జేసి
రథ్యల నడచుచోఁ బ్రజ్ఞావిరహితుఁడై
ఫలమూలతాంబూలములు భుజించి

తే. శ్వపచతతి నంటి యశుచియై జలము గ్రోలి
ధీరబుద్ధి సాలగ్రామతీర్థజలము
సప్తరాత్రముల్ గ్రోలక దీప్తి దఱిగి
పాతకుం డగు విప్రుండు భూతలమున. 207

సీ. కులపతియన్నంబు కులటాన్నము పరాన్న
లోలుపాన్నంబు దేవాలయాధి
కారియన్నంబు ననారతదుష్ప్రతి
గ్రహశీలునన్నంబు గణికయన్న
మఱియాచకాన్నంబు యత్యధీనాన్నంబు
ధరణీసురద్రవ్యహరణదక్షు
నన్నంబును గణాన్న మాచారహీనద్వి
జాధమపిశునజనాన్నములును

తే. వ్రాత్యభృత్యాన్నములు హోమవైశ్వదేవ
రహితదుష్టాన్నమును బరద్రవ్యహరణ

హరిహరద్వేషపాషండకాన్నములు భు
జించి చాంద్రాయణములు చరించవలయు. 208

ఆ. బంధకియును వారభామయుఁ జండాలి
కయు రజస్వలైన కన్యకయును
నెఱి సగోత్రకామినియు వృషలీసంజ్ఞ
వెలయువారు వీరు విశ్వమునను. 209

క. అతిదుర్మతి వృషలీసం
గతి సంతతి వడయునట్టిఖలచిత్తుఁడు వి
ప్రతఁ దొఱఁగి నిరయగతిఁ గను
నతనికదన్నము భుజింప నఘు మగు మిగులన్. 210

తే. సాధుసంతాపకృత్షలజారచోర
సమయభేదకపాషండషండపిశున
హీననటవిటగాయకహేయకర్మ
కర్మఠులు దానపాత్రముల్ గారు ధరణి. 211

తే. క్రోధనోగ్రప్రతిగ్రాహక్రూరవేష
భాషణాభక్ష్యభక్షణభారవాహ
హైతుకపరాన్నలోలుపఘాతుకద్వి
జన్ములకు దాన మొసఁగఁ బొసంగ దండ్రు. 212

క. పరకార్యనాశకులునుం
బరహింసారంభకులును బకవృత్తులు దు

ర్భరతరపరాపవాదులు
నిరతము దానవిధివర్జనీయులు పుడమిన్. 213

చ. ఎసఁగఁగ నంధుఁ డంధుఁ దరి
యింపఁగ నేరనియ ట్లనార్యుఁడై
పొసఁగిన యగ్రజన్ముఁ డొక
పుణ్యము నీయఁగ లేఁడు దాతకుఁ
బసమరి యై యపాత్ర మగు
వానికి నిచ్చినదాన మెన్నఁగా
భసితమునందు హవ్య మిడు
భంగిఁ దలంప నిరర్థకం బగుఁ. 214

తే. వేదశాస్త్రపురాణసద్వృత్తి దొఱఁగి
స్నానసంధ్యాజపాద్యనుష్ఠానహీనుఁ
డయిన విప్రుని ధార్మికుఁ డైనరాజు
నీచకర్మాధికారిగా నిలుపవలయు. 215

క. పరలోకవిచారజ్ఞులు
పరోపకారులు పరాన్నపరివర్జకులుఁ
హరముర హరనామస్మృతి
నిరతులు నిరతమును బూజనీయులు ధరణిఁ. 216

తే. పురుషసూక్తము శతరుద్రీయమును జపించు
వారుఁ దృక్తపరిగ్రహుల్ ధీరవృత్తి

నఖిలవస్తువిరక్తిచే నలరునట్టి
యనఘమతులు జీవన్ముక్తు లగుట నిజము. 217

సీ. సత్యవంతులు జనశ్లాఘులు శాంతులు
దాంతులు జపహోమతత్పరులును
శివపూజనాసక్తచిత్తులు శాస్త్రార్థ
చింతనప్రాజ్ఞులు శేషభుజులు
నతిధర్మనిష్ఠులు కృతపంచయజ్ఞులు
స్నానసంధ్యాహరిధ్యానపరులు
నతులితపుణ్యతీర్థాప్లవపరిపూత
దేహులు సంతుష్టధీరమతులు

తే. సతతమితహితభాషణుల్ సాధువృత్తి
నిరతులుఁ బ్రయత్నమునఁ బూజనీయు లిట్టి
వారి నవమాన మొనరింపవలవ దెపుడు
నెలమి నాయుర్యశశ్శ్రీలు వలయునేని. 218

తే. కోసరి యాయుర్యశశ్శ్రీలు గోరు భూమి
వల్లభుండు స్వరాష్ట్రనివాసు లయిన
వృత్తికర్శితమహితసద్విప్రవరుల
మది నుపేక్ష యొనర్పక మనుపవలయు. 219

వ. అని సత్సంగతి నుదయించిన యనూనజ్ఞానంబుకతంబునఁ
జోరవీరుం డీరీతిం బలికి క్రమ్మఱ నమ్మునిపుంగవులం
గనుంగొని యిట్లనియె. 220

క. చోరుఁడ శఠాఱుఁడ దురా
చారుఁడఁ గ్రూరుండ మఱియు జారుండను నే
మీర లుదారులు గిరివర
ధీరులు నాసంశయంబుఁ దీర్పఁగవలయున్. 221

వ. ఎ ట్లనిన. 222

తే. కొంద ఱానందహీనతఁ జెందువారు
మందమతు లయి కొందఱు గుందువారు
కొంద ఱామయబాధచేఁ గొందలంబు
నంది యందంద పుడమిలో వందువారు. 223

మత్త. కొంద ఱభ్యవహారదూరతఁ
గుంది యాచన సేయుచున్
మందభాగ్యము నొంది కుత్సిత
మార్గులై ప్రతిమందిరా
ళిందభూముల కేఁగ నందుల
లేదు లే దని త్రోయఁగాఁ
గంది దీనతఁ జెంది యుండఁగఁ
గాంతు మెందును ధారుణిన్. 224

ఆ. తొలుత వీర లెట్టిదురితం బొనర్చిరో
తెలుపవలయు మీర లలఘుకరుణ
నతులభవదనుగ్రహమునఁ గృతార్థతా
మహిమఁ జెందువాఁడ మానుషాగ్ర. 225

వ. అనిన వానికి నమ్మునులి ట్లనిరి. 226

తరళ. భళిభళీ తగుఁ జోర నీదగుప్రశ్న మిమ్మహి మానవుల్
చెలఁగి దుర్మతులై యఘంబులు చేసి నారకయాతనం
గొలఁది మీఱిన వత్సరంబులు గూడి తత్ఫలభోక్తలై
కలుషశేషముచే జనింతురు గ్రమ్మఱన్ సుఖహీనులై. 227

క. ధనయావనవిద్యామద
మున ఘనుల హసించు కలుషమున మఱుమెయి దు
ర్జనులై సౌఖ్యవిహీనత
జనియించెద రాత్మహేయజనికి వగచుచున్. 228

ఆ. ధర్మకృజ్జనములఁ బ్రదస్తరిచేఁ దిర
స్కృతి యొనర్చు దురితగతులకతన
మందబుద్ధు లగుదు రెందును మఱుమేన
శూరతావిహార! చోరవీర! 229

తే. ఎంచ దురితార్జితసుఖాప్తిఁ గాంచిరేని
వారు మఱుమేన రుగ్బాధ వందువారు
దురిత మాచంద్రతారకస్థిరతఁ బరగు
సౌఖ్యములు నశ్వరంబులై చను ధ్రువంబు. 230

సీ. స్థలజలఫలమూలతాంబూలతండుల
చేలాన్నదధిఘృతక్షీరశాక
ములు నమస్కృతిపూర్వముగ యాచకులకు య
థాశక్తి నొసఁగక యాశఁ జెఱచి

సంతాపములు వల్కి శ్వానభృత్యులఁ గవ
యించి సాధ్వస మొదవించునట్టి
దురితాభినిరతులు దురితశేషంబున
నశనాంబరార్థమై యాచ్ఞ నూని
ఆ. పాత్రపాణు లగుచు ధాత్రి నదాతల
ఫలము లిట్టి వనుచుఁ దెలుపురీతి
దీనవృత్తి చేఁ బ్రతిద్వారసీమల
కరుగువారు దుఃఖితాత్ము లగుచు. 231
క. ఎందుల నణుమాత్రం బై
నం దమ కొదవమికిఁ జింత నలఁగి నిజజనిన్
నిందించి బుభుక్షం బ్రతి
మందిరములఁ దిరిగితిరిగి మరలుదు రార్తిన్. 232
వ. అనిన విని చోరుండు మఱియు ని ట్లనియె. 233
చ. అడిగినయంతమాత్రమున
నద్భుతలీలఁ జెలంగ వాంఛితం
గడవఁగ రత్నభూషణని
కాయముఖాఖిలవస్తుసంతతుల్
దొడరి జనంబు లాదరము
తో నొసఁగం గడు నప్రయాసతన్
బుడమిని గొంద ఱార్యజన
పూజ్యతఁ జెందుదు రేమి చోద్యమో. 234

క. వారలఁ గనుఁగొని నంతనె
ధీరత దేవతలఁ గనినతెఱఁగున మనుజుల్
స్మేరముఖాంబుజు లగుచు ను
దారధనము లొసఁగి పూజఁ దనుపుదు రర్థిన్. 235

వ. మఱియు. 236

ఉత్సా. అన్నవస్త్రదీనతం బ్రియాస మంది కుంది సం
పన్నమందిరముల కరిగి మానహీనవృత్తులై
యన్నుకొనినపాము నోమి యల్పవస్తులబ్ధిచేఁ
గన్నవాండ్ర కుండువారిఁ గాంతు మెందుఁ గొందఱన్. 237

క. ప్రతినగరప్రత్యుటజ
ప్రతిగేహద్వారముల నిరంతరయాచ్ఞన్
ధృతి దఱఁగి తిరిగి యొగి న
ల్పతరద్రవ్యవరలాభపరు లగుదు రిలన్. 238

వ. వీర లెట్టి కారణంబున నిట్టితెఱంగు వార లై రెఱింగిం
పవలయు ననిన సమ్మహాత్ము లి ట్లనిరి. 239

సీ. అతిథు లేతెంచిన నాత్మజనిర్విశే
షముగఁ బ్రియంబున సత్కరించి
భద్రం బడిగి యర్ఘ్యపాద్యాసనాంజలి
ప్రతతి దేవోపచారము లొనర్చి
రత్నభూషాంబరరజతచామీకర
ప్రముఖనానావస్తుసముదయంబు

పా్రికటభక్తిపూర్వకముగ నిరతంబు
గురుతరవిభవంబుకొలఁది నొసఁగు

ఆ. నట్టివారు సువ్వె యప్రియాసమున న
ఖర్వవస్తుసమితిఁ గాంచి మించి
యలఘుసౌఖ్యమున నిరామయు లై ధరఁ
బూజ్యతానిరూఢిఁ బొల్చువారు. 240

సీ. అర్థులఁ గాంచి ప్రత్యర్థులఁ గాంచిన
ట్లత్యంతరోషరక్తాక్షు లదుర
నభిశాప మొనరించి యదయతఁ గలహించి
తనుఁ బుత్త్రదారలు తగ దనంగఁ
దరలించి యర్ధచంద్రప్రాప్తిచే బహి
ర్గతులఁ గావించి యుద్ధతిఁ గవాట
మిడి వారు మొఱ యిడ *గడు విడి తడవునఁ
గొసరించి తన్మాత్రి యొసఁగి యనుపు

ఆ. నట్టివారు సువ్వె యాచకు లై ప్రతి
ద్వారదేశమున ననారతంబు
తిరిగి తిరిగి మఱి యతిప్రయాసంబున
నల్పవస్తులాభు లగుదు రవని. 241

క. అడిగెడుధనికులు కడు లే
పడి మా కని యతిథిఁ దిట్టి స్వల్ప మొసఁగి యా

* కడుఁ బడిఁ దడవునఁ గొసరించి—పాఠాం.

కడఁ బశ్చాత్తాపితు లగు
జడమతులకు నల్పసుఖము సమకూరుఁ దుదన్. 242

తే. ఏల రా నిచ్చి తని ద్వారపాలుఁ గినిసి
యతిథిఁ గడ నిడి కడువడి నారగింప
కిష్టమృష్టాన్నపానీయతృప్తుఁ జేయ
వలయు నైశ్వర్యకాము లైనజలువారు. 243

క. సురవరవరుణధనేశ్వర
హరిహరదండధరముఖుల కయినన్ ధర సు
స్థిరమతి నొరులకు నొసఁగక
యరు దయినపదార్థజాత మనుభవ మగునే. 244

తే. ఇందుసూర్యోపరాగములందె తక్క
నొనర ద్విజమాత్రునకు దాన మొసఁగ వలవ
దతఁడు దాతల నిరయసంస్థితులఁ జేయు
వాని కీడుకంటె దానంబు మాను టురవు. 245

మణిగణనికరము.

గుణమణిఖను లగుగురుజనములకున్
మణిగణనికరము మహిమ నొసఁగి యా
ప్రిణుతసుకృతమునఁ బటుగతి రమణీ
మణులఁ గలసి సుఖమహి లగుదు రిలన్. 246

తే. హరిహరహిరణ్యగర్భాదిసురల కయినఁ
గృతశుభాశుభకర్మసంతతి దలంప

ధర నవశ్యానుభావ్య మై పరగు ననిన
బరిహరింపఁగ వలఁతులే పంచజనులు. 247

దోదకము.

దాన మొనర్చినధన్యతరాత్ముల్
కానల నైనను గాంతురు సౌఖ్యం
బా నెఱి లేనిదురాత్ములు నద్రి
వ్యానుభవంబుల నందరు ధాత్రిన్. 248

క. పాయక దురితము వాయం
బ్రాయశ్చిత్త మొనరింప నను వగు దానం
గాయంబు పావనం బగు
నాయతసంస్కారపూత మగుభిత్తిగతిన్. 249

క. వ్యవధానంబున నేనియు
నవలం దుష్కర్మనాశ మగు నిష్కృతిచే
భువి సేతుబంధగత మై
జవమఱి యవికార మైనసలిలంబుక్రియన్. 250

తే. సారె కూలంకషాలహరీరయంబు
గదిసి నిలుపఁగ శక్యంబు గానియట్లు
నిష్కృతివిహీన మై తగుదుష్కృతాఘ
మతిశయం బగు ననివార్య మై ధరిత్రి. 251

క. ఇది వేదవాదిసమ్మత
మదిగావునఁ గర్మమానసాదుల మనుజుల్

మదమున దురిత మొనర్పక
మృదుగతి వర్తింపవలయు మీఁ దెఱిఁగి తగన్. 252

ఆ. నిరతకృచ్ఛ్రముఖ్యనిష్కృతు లొనరింప
నేల మున్నె తెలిసి యిద్ధబుద్ధి
మోహలోభరోషములఁ బాపములు సేయ
కొదిఁగి మిన్న కుండు టురవుగాదె. 253

చ. అరుదుగ వేదశాస్త్రముల
యర్థ మెఱింగినపుణ్యపూరుషుల్
దురితముత్రోవఁ బోవ రిది
దుష్టజనంబులు గానలేరు గా
యరయఁగఁ దన్నివృత్తియె మ
హాఫలదాయక మై వసుంధరం
దిర మగుతత్ప్రవర్తనము
ధీరవిగర్హిత మెన్ని చూడఁగన్. 254

చ. నరుఁ డురుధర్మకర్మము లొ
నర్చియుఁ బాపము లొప్పి చేసియుం
జిరతరసౌఖ్యదుఃఖములఁ
జెందుఁ గ్రమంబున నట్లు గావునం
బరువడి ధీరభావమునఁ
బాపనివృత్తి యొనర్ప మే లగున్

ధర నదియే తపఃఫలము
దానము నధ్యయనంబుఁ బుణ్యమున్. 255

వ. అనిన విని చోరుండు వెండియు ని ట్లనియె. 256

ఉ. కొందఱు కాంతిమంతులును
గోమలపాణిపదుల్ ప్రసన్నరా
కేందుముఖుల్ విశాలజల
జేక్షణులున్ స్మితపూర్వభాషణుల్
కొందఱు గర్తనేత్రులును
గుత్సితగాత్రులు వామనాంగులుం
నిందితవక్త్రపాణిపద
నీరజులుం గల రుర్వి మానవుల్. 257

వ. ఈయిరుదెఱంగులవారలు నెట్టిసుకృతదుష్కృతంబులు
గారణంబులుగ నిట్టివారలై జనియించి రెఱింగింపవలయు
ననిన నమ్మహాముని లి ట్లనిరి. 258

సీ. పల్లవమృదుపదపాణులు ద్విజులకు
నభ్యంజన మొనర్చునట్టివారు
ఆయతేక్షణులు స్నేహాపూర్ణదీపికా
కలికానికాయంబు నిలుపువారు
సౌందర్యశేవధుల్ చందనభూషణాం
బరదానవిఖ్యాతిఁ బరగువారు

సౌరభ్యతనులు కాశ్మీరకస్తూరికా
ఘనసారదాతలై తనరువారు
తే. సురుచిరాస్యులు ధారుణీసురవరులకుఁ
జెలఁగి తాంబూలదానంబు సేయువారు
సంతతానందవంతులు సజ్జనాళి
వచనరచనల నలరించువార లవని. 259

ఉ. ఆమునఁ బ్రాణిహింసనము
నార్యవినిందయు మాలికాహరి
దామ్రముఖవస్తుచౌర్యముఁ బ
తత్రిప్రపదచ్ఛద సూనశోభితా
రామ విఖండనంబులుఁ ది
రంబుగఁ జేయుటచేఁ గురూపులై
యీమహిఁ గేకరాక్షులును
హేయకరాంఘ్రులు నౌదు రిమ్మలన్. 260

వ. అనిన విని చోరుం డత్యంతసంతుష్టాంతరంగుండై ధర్మ నిదానశ్రవణకుతూహలంబునఁ గ్రమ్మఱ నమ్మునుల కిట్లనియె. 261

తే. అవనిఁ గర్మోద్భవంబులై యతిశయిల్లి
నిరయలోకంబు నాకంబు నెఱయు; వీని
నెట్టిమనుజులు పొందుదు రెఱుఁగఁ దెలుప
వలయు మునివర్యులార! మీ రలఘుఫణితి. 262

వ. అనిన వానికి మును లిట్లనిరి. 263

తే. నెలయ నిజధర్మరతులైన విప్రరాజ
వైశ్యశూద్రులు పతిభక్తి వఱలుచున్న
యట్టిపుణ్యాంగనలును నెయ్యంబు మీఱ
స్వర్గమున కేఁగువారు నిస్సంశయంబు. 264

ఆ. శీతభీతు లయిన క్షితిసురవర్యులు
సమరభీతు లయిన జనపతులును
వహ్నిభీత లయిన వనజాతముఖులును
స్వర్గమునకుఁ జనరు శబరవర్య!

తే. కండనియుఁ బేషణియు నంతికయును సలిల
కుంభినియు మార్జనియు నన కొమరుమిగులు
నైదుతెఱఁగుల జీవసంహాతులహాతుల
చేత గృహి నాకలోకంబుఁ జేరఁ డంద్రు. 266

క. విప్రశుతవర్ణియు గృహియు వ
నాశ్రముఁడును భిక్షుకుండు ననవరతంబుఁ
స్వాశ్రమధర్మస్థితులై
యాశ్రమమున స్వర్గమునకు నరుగుదురు తగన్. 267

వ. తద్ధర్మం బెట్టి దనిన. 268

క. ఇరుపొద్దు పేర్మి భిక్షా
నిరతియుఁ దీర్థాభిగమననిష్ఠయు గురుస

త్పరిచర్యయు స్స్వాధ్యాయా
దరమును వర్ణికిని స్వర్గధర్మము లరయున్. 269

మ. అజరప్రీతిగ వైశ్వదేవముఖస
ద్వ్యాపార మేపారఁగా
యజనాదుల్ దగ నాచరించుచును స
మ్యక్సత్యసంపన్నుఁడై
వృజినం బెయ్యెడఁ జేరనీయక జగ
ద్విశ్రాంతి నశ్రాంతముల్
నిజదారాభిరతి న్మెలంగవలయున్
నిష్ఠన్ గృహస్థుం డిలన్. 270

మ. జటియై యింద్రియముల్ గుదించి నియతిం
జాయాసమేతంబుగా
నటవీదేశమునందుఁ గ్రుమ్మరుచు వ
న్యాహారసంతృప్తుఁడై
యట దేవాతిథిపూజ లేమఱక సం
ధ్యాస్నానహోమాదు లా
రట నేప్రొద్దును జల్పఁగాఁ దగు వన
ప్రస్థుండు ప్రస్థానతన్. 271

శా. శాంతుండై నిరహంకృతిం ద్రిషవణ
స్నానం బొగిం జేసి సు

స్వాంతుండై మఱి వీతరాగమున ని
స్సంగస్థితిఁ మించి ధీ
మంతుండై తగ సర్వజీవులకు సే
మం బాత్మఁ జింతించుచున్
దాంతుండై యతి బ్రహ్మభూయమునఁ జెం
దం బాత్రుఁ డౌ నుర్వరన్. 272

ఆ. స్వర్గలోకమునకుఁ జననేరఁ డవకీర్ణి
యైన వర్ణి పతితుఁడైన గృహియు
గ్రామసంస్థుఁ డయిన ఘనవనప్రస్థుండు
నలఘురాగకలితుఁడయిన యతియు. 273

ఆ. ఆత్మధర్మవిముఖుఁ డై పరధర్మంబు
లాచరించు మనుజుఁ డశుభ మొందు
నాత్మభర్తృవిముఖి యై జారుఁ జెందిన
యబ్జవదన యసతి యైనకరణి. 274

తే. విహితసద్ధర్మరహితుఁడై విప్రుఁ డూర్ధ్వ
లోకమున కేఁగలేఁడు విలూనపక్ష
మయిన నీడోద్భవంబు విహాయసమున
కెగయనేరని తెఱఁగున నిద్ధమహిమ. 275

తే. అవనిసురుఁడు షట్కర్మము లాచరించి
యధికతరుఁ డగు నటుసేయ నలసుఁడైనఁ

ద్రివిధకర్మంబు లూఁగి నాచరింప మేలు
సకలలోకంబులు జయింపఁ జాలు నతఁడు. 276

సీ. స్నానసంధ్యాతపస్స్వాధ్యాయపితృతర్ప
ణాదులు సంప్రీతి నాచరించి
దేవార్చనము వైశ్వదేవము నక్లిష్ట
నియతియు నింద్రియనిగ్రహంబు
యజనయాజనములు నధ్యయనాధ్యాప
నంబులు మఱియు దానప్రతిగ్ర
హము లనుకర్మంబు లహరహంబును జేసి
సద్వృత్తమును నహింసయును దయయు

తే. నాత్మదారాభిరతియు విద్యాపరతయు
నడర నతిథిఁ బూజించుచు నార్యచర్య
నలరు నతఁడు ద్విజశ్రేష్ఠుఁ డనఁగఁ బరగు
నట్లు గాకుండెనే న్వ్రాత్యుఁ డగు నిజంబు. 277

సీ. ప్రజ నిజాత్మజులుగా భావించి పాలించి
రిపునృపతుల సంహరించి మించి
విప్రదేవక్షేత్రవృత్తులు వెలిచేసి
కరము షష్ఠాంశభాగంబుఁ గొనుచు
దండార్హు లగువారి దండించి సాధుక
దంబకరక్షణదక్షుఁ డగుచుఁ

దస్కరబాధఁ జెందఁగనీయ కనిశంబు
దృఢవిక్రమంబునఁ దేజరిల్లి

ఆ. స్వస్వధర్మవిధుల వర్ణాశ్రమంబులు
నిలుపఁజేసి దాంతనిష్ఠ వ్రాని
వేదశాస్త్రసరణి విడువక వసుమతీ
పాలనం బొనర్పవలయు నృపతి. 278

ఆ. గర్వియై యకార్యకార్యము లెఱుఁగక
కుపథవృత్తిఁ దిరుగుగురువు నైన
ధారుణీశ్వరుండు దండించుటకు నర్హుఁ
డనుచుఁ బల్కుదురు మహాత్ము లవని. 279

ఆ. ఆత్మధర్మవిముఖు లగు చతుర్వర్ణాశ్ర
మస్థు లయినవారి మనుజవిభుఁడు
స్నేహమోహయుక్తి శిక్షింపకున్నఁ ద
ద్దురిత మతనిఁ జెందు ధరణియందు. 280

క. కావున నుత్పథవర్తుల
భూవల్లభుఁ డుచితదండమున శిక్షింపం
గావలయు నాత్మపాలిత
భూవలయమునందు ధర్మము న్నిలుపుటకై. 281

ఆ. దండనార్హజనుల దండించి సజ్జనా
వళులఁ బ్రోచుభూమివరుఁడు జగతి

నారవీందుతారకారూఢ మగుకీర్తి
నలరు సాధుబృంద మహా ననంగ. 282

క. ధర్మము మర్మ మెఱింగిన
నిర్మలవిప్రానుమతి ననిందితమహిమన్
ధర్మంబు నధర్మంబు న
వార్మ్ముఖమునఁ జింతసేయు నగు జనపతికిన్. 283

క. సంతతమృదుగతిచే ధీ
మంతుండై తిగ్మదండమహాసియుండై
దాంతుండై యురుభుజబల
వంతుం డగు నట్టి భూమివరుఁడు సుఖించున్. 284

సీ. ఈలీల సద్వృత్తి నృపుఁ డిలఁ బాలింపఁ
గురియించు వర్షము లులిశపాణి
సస్యసంపత్తి యజస్రంబు నిరవొందు
ధర్మంబు నాల్గుపాదముల నడచు
సద్వృత్తమునఁ దపస్స్వాధ్యాయనిరతులై
సవనంబు లొనరింతు రవనిసురులు
ప్రతినగరగ్రామభవనముల్ వేదశా
స్త్రప్రపూరితములై రహిఁ జెలంగు

తే. వసుధ యన్వర్థనామయై వన్నె కెక్క
యాచనామతి యొక్కనికైన లేక

యఖిలజనములు దాతలై యలరఁగలరు
సత్యలోకంబుడంబున జగము దనరు. 285

క. అదనునఁ బర్జన్యోపమ
వదాన్యతయు మఱియు సత్యవాగ్వైభవమున్
మది నీశ్వరభావనయుఁ
స్వదాసనిరతియును వలయు జనపతి కెపుడున్. 286

వ. మఱియు ధరామండలాఖండలుం డాఖండలవైభవంబున రిపుబలంబుపై నాయోధనంబునకు వెడలునప్పుడు బాణ బాణాసనకృపాణవారశిరస్త్రాణతూణాది పరికరనికరసన్నద్ధుండై సమదసామజఘీంకారసంకులంబును పవనజవన రంగత్తురంగహేషాభీలంబును స్యందనసందోహనేమిఘన స్వనకలితంబును వీరగర్జనగర్జితంబును ధనుశ్శింజినీటంకారయోధవీరహుంకార భేరీభాంకారరవాన్వితంబును రుధిరపానలోలభూతబేతాళపిశాచరవభైరవంబునై చంద్రోదయసమయచండవాతోద్ధూత ఘూర్ణమానార్ణవంబు ॥గేణిసేయుచు శూరజనబృందానందకరంబును భీరు జనహృదయవిదారణకారణంబును నగు ప్రథనరంగంబు నిశ్శంకం గొంకక చొచ్చి వీరనృత్యంబు సల్పుచు మున్నీరుగలంచు కవ్వంపుఁగొండమవ్వంబునఁ జతురంగబలంబులం జక్కఁడచి నిజసాయకనికాయలూనానూననానా శూరవీరవారమాంసహస్తమస్తకాద్యవయవశకలంబులు

శోణితనదీప్రవాహంబునం దేలియాడంజేయుచు సురనిక
రం బంబరంబున నచ్చరలుం దారును విమానారూఢులై
నిల్చి తనసత్యసంగరంబు విలోకించి మెచ్చి యచ్చెరువు
నొంద విజయలక్ష్మీకరగ్రహణమహోత్సవంబునం దేజ
రిల్లవలయు మఱి యట్లుగాక వైరుల కగ్గలంబై రణరం
గంబునం బంచత్వంబు నొందెనేని మార్తాండమండలంబు
భేదించికొని చని పరమపదమునం బ్రాపించు నెట్లును
శూరు లయినధారుణీనాథులకు సంగ్రామంబు సేయుటయె
పరమధర్మంబు దానికిఁ బరమం బగు ధర్మంబు లేదు
గావున. 287

తే. ఆత్మధర్మపరుం డగు నట్టివాని
కిహముఁ బరమును సిద్ధించు నిష్ట మొందు
నాత్మధర్మంబె సర్వసుఖాస్పదంబు
కామగవి కల్పకంబు చింతామణియును. 288

ఆ. వైశ్యవృత్తి యగుచు వర్తిలు వాణిజ్య
మతఁడు నైజధర్మరతి మెలంగి
యగ్రజన్మచేత నణుమాత్రలాభంబు
గొనక విక్రయించుకొనుట యురవు. 289

తే. విప్రసేవాదినిజధర్మవృత్తి వలన
నుభయలోకంబులు జయించునూరుభవుఁడు

నృపవణిక్పాదభవులకు నెల్ల విప్ర
పాదసేవయ ధర్మమై పరగుఁ బుడమి. 290

వ. కావున దేవభూదేవసేవాదినిజధర్మంబున వైశ్యుండు లో
కంబుల జయించుట ధ్రువంబు. 291

ఉ. భూసురసేవ శూద్రునకుఁ
బొందుగ నుత్తమధర్మమై తగుఁ
వాసిగ నరిద చెందుఁ ద్రిది
వం బది సేయక దుష్టబుద్ధియై
భూసురుఁ గ్రూరదృష్టిఁ గని
పోలఁగ హుంకరణం బొనర్చి య
ద్దోసము గారణంబుగ న
ధోగతి నొందు నతండు నిచ్చలుఁ. 292

తే. కపిలపాల్గ్రోలి బ్రాహ్మణకాంతఁ గవిసి
జపము గావించి వేదంబుఁ జదివి విప్రు
పరిహాసం బొనరించియుఁ బాదభవుఁడు
శమనగృహమున కతిథియై చను నిజంబు. 293

క. కావున స్వధర్మనిరతుం
డై వఱలిన శూద్రుఁ డనఘుఁ డై కను శుభముల్
తా వైదికకర్మస్థుం
డై విప్రుని ధిక్కరించి యమపురముఁ గనుఁ. 294

క. ఘరఁ బంచయజ్ఞహీనులు
ధరఁశీసురవిత్తహరణదక్షు లుపస్నా
నరహితు లపాత్రదాతలు
వరుస న్నిరయమున కరుగువారు దలంపన్. 295

క. పరకామిన్యనురక్తులు
పరాన్ననిరతులు వికర్మపరులును ధరణీ
సురవరగురునిందకులున్
నిరయమునకు నరుగువారు నిజ మూహింపన్. 296

తే. ఎలమి మ్లేచ్ఛాంగనల రమియించువానిఁ
దత్సహాభాషణక్రీడఁ దగులువాని
నందు సంతానజనకుఁడై యలరువాని
జముఁడు గని సమ్మదమున లాస్యంబు సలుపు. 297

ఆ. యవనవేషభాష లలవరించుట వారి
చేఁ బ్రతిగ్రహంబు సేయుటయును
వలదు ప్రాణవాయువులు కంఠగతములై
నట్టివేళ నయిన నార్యతతికి. 298

తే. మ్లేచ్ఛనిలయనివాసంబు మ్లేచ్ఛసేవ
యలతి యగుకల్మషంబులఫలము గాదు
మ్లేచ్ఛభోజ్యాభినిరతియు మ్లేచ్ఛవేష
ధారణము మ్లేచ్ఛతాదాత్మ్యకారణములు. 299

క. శ్రుతియును స్మృతియుఁ బురాణము
నితిహాసము నప్రమాణ మెవ్వనికి నతం
డతినీచుఁడు తత్సేవా
తతయాచ్ఞాలాపములు పతనకారణముల్. 300

క. వేమరు బలవంతమ్ముగఁ
గామినులం గవయు నట్టిఖలుఁడు నగమ్యా
గామియు దారత్యాగియు
నీముగ్గురు సంయమనికి హితమిత్రులు లిలన్. 301

సీ. అడిగినవారల కిడక మృష్టాన్నంబు
నిష్టంబుగా భుజియించునతఁడు
విద్వజ్జనులసాధువృత్తుల నదయతఁ
జేరి నిర్బంధంబుసేయునతఁడు
శ్రోత్రియు లయినవిప్రుల కుపద్రవముగ
వృత్తి చ్ఛేదన మొనరించునతఁడు
పరధనక్షేత్రాపహారణాంధబుద్ధియై
పరదారల రమింపఁబరగు నతఁడు

తే. దీనజనములయాశ గుందించునతఁడు
మార్గరోధనకారియై మలయునతఁడు
తెలిసి పతితునియన్నంబు దినునతండు
నిరయమున కేఁగువారలు నిక్కువంబు. 302

క. దూపటిలియున్న మొదవుల
కాపద లోనరించి జలము లానకయుండం
గోపంబున నరికట్టిన
పాపాత్ముఁడు నారకమునఁబడు నిక్కముగన్. 303

తే. అధికవర్ణాంగనాగామి యగునతండు
హీనజాత్యంగనాగామి యైనవాఁడు
నేకవింశతిసంఖ్యాకహేయనరక
రాశిఁ బడుఁ బునరావృత్తిరహితుఁ డగుచు. 304

క. ఇంతి విటావళిసంతతిఁ
గంతుసుఖక్రీడ నలుపఁ గడుఁ జెడుఁ బుణ్యం
బెంతయుఁ బతిత యగుం దా
నంతట నారకమునందు నధివసియించున్. 305

క. స్వైరిణి యగుటకు నెక్కుడు
నారికిఁ గలుషంబు గలదె నలిఁ గావునఁ దా
నారూఢి శీల మెప్పుడు
నేరుపుచే నలవరించి నెగడఁగవలయున్. 306

ఆ. శీలరక్షణంబు చేసినవనితగు
ణంబు లెట్టివైన డంబుమీఱు
శీలరక్షణంబు సేయనిసతి సద్గు
ణంబు లైననిష్ఫలంబు లుర్వి. 307

సీ. పతిభక్తి సతులకుఁ బరమధర్మము దాని
కెక్కుడుధర్మ మెయ్యెడల లేదు
దురితాంబునిధిసముత్తరణంబు నిందిరా
భరణకారణము తత్ప్రాభవంబు
స్వర్లోకనిశ్శ్రేణి శర్మప్రదాయిని
ప్రాణనాథునిసేవ భామినులకు
పతికి సమ్మతమైనపని యెట్టిదైనను
వైఫల్యరహితమై వన్నె కెక్కు
తే. ప్రియునియనుమతిఁ జేయుగౌరీవ్రతాది
నియమములు సఫలంబులై నెగడుఁ బుడమిఁ
గావున స్వధర్మవతులైన కమలవదన
లఖిలలోకంబులు జయింతు రతులగతుల. 308

ఆ. పతిహితంబు వెలిగ సతి యన్యధర్మంబు
కారణముగ మేలు గోరెనేని
కంఠసీమ ఱాయిగట్టి తరంగిణిఁ
దరణ మాచరించుకరణి కాదె. 309

క. తరుణి పతియాజ్ఞ వెలిగా
నురుధర్మ మొనర్చెనేనియు న్విఫల మగుం
గరిభుక్తకపిత్థముగతి
ధర నశ్రోత్రియున కొసఁగుదానముభాతిన్. 310

సీ. మాయాకరండంబు మైథునాహారత
త్పరము శౌచాచారవిరహితంబు
నస్వతంత్రంబు పరాధీన మపవిత్ర
మాయతచింతాశతాకులంబు
దురితాలయంబు సందుష్టంబు రుష్టంబు
నతిజుగుప్సితము నిందాన్వితంబు
సారహీనంబు తృష్ణాలతాగహనంబు
చంచలాసన్నిభ చంచలంబు
తే. నగు స్వభావంబు లలనల కలరు నైన
భర్తృపదభక్తి నవ్యయభవ్యసుఖముఁ
గాంతు రది యుజ్జగించి వికర్మకరణ
భరణ లై రేని సిద్ధించు నిరయవసతి. 311

క. జననీజనకులు బాల్యం
బున, నాథుఁడు జవ్వనమునఁ, బుత్త్రులు జర నే
ర్పునఁ దనుఁ బ్రోవఁగ మానిజనుఁ
దనయిచ్చ న్మెలఁగఁ జనదు తరుణీమణికిన్. 312

చ. యతియును బ్రహ్మచారి విధ
వాంగనయున్ ధృతిఁ గాయశోషణ
వ్రతమును బ్రహ్మచర్య ముప
వాసము నింద్రియనిగ్రహంబు స

న్మతి నొనరింపఁగావలయు
మత్సరముం ద్యజియించి మించి సం
తతము సభక్ష్యభక్ష్యవిహి
తంబు లెఱింగి భుజింపఁగాఁ దగున్. 313

తే. కాయసంశోషణావ్రితగతులు సలుప
వలయు హోమాదివిధి విధవలకు వలదు
నాథునకుఁ దృప్తి యొదవ దానము లొసంగ
వలయుఁ గనకాంబరాన్నాదివస్తుసమితి. 314

సీ. యాచకుం డగుచుఁ దృష్ణాతురవృత్తిచే
విత్తసంగ్రహముఁ గావించెనేని
వైరాగ్యమున మున్ను వదలినగృహకర్మ
ములు పలుమఱు మదిఁ దలఁచెనేని
మంత్రోపదేశదంభమున లోభాత్ముఁడై
శిష్యసంగ్రహణంబు చేసెనేని
వనితలతోడ మంతనమునఁ గదిసి భా
షించి హసించి క్రీడించెనేని

తే. సంగలంపటలీలఁ బొసంగెనేని
భోగసంగ్రహ మొనరింపఁబూనెనేని
యగ్రశాఖాధిరోహణం బాచరించి
యతి యధోముఖుఁడై నిరయమునఁ గూలు. 315

క. యతి యతివలఁ దలఁచుట రా
గత నితవుగఁ గనుట సర్మగర్భోక్తు లసం
*గతగతిఁ బలుకుట సతిదు
ర్మతి రతిఁ గాంక్షించుటయును మానఁగవలయున్. 316

చ. అన విని చోరవీరుఁ డపు
డామునిముఖ్యులఁ జూచి పల్కె ని
ట్లనుపమధర్మవంతు లగు
నార్యజనుల్ గమనింప సర్వమై
యెనసిన స్వర్గమార్గ మది
యెట్టిది యందులసౌఖ్య మెద్ది నే
వినియెదఁ దెల్పఁగాఁ దగు స
విస్తరతన్ గృప యుల్లసిల్లఁగన్. 317

వ. అనిన విని వానికి మునిపుంగవు లిట్లనిరి. 318

క. స్వర్గమున కరుగుమార్గ మ
నర్గళ మగు సుకృతవంతు లగువారలకున్
దుర్గమ మగు సుజనేతర
వర్గమునకు నెపుడు నది యవారణమహిమన్. 319

తే. మృదులహైరణ్యవాలుకామేదురంబు
కాంచనోదరవేదికాభ్యంచితంబు

---

* గతిరతి—వ్రా. ప్ర.

కుముదమిత్రోపలాబద్ధకుట్టిమంబు
దృష్టిరమ్యంబు సౌమ్యంబు త్రిదివపథము. 320

తే. కమ్రతరఫలభరనమ్రకంటకఫల
దధిఫలశ్రీఫలాదికతరుచయంబు
కాయమానసమానమై కాయగముల
నలరుగుత్తులఁ దలిరుల నలరు నచట. 321

తే. నిఖిలతరుమూలములు భర్మనిర్మితంబు
లయిన మెఱుఁగుటరంగుల నతిశయిల్లు
నందుఁ బొందుగ నిల్చి కరాంబుజముల
నందికొనఁ దగి తత్ఫలబృంద మమరు. 322

తే. సూనృతవ్రతచరితులు సుమతు లౌరుల
క్షుత్పిపాసార్తి హరియించు శుద్ధమతులు
విప్రనిర్బంధములు మాన్పు విశదయశులు
నరుగఁ గలవార లప్పుణ్యసరణియందు. 323

మ. సురలోకాధ్వగులైన ధర్మపరు ల
స్తోకానుభూతి న్మనో
హరపుష్పాపచయక్రియాదిలలిత
వ్యాపార మేపారఁగాఁ
దరుమూలాంచితహైమవేదికల మీఁ
దం బ్రీతి నాసీనులై

గరిమం దత్ఫలముల్ భుజింపుదురు మా
ర్గశ్రాంతి యల్లార్చుచున్. 324

క. స్థిరతరసౌరభలహరీ
భరితము లగువిరులు మధురఫలములు మును భూ
సురవరులకుఁ బస నొసఁగిన
సరసతచే వారి కిట్టిసౌఖ్యము గల్గున్. 325

క. మెండుగ నభినవనవమణి
మండితతోరణవిరాజమానమ్ములై యుం
దుండుం జలిపందిరు లా
ఖండలకోదండదండఖండములగతిన్. 326

వ. ఆచలిపందిరులయందు. 327

క. ఏలాలామజ్జకత
క్కోలకచాంపేయముఖ్యకుసుమామోద
శ్రీలం దేలుం జల మును
కూలతచే శాతకుంభకుంభశతములన్. 328

తే. సారకాపిత్థఫలనవసౌరభంబు
లూర నాగరలవణజంబీరనీర
పూరితం బయి యించుక పులుసు గలిగి
శక్రదుర్లభ మయినట్టి తక్రి మమరు. 329

చ. ఎలసినజున్నుఁ గ్రొంబెరుఁగు
నేలకియున్ మిరియంబు డంబుగా

నలమఁగ శర్కరారచిత
మై విలసిల్లి రసాలసాలస
త్ఫలరసమేళనంబున సు
ధారసధారల గేరు పానకం
బలరఁ గటాహమధ్యముల
నవ్యయభవ్యసుఖైకహేతువై. 330

తే. అంతఁ బానీయశాలలయంతికములఁ
జేరువారల రావించి గారవించి
శ్రమముఁ దీర్తురు తాళవృంతముల విసరి
కోరి తత్రత్యులైనట్టి ధీరమతులు. 331

చ. అలరుచు స్వాగతం బరసి
యర్ఘ్య మొనర్చిసుపక్వగోస్తనీ
ఫలరసమిశ్రితం బయిన
పానక మానఁగఁజేసి జాళువా
వలువలు గట్టనిచ్చి చెలు
వంబుగ మేనుల నక్షకర్దమం
బలఁది ప్రియం బొనర్తు రన
యంబును బాంథుల కమ్మహామహుల్. 332

చ. పరుపడి నధ్వనీనుల పి
పాసలు దీఱ వనాధ్వసీమలన్

మరుధర వేసవిం బ్రిప ల
మర్చియు సువ్యజనాతపత్రసుం
దరసుమచందనాంశుకవి
తానమ్మృదుత్వగుపానదోఘముల్
తిరముగ దాన మిచ్చియు సు
ధీతతి గాంచు నుదారసౌఖ్యముల్. 333

వ. ఇత్తెఱంగున సుకృతవంతు లయినపాంథులు పానీయశాలల నందంద విశ్రమించుచుఁ జనంజన నమ్ముందర. 334

సీ. ఫలవన్నతాంశుమత్ఫలఫలపూరజం
భలఫలలాంగలీపాదపములు
మధురమధుద్రుమమహిలాద్రుమాభ్యాస
మధురసామాధవీమంటపములు
బాలానిలాలోలదేలాలతాజాల
నాగవల్లీవృతపూగకములు
మరువకకురువకమల్లీమతల్లికా
రామణీయకసుమారామకములు

తే. చంచరీకప్రవరవరచక్రచక్రి
సారసారసహంససంసద్విహార
హారికైరవనవసారసాకరములు
రంగు మీఱంగ నచటఁ బొసంగు. మిగుల; 335

వ. మఱియును. 336

తే. రుచిరమణిబద్ధసోపానరుక్మవాలు
కైక్షవక్షీరనారికేళాంబుమధుర
నీరపూరప్రసారకాసారవార
వాపికాకూపసంతతి వఱలు నందు. 337

ఆ. రంగదనిలచలతరంగసుసంగత
పంచవర్ణజలజభాసురములు
వెలయు ద్విరదరదనవిశదసరసబిస
షండమండితములు సరసు లచట. 338

సీ. సురుచిరకాంతిభాసురు లైన తెరువరు
లాసారసాకరహారివారి
యందుఁ గృతస్నాను లై తమతాపంబు
దీఱఁ దత్తీరకర్పూరపులిన
తలముల నిలుచుచుఁ దతమణిభూషణ
జాంబూనదాంబరసమితిఁ దాల్చి
ఘనసారచందనగంధధురంధర
ఫలసముత్కరము లిం పలర మెసవి

ఆ. మేర మీఱి మధుసుధారసాసారకా
సారనీరధార సారెసారెఁ
గ్రోలి మెలఁగుదురు నికుంజపుంజంబుల
మందమంధగతుల నందముగను. 339

చ. ఫలితతరు ల్ద్విజాతులకు
భక్తినొసంగుటయుం గతోదక
స్థలములఁ బ్రాణిలోకము హి
తంబునకై సరసీతటాకముల్
నిలుపుటయు న్మహాత్ములకు
నెంజిలి దీర్చుటయుం దలంప నీ
యలఘుసుకర్మపంక్తులు త
దవ్యయమార్గసుఖైకహేతువుల్. 340

వ. అచ్చటఁ దరలిపోవం బోవ. 341

క. కొందఱు సుందరు లపుడా
ముందర మాకందపనసమోచాఫలముల్
పొందుగఁ గానుక లిడుదు ర
మందానందమునఁ జతురిమం బథికులకున్. 342

ఉ. ఆలలనామణుల్ మణిగ
ణాభరణాంబరభక్ష్యభోజ్యతాం
బూలసుగంధమాల్యములు
పొందుగ నిచ్చి యుదారవైఖరిన్
దాలలయాన్వితంబుగ ము
దంబుగఁ బాడుచు లాస్యగీతికా
శ్రీల సుఖింపఁజేయుదురు
చేకొని నిర్మలధర్మకర్మలన్. 343

క. వారలు మును పథికుల కుప
కారం బొనరించుసుకృతకారణమున న
న్నారులు గావించినయుప
చారములను బొందుదురు విచారరహితులై. 344

ఆ. అందు నివ్విధమున నాతిథ్య మొనరించి
మగువ లనుప ననుపమానసౌర
భాభిరామకుసుమితారామసీమల
సరణి నల్లనల్లఁ జనఁగఁజనఁగ. 345

సీ. వంజులవంజులకుంజమంజులములు
సురసాలసురసాలసురుచిరములు
పాటలాపాటలపటలమనోజ్ఞముల్
కేసరకేసరభాసురములు
తరుణకదంబకదంబసుందరములు
ఘనపూగపూగపూగప్రియములు
శ్రీఫలశ్రీఫలశ్రీఫలీహృద్యముల్
చాంపేయచాంపేయసలలితములు

తే. సారసారంగసారంగజాలబాల
శారికాకీరికాపికదారికాళి
యారికామధుమధురపరికారనినద
పూరితంబులు నగుపనంబులు నెలుంగు. 346

సీ. తగ మగరాల వింతగ నొనరించిన
  పాట మెసట్టికవాటములును
క్రొత్తచాయలఁదళుకొత్తుముత్తియముల
  తానకం బైనవితానములును
నెలఱాల నలరి వెన్నెలఁ గరంగుచు సుగ
  తాయనం బయిన వాతాయనములు
రంగుబంగారుమెఱుంగులగోడలఁ
  జిత్రమై మొనసిన చిత్రములును
తే. బరగి దర్పణమణిగణాభరణభరణ
పేటికావీటికాహేమశాటికాది
నిస్తులాస్తోకశస్తసమస్తవస్తు
కలితలలితనివేశముల్ గలుగు నందు. 347

ఆ. యవనికావితర్దికాదులరచనల
నలరుచున్న తద్గృహాంతరముల
భక్ష్యభోజ్యలేహ్యపానీయచోష్యముల్
షడ్రసోపయుక్తసరణి నమరు. 348

వ. తత్పురోభాగంబున. 349

చ. ఖచరవిహారయోగ్యవిధు
  కాంతలసచ్ఛయనీయహృద్యముల్
రుచిరచిరత్నరత్నమయ
  రుక్మవిమానము లుండు మొందుగా

నచట మరుచ్చలద్ధ్వజప
టాంచలహస్తము లెత్తి కింకిణీ
నిచయరవంబులన్ సుకృత
నిష్ఠ యొనర్చినవారిఁ జీఱుచున్. 350

క. మతములు మణిగణసంశో
భితములు తరుణారుణార్కబింబవిభారా
జితములు ఘంటాశతనా
దితములు తద్రిథము లఖిలదిక్ప్రతినుతముల్. 351

సీ. కర మొప్పు మృదుపదకరము లందమ్ముచేఁ
దమ్ములు మాకుఁ గెందమ్ము లనఁగఁ
బగ లంధకము లని పగటుకనుంగవల్
గలువలమీఁదఁ గాఁకలు నెలార్ప
సరు లెఱుంగక తెలిసరు లానుకుచములు
గిరుల రాకొట్టుచు గిరులుకొనఁగఁ
దులలేనిదేహకాంతులచిరప్రభలచేఁ
దటిదురుచ్ఛాయ లెంతటి వనంగ

తే. తెరలతేనియ లొదవువాతెరలరంగు
బింబఫలములు మాపత్రిబింబము లన
వఱలు నచ్చటఁ బచ్చయోవరులఁ దరుల
దరుల సిరుల తొలంగుచుండరులఁ జిలుఁదు. 352

తే. సారకాశ్మీరఘనఘనసారగంధ
సారము లలంది నిలుతు రద్దారిఁ జేరి
హారకేయూరమంజీరతారహార
వారముఖ్యపరిష్కారవతులు సతులు. 353

ఉ. శంబరశాబనేత్ర లని
శంబు ముదంబున వీణె లెత్తి తో
రంబుగ మేళవించి సుక
రంబుగఁ దంత్రులు మీఁటి తద్విమా
నంబుల నిల్చి పాడఁగ ఘ
నంబులు చిన్కఁ గరంగి రత్నరా
జంబులు నీరగు న్మఱి కు
జంబులు పూవులు పూచు నింపుగన్. 354

మ. ఫలభారానతచూతపోతలలిత
ప్రత్యగ్రశాఖాశిఖా
వలిపైఁ గోకిలకేకిలోకములు శే
వ న్నిల్చి మాధుర్యధు
ర్యలసత్పంచమషడ్జనిస్వనము లొ
య్యం బ్రేమ నందియ్య వీ
ణలు వాయింతురు మీనలోచనలు గా
నప్రౌఢిఁ దచ్ఛాయలన్. 355

చ. కొలఁకులు దాఁటి కప్పురపుఁ
గుప్పలు మెట్టి యలంత నల్లనం
బొలసి వనావనిం గలుగు
పూవులతావులు సంగ్రహించి యా
చెలువలగుబ్బగుబ్బలులఁ
జేరి కవుంగిటఁ దార్చు నిచ్చలున్
మలయసమీరవారములు
మక్కువఁ జేయు విటాళి కై వడిన్. 356

క. గణనాతీతం బయి మణి
గణఖచితవిమానవితతి ఘనతరగతి రో
హణగిరి నగం బదారో
హణమున సురలోకమునకు నరుగుదు రనఘుల్. 357

ఆ. కలహశూరులును సుకర్మశూరులు దాన
శూరులును ధరిత్రి వీరు ముగురు
వాటమయిన తత్కవాటపాటనమునఁ
బాటవంబు గలుగుమేటిదొరలు. 358

వ. ఇట్లు సుకృతవంతు లనూనవిమానారోహణంబున నాక లోకంబున కరుగు తెఱంగు దెల్పిన నాకర్ణించి నితాంత సంతోషితస్వాంతంబునఁ జోరవీరుండు మునివర్యుల కి ట్లనియె. 359

ఆ. ధర్మకర్మనిర్మితము స్వర్గమార్గము
వినఁగ నతులసౌఖ్య మొసరె నింకఁ
దెలుపవలయు మీర లలఘుదయామతి
నరకలోకమునకు నరుగు తెఱఁగు. 360

తే. ధర్మరాజానుచరులు దుష్కర్మపరుల
నెవ్విధంబునఁ గొని చని యెట్టిబాధ
నలుపుదురొ దానిఁ దెలియ నిస్సంశయముగ
వినఁగ వేడుక యయ్యె నోయనఘులార. 361

వ. అని యడిగె నని చెప్పిన విని నైమిశారణ్యపుణ్యమహా
ర్షులు తదనంతరకథావృత్తాంతంబు దెలుపు మని యడు
గుటయును. 362

శా. అద్రీంద్రాత్మజనూత్నవాకుచతటీ
వ్యాలిప్తకాశ్మీరస
న్ముద్రాముద్రితకాయ కాయజధను
ర్మృక్తప్రసూనాంబకో
న్నిద్రప్రాభవభీతదారువనమా
నిస్తోమరామామనో
హృద్రమ్యాకృతియోగ యోగకలనా
హేవాక లోకప్రియా. 363

క. ఉరగేశ్వరశింజితసుర
గిరిచాపవిముక్తమంథగిరిధరశరవి
స్ఫురణాహతపురదానవ
వరవై భవ భవ నిలింపవందిత యభవా. 364

మాలిని. భూరికారుణ్యసంపూర్ణపూర్ణేక్షణా
పారికాంక్షీశహృత్పంకజేందిందిరా
దారితాఘౌఘపాతాళగంగానదీ
వారికేళీకళావైభవాభ్యున్నతా. 365

గద్య. ఇది శ్రీమద్గురుకరుణాతిశయలబ్ధకవితావైభవ
యీఁదులపల్లిశంకరమంత్రితనూభవ సుధీజన
విధేయ భవానీశనామధేయప్రణీతంబైన
స్కాందపురాణంబున ధర్మఖండం
బను ప్రబంధంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.



శుభమస్తు

అవిఘ్నమస్తు

ధర్మఖండము



ద్వితీయాశ్వాసము



శ్రీతోషితచంద్రమతీ
ఖ్యాతిసతీదత్తమల్లికాదామాఖ్యా
ఖ్యాతశుభనామ మునిజన
చేతోజలజాతభృంగ శ్రీగిరిలింగా. 1

వ. అవధరింపుము వివిధపురాణకథాకథనపరిఖ్యాతుం డగు సూతుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు వసిష్ఠాదిమునీశ్వరు లమ్మునిముచ్చున కిట్లనిరి. 2

క. యమకింకరవిరచితసం
యమనీమార్గస్థయాతనావళి ఖలబృం
దములకు ననుభవ మగుచం
దములు సవిస్తరతఁ దెల్పెదము విను మనఘా. 3

క. ఖదిరాంగారమయంబై
యొదవిన సప్తతిసహస్రయోజనదూరా
స్పదమై యమ్మార్గంబున
నది దనరుఁ వైతరణి యనన్ భయదంబై. 4

వ. ఆ వైతరణీతరణం బుదగ్దక్షిణాగమనులకుం దక్కం దక్కిన
పుండెరువువ నరుగువారల కెల్ల నావశ్యకంబు. 5

తే. బ్రహ్మనిష్ఠులు హరిహరారాధకులును
రాగవైరవిరహితులు యోగరతులు
జాపకులు యతులును వీతపాపు లగుచు
నుత్తరాయణమున మృతినొందువారు. 6

తే. ఉత్తరాయణమృతి యగు నుత్తములకు
నమరు ఖలులకు దక్షిణాయననిధనము
నిదియె గుఱు తగు సుకృతదుష్కృతచరితుల
*తతి నుదగ్దక్షిణాధ్వసంగతులఁ జేయ. 7

తే. అన్నవస్త్రనివాసార్థ మన్యమార్గ
నిరతు లగువారి కిష్టమై నిలుచుఁగాని
యమ్మహాంగారతటిని ప్రయాణవేళ
సాధుజనులకు దృష్టిగోచరము గాదు. 8

క. గొనకొని చని యాధునిఁ గనుఁ
గొనినంతనె బెదరు గదురు గుండె లదరు నే

* రతి నుదగ్దక్షిణాధ్వసంగతులఁ జేయు— ప్రా. ప్ర.

మనఁదగుఁ దత్తరణముతటి
మనముల నగు వెతలకతలు మనుజావళికిన్. 9

చ. అచట వినీలశైలవిక
టాకృతులై భ్రుకుటీభయానక
పరిచలితఫాలభాగు లయి
భాసురవహ్నికణారుణాక్షులై
రుచిరతటిద్రదస్ఫు లయి
రూఢనిశాతకృపాణహస్తులై
ప్రచురకృతాంతకింకరులు
పారిధి వసింతురు సాధ్వసావహుల్. 10

ఉ. ఆయెడ కేఁగుదెంచు దురి
తాత్ములఁ దాళసమానమానకృ
ష్ణాయసముద్గరప్రహతి
నంగము లెల్లను జర్జరంబులై
పాయఁగఁ జేసియుం గళలఁ
బల్మఱు మోఁదియు దాఁటఁజేయు నా
వ్యాయుసఖస్రవంతి సమ
వర్తిభటావళి భీషణక్రియన్. 11

తే. ధర్మరాజానుజీవులు ధర్మపరులఁ
గాంచి హర్షించి సురుచిరాకారు లగుచు

నెలమి శుచివచనంబులు వలికె కరుణఁ
జూచి దాఁటింపుదురు దాని సుఖతరముగ. 12

సీ. ధేనుసాలగ్రామతిలశైలకన్యకా
కలధౌతదాతలై యలరువారు
సధ్వన్యజనతాసుఖావహాశ్వత్థాది
వృక్షషండముల నిర్మించువారు
వృత్తిక్షమక్షేత్రవివిధోపదావిధి
విప్రప్రతిష్ఠ గావించువారు
దేవభూదేవతాదీనగోకులసాధు
నిర్బంధహారణులై నెగడువారు

తే. స్థవిరయతికృతసేవచేఁ దనరువారు
నతిథిసంతర్పణ మొనర్చునట్టివారు
హరిహరధ్యానపూజలఁ బరగువారు
దాఁటుదురు సుఖలీల వైతరణి ధరణి. 13

ఆ. నిత్యకర్మరతులు నిర్మత్సరులు దయా
పరులుదారసత్యభాషణులును
గురుబహుశ్రుతులును బరతాపహారు ల
త్తటిని నశ్రమమున దాఁటువారు. 14

వ. ఏతద్విరుద్ధు లయినదురితాత్ములు ఖాదిరానలసంతప్తగా
త్రులై నదువంజాలకో దండఖరకింకరసముద్దండగదాతాడ

నంబుల నొచ్చి శోకించుచు నొక్కతెఱంగున నయ్యంగా
రవాహిని నుత్తరింపఁ దత్తటంబున. 15

మత్త. ఆజనంబుల వెంటఁ గావలి యై గమింపుదు రంతఁ బం
కేజమిత్రసుతానుజీవు లకృత్రిమప్రతిమాన్వితుల్
యోజనద్వయదైర్ఘ్యకాయు లయోమయోగ్రగదాయుధుల్
రాజితాయతదంష్ట్రికాతికరాళితానను లుద్ధతుల్. 16

తే. ప్రకటితాతపతాపితసికతిలంబు
కీలికీలాకలాపసంకేలితంబు
శాతకంటకసంరుద్ధచత్వరంబు
నైన కాపథ మొక్కటి యమరు నెదుట. 17

వ. అందు. 18

క. కాయలుఁ బండ్లును రిక్తము
లై యలరులు లేక దారుణాహివృతములై
ఛాయావివర్జితము లై
యాయెడ నొకకొన్ని తరువు లమరుఁ దిరంబై. 19

తే. పాతకిజనమ్ము లచట గవ్యూతిదైర్ఘ్య
యాతనాదేహములు దాల్చి యరుగు నపుడు
నావనీతకృతంబు లనంగఁ దనరి
యవియుఁ గోష్ణాసహంబులై యమరు మఱియు. 20

క. కుసుమసుకుమారగతి జతు
రసకిసలయరాగభాసురతచేఁ దగి రా

జసుఖోచితంబులై సా
ధ్వసకలితము లగుచు వెలయుఁ దత్కాయంబుల్. 21

తే. అనలసంతప్తసూచ్యంకురావృతాధ్వ
సీమ నడువంగ లేక మూర్ఛిలఁగ వారి
నంత నంతకకింకరు లంతనంత
నదరి కన్గొని క్రోధతామ్రాక్షు లగుచు. 22

క. ఒకనికిఁ బదువురు వేవురు
ప్రకటితగతిఁ జుట్టుకొని పరశ్వధకాస్త్రే
యకకుంతభిండివాలాం
బకములచే నొంపుదురు కృపావిరహితులై. 23

పృథ్వి. ప్రతోదముల గ్రుచ్చియుం బ్రదరరాజిచే *నొంచి యు
దతిన్ మెడల రజ్జువుల్ దవులఁ దార్చి క్రొన్నెత్తురుల్
క్షితిం దొరుఁగ నీడ్వ దుష్కృతు లొగిం గృతాంతాప్తులన్
స్తుతింపుదురు భీరులై సొలయుచు న్నితాంతవ్యథన్. 24

వ. అవ్విధంబు దరలి పోవంబోవ నమ్ముందర. 25

ఉత్సా. ఋక్షకీశపుండరీకవృకలులాయఖడ్గహ
ర్యక్షముఖ్యఘోరసత్త్వరాజి శమనకింకరా
ధ్యక్షశాసనమునఁ జేరి యాస్యగుహలు దెఱచి యు
ద్వీక్షణముల నిప్పు లురుల నెగసి కఱచు వారలన్. 26

క. ముఖగహ్వరముల మారుత
సఖశిఖలు వినిర్గమింప సక్రోధగతిన్

* నొచ్చి—వ్రా. ప్ర.

నఖదంష్ట్రాయుధములచే
నఖిలావయవములఁ జీరు నార్తిఁ గొలలఁగన్. 27

లయగ్రాహి.
క్రూరవిహగంబు లతిఘోరగతితో శ్రవణ
దారణగతిన్ మొరయఁ గారుకొని రక్తాం
గారఫలభాసనతనీరసతరుల్ వెలయ
దారిఁ బలుమాఱు శ్రీమహారి గురియన్ వే
సారి యమకింకరులు గేరుచు నిశాతశర
ధారలఁ గుఠారములఁ బేరురము వ్రేయన్
దారుణభుజంగము లపారముగఁ జుట్టుకొనఁ
బాఱుదురు కంజములఁ దూఱి దురితాత్ముల్

ఆ. శ్యామశబలనామసారమేయంబులు
దారి నిరుగెలఁకులఁ దారితారి
దశనకాంతు లమర దశయోజనాయామ
కాయములు మలంచి కాయు నచట. 29

క. అక్కాలేయకయుగ్మము
చక్కలములు నమలునట్టి చందమునను జే
రుక్కున నక్కళిసాత్ముల
గ్రక్కున నమలుచునె వెడలఁ గ్రోయుఁ బురలన్. 30

క. సొమ్మసిలి రక్తపూరము
గ్రమ్మఁగ లేవంగ లేని గడుసరులం గ్ర

భ్రమ్ములు సింహమృగములు
నెమ్మిక లదరంటఁ గఱచి యెఱచి భుజించున్. 31

తే. వజ్రముఖము లయోముఖవదనములును
యోజనాయామకాయంబు లొనరఁ దాల్చి
యైంద్రివారుణవాయవ్యయామ్యకాక
నికరములు వారిఁ జేరి కనికర మెడలి. 32

క. కఱచి పలలంబు మెసవఁగ
వెఱగొఱలఁ దదీయతీవ్రవేదనచే బి
ట్టఱచి సమీరజవంబునఁ
బఱతురు వా రపుడు లేచి పడుచుం బడుచున్. 33

సీ. తతపూతిగంధవాసితదూరసరణులై
విణ్మూత్రకుండముల్ వెలయునెడల
గుంజాసముత్కరగురుకాంతిఁ బ్రబలిన
యంగారరాసులు పొంగునెడల
క్షారనీరతటాకసంపూరితములైన
*యూషరక్షేత్రంబు లొనరునెడల
జ్వలనసంతాపితోపలశకలంబులు
మిట్టఁబల్లంబులై మెఱయునెడల

తే. నడచి యమభటకృతబాధ నలఁగి యలఁగి
ఘనబుభుక్షాపిపాసార్తిఁ గలఁగి మలఁగి

* యూషభూములఁ జేది యొనరునెడల — వ్రా. ప్ర.

ద్యోతవాతపరిపీడచేఁ దొలఁగి మలఁగి
యరుగుదురు దుఃఖభాజను లగుచు ఖలులు. 34

సీ. దగఁ దీర్చు మీకు శీతలజలం బిది యని
తప్తసీసరసంబు ద్రావ నొసఁగి
యాతపోష్ణిమ కిది యక్షకర్దమ మని
క్షారకర్దమ మంగకముల నలఁది
తములంబు నములఁ డందముగ మీ రని నోర
ననలకణంబు లింపలరఁ జొనిపి
ఘనసారరజము వాసనఁ జూడుఁ డని పూతి
గంధవస్తువు నాసికలఁ గవించి

తే. బాధ యొనరింపుదురు మహోర్భటులు భటులు
నిరతపరధనపరదారహరణలోలు
రై మదోద్ధతి దురితాత్ము లయిన వారి
వారియాతన లెన్న నెవ్వారితరము. 35

ఉ. దుష్పథవర్తు లిక్కరణి
దూతలబాధ నలంగి కన్నులం
బాష్పజలంబు చిప్పిల న
పారముగా క్షతజమ్ము గ్రమ్మఁటం
బుష్పితకింశుకస్ఫురణఁ
బోలినగాత్రము లొప్ప నార్తిచే

గోష్పదదేశ మాము డయి
కొంకుచుఁ బోవుదు రల్లనల్లనన్. 36

సీ. ధర్మశాస్త్రార్థ మంతర్వాణి దెల్ప న
హంకృతిచే విన నైతి ననియు
యావనదర్పవ్యకులాభిమానంబుల
నలరి ధర్మవిరోధి నైతి ననియు
సతతంబు దుర్జనసంగతిఁ గదిరిన
యఘకర్మములు మాన నైతి ననియు
స్పర్ధచే నైన వంచన నైన మాయచే
నైనఁ బుణ్యము సేయ నైతి ననియు
తే. యమభటోర్భటిఁ గుందఁ బా లయితి ననియుఁ
గర్మ మనుభవమునఁ గాని కడవ దనియు
భావనీమల నెలయు పాగ్భవకృతాఘ
మకృతసుకృతజనం బెంచు నరుగునపుడు. 37

వ. మఱియును. 38

క. మతిహీనత నన్యాయా
ర్జితధనమున ధర్మ మాచరించితి నది దు
ర్గతిఁ జేర్చెను దహ్హాయ
స్థితసితటాణంబుకరణిఁ జెడి విఫలంబై. 39

తే. అన్యవిత్తంబుచే ధర్మ మాచరించు
వాఁడు బడలికఁ బడియెడువాఁడు గాని
మీఱి తత్ఫలభోక్త గా నేరఁ డవని
నర్థ మెవ్వని దతనిద యగు ఫలంబు. 40

ఉత్సా. ఒనరఁ జౌర్యభావమునఁ బరోపతాపవృత్తిచే
ధనముఁ గూర్చి సేయుధర్మ మతి నిరర్థకం బగుౕ
వినయశూన్యు లయిన ఖలుల విత్త మెలమిఁ దెచ్చి పా
వనుల కొసఁగవలయుఁ బుణ్యవాంఛ గలుగుమానవుల్. 41

క. భావింపఁగ మానవులకు
యౌవనముౕ ధనము ప్రభుత యవివేకితయుౕ
దావలములు నిరయమునకు
నావేళల సుగుణవంతు లై యుండఁ దగుౕ. 42

ఆ. కలుషసముదయంబు సలిపినారము మును
నెఱి జగత్త్రయము తృణీకరించి
తత్ఫలానుభవతఁ దగఁ బరిశుద్ధుల
మగుదు మని వివేకు లగుచు నరిగి. 43

మ. నడువంజాలక మూర్ఛఁ జెందుటయు నం
తం గింకరుల్ పగ్గముల్
మెడలం గట్టిగఁ గట్టి యీడిచియు నె
మ్మేనుల్ వడిౕ రక్తముల్

వడియం గత్తుల నొత్తి ఱంపముల నో
వ్వం జీరియుఁ ఖీలఁ జేసి సం
దడిగా నార్చియుఁ జారసీరములు మీఁ
దం జల్లియు నొంపఁగన్. 44

శా. వారల్ జర్జరితాంగులై పొరలి దు
ర్వారవ్యథన్ ధన్యులా
రా! రక్షింపుఁడు మీరె దిక్కని తముం
బ్రార్థించి మ్రొక్కంగ ని
ష్కారుణ్యాత్మకులై యరుంతుదకశా
ఘాతంబుల నొంచి య
న్నీరేజాప్తసుతాప్తు లాకృపణుల
న్నిందించుచుం గ్రూరతన్. 45

వ. ఇట్లని పలుకుదురు. 46

క. తరువులు విరులుం దలిరులు
దిర మొప్ప నదీనదములతియ్యనిజలముల్
కరచరణంబులు గలుగఁగ
హరి నారాధింపఁ దగదె యనిశము మీరల్. 47

ఆ. అన్యకర్మవిముఖతాత్మకులోచితా
చారములఁ బరోపకారములను
దానధర్మవిధులఁ దగఁ బూజితుం డగుఁ
గ్లేశనాశకుండు కేశవుండు. 48

తే. ఏయుపాయంబుచే నైన నెట్టిదేహి
కయిన సమ్మద మొదవించునట్టికతన
శంఖచక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గధరుఁడు
ప్రీతిఁ జెన్నొందు నది సేయ రైతి రెందు. 49

సీ. అంఘ్రియుగ్మము గల్గ నతిభక్తి నేప్రొద్దు
హరిహరాలయముల కరుగఁ జనదె
కర్ణముల్ గలుగ నాకర్ణింపఁ బోసఁగదే
ప్రౌఢిచే వివిధపురాణకథలు
హరినామకీర్తనం బాచరింపఁగ రాదె
సరస మై యొసరు రసజ్ఞ దసర
స్వాయత్త మై తగి కాయంబు చెలువొంద
గంగాదినదుల మునుంగఁ దగదె

తే. యతిబుధోత్తమగురుపతివ్రతలఁ గాంచ
రాదె దీప్తవిశాలనేత్రములు గలుగ
సతతదానాదికక్రియల్ సలుపఁ దగదె
హస్తయుగళము గల్గఁ బ్రశస్తసరణి. 50

క. హరినామస్మరణంబున
నరులకు నిర్బంధమును వినాశము శ్రమమున్
ధర నర్థహానియును లే
దరయఁగ నది సల్పరైతి రనయము నకటా. 51

సీ. విద్వత్ప్రసంగంబు విలసిల్లునెడఁ బరా
ఙ్ముఖతచే వర్తించి ముఖరు లగుచు
గాయకవిటనటగణికావశంవద
వృత్తిచేఁ బ్రబలి దుర్వృత్తు లగుచు
బాలిశులై ప్రజఁ బాలింప నొల్లక
కారించి కల్మషకారు లగుచు
దీనులై పరగు శ్రోత్రియభూసురులకు జీ
విక లొనఁగూర్పక వికలు లగుచు

తే. సలరి హింసార్జితద్రవ్య మనుభవించి
సకలసంపద్వితాన మచ్చటనె డించి
కర్మవశమున నిప్పు డేకాకు లగుచుఁ
బడితి రీగతి క్షత్రియభాసులార! 52

ఆ. ధీనిధానదీనమానవు లడిగిన
రాజ్యగర్వమునఁ బరాకుఁజేసి
కేరి కామినులకుఁ గ్రీడామృగంబుల
రీతి నుందు రెపుడు నృపతులార! 53

సీ. దీనమానవుల కార్తి జనింపఁగాఁ జేసి
తొడరి మత్తిల్లె నీదోర్బలంబు
శిష్టజనంబు నాక్షేపించెఁ బలుమఱుఁ
గదియుచు నీయాస్యగహ్వరంబు

క్రౌర్యంబున నకార్యగమనోత్సుకం బయి
పరగు నెల్లపుడు నీపదయుగంబు
నొరులకుఁ బరితాప మొసరించి పొదలె న
ఖర్వగర్వమున నీగాత్రయష్టి

తే. రమ్యకరుణాసముద్రు శ్రీరామభద్రుఁ
దలఁప దొకయప్పుడై ననీతలఁపుమెలపు
వలచి మునుసేయు పాతకానల్పఫలంబు
లనుభవింపుము తప్పింపనగునె కుజన. 54

సీ. శరశరాసనధరు జనతాశివంకరు
ననిలజసేవ్యు బ్రహ్మాదిభావ్యు
వనజాక్షు సజ్జనావనదక్షు నీలాంబు
ధరనిభకాయు సీతాసహాయు
దిక్పాలగణనుతు ధీజనవందితు
సురమునినుతిపాత్రు శుభచరిత్రు
జాంబూనదాంబరు సద్గుణాడంబరు
మహితసుందరవేషు మణివిభూషు

తే. కంతుశతకోటిమోహనాకారు ధీరు
రవికులాంబుధిచంద్రు శ్రీరామచంద్రు
సంతతాక్షయశరధి దాశరథి నెపుడుఁ
దలఁచి కొలిచిన నశుభంబు దలఁగు టరుదె. 55

సీ. వీణాక్వణనసత్ప్రవీణులు నారద
ప్రముఖులు గానంబు పరిఢవింపఁ
నవసర మీక్షించి యమరగణంబులు
ద్వారాంగణక్షోణిఁ దారసిలఁగ
సనకసనందనాద్యనుపమయోగప్ర
సిద్ధులు కెలఁకులఁ జేరికొల్వఁ
గనకసచ్ఛాయాంగి జనకరాజాత్మజ
డాపలికుఱువున నేపుమీఱ
తే. రత్నమంటపమధ్యవిభ్రాజమాన
కనకపీఠంబుపై నోలగమున నున్న
సారకారుణ్యశరధి దాశరథిఁ దలఁచు
ఘనులకుఁ బరాభవము త్రిలోకములఁ గలదె. 56
ఆ.వె. అనుచు ధర్మరహితు లగుమహీసురనృప
వైశ్యశూద్రులకును వనితలకును
బోధచేసి చేసి బాధించు చింత సం
యమనిఁ జేర్పుదురు కృతాంతభటులు. 57
వ. అని సంయమనీపురమార్గంబు తెఱంగుఁ దెల్పిన విని గడ
గడ వణంకి రోమాంచకంచుకితశరీరుండై చోరుం డజ్జడ
దారులం గనుంగొని మహాత్ములారా! దీనాంధకృపణు
లం గృపఁజూచుట మిముబోఁటి సాధువులకు నైసర్గిక
గుణంబు గావున సన్మార్గోపదేశం బొసరించి యసన్మా

ర్గవర్తి నగు నన్నుం గృతార్థునిం జేయవలయు నని ప్రా
ర్థించిన వార లిట్లనిరి. 58

చ. కలుషలతాలవాలము స
కారణమై రఘురంధరంబు దు
ర్విలసితచౌర్యకార్యఘన
విశ్రుతముఖ్య మలినాలయంబు నై
వెలయుకిరాతజాతిఁ బ్రభ
వించి కులోచితకర్మకర్తనై
మలసిన నీసమాన మగు
మానవుఁ గానము మానవోత్తమా! 59

తే. జాతి చండాలతాసమాఖ్యాతి గాని
కర్మచండాలవిఖ్యాతి గలదె నీకు
జాతిఁ జండాలుఁ డగువానిజని సుఖంబు
కర్మచండాలుఁ డగు వానిఘనత కీడు 60

వ. ఈయర్థంబునకుఁ బురందరదండధరసంవాదం బనునితి
హాసం బార్యవర్యాదరణీయంబై ప్రవర్తిల్లు నది వచియిం
చెద మని యిట్లనిరి. 61

తే. యముఁడు చండాలవేషంబు నవధరించి
శునకపలలంబు సురఁ గూర్చి పునుకఁ దుఱిమి
చర్మమునఁ గప్పి పితృవనజ్వాలనకీలఁ
బాక మొనరింప వీక్షించెఁ బాకభేది. 62

వ. నితాంతాద్భుతాక్రాంతస్వాంతుండై యింద్రుండు, దీనికి
నెక్కుడైన యపవిత్రవస్తువుఁ గల్గునో యని తలంచి
యతని నడిగిన సతం డిట్లనియె. 63

క. సురభూసురవిత్తంబులు
నిరతిన్ హరియించునట్టినీచాత్ములపా
దరజంబు దొరఁగు నను వెఱ
గరిమం బునుకపయిఁ దోలు గప్పఁగవలసెన్. 64

ఉ. ఈవిధి దుష్టతం బరగు
హేయపుమాంసము భక్షణక్షమం
బై విలసిల్లు; విప్రధన
హర్తలపాదరజంబు చిందినం
బావనహీనమై యది య
భక్ష్య మగుం మముబోఁటివారికిన్
ఏవముకన్న నేవమగు
నిద్ధరఁ దచ్చరణాబ్జరేణువుల్. 65

వ. అనిన నింద్రుం డిట్లనియె. 66

ఆ. అవని దుష్టభావు లగుచు దురాచారు
లై జనింతు రుర్వి నధమజనము
లీ వెఱుంగుదేని యెఱిఁగించి నాసంశ
యంబు దీర్పఁదగు నయంబు మీఱ. 67

వ. అనిన విని యాచండాలుం డిట్లని తెల్పె. 68

క. విను పూర్వాదృష్టవశం
బున దుష్టజనంబుతోడఁ బొందగుఁ దద్వా
సనఁ జేసి తాదృశాకృతి
జనులు దురాచారు లగుచు జనియింతు రిలన్. 69

తే. జగతి దుర్జాతిసంగతి సలిపెనేని
యచటఁ దద్వాసనారూఢుఁ డగుచు జీవుఁ
డపరభవమున దుర్మతి యగుచుఁ దనరు
నిరయగతిఁ జెందుఁ బాయనినిందఁ గుందు. 70

వ. అట్లు గావునఁ గర్మచండాలురసహవాసంబు పరిహారణీ
యంబు. 71

పృథ్వి. చెలంగి ద్విజులం దిరస్కృతులఁ జేయుటన్ వేదముల్
లలిం బరిహసించి యిల్లడ లలంచి యాకుండుటం
బ్రిలోభత ద్విజామరార్థములు పౌర్థిమం దోఁచుటం
గులంబు లకులంబులై కొఱలు గుప్తపాపంబులై. 72

క. వృత్తవిహీనుఁడె హీనుఁడు
విత్తవిహీనుండు హీనవృత్తుఁడె తలఁపన్
విత్తము వోవున్ వచ్చున్
వృత్తము రక్షింపఁదగు వివేకులు పుడమిన్. 73

తే. కరితురగధేనుబృందముల్ గలిగెనేని
వృత్తహీనతఁ బరగి దుర్వృత్తి మనిన

యాకులము కాకులం బయి *యాకులత్వ
మొందుఁగాక సువృత్తి నింపొందఁ గనునె. 74

ఆ. తపము దమము నన్నదానంబు బ్రహ్మవి
త్త్వము తితీక్ష మఖము శమము నెచట
నమర నుండు నది మహాకుల మగు నవి
లేకయున్న కులము కాకులంబు. 75

ఉ. ఎవ్వఁడు సాధువృత్తి మను
నెవ్వఁడు ధర్మ మొనర్చు సూనృతం
బెవ్వఁడు వల్కుఁ గీర్తిలత
కెవ్వఁడు మూలము వాఁడు పుట్టఁగా
నవ్వల దూష్యమైనకుల
మైన మహాకులమై చెలంగి తా
నివ్వసుధ న్మహోన్నతి వ
హించు దమాదిగుణప్రసిద్ధమై. 76

ఆ. చండకర్మ కర్మచండాలుఁ డుదయింపఁ
గుల మకులతఁ దనరి కొఁదవ లొఁదవు
సాధుకర్మనిరతుజననంబుచే నకు
లంబు కులతఁ దగు నిలాతలమున. 77

వ. వెండియుఁ జండాలసహవాసంబును జండాలాన్నభక్షణం
బును వర్జింపవలయు. 78

* యాకులంబుఁ జెందుఁగాక — బ్రా. ప్ర.

ఉ. మే లగు భైక్ష్యజీవనము
మే లగు శాకము దింట యంతకుఁ
మే లగు నంబుపాన మట
మే లగుఁ బంచదినోపవాసముల్
మే లగు దైన్యజీవనము
మే లగుఁ బ్రాణవిసర్జనంబు చం
డాలునియన్నభక్షణము
డాసి యొనర్చుటకంటె నొంటిగన్. 79

క. చండాలవేషభాషల
మొందుగఁ దద్భక్తభుక్తి మెయి పెంచుచు న
చ్చండాలసేవ సలుపఁగ
దండిం దాదాత్మ్య మబ్బుఁ దచ్చేష్టలతోన్. 80

తే. మిూఱి చండాలచేష్టల మెలఁగుకంటె
హాలహాలభక్షణంబు దిగంబరతయు
వ్యాఘ్రముఖగిరిమరుదేశవాసములును
గానవాసమును మేలుగాదె తలఁప. 81

వ. ఏతద్విషయంబైన యొక్కయితిహాసంబు పురాతనం బ
యినది గల దది వివరించెద. 82

ఆ. ఉంఛవృత్తి యైన యొకబ్రాహ్మణుఁడు సత్య
సంధుఁ డఖిలవేదశాస్త్రవిదుఁడు

నిర్జితేంద్రియుండు నిర్మత్సరుఁడు కృపా
కరుఁడు ధర్మపరుఁడు గలఁడు తొల్లి. 83

తే. దయయు సత్యంబు నీతనితల్లి దండ్రి
శాంతి దాంతియు నీతనిసహజగుణము
లనఁగఁ దృక్తప్రతిగ్రహుం డగుచు నతఁడు
పుణ్యనదిచెంత నొకవనమున వసించు. 84

క. పావనతారుచిరములై
శ్రీవనితాధీశభక్తసిద్ధద్విజసం
భావనత నలరి వెలయుఁ
భూవినుతము లగుచుఁ దత్తపోవనమహిమల్. 85

శా. ఆతం డీగతి ధర్మకర్మపరుఁడై
యప్పుణ్యగణ్యాపగన్
బ్రాతస్స్నాన మొనర్చి చేతులఁ బవి
త్రంబుల్ దగం దాల్చి సం
ప్రీతి న్నిత్యము నిత్యకర్మము సమా
ప్తిం జెందఁగాఁ జేయుచున్
సీతారాముల నాత్మలోఁ దలఁచు న
క్షీణానుభావోన్నతిన్. 86

సీ. మందారుతరుమూలమణిగణఖచితసిం
హాసనాసీనుఁడై యలరువాని

నీలజీమూతేంద్ర నీలనిభప్రభ
నలరారుమేచాయచెలువువాని
హారసారసనకేయూరకంకణముఖ్య
భూషణాలంకృతిఁ బొదలువాని
భానుసంభవమరుద్భవముఖవానర
సేనలు గొలువంగఁ జెలఁగువాని

తే. తామరసపత్త్రనేత్రు సీతాకళత్త్రుఁ
గోటిభాస్కరతేజు సద్గుణసమాజు
భర్మమయరమ్యచేలుఁ గృపావిశాలు
రాము నరపాలకలలాము బ్రేమఁ దలఁచు. 87

క. కల్పద్రుమసుమమాల్యా
కల్పు సామోదయక్షకర్దమచర్చా
నల్పతరశరన్నీరద
కల్పు ఫణితల్పుఁ దలఁచుఁ గడు వేడుకతోన్. 88

తే. నిమిషమైనను మఱి యర్ధనిమిషమైన
విష్ణుఁ జింతించు నెవ్వండు విహితసరణి
నతఁడు కులకోటిఁ గూడి శ్రీహరినివాస
మైన వైకుంఠపథమున నధివసించు. 89

సీ. కావున నవ్విప్రుఁ డీవిధిఁ జింతించి
రాము మానసపూజ బ్రేమఁ దన్పి

యభ్యంతరంబు బాహ్యము తన్మయంబుగఁ
దలఁచి సాంద్రానందజలధిఁ దేలి
యట నికటస్థితపుటభేదనంబున
నలరువై దికగృహంబులకు నరిగి
యాయవార మొనర్చియందు యథాలాభ
సంతుష్టనిర్మలస్వాంతుఁ డగుచు

తే. నిజతపోవనమున కేఁగి నియతితోడ
స్నానసంధ్యలు దేవపూజయును సల్పి
యతిథిసంతర్పణముచేసి యంతఁ గుడిచి
సత్కథాశ్రవణంబునఁ జరుపుఁ బ్రొద్దు. 90

క. చండాలుం డాపురి నొకఁ
డుండున్ ధనధాన్యసంపదుజ్జ్వలుఁడు దయా
ఖుండు సుజనప్రియుండు న
ఖండితదానఖని సుకృతకాముఁడు ధరణిన్. 91

క. ఒకనాఁ డావిప్రుఁడు పా
వకనిభతేజుండు విప్రవాటిఁ జరింపన్
బ్రకటితమతిఁ గని యాతం
డకుటిలమతిఁ దలఁచె నిట్టు లని మదిలోనన్. 92

క. ఏతాదృశపాత్రంబున
నేతత్తేజయినన్ ధనంబు లీడనేరక నే

నేతరి నయితిఁ మఱి యిం
కేతరిఁ దరియించువాఁడ నీదురితాబ్ధిన్. 93

ఆ. హితము గోరుమనుజుఁ డెలమి సత్పాత్రంబు
నరసి యొసఁగవలయు గరిమ వెలయ
ధర నపాత్రములకు దాన మొసంగి యా
ఫలము గనక నిరయపథముఁ గాంచు. 94

ఉ. ఇంత కృతార్థజన్మునకు
నీయనియర్థము వ్యర్థ మయ్యె నా
యంతవివేకశూన్యుఁ డొకఁ
డవ్వల నెవ్వఁడు గల్గు నింక నే
నెంతటనైన నీఘనున
కీప్సితవస్తు వొసంగి భద్రముల్
గాంతు నటంచు సర్వగుణ
గౌరవుఁడై తలఁచె న్మనంబునన్. 95

తే. మొదల నితఁ డప్రతిగ్రహుం డదియుఁ గాక
యిపుడు చండాలధనము గ్రహించువాఁడె
యైన నొకయుక్తి చేయుదు ననుచు నెంచి
యాతఁ డొకవైశ్యుతోడ సఖ్యం బొనర్చి. 96

వ. వానితో నిట్లనియె. 97

వసమయూరవము.

కోరి ధన మిచ్చెద నకుంఠితగతిం జే
హార మొనరింపు మతి యందు గల లాభం
బారసి సగంబు గొను మంతఁ బెఱసామ్ముం
బాలుల కొసంగుము శుభస్థితి చెలంగన్. 98

ఆ. అని యనంతమైన ధన మిచ్చి యవ్విప్రు
గుఱుతు చూపి యతనిగుణము దెల్పి
యీమహానుభావుఁ డేమైన నడిగిన
నెంతయర్థ మయిన నితని కిమ్ము. 99

తే. అడుగఁ డేనియు నడుగక యతులభక్తి
మించి సేవించియైనఁ బ్రార్థించియైన
నేయుపాయంబుచేనైన నితని కొసఁగి
ననుఁ గృతార్థునిఁ గావింపు మనఘచరిత. 100

ఆ. అనుచుఁ గీర్తికాముఁ డై దివాకీర్తిత
నైరి గారవింప నూరుభవుఁడు
ధనముమీఁదియాశ మనమునఁ బెనఁగొన
నీయకృత్యమునకు నీయకొనియె. 101

సీ. అర్థాతురుండైన యతఁడు సద్గురువృద్ధ
బంధులపైఁ బ్రియభావ మెడలు
దేవభూదేవతాదీనధనంబులు
హరియించు దురితంబు లాచరించు

నీచసేవ యొనర్చు నిందకు రోయఁడు
కార్యంబు దెలియఁ డనార్యవృత్తి
యాశాపిశాచికావేశవశంబునఁ
బొదలి యెవ్వరినేనిఁ బొగడుఁ దెగడుఁ
తే. బరుల నెలయించు సభ్యులఁ బరిహసించుఁ
దొడరి క్రోశస్థితాసి నా దుస్స్వభావ
మెఱుకపడనీక వంచన నేపుమీఱు
సాధ్వసమున నమస్కృతుల్ సలుపు మెలపు. 102

వ. విశేషించియు నతండు దరిద్రుండును వైశ్యుండునుం గా
వున హేయంబునకు రోయఁడయ్యె నంత నొక్కనాఁ డప్ప
ణ్యవీథిం జరించునప్పుణ్యుం గని సాష్టాంగం బొఱఁగి
వినయావనతుండై యిట్లనియె. 103

క. ధన్యుండ నైతిఁ ద్విజగ
ణ్యాన్య ! భవద్దర్శనమున మత్పితృతతియుఁ
ధన్యతఁ బరఁగె నీపద
విన్యాసరజంబుచేఁ బవిత్రుఁడ నైతిన్. 104

ఉ. విప్రులు లేరె భూస్థలిఁ బ
విత్రచరిత్రులు ఖర్వసర్వవి
ద్యాప్రతిభాతియోగ్యులు ద
యామయ ! వారలు నీకు సాటియే

యపరిమితమార్థనిస్పృహుఁడ
వై భువనంబు దృణీకరించి సీ
తాప్రియభక్తియుక్తి దురి
తంబులు దోలెద వీవు నిచ్చలుక్. 105

తే. దినము రామార్పితాన్నంబు దినఁగ మాని
యలరి రాము భజింపని యధమనరులు
పూని యుచ్ఛిష్టకర్దమభుక్తి నడచు
కాకభేకంబులకు నీడుగారె తలఁప. 106

తే. రాముఁ బూజించునవియె కరములు ప్రేమ
రాముఁ గనునవి కన్నులు రాముఁ దలఁచు
నదియె హృదయంబు రామకార్యార్థ మరుగు
నదియె పదయుగళంబు కృతార్థునకును. 107

క. సీతానేతక్ శుభసం
ధాతక్ దాతక్ భజించు నరుఁ డురుసుకృతో
పేతఖ్యాతుఁడు దురిత
వ్రాతం బాతనికి నొకలవంబును గలదే. 108

సీ. ఇన్ని సద్గుణముల నెన్నికఁ జెందిన
పూర్ణకాముఁడ వార్యపూజితుఁడవు
కృతకృత్యుఁడవు పుణ్యమతివి నిన్ద్గాంచిన
నా రాముఁ గాంచినయట్ల నాడు

పాపముల్ దొరఁగె శుభంబులు బెరిఁగె నేఁ
డని యాత్మమందిరంబునకు నతనిఁ
గొని చని వ్యజనవీజనమున శ్రమ మార్చి
యక్షకర్దమము దేహమున నలఁది
తే. కుసుమదామంబు లొసఁగి యక్కుమతి యపుడు
పుత్త్రపౌత్త్రసమేతుఁడై పూజసేయ
దీవన లొసంగి పొంగి యద్ద్విజవరుండు
చనియె నల్లన తనపర్ణశాల కెలమి. 109

క. వేషము నమ్మఁగఁ దగ దిల
వేషము దోషాస్పదంబు వెలయఁ బరిత్రా
ద్వేషమున దశగ్రీవుఁడు
భీషణగతిఁ గొని చనండె పృథ్వీతనయన్. 110

క. రంగన్నేపథ్యాదుల
రంగుల దుర్జనుఁడు తన్నుఁ బ్రచ్ఛాదించున్
రంగాజీవుఁడు మెలఁగుతె
ఱంగున సజ్జనుల నెల్ల భ్రమయించుటకున్. 111

ఆ. రేయి మృగయుఁ డేచి మృగములు చెదరంగ
ఘంట మొరయఁ జేయుకరణి సుజను
మోహపఱచుఁ గుజనుఁ డూహచే నటుగాన
శీల మెఱిఁగి మైత్రి సేయు టొప్పు. 112

వ. అమ్మహానుభావుం డవ్వణిక్కులాధము దంభకుంగా నె
ఱుంగక యతం డొనరించిన యుపచారంబునకు నచ్చెరు
వొందుచుఁ దనమనంబున. 113

చ. ఫలితరసాలసాలముల
భంగిఁ జెలంగి పరోపకారవం
తులజననంబు లొప్పు నతి
దూరతరోన్నతిఁ జెన్నుమీఱి ని
ష్ఫలత వెలుంగుబూరువుల
చందము నొందుఁ బరోపకారహీ
నులచరితంబు వారలఁ గ
నుంగొనఁ గోరిక దీర దారయన్. 114

ఉ. ఎంతకృపాళుఁ డెంతకృత
కృత్యుఁడు వైశ్యకులోత్తముండు నేఁ
డెంత ప్రియం బొనర్చె నని
యెన్నుచుఁ దత్కృతసత్కృతుల్ మదిం
జింత యొనర్చి సంతసము
చిప్పిలనొప్పగనుండువేళఁ దా
నంతట వచ్చి యవ్వణిజుఁ
డాయనకు న్వెస మ్రొక్కె నమ్రుఁడై. 115

క. బృందావనాంతికమున న
మందానందమున నక్షమాలిక చెవి నిం

పొంద బృసీమధ్యంబున
నందముగా నున్న యమ్మహామహుపలనన్. 116

వ. కొన్నిధర్మంబులు విని చని మరల వచ్చె నిట్లు. 117

ఉ. పొందుగ సత్కథ ల్వినుచుఁ
బోవుచు వచ్చుచు నమ్మహాత్ముతోఁ
బొం దొనరించి తత్సుగుణ
ముల్ వెస నభ్యసనం బొనర్ప క
మ్మందుఁడు వంచనాగుణము
మానక పూనిక మీఱె నట్ల యాఁ
జందనవృక్షవాసి యగు
సర్పము దర్పము మానసేర్చునే. 118

వ. కిమ్మతి నమ్మూఢుం డమ్మహాత్ముని వంచింపందలంచి యుపాయంబు గానక యనుదినంబు మైత్రి వాటించుచు ననేకదినంబు లుండు నంత నొక్కనాఁ డాద్విజకులతిల కుం డన్నగరంబునకు భిక్షార్థియై చనినం గని నేఁ డెత్తె ఱంగునసయిన నీభూసురపుంగవునకు మతంగపుంగవువి త్తంబు నొసంగవలయు నని తలంచి సంతుష్టాంతరంగం బున నిజమందిరంబునకుం దోడ్కొని చని తొంటియట్ల యర్ఘ్యపాద్యంబు లొసంగి పూజించి పుణ్యకథలు విను చుం గొండొకతడవు నిల్చి యతం డరుగ నుద్యుక్తుం డయిన నిట్లనియె. 119

చ. మిటమిట నెండ మెం డమర
మిత్రుఁ డమిత్రునిరీతి లోకముల్
పెటపెట వేఁపఁ జొచ్చె నతి
భీష్మతరోష్మత గ్రీష్మ మెంతయున్
బటపట నేల వ్రక్క లయి
పాయఁగఁజేసె నలంత సధ్వగుల్
కటకటఁ జెంది వంద వడ
గాడుపు వీవఁగఁజొచ్చె హెచ్చుగన్. 120

తే. ఇట్టిబె ట్టగు వెట్టకు నట్టుఁ జెంది
జడలఁ జదలేఱు దాలిచెఁ జంద్రమౌళి
శ్వసనమిత్రుఁడు చేఁబూనె విసనకఱ్ఱ
కడమవారలకథ లింక నొడువనేల. 121

చ. రణమున శౌర్యధుర్యుఁడు క
రంబుల శాతశరంబు లేర్చి భీ
షణగతి వైరివీరుల వె
సం బస నేసిన వైఖరి న్నఖో
ఘణియుఁ దపర్తున్ గగన
మధ్యగుఁడై జగ ఘేఁచఁజొచ్చె దా
ర్ఘణకిరణప్రసారణత
రుద్రునిమూర్తి యత్నండు గాపునన్. 122

సీ. ఘనసారమృగమదగంధసారోదార
యక్షకర్దమచర్చ నలరవలయు
మరిచధూళీగుడగురుకపిత్థోర్వారు
ఫలభక్షణావాప్తిఁ బరగవలయు
మహితసౌరభలసన్మల్లీమతల్లికా
దామసందోహముల్ దాల్పవలయు
సారపన్నీరసన్నీరచుంబితసూక్ష్మ
గౌరచేలంబులు గట్టవలయు

తే. సుందరరదనాపయోధరకుంభికుంభ
శైశిరస్థలి వాసంబు సలుపవలయుఁ
జెలఁగు వైశాఖమున నిట్లు సలుపలేని
మతివిహీనులు దైవవంచితులు నిజము. 123

సీ. గజవాజిరథములు కమనీయగేహముల్
బంధుపోషణము సద్భాషణంబు
సర్వవిద్యావిచక్షణతావిధేయులై
పొదలు కళత్రసత్పుత్త్రచయము
ధనధాన్యసంపదయును సుఖావాప్తి
యనవరతంబు దేహంబు దృఢత
యతిథిపూజయు ధర్మమతి రాముపై మతి
ధృతి జాహ్నవీసరిత్తీరవసతి

తే. చిరతరాయువు సజ్జనాదరనిరతియు
జానకీజానిఁ గొలువంగ లేనివాని
కెత్తెఱంగున నబ్బుఁ దా నెంతప్రతిభ
పూనెనేనియు భూరివిద్యానిధాన ! 124

ఆ. భోజ్యవస్తు వమర భుజియించుశక్తియు
మెలఁత యొదవ రతుల మెలపుశక్తి
ధనము గలుగ దాన మొనరించు శక్తియు
వరతపఃఫలములు వసుధయందు. 125

ఆ. రోగపీడనము కురూపతాప్రాప్తియు
దీనతయును వృత్తిహీనతయును
సారశూన్యగృహము సర్వానుసరణంబు
నలఘుదురితకర్మఫలముగాదె. 126

క. పరగేహనివాసంబును
బరులన్ *భజియించుటయును బరదేశములం
దిరుగుటయుఁ గుపుత్త్రప్రాప్తియు
దరిద్రతయు దుఃఖములు సదా యూహింపన్. 127

తే. అతిథిపూజ యొనర్చుచు నధికనిష్ఠఁ
దపము సల్పుచు సత్కర్మతానిరూఢు
లయిన మీ కీదరిద్రత యర్హమగునె
కావున ధనార్జనంబుపైఁ గాంక్ష మేలు. 128

---

* హరియించుటయును—బ్రా. ప్ర.

సీ. ఏను వైశ్యుండఁ గులీనుండ మఖముఖ
సకలసుకర్మముల్ శాస్త్రసరణి
సలుప నర్హుండ నావలనఁ బ్రీతిగ్రహిం
చిన నీకు దురితముల్ చేరఁగలవె
మణిగణకనకాదిమహనీయవస్తువు
లొసఁగెదఁ గొని సుఖం బెసక మెసఁగ
పుత్త్రకళత్త్రాదిపోషణం బొనరించి
దేహసంశోషణస్థితి దొఱంగు
ఆ. మార్యవర్య ధర నకార్యశతంబైనఁ
జలిపి తల్లిఁ దండ్రి సతుల సుతుల
నతులగతుల మనుప నగు నని ప్రాజ్ఞులు
దెలుపునీతిపోలుపు దెలియ వినమె. 130

వ. అనిన విని యవ్విప్రుం డిట్లనియె. 131

ఆ. రహి విరక్తునకును రాజ్యంబు తృణ మగు
దాత యగునతనికి ధనము తృణము
జూదగాని కధికసుఖము తృణం బగు
సారె నిస్పృహునకు జగము తృణము. 132

ఉ. రామకథాసుధారసని
రంతరనిర్వృతమానసుండు సు
త్రాముని నైన వానరు తె
ఱంగునఁ జూచు నృపాలకీటక

స్తోమముఁ జెప్పనేల పరి
శుద్ధత రాముఁ దలంచుచుఁ మదిఁ
రాము భజించుకంటె సుక
రం బగు సౌఖ్యము గల్గనేర్చునే. 133

క. దానముఁ గొనువానితపో
హానియు మఱి నిత్యకర్మహానియు నగు న
ద్దానంబుఁ గొనియెనేనియుఁ
బూని మరల నిత్యకర్మముల్ సలుపఁదగున్. 134

తే. ఉగ్రదుర్దానవస్తుపరిగ్రహంబు
సలుపఁ బరలోకనాశంబు గలుగు నట్లు
గాన పరలోకభీరువు లైనవార
లుగ్రదానపరిగ్రహం బుడుగవలయు. 135

ఆ. రహిఁ బరాన్నభుక్తి రసనయు మఱి ప్రతి
గ్రహము కారణముగఁ గరము నన్య
లలనవలనఁ జిత్తజలజంబు బల మఱి
శక్తి ద్విజున కెట్లు సంభవించు. 136

క. అమవసఁ బరాన్న మెవ్వఁడు
నమలు న్నెలనాళ్ళు వాఁ డొనర్చిన హోమ
ప్రముఖసుకర్మావళిఫల
మమరఁగఁ దద్దాతఁ జెందునందురు సుమతుల్. 137

తే. ధరఁ బరాన్నము దినుచు నేధరణిసురుఁడు
కర్మ మొనరించుచుండుఁ దత్కర్మఫలము
నందు నొకభాగ మాతనిఁ జెందుఁ బిదప
నన్నదాతల భాగత్రయంబు సెందు. 138

క. వర్షాశనమున బ్రతుకుచు
హర్షంబును జెందు నెవ్వఁ డావిప్రుఁడు త
ద్వర్షకృతకర్మఫల మ
వ్వర్షాశనదాత కిడు ధ్రువం బూహింపన్. 139

ఆ. గజము మ్రింగువెలఁగకాయ రూపావశి
ష్టత వహించునట్టిచంద మమర
నవనినిర్జరుఁడు పరాన్నంబు మెసవిన
సారహీనుఁ డగు నిజంబు ధరణి. 140

సీ. అప్రతిగ్రహుఁ డైన యవనీసురోత్తము
నతిశయింపఁదగు నని శ్రుతులు నొడువు
నదనున విప్రుఁ డాపదతటి నైనఁ బ్ర
తిగ్రహింపఁగరామి తెల్ల మరయ
నతిదరిద్రున కైన నతిధని కైన నాఁ
కలి సమంబయి ప్రాణములు హరించు
విరసభోజన మైన సరసభోజన మైన
నమృతోపమానమై యమరు నప్పు

తే. డట్లు గావున శాకమూలాశనమునఁ
దృప్తిఁ బొందుదుఁ గాని ప్రతిగ్రహింప
నిట్లు నిర్బంధ మొనరింప కేఁగు మనినఁ
బాలునకు నిట్టు లనియె సయ్యారుభవుఁడు. 141

ఉత్సా. పోవ యాయవరము సేయఁ బ్రొద్దు గలదె యామమా
త్రావశిష్ట మయ్యె దివస; మయ్య నేఁటి దేవపూ
జావిధానపాకవిధికిఁ జాలుమాత్ర మైన స
ద్భావమున నొసంగెదం గృపం బరిగ్రహింపవే. 142

క. శ్రద్ధ గలవారుఁ డొసఁగిన
యద్ధనము పరిగ్రహింప నను వగు మఱి య
శ్రద్ధ గలముని యొసంగిన
యద్ధనము పరిత్యజింప నగు నవిరి ఘనుల్. 143

తే. అనుచుఁ బ్రార్థించి సాష్టాంగవినుతి సేయ
నమ్మహాత్ముఁడు నాఁటిపాకార్థవస్తు
వందికొన సమ్మతించెఁ దా నప్పు డాతఁ
డంత సంతోషితస్వాంతుఁ డగుచు నగుచు. 144

చ. ఎనయఁగ శాలితండులము
లిక్షురసోపమ మైన తైలముం
గనకసరూపసూపమును
గప్పురపుంఁదావులఁ బొల్చు నాజ్యమున్

ఀనసరసాలముఖ్యఫల
పంక్తియు రామఠమున్ ఘటంబు లిం
ధనములు చింతపండు లవ
ణంబు గుడంబును శృంగబేరమున్. 145

చ. ఉరుకదళీదళావళులు
నొఱ్ఱనియావయు జీలకఱ్ఱయున్
మిరియము గోదుమల్ మఱియు
మే లగుగందము తమ్మలంబులుం
జెరుఁగును గూరగాయలును
బ్రీతిఁ దలిర్పఁగఁ దెచ్చి యమ్మహీ
సురవరుముందర న్నిలిపెఁ
జూచి యతండు ముదంబు నొందఁగన్.146

తే. ఆత్మబంధులు దాను నయ్యార్యవర్యుఁ
డప్పదార్థముల్ దెచ్చి యయ్యవనిసురుని
మందిరంబునఁ జేర్చి యమందమోద
మగ్నమానసుఁ డగుచు నమస్కరించె. 147

వ. అంత. 148

ఆ. అన్న మొసఁగి గెలుచు నన్నుల సద్వస్త్ర
సమితిఁ గట్టి గెలుచు సభలఁ బ్రబల
మొక్కి విప్రనికరముల గెల్చు శీలంబు
పసఁ గులంబు గెల్చు ప్రాజ్ఞుఁ డవని. 149

తే. నెలఁతలకు భోజనంబును నిధువనంబు
హితము లగు నవి గల్గినగృహము గృహము
పతియె పతి యవి లేని తద్భవన ముగ్ర
వనము తద్వల్లభుండు జీవన్మృతుండు. 150

ఉ. కావున నమ్మహీసురుని
కాంతయు వైశ్యుఁ డొసంగినట్టి య
ప్పావనవస్తుసంతతులు
పల్మఱు గన్గొని విస్మితాత్మయై
భావమునన్ ముదం బొదవ
పాక మొనర్చి నిజేశు దేవపూ
జావసరం బెఱింగి విన
యంబున నాయితపెట్టె నత్తఱిన్. 151

ఆ. దేవపూజ సల్పి నైవేద్య మొనరించి
యతఁడు సుతసమేతుఁ డగుచు భక్ష్య
భోజ్యలేహ్యచోష్యములు సాధ్వి వడ్డింప
నారగించి పరిముదితాత్ముఁ డయ్యె. 152

క. ఆపడఁతియు నవశిష్టము
లై పరగినయట్టి షడ్రసాన్నాదికముల్
సూపాపూపాజ్యప్రము
ఖోపేతంబుగ భుజించె నురుహర్షమునన్. 153

ఉ. అంత ననంతదివ్యమహి
మాదృతసత్కథల్ దినాంతప
ర్యంతము పొద్దుపుచ్చి యతఁ
డర్హవిధుల్ దగఁ దీర్చి మందిరా
భ్యంతరసీమ నల్లన ల
తాంతశరాహవదోహలస్థితిన్
గాంతఁ గవుంగిలించి కడఁ
కన్ ఋతువాసరంపుమాట యెంచుచున్. 154

క. ఆతతదృఢభోజనసం
జాతహృదజ్ఞాతజాతచకితుం డగుతా
నాతరుణికి ఋతుదిన మఁట
యాతనితమకంబు వేఱ యడుగఁగ నేలా. 155

ఆ. అతులగతులఁ జొక్కి యాతఁడు సురతాంత
తాంతగాత్రుఁ డయ్యె నంత నంత్య
జాతవస్తుజాతరేతఃపరిష్కృత
మగుచుఁ జాలు నిల్చె నతివ కపుడు. 156

తే. జనులు భుజియించునన్నంబు జఠరశిఖరి
నొనరు భాగత్రయం బయి యొకట మనము
నొకట వీర్యము మలము వేఱొకట నగుచు
గమరియుత్తమమధ్యమాధమనిరూఢి. 157

ఆ. శిష్టభోజనంబుచే సాత్త్వికం బగు
మానసంబు జనసమాజమునకు
దుష్టభోజనమునఁ దుష్టి పొందిన మాన
సంబు తామసాస్పదంబు గాదె. 158

ఉ. కావున శిష్టభోజనము
కాంక్ష నొనర్చి దురాన్నభీతిచేఁ
దా విలసిల్లునట్టియతి
ధన్యుఁ డమర్త్యుఁడు గాక మర్త్యుఁడే
పావన మైనద్రవ్యమును
బాకము భాండము నబ్బెనేని స
ద్భావన శిష్ట మా సదియు
భక్ష్య మభక్ష్య మెఱుంగఁజొప్పడున్. 159

తే. వంగకాయయు మాడిసవంటకంబు
పొనఁగ నిందుగుకాయయుఁ బుచ్చకాయ
మేడి మారేడుకాయయు మెసవు నెవ్వఁ
డాతనికి దూరతరుఁ డగు నచ్యుతుండు. 160

తే. కదిసి వట్రువ యగుసొరకాయ యెఱ్ఱ
మునుగయును రక్తరూపశాకినియు రక్త
మూలకంబును బచ్చలి మొదముతో భు
జించి చాంద్రాయణం బాచరించవలయు. 161

తే. తుమ్మి బలుసును గంధమూలమ్ము ననఁటి
యుసిరికయుఁ గర్మవిధికి నత్యుత్తమములు
పులగమును బాయసమును జక్కిలములును య
వాన్నమును దేవతార్పణార్హములు తలఁప. 162

క. తల్లియుఁ బినతల్లియుఁ దన
యిల్లాలుం దాను సుతుఁడు హితశిష్యుండుఙ
జెల్లెలును మేనయత్తయు
నెల్లెడఁ బాకంబుసేయ నెంతయు నర్హుల్. 163

సీ. పాకంబుసేయ మృద్భాండముల్ మే లవి
నిత్యనూత్నంబులై నెగడు టొప్పు
ప్రాజ్ఞసమ్మతిఁ గాంస్యపాత్రింబున భుజింపఁ
బ్రజ్ఞాయశోబలప్రతిభ లమరు
రజతసువర్ణపాత్రింబులఁ గుడిచిన
వానికి సిరి తాన వలచి పొందు
భిన్నపాత్రంబులఁ బ్రీతిచే మెసవిన
యతఁడు దరిద్రతావాప్తిఁ గుందు

తే. తాడి తుమ్మికి రేచకిదళములందు
రావిమఱ్ఱులఁ బుట్టుపర్ణములయందు
మొగలి జిల్లేడుతలిరులఁ దగ భుజించి
మించి చాంద్రాయణంబు చరించవలయు. 164

ఆ. బ్రహ్మమేడియాకు పాలాశమును నిప్ప
యాకు తామరాకు నసఁటియాకు
నమరు కొడిసెయాకు నతిపవిత్రంబులు
వానిలోనఁ గుడిచిరేని మేలు. 165

చ. అది యటు లుండెఁ దద్ద్విజని
జాంగనదుర్భరగర్భ మిట్లు తో
మ్మిదినెలలుం భరించెఁ దత
మేచకచూచుకపాండుగండసం
పద యుదరస్థశాబకుని
భావము పుల్కసతాగ్రజన్మతా
స్పద మని తెల్పు మెల్పమర
సారె సుఖప్రసవాప్తిఁ గోరుచున్. 166

క. పదియవమాసంబున న
మ్మదవతి సుకుమారుఁ డగుకుమారునిఁ గని నె
మ్మది ముదము గదురఁ బెనుపఁగ
నదనున మూఁడేండ్లు పెరిఁగి యబ్బాలుండున్. 167

ఉ. చౌలము సల్పునీడున స
సంభ్రమతం బసరంపుటెమ్ముకల్
మాలికగా నొనర్చి గళ
మధ్యమునన్ దవిలించి మించి చం

డాలునిలీల నాశ్రమము
డగ్గఱ శైశవకేళిఁ దేల న
బ్బాలు నదల్చి తండ్రి వెసఁ
బాఱఁగఁ జిమ్మ్మె తదస్థిహారముల్. 168

తే. అతఁడు స్నానార్థమై నది కరిగె నరుగ
నంత నర్భకుఁడును దొంటియట్ల యస్థి
మాలికలు గేలఁ దాల్చి చండాలులీలఁ
గేలి సల్ప జనంబులు గేలిసేయు. 169

క. అమలమతి నప్పు డాభూ
మ్యమరుఁడు నియతుఁడయి దూర మరిగి బహిష్కా
ర్యము దీర్చి మృత్తికాశౌ
చము సేయఁగఁ గఱఁగె నంత శాస్త్రోక్తముగన్. 170

తే. ఒనర నొకపరి మేహనంబున గుదమున
మూఁడుమాఱులఁ గరముల నేడుమాఱు
లంఘ్రియుగమున ముమ్మాఱు నవల నెడమ
పాణిఁ బదిమాఱు లొనరించెఁ బ్రౌఢి మెఱసి. 171

క. ఇనుఁ డుదయించినపిమ్మట
ననువునఁ బలుదోము నెవ్వఁ డప్పంచజనుం
డినుఁ గబళించినదురితముఁ
గనుఁ బితృవంశమున కెల్ల ఘాతుకుఁ డగుచున్. 172

తే. నెలయుఁ జిటికెనవ్రేలంత వలము గల్గి
కంటకక్షీరయుక్తంబు గాఁ జెలంగి
ద్వాదశాంగుళమానిమై తగినపుడుక
దంతధావన మొనరింపఁ దనరు సంద్రము. 173

ఆ. అట్టినీతి యెఱిఁగి యమ్మహామహుఁడు శౌ
చమును దంతధావనము నొనర్చి
స్నానముఖ్యవిధు లనూనముగాఁ జల్పి
సత్వరమున నరిగె సదనమునకు. 174

వ. అప్పు డెప్పటియట్ల యాశ్రమాభ్యాసంబున నస్థిమాలికా
ధరుండై చండాలచేష్టలం గ్రీడించుకుమారునిం గాంచి
చంచలితతునేత్రుండును భయకంపితస్విన్నగాత్రుండును
నై భార్యం జూచి యిట్లనియె. 175

శా. బాలత్వంబున నీకుమారకుఁడు చె
ప్పం జిట్టగాఁ మీఱుచుం
డాలక్రీడల నస్థిమాలికలు ఛే
దక్కం గంఠసీమంబునం
గ్రాలం గేలి యొనర్పఁ జొచ్చె మది శం
కాలేశముఁ లేక యిం
కేలా మాటలు నీదుపాపమున న
న్యేంగాదె యీచందమ్ముల్. 176

క. తురగంబుగుఱుక నుఱుమును
నిరతము వర్షంబు గురిసి నిలుచుటయును సుం
దరిమనము పురుషుభాగ్యము
సుర లెఱుఁగరు నరుల కెఱుఁగఁజొప్పడునె ధరన్. 177

తే. దురితనిరతంబుచేఁ గ్రూరచరిత మైన
పువ్వుబోఁడులమానసం బెవ్వఁ డెఱుఁగు
మొలకనగవులు నమృతంబు చిలుకుపలుకుఁ
గాంచి భ్రమఁ జెందుఁ బురుషుండు కామినులకు. 178

మత్త. సారెఁ దా రపవాదభీతిఁ బొసంగి యుందురు గాని దు
ర్వారమారశరాహతిన్ వసివాడి వీడినవ్రీడలం
దారి వారిజలోచనల్ సతతంబు డంబున మంజులా
కారపూరుషుఁ జూచి సంగమకాంక్ష సేయుదు రెంతయున్.

క. రూపవతు లైనయువతుల
నేపునఁ గామించి పురుషుఁ డిది దురితౌఘ
ప్రాపక మని కవయం డది
పాప మనుచుఁ దలఁప వింతి పరపురుషేచ్ఛన్. 180

క. ఆహారము ద్విగుణం బగు
నాహారయొనర్పంగ బుద్ధియుఁ జతుర్గుణ మా
సాహసము షడ్గుణం బగు
నాహా! మగువలకుఁ గామ మష్టగుణ మగున్. 181

ఉ. అంతిపురంబులందుల ని
జాంగనలం దగ నుంచి ధారుణీ
కాంతులు ద్వారదేశములఁ
గావలిగా నిడి రక్షసేయ న
య్యంతులు రూపహీను లని
యెంచక కుబ్జజడాంధవామనా
ద్యంతికవర్తులం గలసి
యంగజకేళి యొనర్తు రింపుగన్. 182

చ. మన సాకచోట నుంచి నెఱ
మక్కువ యొండొకదండ నుండ వం
చన గననీయ కెంతయు స
సాధ్వసవైఖరి యుల్లసిల్లఁ దా
రెనసి ప్రియుం బ్రియోక్తి భ్రమ
యింపుదు రింపుగ నట్లు గావునన్
వనితల భక్తియుక్తులు భ్రు
వమ్ముగ నమ్మఁగఁ బోల దెంకిన్. 183

క. పతిరతిఁ గవయుచు సతి తన
మతి నెవ్వనిఁ దలఁచుఁ దత్కుమారకుఁడు తదా
కృతిఁ దాలిచి తత్కర్మం
బతులితగతి నభ్యసించు నని మును వినమే. 184

ఆ. సతియుఁ బతియుఁ బ్రేమ సమముగా రతిసల్పు
తతిఁ బరస్పరంబు దలఁచిరేని
తల్లి యాకృతియును దండ్రిగుణంబును
బూనుఁ దత్సుతుండు పుట్టఁబోఁడి. 185

క. సుతునిగుణోన్నతిఁ గనుఁగొను
మతివా! చండాలలీల నలవడుచుచు సు
ధతిఁ గీకసమాలాలం
కృతుఁడై యిటు లున్నవాఁడు క్రీడాపరతన్. 186

వ. అనిన విని యాసాధ్వి యతని కి ట్లనియె. 187

సీ. అనఘ! మీ రానతిచ్చినయది నిజ మగు
నైన దుర్గుణవతు లైనసతులు
కొంద ఱుంతిరె కాని యందఱు సుందరు
లకు నట్టిదుష్టశీలంబు గలదె
సత్యవ్రతంబును సత్యశీలంబును
దమకు నిత్యంబులై తగఁ బొసంగి
ధృతి మనోవాక్కర్మరతిఁ బతిసేవ సే
యుచుఁ దదన్యసుఖంబు లుజ్జగించి

తే. యదియె నిఖిలాధికం బయి ముద మొసంగ
సర్వలక్షణవతు లయి సంవిశుద్ధ
మతుల నతులమహోకులోన్నతుల నలరు
సతతభాగ్యవతులు పతివ్రతలుఁ గలరు. 188

క. అందముగాఁ బతిసేవా
నందంబునఁ జొక్కునట్టి నారులు శయ్యా
మందిరభూషణతోషణ
నందనచందనసుఖంబునం బొదలుదురే. 189

మ. పతిపాదాంబుజసేవనాదరసుధా
పానప్రమోదంబుచే
నతులానందము నొందుకాంతలకు బ్ర
హ్మానందము న్బారి యాఁ
బతి దైవంబు నితంబినీతతికిఁ ద
ద్భక్తిప్రభామారసం
శ్రితధర్మంబు శ్రేయైకహేతు వగు సు
స్థేమప్రభావోన్నతా. 190

వ. ఇందుల కుదాహరణంబై యొక్క పురాతనేతిహాసంబు
పెద్దలవలన వినంబడు నది యెట్లనిన. 191

మ. ఒకవిప్రుం డతిదుర్భగుండు దురితో
ద్యోగానురక్తుండు కా
మకలాలంపటుఁ డాతతాయిజనసం
భావ్యుండు దుశ్శీలుఁ డా
త్మకులాచారవిదూరుఁ డార్యగుణనిం
ద్యక్రూరతత్వుండు ము

న్నొకయూర నివసించి హేయగుణసం
యోగంబున నవ్వర్ధిలుచు. 192

ఉ. ఆయనభార్య యార్య యరు
ణారుణపాణి వినీలవేణి ప
ద్మాయతపత్త్రనేత్ర కన
కాభశుభాంచితగాత్ర దర్పణ
ప్రాయకపోల ఖండశశి
ఫాల ప్రవాళజయాతిలోహితా
మేయసుధాధరాధర సు
మేరుపయోధర యెన్నఁ జెన్నగున్. 193

క. పతిసేవాహేవాక
వ్రతవతియై సుగుణశీలవతియై ధృతి న
ప్పతిదేవత మెలఁగుం దన
పతి పతితుం డనక కినుకఁ బదరక నియతిన్. 194

ఆ. అతనివిధివశాన ననిలరుగార్తిచేఁ
జరణములకు గమనశక్తి దఱుగ
సిరియుఁ దొలఁగె నట్లు చెడినదుర్భాత్మునిఁ
దొలఁగ కేల నిల్చు జలజనిలయ. 195

ఆ. శీలవంతుఁ జేరు సిరి శీలవంతుని
గాంచి జనత ప్రీతిఁ గారవించు

శీలహీనుఁ జేరు జేష్ట రోగంబులు
బలయుఁ జనము దినము పరిభవించు. 196

వ. అప్పు డప్పల్లవాధరి వల్లభు నెల్లిదంబుసేయక యుల్లంబు రంజిల్ల దేవభావంబున సేవించుచు లేవడి గావున నతని నిజస్కంధంబుపై నిడికొని భిక్షార్థం బన్నగరంబునఁ గుఱ్ఱ్మఱుచున్న నొక్కయెడ. 197

చ. అలరుమొగంబు కైవగయు
నబ్జనిరూఢిఁ బొసంగ లోచనం
బులు నవలగ్నసీమయును
బుష్కరవైఖరి మీఱ నోష్ఠముఁ
వలనగునంఘ్రియుగ్మముఁ బ్ర
వాళరుచి న్నిరసింప నయ్యెడం
జెలు వమరంగ నొక్కవెల
చేడియ యాడితకాంతి నొప్పుచున్. 198

సీ. పంచమషడ్జవిపంచీస్వరంబులు
పికమయూరములకుఁ బ్రీతిఁ బెనుప
మోవి బింబభ్రాంతి మునరి కీరంబు ల
య్యారవోదారత నభ్యసింపఁ
గుచతటనికటసంగుప్త మహా సారకాయఁ
గని పెఱతుంబి యూఘనతఁ గోర

నాలాపతతికి వనాగముల్ నాగముల్
దలిరిచి కరఁగి యందముగఁ జొక్క
తే. నాగవాసంబులో మదనాగయాన
నాగకన్యానిరూఢి నందముగఁ బాడి
వీణె వాయించె సిబ్బితి వీడనాడి
పల్లవులు మెల్లముగఁ జేరి యుల్లసిలఁగ. 199

మ. అపు డాపై దలిఁ గాంచి మోహవివశుం
డై భూసురాభాసుఁ డా
చపలాక్షిం దలపోయుచుం బొరలి య
స్వస్థాత్ముఁ డయ్యెం దమిం
గృపణుఁ డాచకు వ్యాధిబాధితకరాం
ఘ్రిం దీనునిం బూని ని
ష్కృపచే నేఁచు మరుండు తన్మహిమలుం
జిత్రంబు ధాత్రీస్థలిన్. 200

మత్త. సారె దిక్కులు చూచు నూరుపు సారెసారె విదిర్చు వే
సారెఁ గన్నుల నీరు నించుచు సారె నీరము గ్రోలుఁ బ
ల్మాఱు వారవిలాసినీసుకుమారభావము లెంచు వే
మాఱు మారునిధాక విప్రకుమారుఁ డెంతయుఁ జింతిలున్.

తే. ధరణిఁ గామాంధునకును నిద్దురయు సుఖము
తృప్తియు మఱిఁ బరలోకచింతనము గలదె

యస్థిచర్మావశిష్టుని నన్నహీన
కాయునైన నను గాయండు కాయజుండు. 202

క. మరునికిఁ గృపయు దరిద్రున
కురుతరసౌఖ్యానులబ్ధి యొనరుటయు దిగం
బరునకు లజ్జయు విధవా
తరుణికి సురతమును లేమ తథ్యం బరయన్. 203

వ. అంతఁ గంతువ్యథ నత్యంతచింతాక్రాంతస్వాంతుం డైన కాంతుం జూచి యతనికులకాంత యంతరంగంబు గలంగ భీత యై యత్తెఱం గతని నడిగి తెలిసి తత్తఱంబున నబ్బిత్తఱి యున్నయెడకుం జని ప్రియోక్తిం దేల్చి నిజ ప్రియుండు రతిప్రియునిములుకులకు నులుకుటయుఁ దన్మోహంబును నవ్వారారోహకుం దెల్పి యభీష్టం బగుధనంబు మనంబు దనియ నొసంగి యొడంబఱిచి పురబహిరంగణగోత్రశాలాప్రదేశంబునకు రాత్రి నేతెంచు నది యని సంకేతం బొనర్చి యక్కార్యంబు సంఘటించి యచ్చందం బందంబుగాఁ గాంతున కేకాంతంబునఁ దెలుప నతండు దుస్తరపారావారనిర్మగ్నునకుఁ దరణి కరణిఁ దగినయత్తరుణివచనంబు లాకర్ణించి సంభ్రమోజ్జృంభణంబునఁ బొదలి యథావిధిం బ్రవర్తిల్లుచు సూర్యాస్తమయంబు గోరి యిట్లని వితర్కించె. 204

కవిరాజవిరాజితము.

అరుదుగ నేకరథాంగశతాంగము
నశ్వము లాఱును నొక్కటిపై
నురగసమూహము లొప్పగు పగ్గము
లూరువిహీనుఁడు సారథి య
ప్పరుసదినంబునఁ బాటిలె మాంద్యము
భవ్యసువస్తువు లబ్బినచోఁ
జరమగిరీంద్రముచాయకు జాఱఁడె
చాయమగం డతివేగమునన్. 205

చ. ఇతనితనూభవుండు యముఁ
డెంతయు దుష్కృతవంతు నొంచు నా
కృతియు సమంజసం బతని;
కీర్తఁడు దారుణలీల ద్వాదశా
కృతులు సహస్రపాదము ల
కృత్రిమలీల వహించి లోకసం
హతి నుడికించుఁగాదె తప
నాహ్వయుఁడై యితఁ డెల్లకాలమున్. 206

తే. తరణి యన నేల వహ్నికి నరణి గాఁడె
మిత్రుఁ డన నేల కువలయామిత్రు నితని
లోకబంధుఁడె యీతఁడు శోకబంధుఁ
డినుఁ డనఁగ నేల గ్రహమైనఘనుఁడు గాక. 207

క. మందేహు లితని నొంచుచుఁ
గ్రిందున విప్రార్ఘ్యతోయకణహతు లైనన్
మందగుఁ డయ్యెనొ మును వా
రందఱు తనుఁ జుట్టుముట్టి యలఁచుటకతనన్. 208

క. ఈరీతి నల్ల నల్లన
నీరవి చరియించుపొంటె నితనికుమారుం
డౌర శనైశ్చరుఁ డయ్యెం
గూరిమికొమరునకుఁ దండ్రిగుణ మొనరదొకో. 209

క. రాకామధ్యగతుండై
యాకువలయహితుఁడు సూర్యుఁ డను నాహ్వయముం
గైకొని విరహుల నేఁచుఁ ద
దాకృతి సూర్యాభిధాన మది యెట్టిదయో. 210

తే. తా వికర్తననామంబు దాల్చి జగము
లదన నిర్దయుఁడై త్రుంచు నదియుఁగాక
ద్వాదశాష్టమజన్మసంస్థానముల వ
సించి జనముల నెల్లఁ గుందించు మరల. 211

ఉ. అంతఁ దదీయమైన విర
హంబు గనుంగొన లేనిరీతి భా
స్వంతుఁడు గ్రుంకెఁ దత్సరత
సంభ్రమసంఘటనేచ్ఛచేబలెన్

ధ్వాంతము గప్పెఁ దద్రతివి
　　　　ధంబు గనుంగొనుమాడ్కిఁ జక్క ల
చ్చెంతఁ బొసంగెఁ దద్గతి హ
　　　　సించె ననన్ వికసించెఁ గల్వలున్. 212

వ. అయ్యవసరంబున. 213

శా. తా రిసం బింతయు లేక పారికటతమి
　　　　స్రిం బరిస్ఫురద్ధైర్యయై
యాసాధ్వీమణి ప్రాణనాయకు నిజాం
　　　　సారూఢుఁ గావించి వే
శ్యాసీమంతిని మున్ను రమ్మనిన యా
　　　　సాంకేతికాగార మ
త్యాసక్తిన్ వెసఁ జేరఁబోవఁగఁ దద
　　　　భ్యాసానుదేశంబునన్. 214

క. కొఱుతపయి నొక్కచోరుం
డటిముటిఁ బ్రాణావశిష్టుఁ డై యుండఁగ న
త్తెఱవ యెఱుంగక చనున
త్తఱిఁ దత్పతిశిరము వానిఁ దాఁకెం బెలుచన్. 215

ఉ. వేదనఁ జెంది తస్కరుఁడు
　　　　వే నను నొంచినవాఁడు రేపు సూ
ర్యోదయ మైనఁ జచ్చు నని
　　　　యుగ్రతమం బగుశాప మిచ్చె నా

పైదలి యాయవాచ్యతర
భాషణముల్ విని యోర్వలేక భా
ర్యాదయితోదయం బవధి
యాత్మవరాయువు కంచు నెంచుచున్. 216

తే. స్థిరతరధ్వాంతవార్ధికిఁ దరణియైన
తరణి యుదయింపకుండ నత్తరుణి యుగ్ర
శాప మొనఁగూర్చి దోయిట జలము లెత్తి
చల్లె వైధవ్యమునకుఁ దా నుల్ల మెరియ. 217

సీ. సతి యిత్తెఱంగున శాపం బొసంగ న
హస్కరుం డుదయింపఁ డయ్యె నంత
సంతమసవ్యాప్తి జగ మాకులం బయ్యె
స్నానసంధ్యాదులు హీన మయ్యె
స్వాహాస్వధాదివషట్కర్మములు హవ్య
కవ్యతంత్రములు యాగములు నడఁగెఁ
బాకశాసనపాశిపావకయమసోమ
యక్షరక్షఃపక్షితక్షకాహి

తే. వాలఖిల్యాప్సరోమరుద్వసుగణంబు
జంగమస్థావరప్రపంచంబు నప్పు
డప్పతివ్రతతేజోమహత్త్వమునకు
నచ్చెరువు నొంది యందంద యభినుతించె. 218

ఆ. అయ్యుదంత మంత నఖిలామరగణంబు
లజున కెఱుఁగఁజేసి యతఁడు తాము
హరిఁ బురస్కరించి హరునకుఁ దెలుపఁగ
నరిగి రపుడు రజతగిరికిఁ బ్రీతి. 219

వ. అందు. 220

సీ. స్ఫటికాభశుభగాత్రు శశిసూర్యశిఖినేత్రుఁ
జంద్రకిరీటుఁ బశ్యల్లలాటు
నగకన్యకావిభు నరుణకోటిప్రభు
హాలాహలాహారు నహిపహారు
సర్వలోకశరణ్యు సన్నుతకారుణ్యు
ధరణీశతాంగు సాగరనిషంగుఁ
గాయజసంహారుఁ గరటిచర్మాంబరుఁ
గలుషవినాశు నాకాశకేశు

తే. నఖిలలోకైకరక్షణవ్యగ్రు నుగ్రు
సురమునీశ్వరగురుతరస్తుత్యు నిత్యు
నతతరజతమహీధ్రనిశాంతు శాంతు
దారితకురాగ్రదైతేయదంభు శంభు. 221

ఆ. కాంచి నతులు నుతులు గావించి వచ్చిన
తెఱఁగు భక్తియుక్తిఁ దెలుపుటయును
వనిమె వారితోడ ననుకంపపెంపున
శంకరుండు లోకశంకరుండు. 222

సీ. పాతివ్రత్యంబైన భవ్యతేజముఁ గని
సర్వతేజంబులు సంచలించు
వలనుమీఱఁగఁ బతివ్రతలు గావించిన
పని యన్యుచేఁ జక్కఁబడునె యెట్లుఁ
గావున నప్పతిదేవతసన్నిధి
కరిగి ప్రార్థింపుఁ డీ రనుచుఁ బలుక
నపుడు సావిత్రియు ననసూయ శచియు భా
రతియు నరుంధతి రమయు నుమయు
తే. వేల్పుఁబెద్దయు వెన్నుఁడు వేల్పుగమియు
నప్పతివ్రత యున్నెడ కరుగుదెంచి
ప్రస్తుతి యొనర్చి పేర్చి యప్పద్మనయన
వరుఁ జిరాయురుపేతుఁగా వర మొసంగి. 223
ఆ. లోక మంతయును నిరాకులగతిఁ జెంద
సూర్యు నుదితుఁ జేయు మార్య యనిన
సతియు నర్ఘ్య మొసఁగి శాపంబు మరలింప
నరుణకిరణుఁ డుదయ మయ్యె నంత. 224
మణిగణనికరము.
వరము లొసఁగి సురవరు లరిగిన భూ
సురుఁడు సుకృతమున సురుచిరగతియున్
దరుణతయును సిరితరి గని చని య
త్తరుణిఁ గలసి చిరతరముగ మనియెన్. 225

అని కథ చెప్పి యాబ్రాహ్మణి యిట్లనియె. 226

ఈరీతి ధారుణీధారణకారణ
మతిమతులగు పతివ్రతలు గలరు
వారలచరణసేవకురాల నాథ ! మీ
యంఘ్రిభక్తియ కాని యన్యమెఱుఁగ
సత్యంబు పలికితి నిత్యంబు నిర్దంభ
విస్రంభయోగ్యనై వెలయుదానఁ
గావున దోషస్వభావంబు తెలుఁగు మీ
వలన నైనదియె కావలయు నిపుడు
ధీయుతులకు నైనఁ బాయక మోసంబు
గలుగు నాకుఁ గొఁడిమె గట్టఁదగునె
మీరు ధీరవృత్తి మీఱ విచారింప
వలయు దురితసరణివలను మిగుల. 227

ఏరీతి నిజముఁ బల్కియు
నారులు విశ్వాసకారణత మెలఁగుదురే ?
ద్వారక సూనృతగతిఁ జె
ల్వారినయగసాలి పుణ్యుఁ డని నమ్ముదురే ? 229

అని యిప్పగిది నప్పతివ్రత పల్కుపల్కులు విని యప్పు
డప్పుడమివేల్పు సత్యం బని యత్యంతత్వరితంబున నిశాం
తాభ్యంతరంబున కరిగి శుచియై వార్చి షోడశోపచా
రంబుల రామదేవుం బూజించి తదనంతరంబ పద్మాసన

గతుండును సమకాయశిరోధరుండునునై ప్రాణాయామ
త్రియం బాచరించి యల్లనల్లన రామనామంబు జపియిం
చుచు ఘనఘనాఘనశ్యామగాత్రుండును పుండరీకదళ
నేత్రుండును పీతాంబరధరుండును శంఖచక్రగదాధను
ర్బాణకరుండును హారహారకేయూరసారసనకిరీటకుండల
వలయాంగుళీయకాదిభూషణుండును (నిజాశ్రితజనతోష
ణుండును) వసిష్ఠవామదేవసనకసనందననారదహనూమ
త్ప్రముఖార్చితుండును దివ్యచందనచర్చితుండును వన
మాలికావిరాజితవక్షుండును జగదుత్పత్తిసంహారకారణ
దక్షుండును రాకానిశాకరప్రతీకాశముఖుండును లక్ష్మణ
సఖుండును సీతాలింగితాంగుండును రణరంగాభంగుం
డును నగు కరుణాసముద్రు శ్రీరామభద్రుం దనహృద
యారవిందంబున నందంబుగా నిల్పి యాభిధ్యానమా
ర్గంబున నవ్విశ్వరూపునియందు నిలానిలానలజలమహా
బలాది పంచమహాభూతంబుల శింశుమారచక్రచంద్ర
సూర్యాదిగ్రహనక్షత్రధ్రువారుంధతుల వాలఖిల్యగౌత
మాది మహర్షుల గంధర్వయక్షరక్షఃపక్షితక్షకానంత
కర్కోటకాదు లయినపాతాళనివాసుల బలిప్రభృతిరాక్ష
సులఁ గపిలాదిమునీంద్రుల మేరుమందరహిమవద్వింధ్య
లోకాలోకాదికులపర్వతంబుల సప్తద్వీపంబుల సముద్ర
సరిత్తటాకంబుల దిగ్గజంబుల రంభాద్యప్సరసల స్వర్లోక

బ్రహ్మలోక వైకుంఠ కైలాసాదిలోకంబుల నగ్నిష్వాత్తాది పితృగణంబులం గళాకాష్ఠాలవక్షణముహూర్త ప్రహరాహోరాత్రపక్షమాస ర్త్వయనసంవత్సరాత్మకంబు లయిన కాలంబుల దర్శపూర్ణమాసయజమానయాజకయూప పశుస్వాహాస్వధాకార వషట్కార వేదికాపరిస్తర హవిః పురోడాశదర్భపాత్రాదియోగయాగంబుల శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసాగమ ధర్మశాస్త్రాద్యఖిలవిద్యల భూర్భువాదిచతుర్దశభువనంబులస్థావరంబులజంగమంబుల భూతభవిష్యద్వర్తమానవర్తనంబులం గాంచి యెండియు నిజాశ్రమప్రదేశంబును దన్నును బట్టనంబును జండాలవైశ్య సంబంధంబును వైశ్యప్రార్థనంబును వైశాఖమాసంబునం జండాలదత్తపాకవస్తుప్రతిగ్రహంబును దదన్నభోజనరేత స్సంగతంబైన నిజాంగనాగర్భసంభవంబును సంశమాతృ ప్రవేశంబునం గుమారుండు చండాలచేష్టలం గ్రీడించుట యును నిఖిలంబును నిరవశేషంబుగా జ్ఞానసమాధిం గనుం గొని ధ్యానావసానంబున నేత్రోన్మీలనం బాచరించి భార్యకు నయ్యర్థ్యం జెట్లనియె. 229

అతివ ! నీకతమున నైనదుష్కృతము గా
దది నావలన వచ్చినదియెకాని
యతివదాన్యం డైనయంత్యజన్ముండు ధర్మ
మొనరింపు మని ధనమొసంగి పనుపం

దద్వశవర్తియై దనరు వైశ్యుఁడు దెచ్చి
మన కిచ్చె పాకసామగ్రి వినవె
యది యంది నీవు బ్రహ్మానందమును బొంది
యెలమిఁ బాక మొనర్చి తెలుఁగుదుగద

తే. ఆరగించితి మదియు క్షుధాగ్ని యార
మనముఁ గన్నులుఁ దనియంగ మనము మును త
దన్న రేతోంశభవ్యుఁ డైన యాత్మజుండు
మించి చండాలచేష్టఁ గ్రీడించె నిట్లు. 230

తే. అప్రమత్తతఁ జరియించు చలరు నెవ్వఁ
డతఁడు సకలసుఖావాప్తి నతిశయిల్లు
దుఃఖభాజనుఁ డగుఁ బ్రమత్తుఁడు దలంపఁ
దరుణి! యశ్రాంతమును మనకరణి ధరణి. 231

సీ. తతదుర్వినీతిచేఁ దనరు సాధువుతోడ
భువిఁ జంచలుం డైన బంధునితోడ
మాయావి యైన సంబంధబాంధవులతోఁ
గృతపాపుఁ డైన పండితునితోడ
స్వార్థపరుం డైన యత్యంతవృద్ధుతో
నతిదురాచారుఁ డౌ నధముతోడ
నర్థార్జనాసక్తి నలరు యతీంద్రుతో
నతిహీనుఁ డగు బహుశ్రుతునితోడ

తే. సర్వవంచనశీలురై జగము లెల్ల
వేషభాషల భ్రమయించు విప్రరాజ
వరులతో సఖ్య మొనరింప వలవ దెపుడు
వారి దవ్వుగఁ దొలఁగఁగ వలయు పొలతి! 232

క. నీరముఁ గోరిలి వనావని
నీరములం గసవు మెసవు మృగముల మృగయుల్
గారించి యవిరతము ని
ష్కారణవైరమున హింస గావింతు రిలన్. 233

ఆ. ఆత్మజీవనార్థమై సాధువృత్తుల
హింససేయుదురు విహీనబుద్ధు
లట్లు గాన సాధు లప్రమత్తతఁ జరి
యింపవలయు నెట్టియెడల నైన. 234

సీ. ఈకల్మషమునకు హేతుభూతుండైన
యన్నిచవైశ్యుని యన్వయంబు
శాపం బొసంగి భస్మంబు గావించెద
నని క్రోధతామ్రాక్షుఁ డగుచు లేచి
యపుడు విధూమకాలాగ్ని చందంబున
నెలకొని కనుఁగవ నిప్పు లురుల
మృత్యుభీషణుఁడై యమేయరయంబునఁ
బరువడి యవ్వైశ్యభవనమునకు

ఆ. నరుగుదెంచుటయు లయాంతకప్రతిము న
యఘ్యనఘుఁ జూచి వాఁడు నతిభయార్తి
వడఁకి మేనఁ జెమట వడియంగ సుతసతి
ప్రతతిఁ గొంచి యొయ్యఁ బలికె నిట్లు. 235

ఉత్సా. స్వాపతేయలోభమున నిషాదధనముఁ దెచ్చి నేఁ
బాప మనక యొసఁగినాఁడ బ్రాహ్మణునకు వస్తుదా
నాపరాధకారణమున నతఁడు భీషణాకృతిం
గోపమున శపింపఁ బూనెఁ గులము నీఱుసేయఁగన్. 236

తే. ఇతనిక్రోధంబు వారింప నెవ్వఁ డోపు
నహివిషంబును మఱి బడబానలంబు
నొక్కరుని నొంచు విప్రులయుగ్రకోప
మవల నిశ్శేషముగఁ జేయు నన్వయంబు. 237

సీ. అనుచు వారలుఁ దాను నవ్విప్రపదజల
జాతంబులకుఁ జక్కఁ జాఁగి మ్రొక్కి
గడగడ వడఁకుచు గద్గదస్వరమున
వినుతించి క్షమియింపు మనువు ! మనుచుఁ
గ్రూరచిత్తుఁడ దుర్వికారవంతుఁడ నని
యంఘ్రులు విడువక యభినుతింప
దీనులై సంత్రస్యమానులౌ తత్కుల
పాలికాబాలికాపాళిఁ గాంచి

తే. యతికృపాళుఁడు గావున నయ్యవార్య
రోష ముపసంహరించి నిర్దోషవృత్తి
శాప మొసఁగెద ననినవిచార మెడలి
యమ్మహీసురుఁ డాత్మ ని ట్లని తలంచె. 238

తే. ఎంచ నపరాధియైనట్టి పంచజనునిఁ
గరుణ రక్షించునతఁడె రక్షకుఁడు గాక
ననపరాధుల రక్షించు టరుదె యట్లు
గాన కోపోపశమనంబు కార్య మిపుడు. 239

సీ. అపరాధి యగువాని ననుకంపఁ గాచిన
యతఁడె మునీశ్వరుం డదియె తపము
కోపంబు తపమునకును హాని యగుఁ గోప
వశుఁడు కృతాంతునివశుఁడు దలఁపఁ
గోపవశంబునఁ బాపంబు మిగులుఁ ద
త్పాపంబు నారకపథముఁ జేర్చు
క్షమయె దానంబును సత్యంబు విద్యయు
ధర్మంబు నర్థంబుఁ దపసులకును

తే. క్షమయె తపమును బరలోకసంగ్రహంబు
క్షమయె బంధులు మిత్రులు క్షమయె తోడవు
లనుచుఁ జింతించి యపు డమ్మహామహుండు
పలికె ని ట్లని యూరుసంభవునితోడ. 240

స్రగ్ధర. ఔరా క్రూరాత్మ మున్నొక్కవసరమునఁ బా
కార్హ సద్వస్తువారం
బారాధార్చావిధానోద్యమత నొసఁగి త
ద్వ్యర్థ మెవ్వారిదో వి
స్తారోదారోక్తిచేఁ దథ్యముగఁ దెలుపు మి
థ్యావచోవక్త వేనిన్
గోరూపవ్యాఘ్రిమా! నీకుల మనులతచేఁ
గూల శాపింతుఁ జుమ్మీ. 241

మ. అనినన్ గోమటి వేపమానతనుఁడై
యత్యంతదైన్యాత్ముఁడై
యనఘా! మాలనిసామ్ము నీకొసఁగి నే
నన్యాయముం జేసితిన్
ధనలోభంబునఁ గన్నుఁ గానక దురం
తద్రోహచిత్తుండనై
యనుకంపామతిఁ దప్పు గావు మనుచున్
బ్రార్థించుచున్ మ్రొక్కినన్. 242

సీ. వారుణీపాని సుదాతపత్యంబును
గోత్రదపంబులయందు గురురసంబు
నామిషాహారుని కమలకారుణ్యంబు
పాపకర్మునకును బహుళధర్మ

మాఁకట నలసినయతని కభక్ష్యంబు
శమవంతునకు నసహ్యమగుతలఁపు
మహిఁ గాముకునకు నమందమందాక్షంబు
నాశ్రియాళికి నదాహార్థసమితి

తే. ద్రవ్యలోలుపునకు మిత్రతాగుణంబుఁ
బతితుఁ డగువాని కతులసన్మతియు గతియు
దుర్జనాళికి సుగుణగణార్జవంబు
వెదకి చూచిన లేవుగా విశ్వమునను. 243

మ. లలిఁ బ్రారంభమునన్ సుఖం బొదవు తా
ళచ్ఛాయచందంబునన్
దలఁపన్ దుర్జనమైత్రి యంతమున సం
తాపంబు గావించు సా
ధులకుం గావున రూపయౌవనమదాం
ధు న్వంచకున్ లోలుపుం
గలుషోద్యోగిని రాజు నైన విడువం
గాఁ బాడియౌ దవ్వులన్. 244

తే. ఆశ ధర్మవినాశంబు నాచరించుఁ
దృష్ణ భోగనికాయంబు దీలుపఱుచు
లోభ మన్నిటఁ బోకార్చుఁ బ్రాభవమును
వీని మూఁడింటి నార్యులు విడువవలయు. 245

మ. సరసంబైనను నీరసంబయిన భ
క్ష్యం బౌ క్షుధాశాంతి కా
దర మొప్పారఁ గుటీర మైన మఱిసౌ
ధం బైన మే లున్కికిన్
ధర మైనన్ శయనీయమైనఁ దగు ని
ద్రం జెంద దుష్టాంశుకో
త్కర మైనన్ వరచేలమైనఁ దగు శీ
తంబు న్నివారింపఁగన్. 246

ఆ. దుర్జయుండు వీఁడు దురితాత్మకుఁడు దయా
స్నేహవర్జితుండు సిద్ధ మరయ
రామ రామ యనుచు నామహీసురుఁడు ని
జాశ్రమమున కరిగె నశ్రమమున. 247

ఉ. కోమటిదుష్టచేష్ట నొనఁ
గూడినవంతకుఁ జింత నొందుచున్
ధామముఁ జేరి సూరిజన
తావినుతప్రతతప్రభావుఁడై
యామ్రుదుమానసుండు విగ
తాఘునిఁ గా నొనరించెఁ బుత్త్రకున్
రామమనూపదేశము తి
రంబుగఁ జేసి గరిష్ఠనిష్ఠతోన్. 248

శా. పాపారణ్యహుతాశనంబు శుభసం
పద్భూజబీజంబు స
ర్వాపద్ధ్వాంతవిభాకరోదయము మశే
షామ్నాయవంద్యంబు సం
తాపాంభోనిధికుంభసంభవ మవి
ద్యామత్తమాతంగవీ
థీపంచాననవిక్రమక్రమము గా
దే రామనామం బిలన్. 249

క. సుర ద్రావుటయును ధరణీ
సురహననము గురునితరుణిసురతంబును భా
సురకార్తస్వరచౌర్యము
నరయఁగ నివి నాలుగును మహాపాతకముల్. 250

తే. అంత్యజన్మునిఁ గాంచుట యంటుటయుఁ ద
దన్నభోజనవేషభాషాభిరతియుఁ
బుష్పిణీగణికామ్లేచ్ఛపుల్కసాది
భామినులఁ గలయుట యుపపాతకములు. 251

తే. ఆననాంచన్మరుద్ధమితాన్నభోజ
నంబు లశునంబు పెలుచశాకంబు లశున
సహితశాకము గోమాంససమ్మితములు
ప్రకటితం బగు క్షుద్రపాతకము లవియు. 252

క. పెన నొకచే జలపానము
నసమానసశబ్దమెనయాపోశనముణ్
బసఁ దామ్రపాత్రమున గో
రస మానుట యనఁగ నివి సురాసదృశంబుల్. 253

తే. అంబువులఁ గ్రుంకి కట్టిన యార్ద్రచేల
కమున సమ్మార్జనము సేయఁగాదు మేను
పూని యెవ్విధిఁ గావించి రేని మఱియుఁ
దాన మొనరింపకున్నఁ బాతకముచెందు. 254

వ. ఇట్టిమహాపాతకోపపాతకక్షుద్రపాతకంబులు రామనామ
జాపకునియందు సాగరంబున మహానదులు నామరూపం
బులు విడిచి యడంగుచందంబు నొంది డిందు నని కథ
చెప్పినఁ జండాలభూమికాధారుం డైన యంతకునకు
బలాంతకుం డిట్లనియె. 255

క. నీకంటెఁ గష్టతరుఁడై
లోకంబున నిందఁ బొందు లోలాత్మకుఁ డీ
లోకమునఁ గల్గునేనియు
నాకుమతిం దెల్పు తెలియ నగు నిక్కముగన్. 256

వ. అనిన నతం డిట్లనియె. 257

సీ. బ్రాహ్మణద్వేషియై పరగి తద్విత్తాప
హారుఁడై క్రూరుఁడై నట్టివాఁడు

దేవభూదేవతాదికదూషణాసక్తి
ననృతుఁడై పిశునుఁడై నట్టివాఁడు
భూసురారాధనపుణ్యంబునకు నంత
రాయంబు గావించుమాయలాఁడు
శాంతుఁడై దాంతుఁడై సత్కర్మనిష్ఠచే
మించువిప్రుని నుపేక్షించువాఁడు

తే. వేదవిరహితుఁ డైనట్టి విప్రకులుఁడు
సమరమున భీతిఁ జెందిన క్షత్రియుండు
స్త్రీఘ్నగోఘ్నోపదేశంబు సేయునతఁడు
ధరణి నాకంటె ఘనకష్టతరులు వీరు. 258

తే. కర్మచండాలు రీవిధుల్ గలుగునరులు
సర్వకర్మబహిష్కృతు లుర్వి నరయ
విద్యఁ గులమున వయసున విత్తమునను
వృద్ధు లైనను మత్సముల్ వీరు గారు. 259

వ. అనిన. 260

ఉత్సా. వారివాహవాహుఁ డనియె వాహవైరివాహుతో
నౌర యౌర వారుణీరసార్ద్రశౌనకామిషా
హారి వీవు నీకభక్ష్యమైన దొకటి గల్గినన్
వేరు లేక దానిఁ దెల్పు వినఁగ వేడు కయ్యెడిన్. 261

వ. అనిన నతం డిట్లనియె. 262

క. నాకంటెఁ గష్టతరుఁ డని
నీ కిపు డేఁ జెప్పినట్టినీచులయన్న
స్వీకార మనర్హం బగు
మా కాపద్వేళ నయిన మరుదారాధ్యా. 263

తే. క్షత్రియుఁ డహరహంబు దోషము లొనర్చు
నతనియన్నంబు శోణితప్రతికృతి యగు
నవనిసురులకు నది యభోజ్యముగఁ బలికి
రనుపమితధర్మమర్మజ్ఞు లైనమునులు. 264

క. యజమానుం డొనరించిన
వృజినము లన్నమున నాశ్రయించుట నది దు
ష్టజనము లయిన భుజింపరు
ద్విజులు భుజింపంగరామి తెలుపఁగ నేలా. 265

వ. అనిన విని యింద్రుండు పరాన్నంబు భుజియించినవారల
కెట్టిగతి గలుగు నీ వెఱింగిన తెఱంగునఁ జెల్పు మనిన
నతం డిట్లనియె. 266

సీ. అన్నంబు బహువిధం బగు నభోజ్యంబును
భోజ్యంబు నను భేదములఁ జెలంగి
సారిది క్షత్రియవైశ్యశూద్రుల యన్నంబు
పరిహరణీయమై పరగు నందు
శాస్త్రార్థవిదులైన క్షత్రియవైశ్యుల
యన్నంబు దిన నర్హమగుఁ దలంప

శూద్రాన్న మాపద చొప్పడు తఱిఁ దక్క
నితరవేళల భుజియింపఁదగదు

తే. వెలయ భుజియించెనేనిఁ బవిత్రమాన
సంబున దినత్రయోపవాసంబు సల్పి
యంతమీఁదట గోదాన మాచరించి
శుద్ధతరుఁ డగు ధారుణీసురవరుండు. 267

ఆ. వాంఛ నేతదితరవర్ణాన్న మనిశంబుఁ
గుడువ నిహపరముల గొడవ యొదవు*
నింద నిందఁ జెందు నందుల యాతన
లందుఁ గందు క్షితిసురాన్వయుండు. 268

సీ. ఈనియమం బనుష్ఠానహీనులకును
బారదారకదుర్విహారులకును
త్యక్తసంధ్యాజపాధ్వరతపోధనుల క
భక్ష్యభక్షణరతిప్రభవులకుఁ
గతినాశయులకు దీర్ఘక్రోధులకు నిరం
తరశూద్రసంపర్కతత్పరులకు
దుష్టమార్గులకు వ్రాత్యులకు లేఖకులకు
వరవేషభాషావివర్జితులకుఁ

తే. బావనేతరసేవోపజీవులకును
గాదు పతితులకును; బాతకములు గలవె

---

* కొదవనొదవు—౹ వా. ౹ ప్ర.

శిష్టమతులైన సద్ద్విజశేఖరులకుఁ
దెలుపు మహిమంబు గాని సుధీసమేత. 269

వ. శిష్టు లెట్టివార లనిన. 270

స్రగ్ధర. సామపాత్రత్వశాంతుల్ సమధికసుకృతుల్
శాస్త్రనిష్ఠాగరిష్ఠుల్
స్వాయత్తస్వామార్గవృత్తప్రకటగుణమణుల్
పంచయజ్ఞప్రవీణుల్
శ్రేయోహేతుపవిత్రాచారోర్జితమతు లనఘుల్
శీలశాలుల్ సమగ్రా
మ్నాయామేయార్థవేదుల్ మథితమదులు ని
ర్మాయు లత్యంతశుద్ధుల్. 271

తే. అతిథిపూజాపరాయణు లగుచు శమము
దమము నాహారనియమంబు దయయు క్షమయుఁ
దమకు నైజంబు లయినవ్రతములు గాఁగఁ
బూని మెలఁగుచు నుందు రప్పురుషవరులు. 272

తే. వృత్తవిద్యాతపఃక్రియావృత్తి మనిన
వాఁడు శ్రోత్రియుఁ డనఁ జనువాఁడు పుడమి
నవ్విశిష్టుండు శిష్టాన్న మారగించి
యనఘుతరుఁ డగుఁ గలుమంబు లంట వలని. 273

చ. అన విని యింద్రుఁ డిట్లనియె
సట్టిపిశిష్టులు శిష్టభోజులై

యనఘతఁ జెంది రేనియుఁ బ
రాన్ననివృత్తులు వార లెట్టు లా
ఘనులకుఁ బంచయజ్ఞముఖ
కర్మము లేగతిఁ జెల్లుఁ దత్క్రియం
బనుపుగఁ దెల్పు మా కనిన
నయ్యముఁ డిట్లనియెం బ్రియంబునన్. 274

చ. అనఘ విశిష్టదత్త మగు
నన్నము మున్నుగ వైశ్వదేవ మిం
పున నొనరింపఁగావలయుఁ
బొందుగ మాతులునింట మామయిం
టను గురునింట బాంధవగ
ణంబులనిండుల శిష్యునింట స
జ్జనములయిండ్ల భోజనము
సల్పఁ బరాన్నము గాదు మేదినిన్. 275

మ. బలిమిం బెట్టిన నేనియు న్మతి మహా
పద్వేళలం జోరబా
ధల నానామయసంకటంబులఁ బరా
ర్థంబై పరాన్నంబు తా
నలవోకన్ భుజియించి భూసురుఁడు పు
ణ్యావాప్తిఁ జెన్నొందు ని

చ్చలు నారీతి భుజించెనేని యఘసం
సద్భాసి యగా వాసవా ! 276

ఉ. శ్రీకరవేదశాస్త్రపరి
శీలురు నధ్వరకర్మకర్తలుఁ
బ్రాకటసత్పురాణచయ
పారగులు న్నియతవ్రతుల్ స్వయం
పాకమొనర్చుకోఁదగిన
భవ్యులు భిక్షుఁడు బ్రహ్మచారియుఁ
బాక మొనర్చుకోఁదగరు
పాతకవృత్తులు మున్నుగా ధరన్. 277

తే. యతికి నతిథికి నొసఁగక యతులగతి భు
జించి చాంద్రాయణంబు జరించవలయు
నతిథి భగ్నాశుఁడై గృహపతిసుకృతము
గొని తనదుదుష్కృతం బిడి చను నిజంబు. 278

ఆ. మునుపు వైశ్వదేవమునకుఁ దెచ్చినయన్న
మతిథి కిడినఁ గర్మహాని గదుర
దతని కిడక సేయుఘృతకుంభశతసమి
ద్రచితహోమవిధి నిరర్థకంబు. 279

తే. అన్నసంస్కారకారణం బనఁగవలయు
వైశ్వదేవము నప్పు డావశ్యకముగ

నాత్మసంస్కారకారణం బనఁగవలయు
నతిథి కొసఁగెడువేళ గృహాధినేత. 280

సీ. వేసర కతిథికి గ్రాసమాత్రం బైనఁ
గబళమైనను హంతకారమయినఁ
దతి నిడఁదగు గృహపతి మయూరాండపరి
మాణమై తగి గ్రాసమాత్ర మమరుఁ
దచ్చతుర్గుణమైనఁ దగుఁ గబళం బయి
దానినాల్గంత లై తనరి హంత
కారంబు చెల్వారు మీఱు నాఢ్యత గల్గె
నేని పూర్ణాహార మిడఁగవలయు

తే. నన్నజలఫలమూలశాకాదికంబు
లడిగి కుడువఁగ నగు శ్రోత్రియాలయముల
శ్రోత్రియాన్నము హోమవిశుద్ధశేష
మతిథిభుక్తాన్నశేషము నఘహరములు. 281

వ. అనిన. 282

క. ఎవ్వఁడు శ్రోత్రియుఁ డనఁ జను
నెవ్వనిఁ బూజించి నరుఁడు వృజినవ్రజముం
నెవ్వపఱచు నని యడిగిన
నవ్వాసవునిం గుఱించి యముఁ డిట్లనియెన్. 283

ఉ. మానము దంభవేషమును
మాటలు శ్రోత్రియతాగుణంబులే ?

జ్ఞానము హోమముం దపము
సాత్త్వికభావము గల్గి సర్వవి
ద్యానిధి యైన భూమిసురు
నార్యులు శ్రోత్రియుఁ డందు రట్టి స
న్మానితకర్మకర్మతుఁ గ్ర
మంబునఁ బూజ యొనర్ప మే లగున్. 284

శా. ఆలీలం దగుశ్రోత్రియోత్తముని బ్ర
హ్మలోకనాసక్తునిన్
సాలగ్రామముఁ బూజసేయఁ దగు ని
చ్చల్ ధర్మకర్మాప్తికై
సాలగ్రామనివాసితావసథ మ
చ్ఛంబై నిరస్తాఘమై
శ్రీలన్ రంజిలుఁ దన్మహామహిమ చ
ర్చింపన్ ధరన్ శక్యమే? 285

క. సమసంఖ్య యుత్తమంబు వి
షమసాలగ్రామచయము చను నధమంబై
సమమున రెండున్ మఱియు వి
షమమున మూఁడుం ద్యజింపఁ జను సర్వ కిలన్. 286

సీ. పండ్రెండు గండకీప్రభవశిలల్ పూజ
సేయు నతండె నారాయణుండు

*సరి నవి పుష్కరసమ మాటఁ బుష్కర
సలిలావగాహనఫలముఁ జెందుఁ
దన్మూర్తి వితతి సీతారామసంజ్ఞచేఁ
జెన్నొందెనేని పూజించునరుఁడు
శ్రీరామసామీప్యసారూప్యసాయుజ్య
ములు గాంచి యానందమునఁ జెలంగు
తే. వెండి యవి నూటయిరువదియుండునట్టి
యాలయం బది వైకుంఠ మదియె కాశి
హరిహరహిరణ్యగర్భాదు లచట నిల్తు
రతులపుణ్యాత్ముఁ డాగృహపతి నిజంబు. 287

సీ. అర్థి సాలగ్రామతీర్థపానమున సం
తతజన్మకృతదురితములు దొలఁగు
వఱలు సాలగ్రామవారికణావాప్తి
గంగాదినదుల మునుంగుఫలము
భవ్యసాలగ్రామపాదోదకంబు సం
సారసంతాపనివారకంబు
తివిరి సాలగ్రామతీర్థపావనజలం
బిల సర్వసంపత్సమృద్ధిదంబు
తే. నలువ మును తారతమ్యంబు దెలియఁ గోరి
సర్వతీర్థౌఘజలఫలసంగతమున

* సవిసయపుష్కరసమమగుట — వ్రా. ప్ర.

నెనయఁ దులఁ దూన్ప తులుచూపె ననఘవృత్తి
స్థిరతరముగ సాలగ్రామతీర్థఫలము. 288

శా. సాలగ్రామబిలాంబుబిందుతులసీ
సమ్మిశ్రనైవేద్య మి
చ్ఛాలీలన్ భుజియించుమానవుఁడు శ
శ్వద్యాగముఖ్యక్రియా
జాలస్ఫారఫలాప్తిచేఁ బొదలి వి
శ్వస్తుత్యచారిత్రుఁడై
శ్రీలక్ష్మీశసమానుఁడై గుణగణ
శ్రీనిత్యుఁడై భాసిలున్. 289

క. ముక్తాబిందుసమప్ర
వ్యక్తం బగు గండకీస్రవంతీగ్రావా
సక్తజలం బీఁజాలదె
ముక్తులు బాహ్యోదకముల మునుఁగఁగ నేలా. 290

క. మే లగుగంగాజలమును
సాలగ్రామాభిషేకజలమును శ్రీల
క్ష్మీలలనేశార్చనముల్
హాళిం దక్కొర్తనంబు నతిపావనముల్. 291

క. మును సాలగ్రామోదక
మున శుచియై నిత్యకర్మముం జలుపఁదగున్

వినఁ ముత్తిర్థము సోమము
ఘనముగ హస్తమునఁ గ్రోలిఁ గా దంద్రుఁడు బుధుల్. 292

స్రగ్ధర. ధరసాలగ్రామతీర్థోదక మను దినముం
దాఁగఁగా సోమపానం
బరుదారం జేయుపుణ్యాం బగు వపురవభో
గ్యామయాధివ్యథాదు
స్తరసంతాపంబు దీఱుఁ జముభటతతి వి
స్రస్తచింతానురక్తిఁ
జరగుఁ జేరంగలేకఁ జడియుచును బున
ర్జన్మదోషంబు జాఱుఁ. 293

శా. మాలూరచ్ఛదనంబులం దులసిచే
మల్లీప్రసూనావళిఁ
సాలగ్రామముఁ బూన్చువానిఁ గని స్వ
స్థానగ్రహాశంకచే
నాలేఖర్షభముఖ్యనిర్జరులు చిం
తాక్రాంతులై యుందు ర
ట్లాలీలం గృతకృత్యుఁడైన నరుభా
గ్యం బెన్న సామాన్యమే. 294

శా. లాలిత్యం బగు ప్రాజ్యపూజ్యనుతసా
లగ్రామతీర్థప్రసా

దాళిప్రాభవ మెన్నఁగాఁ దరమె య
ల్పాయుర్నరశ్రేణికిన్
హాళి న్మృణ్మనకభూసురుండు పతితుం
డై తన్మహత్త్వంబుచే
సౌలభ్యస్థితి ముక్తిఁ జెందె నది యెం
చన్ జిత్ర మిద్ధాత్రిలోన్. 295

వ. అక్కథ యెట్లనిన. 296

ఉ. అక్షయపుణ్యశీలుఁ డఖి
లాగమశాస్త్రవిశారదుండు భా
లాక్షసదృక్షలక్షణుఁ డ
హమ్మతిదూరుఁడు నిర్జితేంద్రియుం
డక్షతసూనృతవ్రతప
రాయణుఁ డింగితవేది మేదినిన్
సాక్షరనామధేయుఁడు ధ
రామరుఁ డొక్కరుఁ డుండు నొక్కటన్.

మాలిని. అతఁడు పురము క్రంతన్ హాళిగా నేఁగి యంతన్
శుచితిహితగతిఁ బోడం జూచెఁ దా నొక్కవాడన్
శతదళదళనేత్రన్ జాతరూపాభగాత్రిన్
వ్రతిసుకృతవిరామన్ వారకన్యాలలామన్. 298

శా. ఆలోలేక్షణఁ జూచి సాక్షరుఁడు కా
మాయత్తుఁడై యత్తఱిన్

జాలం దత్తర మంది చిత్తము రిరం
సావృత్తి వర్తిల్లఁగాఁ
దాళంజాలక యావిలాసవతిసాం
దర్యంబుఁ దత్క్రీడలుం
దా లో నెంచుచు నంత నిట్లని మదిన్
దర్కించె నుద్యన్మతిన్. 299

క. ప్రాజ్ఞులకు లెల్లఁ జదివితిఁ
గామించెద నిపుడు వారకామిని నకటా
నేమమున నేమి చదివినఁ
గామాంధున కది వివేకకారణ మగునే. 300

మ. బలవత్ప్రాభవ మింద్రియౌఘ మది ని
ర్బంధించుచో ధీరచి
త్తులనేనిన్ మఱిఁ గూఁతుతోడనయినం
దోఁబుట్టుతోనైన ని
చ్చలు నేకాంతమునన్ వసింపఁ గడు మో
సం బన్నచో నన్యకాం
తలసాన్నిధ్యమున న్వసించు టఘసాం
తత్యంబు వాటిల్లదే. 301

క. పరనారీసంగమమున
నరయ నసూచానుకులము నాచారంబున్

పరలోకము దూరము లగు
నిరతము న న్నార్యవితతినింద యొనర్చున్. 302

మ. అని చింతించుచుఁ జిత్తసంభవధను
ర్జ్యాముక్తసూనాస్త్రవే
దనచే నోర్వక యానితంబినిపద
ద్వంద్వార్పితానర్ఘ్యర
త్ననికాయాంచితనూపురంబు లనిశ
స్నానార్ద్రభావాతిపా
వనతాత్మీయశిరోరుభూషణతచే
వర్తిల్లఁగా మ్రొక్కుచున్. 303

క. భూసురుఁడ వేదవిద్యా
భ్యాసం బొనరించినాఁడఁ బండితజనతా
గ్రేసరుఁడ నన్ను మనుపుము
నీసేవ యొనర్తు నింత నిజ మలివేణీ. 304

ఉ. ఓమదిరాక్షి! యోసుముఖి!
యోయరుణాంబుజశోణపాణి! నన్
గాముఁడు నిర్దయుండయి ని
కామశరాహతి నొంచె వంచనన్
నీమధురాధరామృతము
నెమ్మి నొసంగి పొసంగి కామకే

లీమహనీయతాండవము
లెస్సగఁ జూపి ముదాత్ముఁ జేయవే. 305

మ. అని ప్రార్థింపఁగ నానితంబిని నితాం
తాశ్చర్యయై పల్కె నో
యనఘా ! విష్ణుపదానురక్తిఁ జెలువై
యత్యంతసంశుద్ధిజీ
వనసద్రూఢి రజోవిఖండనగుణ
వ్యక్తాచ్ఛభావుండవై
ఘనతఁ మీఱిన నీకుఁ జెల్లునె తమః
కాండోద్ధతిఁ వర్తిలన్. 306

సీ. ధారుణీసురుఁడ వధ్యయనపూర్ణుఁడవు కు
త్సితకార్య మిది యని తెలియలేవె
యేవంకఁ జదువఁగ నిడితివి సన్మతి
విద్యాతపోధర్మవృత్తవృత్తి
విను మైహికము క్లేశమునకుఁ దా వగు నది
గాన యాముష్మికకాంక్ష యొదవ
క్షణికసుఖంబైన గణికామణీరతి
సద్గతి కెవ్విధిఁ జనిదె దీవు

తే. పరసతీసంగమాసక్తిఁ బరగె నేని
ధనము నాచారమును మానధనముఁ గులముఁ

ద్రపయుఁ బొలివోవు లోకనిందయుఁ బొసంగు
నవని నింతకు మిగులంగ నవలఁ గలదె. 307

చ. క్రిమికులసంకులాఢ్యమయి
కేవలమూత్రపురీషపాత్రమై
యమరుచుఁ బూతిగంధయుత
మై శుచి లేక యనిత్యమైన గా
త్రము మలినాలయం బనుచుఁ
బ్రాజ్ఞులు రోయుదు రజ్ఞు లెప్పుడున్
భ్రమఁగొని సౌఖ్యహేతు వని
పాయఁగలేక రమింతు రెంతయున్. 308

మ. పరనారీరత మాయురర్థసుగతి
ప్రజ్ఞల్ దొలంగించు నుం
దరతన్ మీఱు తదీయకక్షకటినే
త్రస్ఫూర్తులుం దత్పయో
ధరముల్ మాంసవికారజంబులు మదిం
దర్కించి యీహేయశా
కరదుష్కర్మము మానుమా శుభసమీ
క్షణ భూసురగ్రామణీ. 309

క. అని యాగణికామణి యి
ట్లానరుఁగ బోధించుటయుఁ దదూర్జిత మధుర

స్వనరామణీయసంపద
తనవీనులఁ జొచ్చి హృదయతాపము వేఁపన్. 310

శా. మానంజాలక నీతి వో విడిచి ప్రే
మ స్థామమోహాంధుఁడై
దీనారంబులు వే యొసంగి యతఁ డిం
తిం గూడి కేళీరతిః
సూనాస్త్రుం జరితార్థుఁ జేసె నపు డ
చ్చో నివ్విధిం గ్రొవ్వి తా
నానందాంబుధిఁ దేలెఁ గొన్ని దినముల్
హాసాస్పదీభూతుఁడై. 311

సీ. ఆభూసురాభాసుఁ డట క్రిమక్రమమున
వారవిలాసినివలలఁ జిక్కి
యెనసి సర్వధనంబు నిచ్చి దరిద్రుఁడై
పూని యర్థార్థియై పురములోనఁ
జౌర్యకార్య మొనర్పఁ జాగిన నయ్యూరి
ప్రజ లెల్ల నతని దుర్మార్గుఁ డనుచుఁ
గశలచేఁ దోలినఁ గ్రమ్మఱ వెత నొంది
యవ్వేలవెలఁదుక నాశ్రయించి

తే. పాదసంవాహనాదిసేవాదరమునఁ
దద్గృహోచ్ఛిష్టభోజియై దానియిల్లు

కన్న పెట్టఁగ నదియు నాగ్రహముతోడ
నిడుమఁ గాంచి వాని ని ల్వెడల నడఁచె. 312

సీ. పడపడి యాబ్రహ్మబంధుండు చండాల
పుల్కసాంగనలతోఁ బొందు మరగి
యతిజుగుప్సితమతి నఖిలవర్ణాలయ
నికరంబులకు నేఁగి బికిర మెత్తి
పలలకలంజాద్యభక్ష్యభక్షణమున
నలరి యాసవపాన మాచరించి
రే లెల్లఁ జోరుఁడై ప్రోలు గుల్లించి మఱి
పవ లెల్ల నిధువనభ్రాంతుఁ డగుచు
తే. పతితుఁ డైనఁ గనుంగొని పౌరజనత
వీడు వెడలంగనడపిన వెడలి యొక్క
కాననంబున వెలివాడచానఁ దగిలి
యందు మృగముల వధియించి యమునిఁ బోలి. 313

లయగ్రాహి.
అక్షయధనంబున కపేక్ష యొనరించి నిశి
తక్షురిక కేలఁ గొని రాక్షసుఁడువోలెన్
దక్షు లగు పాంథులఁ బరీక్షఁ గొని నిర్దయత
రూక్షతరఘోరవిపమేక్షణము లొప్పన్
శిక్ష యొనరించుచు వనక్షితిఁ జరించుమృగ
పక్షిపరమాంసము లలక్షగతితోడన్

భక్షణ మొనర్చి సుకృతక్షయకరుం డగుచు
సాక్షరుఁడు వర్తిలె నిరక్షరునిరీతిన్. 314

తే. అంత శతవృద్ధుఁడై యతఁ డనిలపైత్య
కఫవికారాదిరోగసంకలితుఁ డగుచుఁ
గంఠఘుర్ఘురశబ్దంబు గడలుకొనఁగ
మేను గంపింపఁ గన్నులు గాన కపుడు. 315

ఆ. అవ్వనంబు వెడలి యల్లనఁ జనిచని
సరసమైన యొక్కసరసిఁ దఱిసి
నిలిచి దూపటిల్లి నీరానఁ జాలక
పడియెఁ దత్తటమున బడలి యడలి. 316

సీ. మకరాదివాసమై మదనధ్వజముఁబోలె
హంసానుగతి విహాయసముఁబోలె
ననిమిషరమణీయమై నాకపురివోలె
నిష్పంకవృత్తి మౌనిమతివోలె
భ్రమరగీతోద్వృత్తి భాగవతముఁబోలె
రహిఁ చక్రసహితమై రథముఁబోలె
శంబరోన్నిద్రమై చంద్రబింబముఁబోలెఁ
గమలాప్తి శార్ఙ్గివక్షంబుఁబోలె

తే. సత్కవిసమాగమత రాజసమితివోలె
భంగసంగతి దుర్మతిభవముఁబోలె

లక్ష్మణాదృతి సాకేతలక్ష్మివోలె
రుచిరగతి నెన్నఁ దగుఁ దత్సరోవరంబు. 317

సీ. అచటికి నాసమయంబున నొక్కభూ
సురుఁడు ధర్మవిదుండు శుద్ధబుద్ధి
చను దెంచి యందుల మునిఁగి సంధ్యాదిస
త్కర్మంబు దీర్చి పాకంబు సల్పి
నీలోత్పలంబుల నీరజాతముల బి
ల్వదళంబులఁ దులసీదళములఁ
జేసి మ సీతారామనామసాలగ్రామ
పూజ యొనర్చి సంపూర్ణభక్తి

తే. ప్రబల నైవేద్య మిడి విష్ణుభక్తవితతి
కలర బలి వైచి శేషాన్న మారగించి
రామనామకథాసుధారసముఁ గ్రోలి
చనియెఁ గృతకృత్యుఁడై యథాసరణి నంత. 318

క. వటవిటపినికటమున నా
వటముగ వసియించునట్టివాయసయుగ మ
చ్చటితీర్థావటమున నా
ర్భటిఁ బడి బలిఁ గొనుచు నెగసి పాటెం బెలుచన్. 319

తే. కాకచంచూపరిచ్యుత మైన కడంగి
తత్ప్రసాదకణంబుఁ దీర్థంబుఁ బడియె

సాక్షరునినోరఁ బ్రాణనిర్యాణవేళ
నతఁడు శుద్ధాత్ముఁడై మృతుఁ డయ్యె నపుడు. 320

క. విద్యుత్పుంజాభంబై
యుద్యద్గంధవహసఖశిఖోజ్జ్వల మగుచున్
బ్రద్యోతనశుభాంశుమ
హోద్యుతి గల యొకవిమాన మరుదెంచె వెసన్. 321

ఉ. నీలబలాహకాభకమ
నీయశరీరముఁ జంచలప్రభా
జాలపిశంగచేలమును
శంఖసుదర్శనకౌస్తుభంబులున్
బోలఁ జతుర్భుజంబులుఁ బ్రి
భుస్థితిఁ దాలిచి సాక్షరాఖ్యుఁ డ
వ్వేళ సరూపముక్తిఁ గని
వేడుక నెక్కెను వ్యోమయానమున్. 322

తే. అతఁడు మును ఖలుఁడయ్యుఁ దీర్థాంబుకణవి
శుద్ధుఁడై యచ్చరలు దనచుట్టుఁ గొలువ
రత్నభూషణకాంతివిభ్రాజమాన
గాత్రుఁడై యంత విష్ణులోకమున కరిగె. 323

వ. అట్లరిగి రంగత్తుంగతరంగకులసంకులంబు లై సుధారస
ధారాపూరవిరజాఖ్యతరంగిణీ పరివేష్టితంబు లైన సీమా
ప్రదేశంబులవలనను నిరపేక్షిత కమలమిత్రకుముదమిత్ర

వాయుమిత్రతేజస్సమాజంబులై విశ్వతోవ్యాప్తాత్మీయ
నైసర్గికప్రభావంబుల నద్భుతంబు నాపాదించు గోపురం
బులవలనను ముక్తావితానవితానాలంకృతంబులై హీర
కవాటస్ఫాటికరాజిరాజితభిత్తికార్పణదర్పణ భాసురంబు
లైన నూత్నరత్నస్తంభకనత్కనకసుందరమందిరంబుల
వలనను భద్రవిద్రుమావక్రశక్రనీలజాలప్రముఖమణిగణ
బద్ధశుద్ధసోపానంబుల రంజిల్లి యమృతమాధురీధురీణ
పావనజీవనంబుల సారసౌరభంబులు వెదచల్లు విమల
కమలకైరవకల్హారంబుల విహారంబులు సలుపు చంచ
చ్చంచరీక కాదంబ కదంబ సారసరథాంగవిహంగ మీనా
నూనధ్వానంబుల ముఖరితకకుబంతంబు లయిన యనంత
వాపికాకాసారంబులవలనను సుగంధబంధురఫలభరనమ్ర
కమ్రశాఖాశిఖాసుమనోమనోహరంబులై కాయమాన
మానమానితకల్పకుజకల్పంబు లయిన యనల్పరంభా
రసాలసాలపూగపనసఖర్జూరనారికేళాద్యఖండ వనషండం
బులవలనను వాసుదేవానుభావంబునం జొక్కి తద్దర్శనా
నందమహోత్సవంబునఁ జింత యావంతయు లేక ప్రాజ్ఞు
లై నిఖిలభోగంబు లనుభవించుచు మహాభాగులైన స
భాగవతవతంసంబులవలనను గరంబలరు వైకుంఠపురంబు
సొచ్చి యందు మెఱపులకు నొఱపులు గఱపు నెమ్మేను
లలరఁ గరగరికలు దొడవులకుం దొడవులై యుల్లసిల్లు వారు

నురులసిరుల వజ్రలి నల్లమొగుళ్ల పెల్లునఁ గప్పంగొప్పుల నెఱులు తావులక్రొవ్వు లగు సంపంగివిరులసరు లనయం బునుం బూని వానికి నలికి యులికిన లేఁటిదాఁటుల నూటాడింపఁ గమ్మఁదనమ్ము గుమ్మరించు తమ్ములఁ దమ్ము లనం దగి యందమ్ము లయిన నెమ్మొగంబులు జిగికందునం గుందు నిండుజాబిల్లి నెల్లిదమ్ముసేయ నెలఁ బ్రాయపుమగకొదమలమొదలఁ దూఱునేరుపున వలరాజు తూపులకుం బాసిపు లయిన చూపులు చీకటి నాఁకట నేఁకటం బడు వెన్నెలపులుగుల సిలుగులం బెట్టఁ బగడం బుడంబునఁ జక్కరదీవు లగుమోవుల శేవలు వలరాయని తత్తడిమొత్తంబులకు దొండపండు లను నిచ్చ నెచ్చరింప నగవువెన్నెలలు వెల్లివిరియించు మోముచందురుల చెంతం బంతంబున నిలిచిన కతంబున విరియకయున్న తమ్మిమొగ్గల యుద్దిక కొద్దిక లయిన గుబ్బగుబ్బళ్లు రేయిఁ బాయు జక్కవకవల నెక్కసక్కియంబు లాడఁ బిఱుందులక్రేఁగున సింగఁపుఁగౌనులు వడంక నల్లనల్లన నడచు నడపులు మావంతు లిడు వంతలం జిక్కి సింగం బులదండ నుండక పఱచు నేనికకొదములనడలఁ బ్రదర్శి యొనర్ప నెన్నికగన్న యన్ను లెన్నికకు మిగిలి కలిమి కొమ్మయెమ్మె నెఱపఁ గనుంగొనుచుం జని శంఖ చక్రగదాహస్తులును గౌస్తుభవనమాలికాంచితవక్షస్థలాది

శుభవిభవప్రశస్తులును నై సారూప్యంబునం దేజరిల్లుచుం
దమకుం జక్రికిఁ జిహ్నంబులు నిహ్నవంబు లేక సమం
బయ్యు శ్రీవత్సరహితవక్షంబుల కతంబున భేదంబు
గానుపింపఁ బెంపుమీఱు పార్షదు లనేకవిమానంబు
లారోహించి వెంట నంటి రా గరుడారోహణుండు లక్ష్మీ
పక్ష్మలాక్షీసమేతుండై యెదురుకొని బహూకరింప నప్ప
రమపదంబున నతండు సుఖం బుండె నని చెప్పిన విని
యింద్రుండు వెండియు నిట్లనియె. 324

క. గుణదోషవిశేషజ్ఞత
గుణఖని యనఁ దగినవిప్రకులుఁ డెయ్యది గా
రణముగ దుర్గుణుఁడై గ
ర్హణ మొందె నెఱుంగఁ దెలుపుమా వినవలయున్. 325

తే. అనిన వైవస్వతుఁడు వల్కె నతనితోడ
నధ్వరామరుఁ డాది నత్యంతశుద్ధుఁ
డయ్యు దుర్జనుతోడ సఖ్యం బొనర్చి
దుర్జనుం డయ్యెఁ బిదప నద్భుతనిరూఢి. 326

వ. కావున. 327

తే. దుర్జనునిమైత్రి ధర్మంబు దొలఁగు దురిత
మొక్కు డగు సాక్షరుం డైన హీనమనుజుఁ
బన్నగాశ్రితమణి దుష్టభావుఁ డాతుఁ
బరిహరింపఁగ మే లగుఁ బంచజనుఁడు. 328

ఆ. అవని బండి నైదుహస్తముల్ వీతి నీ
రైదుహస్తములును హస్తి నూఱు
హస్తములుఁ దొలంగ నగు దుష్టమానవు
దవ్వుగాఁ దొలంగఁ దగు నరుండు. 329

క. అవమతి యగు రాజు నుప
దవ్రవసహితం బైన వృత్తి రహి నిర్లజ్జ
దవిలిన విధవన్ దుర్జనుఁ
గవగూడక దవులఁ దొలఁగఁగా వలయు బుధుల్. 330

చ. అనిశము వృత్తిహీనుఁ డయి
యాఁకటఁ గ్రుస్సియు విత్తకాంక్ష దు
ర్జనములతోడఁ బొం దమరఁ
జల్పగఁ బోలదు భూతధాత్రి దు
ర్జనుఁడును గృష్ణసర్పమును
సామజముం దటి యైనఁ జంపు నె
మ్మనమున సౌహృదోదయము
మాని యమానితమానసంపదన్. 331

వ. దుర్జను లెట్టివా రనిన. 332

సీ. దేవపూజావైశ్వదేవవిరహితుఁడై
కొసరి పరాన్నంబు మెసవువాఁడు
వేదశాస్త్రవిరుద్ధవృత్తిచే స్నానసం
ధ్యాదివిదూరుఁ డై నట్టివాఁడు

కదిసి యభక్ష్యభక్షణ మొనరించి స
దాచారహీనుఁ డైనట్టివాఁడు
రూపయౌవనధనరూఢిచే గ్రొవ్వి వి
ద్యామదోన్మత్తుఁ డైనట్టివాఁడు

తే. అగ్నిదుండును గరదుండు నస్త్రపాణి
యన్యవిత్తాపహర్తయు నన్యవనితఁ
గోరువాఁడును క్షేత్రాపహారకుండు
ద్విజులలో దుష్టజనములు త్రిదశవర్య. 333

సీ. జారుఁడు చోరుఁడు షండుఁడు సమయభే
దకుఁడు భూమీసురద్రవిణహర్త
విప్రవిద్వేషియు విప్రనిందకుఁడును
గుండుఁడు బహ్వాశి గోళకుండు
అవిజితేంద్రియుఁడు బ్రహ్మఘ్నుఁడు నీచక
ర్మాభిరతుండు విప్రాధికారి
హింసకుండును గర్మహీనుఁడు ధర్మక
ర్మాంతరాయకరుండు నాతతాయి

తే. జ్ఞానహీనుఁడు నవకీర్ణి యైన వర్ణి
గ్రామసంస్థితఘనవనప్రస్థతతియు
నంగనాధనలోలాత్ముఁ డైన యతియు
దుర్జనులు వీర లమరేశ దురితవాశి. 334

తే. దుర్జనుని లేఖకుని ఫణిఁ దులను నిల్పి
యజుఁడు సరిపడఁ దూన్చె ము న్నట్లు గాన
నేయుపాయంబుచే నైనఁ బాయవలయు
వారి మనుజులు సౌఖ్యంబు గోరిరేని. 335

వ. అనిన నిందుఁ డి ట్లనియె. 336

క. చండాలుఁడు ధర నీదృగ
ఖండితపాండిత్యసత్యకలితుఁడె ? మాయా
చండాలుండవు నీ వె
వ్వండవు కలరూపుఁ దెలుపవలయున్ మాకున్. 337

తే. అనిన విని యాతఁ డిట్లను నంతకుండ
నేను సంయమనీపురం బేలువాఁడ
ధీరమతి ధర్మజిజ్ఞాసఁ దిరుగునీకు
ధర్మ మెఱుఁగింప వచ్చితి దనుజమథన. 338

క. అని కొంతదడవు రవినం
దనసంక్రందను లొగిన్ మిథస్సల్లాపం
బొనరించి సురలు గొలువఁగ
ననువుగ నిజలోకములకు నరిగిరి వేడ్కన్. 339

క. మును లివ్విధిఁ గథ దెల్పిన
విని చోరుఁడు హర్షవనధి వెలివిరియ వసి
ష్ఠుని మంత్రిం బుపదేశం
బొసరింపు మటంచు వేఁడె నురుతరభక్తిన్. 340

వ. అనిన నైమిశారణ్యవాసు లటమీఁదటి కథావృత్తాంతం
బె ట్లయ్యెం దెలుపు మని యడుగుటయు. 341

చ. మరుదరవింద వైరియజమానవియత్సలిలాబ్ధిమేఖలా
హరితహాంపభంజనసఖాష్టవిశిష్టతనూవిలాసవి
స్ఫురితజగన్మయత్వపరిశోభిత వైభవ వైభవాఢ్య ది
గ్వరవరమిత్ర మిత్రశశివహ్నిసమీక్షణ లోకరక్షణా. 342

క. *శ్రుత్యంతవచోవీథీ
నిత్యాధ్వగసూరిజనవినిర్మలఫణితి
స్తుత్య శిలాదమునీంద్రా
పత్యాచలపుణ్యతమతపఃఫలరూపా. 343

మాలిని. సకలసుజనరక్షా సమ్యగున్నిద్రవీక్షా
ప్రకటితగుణవారా భక్తచేతోవిహారా
యకుటిలతరభావా యప్రమేయప్రభావా
శకలశశికలాపా శశ్వదానందరూపా. 344

గద్య. ఇది శ్రీమద్గురుకరుణాతిశయలబ్ధకవితా వైభవ
ఋూఁదులపల్లి శంకరమంత్రితనూభవ సుధీజన
విధేయ భవానీశనామధేయప్రణీతం బైన
స్కాందపురాణంబున ధర్మఖండం
బను ప్రబంధంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

* శ్రుత్యత్యంతవచోవిధి—వ్రా. ప్ర.

శుభమస్తు

అవిఘ్నమస్తు

ధర్మఖండము

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీ తతవక్షఃకలితవి
ధాతృశిరోహార త్రిపురదనుజతమఃప్ర
ద్యోతన శాక్వరకేతన
శీతాద్రిసుతాహృదీశ శ్రీశైలేశా. 1

వ. అవధరింపుము వివిధపురాణకథాకథనప్రఖ్యాతుం డగు సూతుండు శౌనకాదిమునిముఖ్యుల కిట్లనియె నట్లు ప్రార్థితుం డై మునిశ్రేష్ఠుం డగువసిష్ఠుం డమ్మునిముచ్చున కిట్లనియె. 2

క. చోరత్వం బొనరించుచుఁ
గ్రూరాత్ముఁడ వై పుళిందకులజన్ముఁడ వై
కారుణ్యరహితుఁ డగు నీ
కాదయ మంత్రోపదేశ మర్హమె చెప్పుమా. 3

తే. ఆస్తికత గల్గి శ్రద్ధచే నతిశయిల్లి
నిత్యకర్మాభినిరతి వినీతవృత్తి
నలరి శుచి యయి విద్వాంసుఁడైన యవని
దివిజుఁ డర్హుఁడు మంత్రోపదేశమునకు. 4

క. పరహింసయును బరాన్నము
నరుదుగ దుస్సంగతియు దురాలాపము ను*
ద్ధురదుష్ప్రతిగ్రహంబును
వరుసన్ మంత్రార్థి విడువవలయు సుఖాపన్. 5

ఆ. సదయహృదయుఁ డగుచు శమదమవంతుఁడై
యనఘమూర్తి యగు మహాత్మునకును
నిర్జితేంద్రియునకు నియతి మంత్రోపదే
శంబు సేయఁదగు నయంబు మీఱ. 6

తే. సారహీనుండు కుటిలుండు జడుఁ డశుచియు
నైనవిప్రున కుపదేశ మాచరింప
కచలమతి నన్ను రక్షింపు మనుచుఁ దొల్లి
బ్రాహ్మణునిఁగూర్చి సావిత్రి పల్కెఁగాదె. 7

క. ధర మద్యమాంసరతిచే
నిరతము పెంపొందునట్టి నీచాత్ములకున్
హరిహరులు దూరమగుదురు
తిరముగ వారికి మనూపదేశము తగునే. 8

*న్యు, ద్ధురతరప్రతిగ్రహంబును, సుద్ధురప్రతిగ్రహంబును—వ్రా. ప్ర.

తే. భూసురుఁ గుటిలమతి యని పోవవిడిచి
పోనఁగ శూద్రున కుపదేశ మొసఁగఁదగునె
పాలు పితికెడు నైచికిఁ బాఱఁద్రోలి
రాసభికి నాసపడుదురే వాసి దొఱఁగి. 9

తే. భూసురుఁడు కుత్సితుండైనఁ బూజ్యతముఁడు
నియతుఁ డైనను శూద్రుఁడు నీచజన్ముఁ
డాతనికి మంత్రి మొసఁగిన యవనిదివిజుఁ
డధమగతిఁ జెందుఁ బదపడి యాత్మఁ గుందు. 10

వ. ఈయర్థంబున కుపోద్ఘాతంబైన యొక్కయితిహాసంబు నిఖిలదురితహారంబును గీర్తికరంబును శ్రోతృజనమనోహారంబును నైనయది గల దది యెట్లనిన వేదవేదాంగపారగుండును సకలశాస్త్రసారగుండును ధర్మిష్ఠుండును గర్మానుష్ఠాననిష్ఠుండును సత్యవాదియు నిత్యమోదియు దీర్ఘయోగియు మహాయోగియు శుద్ధాంతరంగుండును సంత్యక్తసంగుండును జీర్ణపర్ణసమీరనీరనీహారభక్షుండును నిర్జితాక్షుండును రామార్చనపరుండును సుకృతకరుండును నై భూసురుండైన యొక్కభూసురుం డొక్కనదీతీరంబునఁ బుణ్యాశ్రమంబున వసియించు నదియును ఫలితలలితసారసహకారనారికేళదాక్షేక్షు కదళీఖర్జూరప్రముఖ వనషండ మండితంబును సర్వర్తుకుసుమితచంపక వకుళ మల్లి తులసీ లసిత ప్రసూనారామాభిరామంబును

గూజత్పికశుకకులసంకులంబును నిరస్తజాతివైరపరస్ప
రానురాగసమాసక్తహరి కరి హరిణ తరక్షు ముఖ్యజంతు
సంతతిసమాక్రాంతకాంతంబును నై నీలకంఠవాసంబు
గావునఁ గైలాసంబున కనుప్రాసంబై సుమనోమనోజ్ఞం
బగుకతంబున నాకలోకప్రకాశంబై హరివిహారయోగ్యం
బగుట వైకుంఠపురంబునకుం దిరంబై గాలవశాండిల్య
కౌశికవ్యాసాధిష్ఠానంబు గావున సత్యలోకంబునకు జోక
యై భుజంగవిహారక్షమం బయ్యుఁ గామసంచరణహరణ
పాిఢంబై పుణ్యజనాకీర్ణంబయ్యుఁ గారుణ్యశరణ్యంబై
యుల్లసితధూమకేతుశతావృతం బయ్యుఁ బ్రశాంతోప
ద్రవంబై యొప్పు నందు సముద్వేంద్యులును జితేంద్రియు
లును జితాహారులును నియమవ్రతకర్శితులును పదక్రమ
స్వరసంధివిశేషవేదవిదులును వల్కలాజినవసనులును నైన
తపస్వులు పరివేష్టింప నక్కులపతి కృపాళుండై
యవ్వనంబు పరిపాలించుచు నుండు నంత. 11

చ. సుచరిత్రవృత్తి నైన యొక
శూద్రుఁ డుదారత వీతరాగుఁడై
యచటికి వచ్చి యయ్యసఘు
నాశ్రమవాటిక పెంపు నందు న
త్యధికతపఃప్రభావు లగు
నమ్మునిముఖ్యులసొంపు గాంచి త.

ద్వచననిరూఢి నచ్చట ని
వాసము సల్పఁగఁ గోరె ధీరతన్. 12

ఉ. ఎచ్చట విద్యయున్ ధనము
నెచ్చట నాత్మసుఖాగమంబు లే
దచ్చట నొక్కనాఁ డయిన
నర్హము గాదు వసింప; బాధ లే
కెచ్చొటు రమ్యమై పరగి
యిచ్చకు వచ్చు నివాసయోగ్య మా
నచ్చొటు మానవావళికి
నవ్యయసౌఖ్యవిధానదక్షమై. 13

శా. క్రూరుండైన శఠాత్ముఁడైన నతిమూ
ర్ఖుండైన సత్సంగతిన్
సారాచారవిశారదుం డగు జన
శ్లాఘ్యుం డగున్ వృత్తిహీ
నారంభంబున నాధిఁ జెందియును శా
కాహారుఁ డయ్యున్ సుదు
ర్వారప్రౌఢి వసింపఁగాఁ దగుఁ ద్యజిం
పం గాదు సత్సంగమున్. 14

క. హరిభజనంబును భారత
ధరణిం బుట్టువు మనుష్యతయు సత్సేవా

దరనిరతియు ననవరతము
నరయ నకృతసుకృతపరుల కతిదుర్లభముల్. 15

మ. అని యాతండు దదాశ్రమాంతికమునం
దాసూఢిచేఁ బర్ణశా
ల నితాంతత్వరఁ గట్టి యందు నధికా
హ్లాదంబుతో నుండె న
మ్మునిసేవాపరుఁడై స్వధర్మనిరతిన్
మోదంబుచే నంతఁ బా
వనుఁడై పాతకజాత మంతయును బో
వం ద్రోలి మే లొందుచున్. 16

ఉ. అమ్ముని యొక్కనాఁ డచటి
యాశ్రమవాసులు గానుపింపఁ బా
దమ్ములమీఁద వ్రాలిన ము
దమ్మున నమ్మహాత్మకుండు మో
క్షమ్మున కంతరాయ మని
కానక వానిఁ బరిగ్రహించెఁ ద
థ్యమ్ముగ భ్రాంతి నెందు మఱి
దైవవశంబున నెట్టివారలన్. 17

సీ. తతవివేకులు ప్రమత్తత యుజ్జగింపుదు
రదికార్యమునకు విఘ్నద మటంచు

నది గాన కాథరాత్రిదశుఁడు మత్తుఁడై
యాశూద్రుతోడ సఖ్యం బొనర్చె
నది హేతువుగ మలినాదర్శసన్నిభుఁ
డగుచు నిస్తేజస్కుఁ డయ్యె నపుడు
నీచవర్తనునితో నెయ్యంబు సల్పిన
యతఁడు తేజోహీనుఁ డగుట యరుదె

తే. స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానహీనజాతి
మాత్రవిప్రాధమునితో దినత్రయంబు
చెలిమిసేయుట గీ డనఁ జెనఁటిశూద్రు
చెలిమి గడు మోస మా నని తెలుప నేల. 18

ఆ. నీచసఖ్యములను నిందితకర్మంబు
లాచరించు నెవ్వఁ డాతఁ డవని
నెంతశాంతుఁ డయ్యు నెంతమహామతి
యయ్యు నధమగతులయందుఁ జెందు. 19

ఆ. అంటఁగానిదాని నంటు టభక్ష్యభ
క్షణము సేయుటయు నసభ్యవితతి
తోడఁ గూడి మాట లాడు టపేయపా
నంబు నిరయకారణములు గావె. 20

తే. మొనసి దుర్గంధవస్తువు మూరుకొనుట
నింధితధనార్జనంబును నీచసేవ

తతభవణిగ్భావమును దురితంబు లివియు
గంగలో గౌతమిని మునుఁగంగఁ దొలఁగు. 21

ఉ. వీతమదుండు నిర్మలుఁడు
విశ్రుతవేదవిదుండు నయ్యు మ
న్నాతఁడు భావిదుర్వ్యథల
కంకురలీల ఘటించు నట్లు శూ
ద్రాశ్రితతసఖ్యభావనని
యంత్రితుఁ డయ్యెఁ దలంప నట్ల యా
నేతఁడి నెంతబ్రహ్మవిదుఁ
డేనియుఁ గర్మమెఁ ద్రోయనేర్చునే. 22

చ. అతులితభక్తియుక్తి మెయి
నంఘ్రిజుఁ డమ్మునిరాజసేవ సం
తతమును సల్పుచుండె నతి
ధార్మికుఁడై యట కొన్నినాళ్ళకుం
బితృదిన మేఁగుదెంచుటయుఁ
బ్రీతిఁ దలిర్పఁగ వన్యవస్తువుల్
హితమతిఁ గూర్చి విప్రులకు
నియ్యఁగఁ బూనె ససంభ్రమంబునన్. 23

తే. అమ్మహీసురుఁ డచటికి నరుగుదెంచి
యపుడు విధ్యుక్తముగఁ దక్క్రియాకలాప

మంతయును జేయ నియమించి యాదరమున
నతనిఁ గృతకృత్యుఁ గావించి యంత మఱియు. 24

తే. మంత్రి ముపదేశ మొనరించి తంత్రవిధియుఁ
గఱపె నిరుపమకారుణ్యగరిమ నాతఁ
డట్ల యగుఁగాదె యాత్మార్థ మైన విడిచి
పరులకార్యంబు లొనరించుఁ బండితుండు. 25

క. ఆశూద్రుం డది మొదలుగ
దేశికుఁ డుపదేశ మిచ్చు తెఱఁగున నపవ
ర్గాశన్ స్వధర్మపరుఁడై
ధీశుద్ధిం బ్రబలి కొన్ని దినముల కంతన్. 26

తే. అంతమును జెంది రాజన్యుఁ డై జనించి
నేల నాలుగుచెఱఁగులు నేలుచుండె
ధర్మమార్గానుసరణ; స్వకర్మనిరతు
లైనవారల కొన్నత్య మబ్బు టరుదె. 27

సీ. శూద్రుఁడు ద్విజసేవ భద్రము ల్గనుఁ దపో
ధ్యానదానక్రియల్ పూన నేల
సతులకుఁ బతియును పచ్ఛాదత్రితతికి ధ
రామరుఁడును దైవ మర్థ్యసరణి
నేతదన్యం బైన హీనధర్మ్మలకును
భువిఁ దత్ఫలంబులు పొందు నెట్లు

స్వస్వధర్మావాప్తి వర్ణాశ్రమములకు
స్వర్గాపవర్గముల్ సవదరించు

తే. పాదజుం డేడఁ జతురంగబలసమృద్ధ
రాజముఖ్యాన్వవాయసంప్రభవ మేడ
నీచతరులు ద్విజాశ్రయనిష్ఠ కలిమిఁ
గాంతితరు లయి సన్నుతిఁ గాంతు రిట్లు. 28

ఆ. అమ్మహీసురుండు నవకార్యకరణత
వేదశాస్త్రవృత్తి వీటివోవఁ
దపము నిష్ఫలముగఁ దత్పురోహితుఁ డయి
పుట్టె నంత మందబుద్ధి యగుచు. 29

ఉ. ఎవ్వఁడు జన్మసన్మహిమ
నిద్ధతపంబునఁ జెన్నుమీఱుఁ దా
నెవ్వఁడు ధర్మకర్మముల
నింపగు నాతఁడు నీచసేవచే
నవ్వల ముక్తిఁ జెందఁగ న
నర్హుఁ డగుణ్ మఱి సందియంబు లే
దివ్యసుధామరుండె గుఱి
యీదృగనర్థఫలానులబ్ధికిన్. 30

సీ. ఇత్తెఱంగునఁ బురోహితుఁ డై జనించి య
ఖర్వవిద్యావిచక్షణత మెఱఁగ

భూవిభుండును నిజపుణ్యవశంబున
జాతిస్మరత్వవిఖ్యాతి గలిగి
యావిప్రి నొక్కనాఁ డభివీక్ష రొనరించి
తమమిథోజన్మవర్తనము లరసి
యితని తేజస్సమున్నతియు విజ్ఞానంబు
మత్సంగదోషసామగ్రికతనఁ

తే. బొఱఁ బ్రిదొ్యతనోదయస్ఫురణవలన
తుహిన మణఁగినకై వడి నహహా యిట్టి
యవనిసురసత్తములకు నీచానుసేవ
యవనిఁ బాతిత్యకారణం బగుఁ దలంప. 31

చ. అని మది నెంచి దానసమ
యంబున మంత్రవిధిజ్ఞు నాతనిం
గనుఁగొని నవ్వె నవ్వటయుఁ
గాంచి యవాఙ్ముఖుఁడై యపత్రపా
వనధి మునింగి యింటికి న
వారణమైఁ జనుదెంచి రాజున
వ్వనకు నిదాన మాఱయఁగ
నోప కతండు వగం గృశించుచున్. 32

ఉ. అమ్మఱునాఁడు రాజనిల
యంబున కెప్పటి యట్ల యేఁగి దా

నమ్ము ప్రతిగ్రహించుతఱి
నవ్వే నతం డది కారణంబుగాః
గ్రమ్మఱ లజ్జితుం డగుచు
గౌరవహీనతఁ జెంది కుంది గే
హమ్మున కేఁగి నిద్దురయు
నన్నము మున్నుగ మాని దీనతన్. 33

క. ఇవ్విధమున దినదినమున్
నవ్వఁగ రాజన్యునవ్వునకు హేతువు తా
నెవ్వలన నరసి కానక
యవ్విప్రుం డొకవివిక్త మగుసమయమునన్. 34

వ. అమ్మహీపాలున కిట్లనియె. 35

సీ. అఖిలజనస్తుత్య మైనయనూచాన
వంశసంభవుఁడనై వఱల ననియొ
ఘనతరశ్రోత్రియప్రకారణం బగుపురో
హితకృత్య మంతయు నెఱుఁగ ననియొ
వేదవేదాంగాదివిద్యార్థజాతంబు
ధీవిశారదుఁడ నై తెలియ ననియొ
బాల్యచాపల్యంబుపస మంత్రితంత్రవి
స్ఫురణంబు తడఁబాటు వొరయు ననియొ
తే. స్నానసంధ్యాదికర్మముల్ సలుప ననియొ
జేంతన మేమి గాంచితో గేలిచేసి

సవ్వుదువు రాజకుంజర నన్నుఁ జూచి
తెలుపు మక్కారణంబు సందియము దీఱ. 36

చ. అనుడు నృపాలుఁ డిట్లనియె
నన్నిటఁ బూజ్యుఁడ వీవు నీకు నా
కును గిరిసర్షపాంతరము
గోరి యొనర్చితి మున్ను నీపదా
ర్చన మిటు పూర్వజన్మమున
సంస్మృతి దాన జనించె నాదున
ర్వ్యసకును గారణం బదియొఁ
బో వచియించెదఁ జిత్తగింపుమా. 37

తే. నేను మును శూద్రకులుఁడనై నెవ్వఁ జెంది
వృత్తిహీనతఁ గుంది దుర్వృత్తి కోర్చి
బికిర మెత్తఁగ నదియును బెట్ట కప్పుడు
నాగరులు నిర్దయాత్ములై ననుగుఱించి. 38

క. వడి గలిగినవాఁడవు లే
వడి వందఁగ నేల భారవహ మొనరింపం
గడి మాడనేయు భోజన
మిడుదుము భిక్షాటనం బి దేలా నీకుఁ. 39

సీ. అని యుల్లసము లాడి హాసం బొనర్చిన
నాఁకట నలఁగుచు నడవి కరిగి

యందు ఫలంబుల నాహార మొసరించి
వనచరసాహాయ్యమున వసించి
యల జుగుప్సితమైన యాటవికమ్లేచ్ఛ
శబరదుస్సంగతిఁ జాల రోసి
సత్సంగమముఁ గోరి చని యొక్కమునిపతి
యాశ్రమావనిఁ గని యచట రుచిర

తే. కిసలకోరకసత్ఫలకుసుమవిసర
భరనమితపాదపాంచితోపవనవాటి
యఖిలజంతుమనోహరం బగుటఁ గాంచి
యది నివాసార్హ మగు నని యాత్మ నెంచి. 40

తే. ఇదియు దేవగణప్రార్థ్య మిాడ్యమహిమ
నహహ ననుబోఁటిదురితాత్ము లైనయట్టి
హీనజన్ములు చొరఁబోల దేమొ యనుచుఁ
గొంకి యల్లనఁ జొచ్చితిఁ గోరి కలర. 41

క. ఫలమూలజీర్ణపర్ణా
నిలఖరకరకిరణజాలనీహారాహా
రులు శాంతిదాంతినిష్ఠులు
జ్వలనాధికతేజు లందు వసియించుమునుల్. 42

శా. ఆమ్నానీందుశిలదర్శనంబున మనం
బానందవిస్ఫూర్తిఁ జేఁ

గామక్రోధవివర్జితం బగుడు న
త్యంతం దదీయాంతిక
శ్రీమత్పుణ్యతరంగిణిన్ మునిఁగి సు
స్నిగ్ధద్రుమచ్ఛాయలన్
సామోదంబున నున్న నన్ను ఋషిక
న్యల్ గాంచి కారుణ్యతన్. 43

తే. భిక్ష మారసి యొసఁగ సంప్రీతి మెసవి
యంతఁ దత్రిత్యమౌనిజనాంఘ్రిసేవ
యాచరించుచు వారలయనుమతమున
నధివసించితిఁ గొన్నినాళ్ళలఘుచరిత. 44

క. ఆసౌఖ్యము వాసవునా
వాసంబున నచ్యుతునినివాసంబునఁ గై
లాసంబునఁ బరమేష్ఠిని
వాసంబున లేదు విప్రవర యూహింపన్. 45

తే. అంతఁ గ్రమమున నయ్యాశ్రమాధినేత
యైన కులపతిదర్శనం బాచరించి
సేవ సలుపఁ గృపాళుఁడై చేసె నతఁడు
మంత్రతంత్రోపదేశంబు మహితలీల. 46

క. దీనుం గృపణు దరిద్రుం
బూని సుహృద్భావ మెలయఁ బురువప్రవరుల్

ధీనిధులఁ జేయుదురు స
న్మానించి దయారసార్ద్రమానసు లగుటన్. 47

తే. అతనిసన్నిధి సన్నిధి యగుచు నన్ను
నిట్లు క్షితిపతిఁ గావించె నేమి చెప్ప
నమ్మునీంద్రుఁడు నీవె సు మ్మనఘ! మనకు
నిట్టిపుట్టువు లొనగూడె నిరుపురకును. 48

క. భావింప సేవ్యసేవక
భావము దుష్కర్మమున విపర్యయ మొందుం
గావున సకర్మకరణత
భూవిబుధుం డధమగతులఁ బొందుట యరుదే. 49

క. విను మాపదతతినై నన్
మనుజుఁ డకృత్యంబు సేయమాని యనిశముఁ
వినుతశ్రుతిహితకర్మముఁ
బనుపడి యొనరింపవలయు భద్రాపేక్షన్. 50

వ. అనిన విని పురోహితుం డాపత్కాలం బెయ్యది
యడియును ధర్మాధర్మంబులును నీ వెఱుంగుదేని యెఱిం
గింపు మనిన నమ్మహీపతి యిట్లనియె. 51

సీ. తనతండ్రిగూర్చిన ధనము భూమియుఁ దోఁట
ప్రభుసన్నిధియు నిరుపద్రవములు
నింద్యకర్మము సేయు నీచాత్మకుఁడు రాజ
దండనార్హుం డగుఁ దలఁచి చూడ

ధన మొసగూర్చు విద్యయుఁ దపంబును హీన
మైన నాపత్కాల మదియె చువ్వ
యవకార్యకరణత నర్థ మార్జించిన
నదియు నాపత్కాల మనఁగఁ జెల్లుఁ

తే. బ్రభువు దుర్మార్గవర్తియై బాంధవులు ని
రర్థకరు లయి క్షేత్రధనాదికము వి
నాశమునఁ జెందె నేని యుద్దేశవసతి
యనఘ యాపద్దశాహ్వయం బగు నిజంబు. 52

తే. అన్యధర్మపరిత్యాగ మాచరించి
నైజధర్మజ్ఞుఁ డై పరాన్నంబు గొనక
శాస్త్రనిష్ఠాగరిష్ఠుఁ డై సత్యసంధుఁ
డైనవిప్రుని నుతియింతు రమరవరులు. 53

మ. సమరక్షోణులఁ గొంకులేక యనల
స్ఫారోగ్రశాతాస్త్రవ
ర్షముచే వైరుల నోర్చుభూపతి ప్రశం
సాయోగ్యుఁ డాయుత్తమో
త్తముఁ డింపార వసించుదేశము పవి
త్రం బౌతఁ డాత్మీయధ
ర్మమునన్ విష్ణుపురాధివాసుఁ డగుఁ బ్రే
మన్ సాన్వయుం డై తగన్. 54

క. ధరణీవిబుధుఁడు శూద్రున
కురుతరమంత్రోపదేశ మొసఁగవలవ దు
ర్వర నిట్లు చేసినేనియుఁ
బరలోకము దూర మగు విపద్దశ చెందున్.

మ. అని పల్కన్నని యాపురోహితుఁడు భూపాగ్రేసరుం జూచి యి
ట్లనియెన్ శూద్రుఁడ వీవు కర్మతతి సేయంగాదు నీ కివ్విధం
బున రాజత్వము గల్గెఁ దెల్పు మనఘామున్నన్యకర్మాప్తిచే
జనముల్ తామసయోనిఁ బుట్టుదురు సంసారవ్యథాఖిన్నులై.

సీ. అనిన భూపాలకుం డతని కిట్లను విను
వినుపింతు నట్ల యవ్విధము దెలియ
నంఘ్రిజన్ములకు ధరామరశుశ్రూష
పరమధర్మం బగు భవ్యచరిత
యతఁడు తదన్యకర్మానురక్తి మెలంగఁ
బాతిత్య మగు నని పల్క విందు
నది గాన నిజధర్మమై విలసిల్లిన
విప్రసేవాదిసత్ప్రీతికతన

తే. రాజ నై పుట్టి జాతిస్మరత్వమహిమఁ
దేజరిల్లితి శూద్రోపదేశకలన
వలనఁ బౌనర్భవప్రాప్తి గలిగె నీకు
నియతిఁ గైవల్యమును జెందనేర నైతి. 57

క. భూవిబుధుఁ డన్యకర్మం
బావిలమతి నాచరించి యశుచి యగు నమ్మ
న్నీ వకలంకుఁడ వయ్యెను
ధీవర మాలిన్య మొందితి నకృత్యకృతిన్. 58

క. అని నరపాలుఁడు దెల్పిన
విని విప్రుఁడు పూర్వజన్మవృత్తము సకలం
బును బ్రత్యక్షముగాఁ గని
ఘనతరచింతాబ్ధి మునిఁగి కళవళపడుచున్. 59

క. మును దననిక్షేపార్థము
గనరాని తెఱంగు దెలియఁగా నిశ్వాసం
బొనరించుచు రాజన్యుని
గనుఁగొని యి ట్లనియె దైన్యకలితాననుఁడై. 60

తే. ఆశ్రమస్థుండనై యున్న యతులనిష్ఠ
యడఁగి నరపాల స్వప్నభ్రమైంద్రజాల
మాయ తెఱఁ గయ్యె నీసఖ్యమహిమవలన
నెద్ది గతి యేమిసేయుదు నెందుఁ జొత్తు. 61

వ. అని యివ్విధంబునఁ దన్ను నిందించుకొను పురోహితుం
గని రాజిట్లనియె నీశ్వరునిసంకల్పంబు బలవత్తరం బజ్ఞాన
వంతుం డగు జీవుండు స్వతంత్రుండు గాఁడు, అజ్ఞానం
బున నహమ్మతి యొనరించు నందుఁ బదునాల్గులోకం
బులు భ్రమఁ జెందు సాగరంబునఁ గులకుధరంబులు
నణఁగు రేణువులుం దరతమభావంబు లేక మునుంగు
తెఱంగున నమ్మాయాసాగరంబున బ్రహ్మాదిపిపీలికాంత
జంతుసంతానంబులు మునుంగు స్వేచ్ఛాకల్పితశరీరుండై
పరమాత్మ యగు రాఘవుండు బాలుండు బొమ్మల
నాడించు కైవడి స్థావరజంగమంబుల నిజేచ్ఛం గ్రీడాపరత
నాడించు బ్రహ్మాదివైభవంబు లతనిమాయావినిర్మితంబు
లై తారతమ్యకర్మంబుల విలసిల్లు జీవాదృష్టసహాయం
బున జగంబు సృజియించి స్వయంప్రకాశుండైన
యయ్యీశ్వరుం డందుఁ బ్రవేశించి కర్తయుం గార
యితయు నగు జీవాదృష్టంబు సుకృతదుష్కృతసంజ్ఞల
నిరుతెఱంగై యొప్పు నందు సుకృతంబున దేవత్వంబును
దుష్కృతంబున నీచజన్మంబును దదుభయాత్మకకర్మంబుల
మనుష్యత్వంబునుం గల్గి భోగసంపత్తియు నిరయయాతనం
బును జెందును గావున మాయామోహితులై పుణ్యంబు
సేయక యేతత్ఫలంబు నపేక్షించియుఁ బాపంబు సేయుచుఁ
దత్ఫలంబు గోరకున్నను నిట్లుండఁగ రఘుపతికి వసిష్ఠుం డిట్లనియె. 62

తే. ఈశ్వరుఁడె కర్త యేనియు నేల సేయు
నొకనిఁ బాపాత్ము నొక్కని సుకృతమతిగఁ
బక్షపాతంబుగలదె యాప్రభుని కెందు
జనకునకుఁ బుత్త్రు లందఱు సములు గారె. 63

వ. అనిన నరపాలుం డిట్లనియె. 64

సీ. అట్టిఱం గెఱిఁగింతు నవనీసురోత్తమ
తెలియంగ వినుము నందియము దీఱ
నిగమంబు లీశ్వరనిశ్వసితములు త
ద్వచనముల్ విధినిషేధములు దెల్పఁ
దత్ప్రవర్తననివర్తనవిధానంబున
నిఖిలలోకంబులు నివ్వటిల్లి
యొనరుఁ గావున సకలోపాధివర్జితుం
డయి సాక్షి యగు పరమాత్ముఁ డంద
తే. రూఢమై యుండుఁ గర్తృత్వారోపణంబు
నిజముఖవినిస్సృతంబులై నెఱయు శ్రుతులు
కర్తలగుట నతండు దాఁ గర్త గాఁడె
సైన్యముజయంబు భూపాలుజయము గాదె. 65

తే. అనిన భూసురుఁ డిట్లను నతనితోడ
నట్లు సకలజగత్సాక్షి యైనశివుఁడు
వేదములు లేక కర్తయై వెలయరాదె
తా స్వతంత్రుండు గాఁడె యుత్తమచరిత్ర. 66

వ. అని యడిగిన నతనికి భూపాలుం డిట్లనియె వేదంబులు నిర్మింపక యున్న మర్యాదాతిక్రమం బై జగం బంధుం డై సపాంథుం డడుగడుగునఁ బడురీతి నడవనేరక యడంగు వేదోక్త మార్గంబునఁ జతుర్ముఖుండు చరాచరం బైన జగంబు సృజియించు లోకపాలకమనువసుగ్రహతారకంబులును వసిష్ఠవాలఖిల్యపరాశరరోమశమార్కండేయ పర్వతనారదప్రభృతు లయినమహర్షులును పృథుభగీరథ యయాతి దిలీప నహుష రఘు కల్మాషపాద భరతాదు లయినరాజర్షులును వేదజ్ఞానంబునం బుణ్యంబు లొనరించుచుఁ బాపంబుల నివర్తింపుదురు గావున నప్రమత్తుం డై వేదవిహితపుణ్యకర్మంబులు సేయునతండు కృతకృత్యుం డగు వేదంబు నాదరింపక ప్రమత్తుం డగు నతండు దుర్గతిం జెందు భగవంతునకు సుకృతదుష్కృతప్రేరకత్వంబు సమానంబు పుణ్యపాపంబులకు వేదజ్ఞానంబె కారణం బని యెఱుంగు మనినం బురోహితుం డిట్లనియె. 66

క. ఏ నీఁక నెద్ది యొనర్చిన
భూనుతగతి బ్రహ్మభూయమును జెంది యజ
స్రానందంబునఁ బొదలుదు
భూనాయక యవ్విధానముం దెలుపు దయన్. 67

సీ. అనిన ధరిత్రీశుఁ డతనికి నిట్లను
బ్రాహ్మణ్య మతిదుర్లభంబు సువ్వో

నరులు విప్రత్వంబు తరులు యూపత్వంబు
పశువులు గోత్వంబుఁ బడయఁగోరుఁ
బదిజన్మముల వేదభాసురుం డగు వేద
విదుఁ డగు శతజన్మవిలసనమున
నాధాని యగును సాహస్రజన్మంబుల
మఖి యగు లక్షజన్మముల నంత

తే. నుత్తమబ్రాహ్మణత్వసంయుక్తిఁ దనరు
భూసురుఁడు దాన విజ్ఞానపుణ్యకలన
బ్రహ్మభూయంబు జెందునే భవ్యచరిత
వేదశాస్త్రపురాణసద్వృత్తి దొఱఁగి. 68

ఆ. ఇత్తెఱంగుఁ దెల్పు నితిహాస మొక్కటి
గలదు వినుము నిఖిలకలుషహరము
మును మతంగుఁ డనఁగ మునితుల్యుఁ డొక్కభూ
సురవరుండు గలఁడు శుద్ధబుద్ధి. 69

శా. ఆతం డధ్వరకర్మకర్తలకుఁ దా
నార్త్విజ్యముం జేయుచుం
శ్రౌతస్మార్తవిధిజ్ఞుఁడై నిఖిలదే
శస్తుత్యసద్వీర్యుఁడై
ధూతాఘుండు వినిర్జితేంద్రియుఁడు సం
తుష్టాంతరంగుండు నై

ఖ్యాతి న్సర్వమహీసుపర్వనృపలో
కాచార్యుఁడై వర్తిలుఁ. 70

తే. సతత మార్యానురంజనచతురుఁ డగుచు
మఱియు ద్విజరాజశేఖరమహిమ గాంచి
యలరి సర్వజ్ఞతాఖ్యాతి నతిశయిల్లె
నతఁడు కేవలమనుజుఁడే హరుఁడు గాక. 71

తే. మఖము సేయుచు నొక్కచో మౌనివరులు
యాజకత్వం బపేక్షించి యతనిఁ బిలువఁ
బనుపుటయు దూతజనులసంప్రార్థనమున
నపుడు గమనోత్సుకుం డయ్యె నచటి కంత. 72

క. ఖరికిని హరికిని బుట్టిన
యురుతర మగు వేసడములు నొగిఁ గట్టినయొ
క్కరథంబు నెక్కి యతిస
త్వరమున రొప్పుచును సమ్మతంబుగాఁ జనఁగ. 73

తే. అందు నొకవేసడంబు నిజాత్మజునకు
స్తన్య మొసఁగుచు నిల్వ నతండు కోప
తామ్రముఖుఁ డయి కశఁ గొని దాని నేయ
నదియు ననిలజవంబున నరుగఁజొచ్చె. 74

వ. అప్పు డప్పిల్లయు నాఁకట నలంగి నడువ నేరక నిజజనని
యగువానిం జూచి గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె. 75

శా. తల్లీ ! యాఁకటఁ జెంది దూపటిలి సం
తాపంబునం గుందు నన్
జెల్లంబో యిటు లుజ్జగించి చన మె
చ్చే, యన్యకార్యత్వరో
ద్యల్లీలన్ సుతమోహముం దొఱఁగ నా
యంబే దయాహైన్యచి
త్తోల్లాసంబున రామరామ దురితో
ద్యుక్తిం బ్రవర్తిల్లుదే. 76

మ. అనినన్ గర్దభి వాని కిట్లనియె వ
త్సా ! నేఁ బరాధీననై
చనుదుష్కర్మ మొనర్చితిన్ మొదల నీ
ఛండాలుఁ డింపొంద నె
క్కినయానంబు వహించి నిల్వనగునే
క్రీడానురక్తిన్ గవా
శనచండాలురఁ గొల్చువారలకు నై
జంబుల్ గదా దుర్వ్యథల్. 77

ఆ. ఇట్లు వెతలఁ గుందె తే మన మనతొలు
బాముసందు ఘోరపాపవితతి
సలిపినార మగుటఁ జండాలుఁ డెక్కిన
రథము తిగియఁదగిమెరా కుమార. 78

వ. అని యూరార్చనయవసరంబున మతంగుండు సర్వజీవ
భాషాభిజ్ఞుండు గావున నవ్వచనంబులు విని విస్మితుండై
యరదంబు డిగ్గ నుఱికి యిది దేవతాస్వరూపం బగు నని
యగ్గర్దభికిం బ్రదక్షిణంబుచేసి యిట్లనియె. 79

చ. పొదలి విశిష్టవిప్రజన
పూజ్యమహాకులసంభవుండనై
చదివితి వేదశాస్త్రములు
శ్రౌతము సర్వము నభ్యసించితిన్
సదమలనిత్యకర్మములు
సల్పుదు మత్సము నెందుఁ గాన నే
ర్పొదవె సమస్తవిద్యల న
యో నను నీగతిఁ బల్కఁబాడియే. 80

సీ. సంధ్యాదిసత్కర్మసమితి యుద్వాసింప
శాస్త్రార్థవిదుల దూషణము సేయ
నవనీశసభ విప్రు నాక్షేప మొనరింప
నారామవిచ్ఛేద మాచరింప
యతిథుల కొసఁగక యారోగిణముసేయ
నవనీసురద్రవ్య మపహరింపఁ
దతపాపమతి గృహదాహంబు గావింప
స్త్రీగోద్విజులఁ దిరస్కృతి యొనర్ప

తే. నగ్నిగురుయతిశుశ్రూష యాదమఱవ
నొసర నాత్మీయకర్మంబు లుజ్జగింప
నన్యజాతీయ మగుకర్మ మాచరింప
నేల చండాలుఁ డనియె దీవేల నన్ను. 81

మ. అనినన్ గర్దభి పల్కె నీ వనుట త
థ్యం బీవు శాస్త్రార్థచిం
తను గర్మం బొనరింతు గాని విను మం
తస్సారహీనుండ వె
ట్లనినన్ భూసురకాంత మంగలికి నె
య్యంబార ని న్గాంచెఁ గా
వునఁ జండాలుఁడ వౌదు సందియము లే
దూహింప నిప్పట్టునన్. 82

తే. అనినఁ గటకటఁబడి యిట్టు లనియె నతఁడు
జాతిచండాలి వీ వంటఁజనునె నిన్ను
నవని గర్దభకాకగృధ్రాదికముల
నంటి తానంబు గావింప నర్హమండ్రు. 83

ఆ. దేవదారుయూపదేవలచండాల
చర్మకారదురితకర్మలోహ
కారరజకకుంభకారకువిందుల
ముట్టిరేని నీర మునుఁగవలయు. 84

క. అగ్రజనకన్న మును పా
ణిగ్రహణం బాచరించునీచు వికర్మో
దగ్రుం గృతఘ్ను దూషకు
నగ్రమునం గాంచి జలము లాడఁగవలయుఁ. 85

ఆ. నీచజాతి వయ్యు నింద యొనర్చెద
వకట నన్నువంటియార్యజనుల
నెరయు వైరబుద్ధి నీ వనుమాటలు
పాటిసేయఁదగునె పలుకు లేల. 86

వ. అనిన గర్దభి యతని కిట్లనియె. 87

క. నిను నిందసేయుదునె యే
నొసరఁగ నీపట్ల నాకు నొంటిమి తగ దే
లినవానిం దూషించి శ
మనపురియాతనలఁ గుందుమనుజులఁ గనమే. 88

సీ. నీకుమారవృత్తిచే నిర్ణయించితి నీవు
హేయదుర్జన్మం బ దెట్టు లనినఁ
బేరెండఁబడి దగ నోరెండుపాచిన్ని
కోమటునకువలె జనుగుడుపనీయ
కదలించి నొంచితి వదయత బాలెంత
యక్కటా దుర్బల యనక కీనుక
దృఢశక్తి గలిగిన తెలువల కలుపర తూ
పటు బలంబా పత్రినూలి యదగటుకతపాఁ

తే. బుత్త్రవతు లైన సతు లెల్లఁ బురుషులకును
దయకుఁ బాత్రము లగుటఁ దద్రక్షణంబు
సేయువారలు నాకంబు చేరి నిఖిల
సౌఖ్యములు గాంతు రందు నిస్సంశయంబు. 89

క. హృదయం బదయం బయి నీ
కొదవెఁ గళాఘాతముల వయో నొంచితి వీ
విధి మృత్యువుగతి నిట్లు
పదఁ జెందితి నడువ నెట్లు పదములు వచ్చున్. 90

తే. ఇట్లు కష్టంబు నొందితి మేమి చెప్ప
నోయి నీకతమునఁ దనయుండు నేను
నట్లు గావునఁ గ్రూరకర్మాభిరతుఁడ
వీవు చండాలజన్ముఁడ విది నిజంబు. 91

క. అన విని భగ్నోత్సాహం
బునఁ గ్రిమ్మటి యాత్మనిలయమునకు నరిగె నో
య్యన నతఁ డయ్యెడ జనకుం
డనఘా కుశలంబె నీకు నని యడుగుటయున్. 92

ఆ. అప్పు డవనతాస్యుఁ డై కుశలంబు నా
కిట్టితల్లి గలుగ నేమి ప్రాఁతి
యనుచుఁ బల్కి యొకరహఃప్రదేశమునకు
వాపెఁ జీటి యట్టు లనిమె వతఁడు. 93

క. అనులోమంబునఁ బుట్టిన
తనయులకున్ ముఖ్యజాతి దగుఁ బ్రతిలోమం
బునఁ గలిగినతనయులకున్
వినుమీ చండాలజాతి విస్పష్ట మగున్. 94

తే. క్షత్త్రియాంగన విప్రునిసంగమమునఁ
గనిన యాత్మజుఁ డుత్తమక్షత్రియుండు
భూసురాంగన క్షత్రియుపొందువలనఁ
గనినతనయుండు మానవాఖ్యాతి నమరు. 95

క. నీవలనం బుట్టిన నా
కేవపుఁజండాలజన్మ మేగతిఁ గలిగెన్
నీ వడఁచిన నాజన్మం
బావల గర్దభి ప్రకాశ మగునటు చేసెన్. 96

తే. ఎవ్వనికులంబు జన్మంబు నెఱుఁగఁబడవు
వానినడవడి నెఱుఁగంగవలయు నవియుఁ
దనదుచెయ్వులు దాఁపఁగ ననువు గాదు
యతికి నైనను ధారుణీపతికినైన. 97

క. ఆచారంబున జాతియు
నాచేష్టల శీలమును విహారాదులన
త్ప్రాచుర్యంబున జన్మము
ధీచతురతఁ దెలియ నగును ధీవరులు తగన్. 98

చ. జనని యెఱుంగు నాత్మజుని
జన్మముచందము నట్లగాన నా
జననివి దుష్టచారిణివి
సత్యము దెల్పుము నాదుజన్మ మే
యనువున నయ్యెఁ మిథ్యఁ దగ
నాడితి వేనియు నంతకాలయం
బున వసియించి యాతనలఁ
బొందెదుసూ యిదె చాటిచెప్పెదన్. 99

క. అని తను నిర్బంధించిన
తనయునిఁ గని జనని గొంతదడపునకుఁ ద్రిపా
వనతాననయై గర్దభి
యనిన తెఱఁగు నిక్క మనుచు నల్లనఁ బల్కెన్. 100

క. ఆపలుకులు విని యంత
స్తాపము గదురంగ నమ్మతంగుఁడు ధైర్యం
బేపఱ బ్రాహ్మణ్యమునకు
నై పూనెం దపమునలుప నటవి దిటముగన్. 101

మ. చలికాలంబున నీరమధ్యమున వ
ర్షావేళ శైల స్నము
జ్జ్వలితోష్ణాగమవేళ నగ్నినడుమన్
జా నొందఁగా నిల్చి ని

శ్చలనిష్ఠం దప మాచరింప దివిష
త్సంఘంబుతో నింద్రుఁ డి
మ్ముల నేతెంచి ప్రసన్నుఁడై పలికె స
మ్మోదంబు సంధిల్లఁగన్. 102

క. ఘోరతపం బొనరించితి
వారా యికఁ జాలు వత్స యతులితగతి బృం
దారకలోకానందం
బారూఢిగ ననుభవింప నరుదెమ్ము తగన్. 103

తే. అనిన నాతండు పల్కె నో యమరవర్య
నాతపంబున కీవు సంప్రీతిఁ బొంది
దేని బ్రాహ్మణ్య మొసఁగుము త్రిదివసౌఖ్య
మేఁటికే నొల్ల ననుడు దేవేశ్వరుండు. 104

క. త్రిదశులకైనను దుర్లభ
మది యెవ్విధి నొసఁగఁ బొసఁగు నని పలికి చనియెం
బదపడి యతండు నలువన్
మది నిల్పి తపం బొనర్చె మహితసమాధిన్. 105

క. ఒకమాస ముపవసించియు
నొకమాసము నీరుఁ గ్రోలి యొకవర్షమునం
దొకయాకుఁ దినియు నీగతి
నకుటిలమతిఁ దపముఁ జేసె ననుతఁ డలరు దనన్. 106

చ. అప్పుడు ప్రసన్నుఁడై జలరు
హాసనుఁ డెంతయు ఘోరమైన నీ
తప మిఁకఁ జాలు నామది ము
దం బొదవెన్ భవదిష్టభోగముల్
గృప నెలఁగన్ సమగ్రముగ
నిచ్చెద వేఁడు మనంగ నంత న
త్తపసి ధరామరత్వ ముచి
తంబుగ నిమ్మని మ్రొక్కె మ్రొక్కనన్.

సీ. అప్సరోవనితలు నతులభూషణములు
మానాధికవ్యోమయానములును
సత్త్వభోగమ్ములు సర్వజ్ఞతయు వార్ధి
పర్యంతరాజ్యాధిపత్య మైన
నిచ్చెద బ్రాహ్మణ్య మీఁజాల నతిదుర్ల
భము దేవదానవప్రతతి కైన
సర్వజన్మములకుఁ జరమంబు బ్రాహ్మణ
జన్మంబు దేవతాశ్రయుఁ డతండు

తే. వేదశాస్త్రాదివిద్యల వెలయునతఁడు
స్నానదానాదికక్రియల్ సలుపు నతఁడు
తత్ప్రభావంబు వర్ణింపఁ దరమె యంచుఁ
గమలసంభవుఁ డాత్మలోకమున కరిగె. 108

వ. వెండియు నమ్మతంగుం డుడుగక యొక్కసంవత్సరం
బుపవసించి యొక్కదినంబున నాహారంబు గొనుచుఁ
ద్రిషవణస్నానంబు గావించుచు మౌనవ్రతంబు పూని
విష్ణుపూజాపరాయణుం డయి యనేకసహస్రవర్షంబు
లద్దేవునింగూర్చి పరమదుష్కరం బగుతపం బాచరించు
చుండె నిట్లుండఁ బెద్దకాలం బరిగినయనంతరంబ. 109

సీ. మేలిమబ్బులచాలు నేలఁజాలినడాలు
గలిగిననెమ్మేనిచెలువ మమర
నందుఁ బాయక పొందు నిందుకందువఁ జెందు
మెఱపన సిరు లిచ్చు తెఱవ దనర
మట్టుగా నట గట్టుచట్టుపల్ దెగఁగొట్టు
సామివి ల్లనఁ గేల శార్ఙ్గ మమర
దాన మానవిసోనవానమానమున
ననూనకృపారస ముల్లసిల్ల

ఆ. నెమ్మి గ్రిమ్మి చెలఁగు నెమ్మిదాఁ టన జడ
దారిగములు సేరె దారి నడవ
వచ్చెఁ బ్రావృడబ్దవైభవంబున శుభ
లక్షణుండు నీరజేక్షణుండు. 110

తే. ఇట్లు ప్రత్యక్షమైు విష్ణుఁ డిష్ట మడుగు
మిచ్చెద ననంగ బ్రాహ్మణ్య మిమ్ము నాకు

నిచ్చెదేనియు నాకోర్కి యిదియె యనిన
వానితో నిట్లు లనియె శ్రీవల్లభుండు. 111

జన్మపరంపరాసంప్రాప్త మగుచుండు
బ్రాహ్మణ్య మది దుర్లభంబునువ్వె
యన్నియు విప్రుండు సమరగణంబుల
యాస్యంబు లగుటచే ననఘవృత్తి
నతనిఁ బూజించిన నఖిలసుపర్వులు
దృప్తిఁ జెందుటకు సందియము లేదు
హరుఁడు నేను నజుండు నంబికాంబాసర
స్వతులు బ్రాహ్మణపూజ సల్పికాదె
యింతమహిమంబు నొందితి మేమి చెప్ప
నతఁడు వెలిగాఁ జలింపక యణఁగు జగము
నిట్టిబ్రాహ్మణ్య మొసఁగ నే నితరవరము
లడుగు మిచ్చెద వలసిన ననుచుఁ బలికె. 112

హరి యరిగ్గ నంత వెండియు
హరుఁగూర్చి తపం బొనర్చె నతఁ డొకసంవ
త్సర మనిలాశియు నొకవ
త్సరము జలాశియును నై యుదంచితనిష్ఠన్. 113

తులసీదళముల బిల్వో
దళముల సుమములఁ దిలాక్షతములన్ ధూపా

దుల నైవేద్యముల న్ని
చ్చలు శివుఁ బూజించె నతఁ డచంచలభక్తిన్. 114

శా. ఈలీలన్ బహుళాబ్దముల్ దప మతం
డేపారఁ గావింప న
న్నీలగ్రీవుఁ డుమాసహాయుఁ డయి ని
ర్నిద్రప్రభావోన్నతిన్
శ్రీలక్ష్మీశవిధాతృముఖ్యదివిజ
శ్రేణుల్ దనుం గొల్వ రా
నాలో వచ్చి ప్రసన్నుఁడై పలికె ను
ద్యత్ప్రీతి సంధిల్లఁగన్. 115

తే. అలసితివి వత్స ! దుష్కరం బయినతపము
సలిపి నామది కెక్కె నీయలఘునిష్ఠ
వాంఛితం బెద్ది యొసఁగెద వరము గోరు
మనుడు విస్మితుఁడై నతు లాచరించి. 116

తే. దేవదేవ ! మహాదేవ ! దివిజవంద్య
చంద్రశేఖర ! కోర్కు లొసంగు దేని
యభిలషించితి విప్రత్వ మది యొసంగు
మనిన నద్దేవుఁ డిట్లని యానతిచ్చెః 117

ఆ. సకలయోనులందు జనియించి నియతుఁడై
నట్టివానికర్మ మర్హసి యరసి.

యటఁ గ్రమక్రమమున నతనికి విప్రత్వ
మిత్తు మఱియు క్రమమున నియ్య మదియు. 118

చ. ఎనుఁబదిలక్షలై పరగి
యేచినజీవులయందుఁ బుట్టి తా
ననుపమపుణ్యముల్ సలిపి
యంతఁ గ్రమంబున బ్రాహ్మణత్వముం
గను నరుఁ డందు శుద్ధుఁడయి
కర్మము లొప్పఁగ నాచరించెనే
జననము నొందఁ డెంతయు న
జస్రము మోక్షముఁ బొందుఁ బొందుగన్.

సీ. అతిదుర్లభం బైనక్షితిసురత్వము గాంచి
దుర్మార్గవృత్తికిఁ దొలఁగవలయు
వేదశాస్త్రాదిసద్విద్యాప్రవీణుఁడై
నిత్యకర్మ మొనర్చి నెగడవలయు
వ్యర్థకర్మంబులవలనఁ గాలక్షేప
మొనరింపక సువృత్తి నొనరవలయు
ధర్మ మించుకయైనఁ దప్పక నైమిత్తి
కాదిసత్క్రియలచే నలరవలయు

తే. నిట్లు వర్తించువానికి నేమి చెప్ప
మోక్ష మఱచేతిదై యుండు ముఖ్యలీల

నవ్విధానంబు సలుపనియాత్మవంచ
కుండు నిరయాధివాసియై కుందు నిజము. 120

తే. అతిథిపూజాపరాయణుం డగుచు న్యాయ
ధన ముపార్జించి సత్యంబు దప్పఁ డ్రోక్క
కతులితజ్ఞానవంతుఁడై యలరుచున్న
యట్టిగృహియైన ముక్తికి నరుగుఁగాదె. 121

ఉ. కావున విప్రకామినికిఁ
గల్గినమాత్రనె నీకు నబ్బునే
పావనమైన భూసురత
బాలిశ ! యీమెయితోడ? బాలకుం
డావిలబుద్ధిఁ జందురుని
యందు వసించుసుధారసం బొగిన్
ద్రావఁగఁ గోరున ట్లనుచి
తంబుగఁ గోరితి విట్టు లజ్ఞతన్. 122

చ. ఇతరవరంబు లీ వడుగు
మిచ్చెద నావుడు వాంఛితంబుపై
నతఁడు నిరాశఁ జెంది ఫణి
హార ! క్రమంబున నట్ల యిమ్మ వి
పశ్రిత ధరణీసురోత్తములఁ
బాయక సేవ యొనర్చునట్టి స

ద్గతిఁ గలిగింపు మిప్డు డది
కారణమై తగు నిష్టసిద్ధికిన్. 123

తోటకవృత్తము. అని కోరఁగ నాతని నాదరతన్
గని యట్ల యొసంగి జగంబులు దన్
వినుతింప హరుం డజవిష్ణులు దోఁ
జనుదేరఁగ నేఁగె ససంభ్రమతన్. 124

చ. అని కథఁ జెప్పి యానృపతి
యాత్మపురోహితుఁ గాంచి పల్కె ని
ట్లనితరదుర్లభం బగుధ
రామరజన్మము నీకుఁ గల్గె నిం
దనుచితవృత్తి సల్పిన మ
హానిలసంవృతదీప మెవ్విధం
బునఁ జనుఁ దేఱలే కటుల
పోవెద వీ వనుమాన మేఁటికిన్. 125

చ. మును ముని వయ్యు శూద్రకుల
ముఖ్యునిసఖ్య మొనర్చి నీతపో
ధన మఱి విప్రజన్మమున
ధారుణిఁ బుట్టితి వట్టుగాన యి
త్తనువున మోక్ష మబ్బ దుచి
తంబుగఁ దొంటిమునిత్వలబ్ధికై

యను వగుకర్మముల్ సలుపు
మా యపవర్గము గాంతు వజ్జనిక్. 126

ఆ. అనుడు నతఁడు వల్కె నవనీప ! మునిజన్మ
మధికపుణ్యలభ్య మనఁగ వింటి
మదియు విత్తసాధ్య మర్థహీనుండ నే
నెట్లు సంభవించు నిత్తెఱంగు. 127

క. అన విని జనపతి యపు డా
యనపైఁ గారుణ్య మొలయ హారులుం గరులున్
ధనధాన్యనూత్నరత్నా
ద్యనుపమసంపదల నొసఁగె నధికప్రీతిన్. 128

తే. అతఁడు జన్నంబు లొనరించి యంతఘోర
తపము గావించి యట మునిత్వంబుఁ బడసి
యనఘతరుఁ డయ్యెఁ దపముచే నందరాని
వస్తు వెయ్యది యుద్ధరావలయమునను. 129

వ. అని చెప్పిన వసిష్ఠుం డిట్లనియె. 130

క. క్షురధారఁ బోలు విప్రత
గరిమం గర్మ మనసానఁ గడు వాఁడి యగున్
ధర నట్లు గాక మలినతఁ
బొరయుఁ బనికిమాలి పెుక్కపోవు *ధృతంబై. 131

* దితంబై, దురితంబై, దిరంబై—అని వ్రాఁతప్రతులు.

వ. వెండియు దేవవిప్రుండును మునివిప్రుండును ద్విజవిప్రుం
డును రాజవిప్రుండును వైశ్యవిప్రుండును శూద్ర
విప్రుండును మార్జాలవిప్రుండును బశువిప్రుండును
మ్లేచ్ఛవిప్రుండును జండాలవిప్రుండును ననఁ బదితెఱం
గులవిప్రులు గలరు తల్లక్షణంబు లెట్టి వనిన. 132

సీ. వేదశాస్త్రజ్ఞుఁడై విజ్ఞానవంతుఁడై
పొదలు నెప్పుడు వేదభూసురుండు
వనవాస మొనరించి వన్యాశనుం డయి
పుణ్యాత్ముఁ డగు మునిభూసురుండు
ఇరుప్రొద్దు వేల్చి తా నేకభుక్తము చేసి
పొలుపొందు నాద్విజభూసురుండు
శస్త్రాస్త్రములు పట్టి సంగ్రామనిరతుఁడై
భువిఁ గ్రూరుఁ డగు రాజభూసురుండు
తే. కృషియు వాణిజ్యమును జేసి కృపణవృత్తిఁ
బొంది పశుపాలుఁ డగు వైశ్యభూసురుండు
తైలమధుదధిలాక్షాఘృతమ్ము లమ్మి
బుధవినిందితుఁ డగు శూద్రభూసురుండు. 133

సీ. ఆత్మార్థమునకుఁ బరార్థంబు వోఁ జేయు
బుద్ధివాఁడు బిడాలభూసురుండు
తగ నగమ్యాగామి యగుచు భక్ష్యాభక్ష్య
భుక్తిఁ జెన్నగు పశుభూసురుండు

ఆరామగృహతటాకాదులు నిశ్శంకఁ
బోకార్చుఁ దెగి మ్లేచ్ఛభూసురుండు
సురగురుద్విజధనహరణుఁ డై నిర్దయా
వాసుఁడౌఁ జండాలభూసురుండు

తే. సొరిది నీరీతి మెలఁగు భూసురులలోన
మ్లేచ్ఛచండాలభూసురుల్ మిగులఁ గీడు
యవనసేవాదివేషభాషాభినిరతుఁ
డైనవిప్రుఁ డధోగతియందు డిందు. 134

తే. యవనసంసర్గ మొనరించు నట్టివాని
తపముఁ గీర్తియుఁ గర్మము ధర్మ మడఁగు
యవనునకు మించు నీచుఁ డెందైనఁ గలఁడె
వేదబాహ్యుఁ డతండు పృథ్వీతలమున. 135

సీ. ఋతుకాలమున నిజసతిఁ బొంది సత్కర్మ
పరత వర్తిలుగృహి బ్రహ్మచారి
పరుల నెంచక మనఃకరచరణంబుల
నియమించువాఁ డొందు నిత్యసుఖము
లాపదఁ బాపి బ్రాహ్మణుల సంరక్షించు
నాతఁడు బ్రాహ్మణ్యుఁ డనఁగఁ జెల్లు
సద్విప్రతతిపూజ సల్పువాఁ డై హిక
భోగముల్ గని నాకమున వసించు

తే. విప్రపూజావిహీనుఁడై వెలయునతని
జన్మ మదియు నజాగళస్తనముఁబోలెఁ
గడు నిరర్థక మగు నాత్మకర్మనిరతు
లయినవిప్రులకడ నుందు రమరవరులు. 136

సీ. విప్రవర్యులసభ విష్ణురూపము దానిఁ
బూని మ్రొక్కుట దేవపూజనంబు
తత్పూజ నాపద దలఁగుఁ బద్మాప్తుని
కరములచే నంధకారమట్లు
పరిత్యక్తదేవతల్ బ్రాహ్మణుల్ వారి న
ర్చింపంగ మలినంబు చేర వెఱచుఁ
గామధేనువుఁ బోలి గలిగించుఁ గోర్కి పా
పంబు లడంచుఁ దత్పాదభక్తి

తే. యబ్జనాభునిరూపంబు లమ్మహాత్ము
లతని జపియించుచుండుదు రనఘవృత్తిఁ
దత్సహాభాషణంబు తద్దర్శనంబు
గలుగువా రచ్యుతపదంబు గాంతు రెందు. 137

చ. ఎలమిఁ బతివ్రతామణుల
హేమవృషంబుల గోవు ధార్మికుల్
జ్వలనుని శ్రోత్రియోత్తము న
జస్రము ప్రొద్దున గాంచ మే లగున్

మలిను ననంగు దుర్భగుని
మత్తుని ముక్కఁడిఁ బాపకర్మునిం
గలయఁ బ్రభాతకాలమునఁ
గాంచిన నాపదఁ బొందు ముందరన్. 138

క. సితచేలమాలికాలం
కృతు భుజియించినమహాత్ముఁ గృతకృత్యుని నం
చితమతి నెదుటం గన నీ
ప్సిత మబ్బుఁ బ్రయాణవేళ సిద్ధం బరయన్. 139

సీ. బ్రాహ్మణవచనంబు రాముబాణముగతిఁ
దతి శుభాశుభములు దప్ప కొసఁగు
ధర ననద్వృత్తి యై తనరువిప్రుని నైన
నిందసేయక భక్తి నెఱపవలయుఁ
దనపాపసంఘంబు దలఁగింపఁగోరిన
వానిదోషము లెన్న వలవ దెపుడు
తద్గుణావళు లెన్నఁ దగు మనుజుండు శ్రే
యఃపరంపర వాంఛ యుయ్యొ నేని

ఆ. యఖిలయుగములందు నధమవిధిజ్ఞులై
నట్టి ద్విజులనింద యనుచితంబు
పూజ సేయఁదగుఁ బ్రబుద్ధమనస్కుఁడై
యంతఁ దారతమ్య మరసి తెలిసి. 140

వ. అని తెల్పి వసిష్ఠుం డీయర్థంబునకు నుపాఖ్యానం బొక్కటి గలదు దాని వచియించెద నని యిట్లనియెం దొల్లి సప్తకల్పానుజీవి యగు మార్కండేయుం డొక్కనాఁడు చతురాననుం దర్శించుతలంపున నరిగి స్వర్గాదిలోకంబు లతిక్రమించి సకలలోకంబులకు నుపరిభాగంబున మేరుశిఖరంబున ద్వాదశలక్షయోజనవిస్తృతం బై యొప్పు సత్యలోకంబుఁ గాంచి యందు. 141

చ. మణిమయభర్మహర్మ్యములు
మంజులహీరకవాటజాలముల్
క్వణితవిపంచికామధుర
గానవిలోలవిలాసినీగృహాం
గణములు రత్నవేదికలు
గాంచనరాజతచిత్రకుడ్యముల్
గణనకు నెక్కుడై పరగఁ
గన్గొని యమ్ముని విస్మితాత్ముఁడై. 142

సీ. ఒకరుండు మెలఁగిన ముకురకుడ్యంబుల
కతనఁ బెక్కండ్రుగాఁ గానవచ్చు
నొకపాదపంబున సకలభూరుహముల
కుసుమగుచ్ఛంబులు గోయవచ్చు
నొకరుండు పల్కిన శుకపికనికరంబు
బలసి తేనియగుల్కఁ బల్క వచ్చు

నౌకకోలంకుజలంబు లోగి నైక్షవక్షీర
లాంగలిజలరుచుల్ చెంగలించు

తే. నొక్కమందిర మఖిలరత్నోరుదీప్తి
యగుట సితపీతనీలరక్తాదివర్ణ
దీధితులు గానఁగావచ్చు దివ్యమహిమ
నెలమిఁ దల్లోకసౌభాగ్య మెంచఁదరమె. 143

సీ. పద్మరాగాంచితసద్మంబు లోకచోటఁ
దగసాంధ్యరాగంబు దాపుకొల్పు
నీలమణీమయనిరుపమనిలయంబు
లోకద్వారిఁ జీకట్ల నొదవఁజేయు
ముక్తావితానసంయుక్త మందిరము లోం
డొకయోరఁ దారకాయోగ మెనయు
వజ్రనిర్మితగృహవర్గంబు లోకయోరఁ
బ్రభ సాంద్రచంద్రాతపంబు గాయు

తే. సాంధ్యరాగంబు దమము నక్షత్రసమితి
చంద్రికయుఁ గాన మని పౌరజనత గోర
విధియె నిర్మించెఁగాఁబోలు వీని నిట్టు
లనఁగఁ జెలువొందు రత్నగేహంబు లచట. 144

తే. అప్పురము కాంచనాంచిత మగుచు నుండు
కతమున నజుండు కాంచనగర్భుఁ డయ్యె

నమితరత్నమయం బగు నది శిరమునఁ
బూనుకొని మేరుగిరిరత్నసాను వయ్యె. 145

క. కాంచనమణిసోపానా
భ్యంచితసౌవర్ణవాలుకాఢ్యములై ని
శ్చంచలమధుమధురాంబు
ప్రాంచత్పద్మాకరము లపారము లచటన్. 146

క. అందములై కదళీమా
కందద్రాక్షాకపిత్థఖర్జూరము లిం
పొందఁగ ఫలబృందముచే
నందుకొనం దనరి తద్గృహారామములన్. 147

మాలిని. అసమకుసుమశోభాహాస మొప్పన్ వనంబుల్
కిసలయకరసంజ్ఞం గ్రేటుపాంథాళి జీబున్
భసలసరసకీరస్ఫారసారారవోక్తిం
బ్రసవఫలశలాటూపాయనం బిచ్చి వేడ్కన్. 148

చ. నలువున నల్లిబిల్లిగ ఫ
ణాధరవల్లులు చుట్ట నిట్టలై
పొలిచి తదంతికోపవన
పూగమహీరుహషండముల్ కరం
బలరు నిరంతరంబును వి
యాపరిరంభణసంభ్రమంబుచే

మొలచినకూర్మి నాకసము
ముట్టిన కాముకసంఘమో యనన్. 149

ఉ. నారికెడంబు లెక్కి యరు
ణద్యుతిఁ జెన్నగు బొండముల్ శుకీ
వారము ద్రోఁటెఁ జీరి యని
వారణతద్విఘలత్వ మెంచి య
చ్ఛేరువఁ గేరి చేరి నగు
చెల్వలమోవుల దొండపండ్లచె
ల్వారసి చేరఁగాఁ జకితు
లై చను దెంతురు వార లిండ్లకున్. 150

మహాస్రగ్ధర.
చెలువల్ సర్వర్తుపుష్పాంచితభవనవనిం
జేరి క్రీడించు తేఁటుల్
దలమై నై జాంగకామోదముపసిబడి మో
దంబునం జేరి రాన
వ్వేలఁదుల్ తద్భీతి నేఁగన్ విడి తుఱుములు వె
న్వెంటఁ జొత్తెంచు భృంగా
వళియో నాఁ జెల్వ మీఱున్ వసుధఁ గవ్రులస
ద్వర్ణసావాప్తి నింపై. 151

ఉ. చందురుకాంతియుక్ సలిల
జంబువికాసము గుందనంబులో

సందిసతేటయుఁ బెరుల
నాఁగినతావియుఁ గూర్చి పద్మజుం
డందు సుధారసంబు గల
యట్టిలికించి యొనర్చె నేమొ కా
కందలిసుందరీమణుల
యందముచందము లింతయొప్పునే. 152

సీ. అంధకారమునకు నంబుజాహితునకుఁ
బగ లొనర్చినయట్టి పరుసఁదనము
చంచరీకములకుఁ జాంపేయకళికకు
నొంటమి చేసిన గొంటుతనము
కీరంబులకుఁ జెలువారు బింబములకు
వేరంబు గావించు వెఱ్ఱితనము
కరికుంభములకుఁ గేసరిశాబకములకుఁ
గైలాట మొనరించు నాలితనముఁ

తే. బాపుకొనఁ బోలు నచ్చటిపద్మముఖుల
నెఱులు మోములు చూపులు నిడుదనాస
లలరుపలుకులు మోవులు గులుకుగుబ్బ
లలఁతికౌనులు గావించి యబ్జభవుఁడు. 153

తే. నిఖలవిద్యాప్రవీణులై నిత్యతృప్తు
లగుచు బలరూపగుణయుక్తి నతిశయిల్లి

పద్మజునితోడ ముక్తికిఁ బాలుపడిన
పురుషులు ఋషులతెఱఁగునఁ బొలుతు రచట. 154

క. అనియతులు మణిఖచితవి
తానాంచితపటకుటీవితానములఁ బయః
ఫేననిభశయనములఁ దమ
మేనుల సుఖ మెలయ విశ్రమింపుదురు దగన్. 155

వ. ఇత్తెఱంగున నిరుపమానసంపదలసొంపునఁ బొంపిరి వోవుచు నితరజనదురవాపంబై పునరావృత్తిరహితంబైన సత్యలోకంబుఁ జొచ్చి యందు జ్యోతిర్మయంబైన సభాస్థలంబున మరుద్వసుగణంబులును వాలఖిల్య భృగుసనకాదితపోధనులును దిక్పాలకులును సురాసురులును శుక్రబృహస్పతులును రంభాద్యప్సరోనివహంబును సేవింప నిలింపగంగాదినదులును గులశైలంబులును వేదశాస్త్రస్మృతీతిహాసపురాణనాటకాలంకారంబులును జతుర్దశవిద్యలును ద్వాత్రింశద్రాగంబులును మూర్తిమంతంబులై కొలువ సరస్వతీసమేతుండై సింహాసనాసీనుండై మునీంద్రులకు బ్రహ్మజ్ఞానం బుపదేశించుచున్న యరవిందభవునిం గని నమస్కరించిన నాదరించి భ్రూసంజ్ఞం గూర్చుండ నియమించి కుశలప్రశ్నంబుచేసి యాగమనప్రయోజనం బెఱింగింపు మనిన నమ్మార్కండేయుం డిట్లనియె. 156

తే. అంబురుహజన్మ! సప్తకల్పాంత మగుచు
నాకు నాయుష్య మమరె నిరాకులగతి
నంతరంగమునం దసహ్యాత జనించె
నదియుఁ గడుఁ దడ వగుకాల మగుచుఁజేసి. 157

వ. ఇది మదాగమనకార్యం బనిన నతనియాశయం బరసి
పితామహుం డిట్లనియె. 158

క. కీకటదేశమునకు న
వ్యాకులగతి నరిగి తీర్థయాత్రనెపముచే
నాకడ విప్రులఁ గనిర
మ్మా కోరిక సఫల మగు మునీంద్రప్రవరా! 159

తే. రహిఁ గళింగాంగవంగసౌరాష్ట్రమగధ
దేశముల కగ్రజన్ముఁడు తీర్థయాత్ర
వెలిగ నరుగంగఁ జన దట్లు వెడలెనేని
మగుడ సంస్కారమున కర్హుఁ డగు నిజంబు. 160

తే. పెంపున యుగంధరంబునఁ బెరుఁగు ద్రావి
యచ్యుతస్థలి నొక్కనాఁ డధివసించి
భూత లయమున నట్ల యంబువులఁ గ్రుంకి
మగుడ సంస్కారమున కర్హుఁ డగు ద్విజుండు. 161

క. అని పనుప నజునియనుమతిఁ
జని కీకటపసతిఁ జొచ్చి సంయమి యచటన్

గనుఁగొనిరొ దురాచారం
బున మ్లేచ్ఛప్రాయులైన భూసురవితతిన్. 162

మత్త. దానధర్మవివర్జితుల్ పరదారజారులు క్రూరులున్
స్నానహోమజపాదిహీనులు చండవిక్రమణక్రియల్
మానమత్సరశాలు లప్రతిమానశౌర్యధురంధరుల్
పూని యందు వసించి మించిన భూసురాధము లందఱున్.

పంచ. విరుద్ధవేషభాషణుల్ సువిప్రచిహ్నవర్జితుల్
పరార్థవంచకుల్ పుళిందబర్బరోపజీవకుల్
దురంతనిర్దయుల్ త్రపావిదూరు లార్యబాధకుల్
నిరంతరాపవిత్రు లందు నిల్చిరాఢ్యసేవకుల్. 164

ఉ. కొందఱు పుణ్యవిక్రయులు
గొంద అనారతభారవాహకుల్
గొందఱు పుచ్ఛకచ్ఛులును
గొంద అధర్ములు గొంద అర్థులున్
గొందఱు నీచసేవకులు
కొందఱు శుద్ధివిహీనకాయు ల
య్యందఱు వారలం గనఁగ
నంట నవర్హము శిష్టకోటికిన్. 165

వ. ఇవ్విధంబున. 166

మ. క్షామైనన్ నిజమస్థితిం బరగ కి
చ్ఛావృత్తి మతిల్లు ని

ర్ఘృణులం గాంచి తదీయదుశ్చరితముల్
గీర్తించుటల్ మాని యం
దణుమాత్రంబు గుణంబు గన్గొనిన ను
ద్యత్ప్రీతిఁ గొండంతగా
గణుతించుం బ్రణుతించుఁ జిత్తమున మా
ర్కండేయుఁ డెంతేనియున్. 167

ఆ. ఇత్తెఱంగుద్విజుల నీక్షించి వెండియు
సమ్మహాత్ముఁ డరిగి యవలఁ గొంద
ఱవనిసురులఁ గాంచె హాలికవృత్తుల
దుష్టతముల వేత్రతోత్రకరుల. 168

ఉ. అమవస నొక్కభూసురకు
లాధముఁ డొక్కట నేరు దున్న న
క్కమలహితాభుఁ డత్తెఱఁగు
గన్గొని చిహ్నముఁ జూచి వానిభూ
మ్యమరునిఁ గాఁ దలంచి యక
టా పితృవాసరయోగ్యకర్మముల్
గ్రమమున మాని వీఁడు హల
కర్మము సల్పఁగఁ జొచ్చెఁ గ్రచ్చఱన్. 169

వ. ఇటమీఁద నెత్తెఱంగువృత్తిం బ్రవర్తిల్లం గలండో నిరీక్షించెదంగాక యని తలంచి యటమున్నె యుషస్స్నానాది నిత్యకృత్యంబుల నాచరించినవాఁడు గావునఁ

గేదారసేతుస్థలంబునఁ గూర్చుండి యుండె నయ్యవస
రంబున. 170

తే. ఓరగోఁచియు వలకేల నొక్కకోల
యెడమహస్తంబునందిట నిడిన జన్ని
దంబు వీడినసిగ పదత్రాణములును
దనకు నందముగా ద్విజాధముఁడు దనరి. 171

క. బల మఱినబలీవర్దం
బులఁ గాఁడిం గట్టి హలము పూంచియు వానిం
బలుమఱు దుర్భాషణములు
వలుకుచుఁ బ్రహరించుచుం గృపావిరహితుఁడై. 172

తే. లాంగలం బీడ్వలేక కలంగఁబడిన
యుక్షములఁ దిట్టి కొట్టి నిట్టూర్పు లెసఁగ
నాఁకట నలంగి దప్పిచే సలసి సొలసి
వేసరఁగ నంత నపరాహ్ణవేళ యగుడు. 173

సీ. మలినాంగమునకు నెచ్చెలివోలెఁగడుమాసి
పరుసనై తగు జీర్ణపటము గట్టి
యిలుపిచ్చుకలగూళ్ళ నెక్కసక్కెయమాడు
కురులు చెంపల వ్రేలుకొప్పు దుఱిమి
మరకతచ్ఛవిఁ బ్రాఁచి మలయు దంతముల మే
లంబుగాఁ జేలాంచలంబు గఱచి

వడరులగతిఁ గూలి వ్రాలిసపాలిండ్ల
నడుము గాఁ బయ్యెద నాఁటుకొల్పి

తే. యవని నిది విప్రకామిని యగునొ కాదొ
యనిన విచికిత్స చూపఱు కావహిల్లఁ
బక్వశాకాన్నపరిపూర్ణపాత్రహస్త
యగుచు నరుదెంచె నచటికి నతనిగృహిణి. 174

శా. దారం గాంచి యతండు లాంగలము దా
దాదవ్వుల న్వైచి కే
దారాంతంబునఁ గూరుచుండి చరణ
త్రాణంబు లంఘ్రిద్వయిన్
జాలం జేయక కాంస్యపాత్రమున న
చ్ఛంబైనయన్నంబు చె
ల్వారం జూచి కరంబునం గబళ మ
త్యాసక్తిచే నంటుచున్. 175

తే. కాంతఁ బల్కె నతం డనుకంప వెలయ
నంబ భుజియించినదొ లేదొ యంబుజాక్షి
తథ్యముగ దెల్పు మీవు మిథ్యాప్రగల్భ
వేని తెగఁజూతు ననవుడు నింతి యపుడు. 176

ఉ. జాలము గాదు వల్లభ ని
జాలకుఁ జెప్పెదఁ జిత్తగింపుమా

హాలికవృత్తి హానల మ
హానిలబాధలఁ జిక్కి-నీకు క్షు
ద్వేళ యతిక్రమించె నని
వేగమె వచ్చితి నింకఁ బోయి నే
హాళిగ నామెఁ జీటి సర
సాన్నముఁ బెట్టెద నారగింపుమా. 177

మ. అనినన్ రోషకషాయితాక్షుఁ డయి య
య్యన్నంబు వోఁజల్లి పె
ల్చన రామస్మరణంబు చేసి మునికో
లన్ బోలఁగాఁ జొచ్చెఁ ద
త్తనువెల్లన్ రుధిరంబు గ్రమ్మ నతఁ డం
తం గాంత నోఁ జంత ! నా
జనయిత్రిన్ భుజియింపఁబెట్టక భుజిం
చంగాదు నా కిమ్ములన్. 178

తే. మున్నె కన్నులఁ గానదు మూఁడుగాళ్ల
ముసలి యింతకు క్షుధ నెంత కసరె నొక్కొ-
తల్లి హర ! హర ! యెంతపాతకము గదిరె
యనుచుఁ గన్నీరు నించి యయ్యతివఁ జూచి. 179

తే. వేగ నీ వేఁగి యన్నంబు వెట్టి రమ్మ
పొమ్మనుడు నది యేఁగి సంపూర్ణభక్తి

సత్త్వాహారకలనచే నలరఁజేసి
మరలి విభునకుఁ దెల్పె సమగ్రగరిమ. 180

తే. తల్లి భుజియించె ననుటకు నుల్లసిల్లి
యంత నాతఁడు పక్వాన్న మారగించె
నిత్తెఱంగులు కని విని యిచ్చ మెచ్చి
యామృకండుతనూజుఁ డత్యాదరమున. 181

క. ఇది యుత్తమధర్మం బీ
సదయునకు నమస్కరింపఁ జను నా కనుచున్
మదిఁ దలఁచి లేచి యతనికిఁ
బ్రదక్షిణము సల్పి భక్తిఁ బ్రణుతి యొనర్చెన్. 182

వ. అట్లు కాదె. 183

క. ఆచారహీనుఁడై తగు
నీచాత్మునియందు గుణము నిల్పు నృజనుం
డాచరితవ్రతుఁడైన స
దాచారికి ఖలుఁడు దోష మాపాదించున్. 184

క. కీకటదేశవిహారం
బీకరణిం జేసి యమ్మునీంద్రుఁడు తద్వా
ర్తాకథనార్థము గ్రమ్మఱ
నాకమలజునభకు నరిగె నతిహర్షమునన్. 185

చ. అజుఁడును నమ్మునీంద్రు నన
లాధికతేజునిఁ గాంచి పల్కె నో

ద్విజవర ! కీకటాఖ్య మగు
దేశముఁ జూచితె యందు నున్న యా
ద్విజులతపంబు శీలమును
ధీచతురత్వము నెవ్విధం బగుఁ
నిజముగఁ దెల్పుమా యన ము
నిప్రవరుండు విరించి కిట్లనుఁ. 186

ఉ. అందఱు నిత్యసత్యరతు
లందఱు సద్గుణశీలశాలు ల
య్యందఱు సద్వ్రతాచరణు
లందఱు వేదవిధిజ్ఞు లైనవా
రందు వసించువిప్రులు మ
హర్షిసమానులు వారిఁ జూచి నే
నంద మెలర్ప మ్రొక్కి కొని
యాడితి నిర్మలకర్మధర్ములఁ. 187

ఆ. అనఘు లయిన యమ్మహాత్ములఁ గనుగొంచు
నందుఁ గొన్నిదినము లధివసించి
వచ్చినాఁడఁ జేయవలసినపని యింక
నెద్ది తెలియఁ బల్కు మిద్ధచరిత. 188

వ. అనిన నతం డిట్లనియె. 189

క. నింద్యార్హు లయినవిప్రుల
నిందించెద ననుచు నెటకేఁగి నిన్నుఁ బనిచినఁ

నిందింపక పొగడితి నీ
వందుకతన ద్విగుణ మయ్యె నాయువు నీకున్. 190

వ. అనిన మార్కండేయుం డద్దేశంబునకుఁ గీకటత్వం బెట్లు సిద్ధించె నందు ద్విజన్ములకు నివాసంబు సేయరాకుండ దూష్యం బేల యయ్యె నెఱింగింపు మనిన నచ్చతురాననుం డిట్లనియె. 191

తే. అలవసిష్ఠుని కినుమన్మఁ డనఁగ శక్తి
మనుమఁ డనఁగఁ బరాశరతనయుఁ డనఁగ
శుకునితండ్రి యనంగఁ బ్రసూతికి నెక్కి
తనరు వ్యాసుండు శ్రీశావతార మగుచు. 192

క. ఆవేదవ్యాసులరో
షావేశత నింద్య మయ్యె నద్దేశము నీ
కావిధ మెఱిఁగించెద న
స్పావనమతి మున్ను కాశిఁ బ్రతివసియించున్. 193

వ. అక్కాశీపరిభావం బెట్టి దనిన. 194

క. అవిముక్త మహాక్షేత్రము
శివునకుఁ బరమాస్పదంబు చిరతరమహిమన్
దివిషన్మోహనకర మది
యవివాదము ముక్తు లగుదు రందఱు నచటన్. 195

సీ. శుండాల మైనను క్షుద్రకీటం బైన
శశక మైనను నీచమశక మైన

భూమీసురుండైనఁ బుల్కసాధముఁడైనఁ
బృథివీశ్వరుం డైన భృత్యుఁ డైన
సపరిసిద్ధుం డైన సుపరిసిద్ధుం డైన
యతియైన నిష్కారణాత్ముఁ డైన
మండూకపతి యైన మత్స్యసంతతి యైన
ఋక్షంబు లయినను బక్షులైనఁ

తే. గాశిలోఁ బెద్దనిద్దురఁ గన్ను మొగిచి
శివునిసారూప్యము వహించి చెప్పఁకొందు
రందఱుఁ బరస్పరంబు నిజాదిజన్మ
వర్తనంబులు మున్నిట్టి వార మనుచు. 196

తే. అద్భుతముగాదె కాశి నున్నట్టిజనులు
వంతఁ జెందరు మృతికి నావంతయైన
మది ముదంబున నతిథికి నెదురుచూచు
కరణి మృత్యువురాకకుఁ గాచియుందురు. 197

చ. అగవిశిఖాసదివ్యవపు
రర్ధనివాసిని గౌరి కాశిలో
నగణితసత్కృప న్నిజకు
చాంచలలోలపటాంచలంబుచే
మృగమదగంధబంధురస
మీరహతిన్ శ్రుతిఘర్మ మార్చు విం

తగఁ బ్రణవోపదేశము
దంచితవేళల జంతుకోటికిన్. 198

క. వారణసిమహిమయో భా
గీరథిమహిమంబొ కాని గెడసి నరుం డం
దారూఢి మరల యోషి
త్పూరుషమయమైనరూపమున నుదయించున్. 199

ఉ. అమరగంగ కిమ్మఁగ హ్రా
దంబుజకర్ణిక నాఁ బొసంగి గా
రీముఖతీర్థతామరస
రేఖకుఁ గర్ణిక నాఁ బొసంగి తా
నీమహి మోక్షలక్ష్మి చెవి
కింపగు కర్ణిక నాఁ బొసంగు నా
శ్రీమణికర్ణికన్ మునుఁగఁ
జేరు నిరంతరసౌఖ్యసంపదల్. 200

తే. ఊర్ధ్వగతి నిచ్చుఁ గ్రిందుగా నోపి మునుఁగ
నసలు పూసిన నైర్మల్య మావహించు
నంబువుల సంసరణభూరుహంబుఁ దోలఁచు
నట్టిమణికర్ణికకు నతు లాచరింతు. 201

క. కాశీక్షేత్రము పంచ
క్రోశం బగు నందు దివిజకోటులు నిధనం

బాధింప నితరమానవు
లాశాపరవశత నొందు టది యద్భుతమే. 202

ఉత్సా. వారణాసియందు మేను వైవవలయు వైవఁ ద
త్కారణమున మగుడ మేను గాంచ రట్లు గాంచినం
దారు నొసలఁ గన్ను విషము దాల్చుగళము మౌళిపై
వారిజారికళయుఁ గల్గి వఱలియుందు రంధఱున్. 203

క. వారాణసీనివాసుల
జేరం బద్భుతము గాదె పృథుమహిమ నొకం
డారయఁ బంచత్వము గని
మీఱుచు నెనిమిది తెఱంగు మిగులుం దిరమై. 204

చ. దళముగ రామనామసుధఁ
ద్రావుచుఁ ద్రావుచుఁ దారకాఖ్యచేఁ
జెలఁగినబ్రహ్మముఁ దలఁపుఁ
జేర్చుచుఁ జేర్చుచు జంతుకోటికిం
బ్రళయము వేళఁ గర్ణములఁ
బల్కుచుఁ బల్కుచుఁ గాశిలోపలన్
వలనుగ నొక్కతాపసుఁ డ
వారణఁ ద్రిమ్మరు వీథివీథులన్. 205

ఉత్సా. భైరవుఁడు త్రిశూలధారఁ బట్టి కుట్టి గడియలో
నూఱుకోట్లకల్పములకు నోర్వఁ గొఱతఁ దానిడు

ర్వాదికర్మములో హరించినవైన నంత శివుఁడు చె
ల్వారుమంత్ర మొసఁగు ముక్తు లగుదు రందు జంతువుల్.

క. వివిధాజాండప్రకరము
జవమఱి ప్రళయమునఁ గూలుసమయమునం ద
య్యవిముక్తమహాక్షేత్రము
శివుఁడు త్రిశూలాగ్రధారఁ జేర్చి మనుచున్. 207

క. కదిసి మణికర్ణికాంత
స్సదమలసలిలముల మునుఁగఁ జను సురగణముల్
పదునాల్గులోకములుఁ గా
మదమగు తీర్థావళియును మధ్యాహ్నమునన్. 208

ఉ. తత్తఱ మింతలేక ప్రమ
దంబున డంబగువారణాసిలో
నుత్తరవాహినిన్ మునుఁగ
నుద్యతుఁడై తగువానిమేనిలో
నత్తినపాపసంఘము ర
యంబున రూపఱి నిర్గమించి య
య్యుత్తలపాటుచే నెగయు
నొయ్య నిరాశ్రయవృత్తిఁ గూయుచున్.

తే. పాపకర్ములకున్ దురావాప మైన
యమ్మహాక్షేత్రమునకు సాయాహ్నవేళ

హారుని విశ్వేశు వీక్షింప నరుగుదెంతు
రమరగంధర్వరాక్షసయక్షవరులు. 210

వ. మఱియును. 211

క. నరులుం గిన్నరులుం గిం
పురుషులు ఋషులుఁ సమస్తభోగులు యోగుల్
దరులుం దిగ్వరులుఁ ఖర
కరహిమకరసారతారకానికరములుఁ. 212

మ. పితృసంఘంబును సిద్ధసాధ్యు లమరీ
బృందంబు తీర్థాదిదే
వతలు న్దివ్యమునీంద్రులుఁ యతివరుల్
వైకుంఠసంవాసులుం
బ్రీతిభ న్వత్తురు వేయు నేల నిఖల
బ్రహ్మాండభాండోదర
స్థితదేవౌఘము కాశికానగరికిన్
జేరుఁ దినాంతంబునఁ. 213

వ. ఇట్లు పరమేశ్వరనివాసంబు చేరనరిగి యందు సావిత్రులు
లగు నందీశ్వరభృంగీశ్వరాదులు వేత్రప్రహారంబుల
నలంకరింపం ద్వారదేశంబున నివారితులై యమ్మంది
రాంగణంబున నిలిచి యవసరంబు ప్రతీక్షించుచు. 214

మహాస్ర. కలకంఠుం జూడ నేనుం గమలనయనుఁడుఁ
గాంక్షతో నేగ మాయి

ద్దటు వెంటం బొ్రిధిమై కొందఱు చోర నితరుల్
తండుభృంగీశు ల క్ష్మీ
మటి యుండం జొచ్చి యొక్కమ్మడిఁ జన జనస
మ్మర్దభీతిక్ మఱిం గొం
దఱు దూరం బేఁగి గంగాధర ! హర ! యనుచుం
దారు నాట్యంబు సల్పన్. 215

శా. కొందఱు వీరశాంభవులఁ
గోయనిఁ కంచుకు లేఁగి తోడితేఁ
గొందఱు వారివెంబడి న
కుంఠితమైత్రిఁ బోసంగి పోవఁగాఁ
గొందఱు ద్వారపాలు రను
కూలతచేఁ జననీయ నేఁగి యి
ట్లందఱుఁ గాంతు రయ్యభవు
నవ్యయు నిర్మలు నిర్వికారునిన్. 216

వ. వెండియు. 217

సరసిజమణిగణనికరనవాక్షరవృత్తగర్భితకందద్వయము.

క. చారూదారుఁ ధీరవి
చారుఁ సరసిజభవముఖసకలసురనుతుఁ
గౌరీకాంతుం బారద
గౌరుం గరిదనుజదమను ఘనవృషగమనున్ 218

గారుణ్యాత్మున్ వీరవి
కారున్ ఖరకిరణతుహినకరశిఖనయనున్
హారిన్ శ్వేతాహారిం బు
రారిన్ హరు సుమశరమదహరు హరిణకరున్. 219

తే. హారకుండలమకుటకేయూరకంక
ణాంగుళీయకమేఖలాద్యఖిలభూష
ణాభిశోభితుండై దుకూలాంబరంబు
దాల్చి మోహనమూర్తియై తనరువాని. 220

వ. కాంచి తదీయవామభాగంబున. 221

మ. ఘననీలాలకం బూర్ణచంద్రవదనం గర్ణాంతవిశ్రాంతలో
చన మాద్యత్కలహంసయాన బిసహస్తం జక్రవాకస్తనిం
దనుమధ్యం గిసలారుణద్యుతిపదద్వంద్వం బ్రవాళోష్ఠిం గాం
చనవిద్యుల్లలితాంగి లోకజననిన్ శర్వాణి వీక్షించుచున్. 222

తే. అట్టియాదిమదంపతు లగునుమామ
హేశ్వరులం గాంచి యానంద మెసకమెసంగ
జయజయేతిప్రవాదులై సకలసురలు
సతులు నుతు లొనరింపుదు రతులభక్తి. 223

చ. హరుఁడు ప్రదోషవేళఁ జెలు
వారఁగఁ దాండవమాచరించు నో
సురగణముల్ తదీయనవ
సుందరవేషము గాంచి మోహసం
భరితమనస్కులై యుచటఁ
బాయఁగఁజాలక కొల్చియుందు ర
వ్వరుస నిజాధికారముల
వాంఛలు మాని యనూనహర్షతన్. 224

క. సరసిజనయనుఁడు నేనుం
బురహరు శృంగారవేషముం గని మోహా
తురతం జొక్కఁగ నిఁక నా
హరిహయముఖసురలు భ్రాంతు లగు టబ్బురమే. 225

సీ. ఇట్లు మోహితులైన యింద్రాదులమనంబు
గాంచి యిట్లైన లోకములు డిందు
నని చిత్రకాయాజినాంబరావృతము భ
స్మాంగరాగంబు ఖట్వాంగహస్త
మహిపభూషితము జటాకలితంబును
నగువిరుద్ధపువేష మలవరించు
హరుఁ గాంచి సురలు లాస్యావసరంబున
నేరూపము వహించి తీవు మరల

తే. సట్టిరూపము చూపుమో యభవ యనుడు
నిత్యమును నిర్వికల్పంబు నిష్కలంక
మద్వయంబు చిదానంద మగు మదీయ
మైనరూపంబు వీక్షింప నగునె మీకు. 226

ఆ. అట్టిశుద్ధవిగ్రహము గాంచి వీక్షింప
నర్హమయ్యె నంతరరివశమున
నెలయు మీకుఁ గాంచ నెట్లగు నిప్పుడు
గనినయదియె చాలుఁ గలుష మణఁప. 227

క. తరియించినారు మీ రిఁక
నరుగుఁడు మీలోకములకు నను నప్పరమే
శ్వరునానతి దలమోచుక
యరుగుదురు నిజాలయముల కమరులు మునులున్. 228

క. కావునఁ బ్రిదోషములఁ గా
శివిభు విశ్వేశుఁ గాంచి శివతాదాత్మ్యం
బావలనఁ జెందుదురు నరు
లావిధి బహుసుకృతకరుల కయినం గలదే. 229

ఆ. సారహీనమయిన సంసారమున సార
మమరు నెపుడు నాలుగంశములను
గంగ నాడుటయును గాశి కేఁగుట యందు
నిలుచుటయును హరునిఁ గొలుచుటయును. 230

క. పంచమహాపాతకముల
వంచించుం గాశిఁ జేరువాఁ డచ్చోటం
బంచత్వము ప్రాపించిన
పంచజనోత్తమునితపముఫల మల్పంబే. 231

తే. శివునియానతి లేక భైరవుఁడు చొరఁగ
నియ్యఁ డక్కాశిలోనికి నిందుసయిన
ననినచోఁ గర్మసంభరితాంగు లయిన
నరులకుఁ దద్దాజ్ఞ లే కెట్లు చొరగఁదరము. 232

ఉ. ఇష్టము పూర్తముం వ్రతము
లిద్ధతపంబును దీర్థయాత్ర లు
త్కృష్టపరోపకారములు
నిమ్ముగఁ జేసినవాఁ డగు న్నిజా
దృష్టతఁ గాశి కేఁగి నిట
లేక్షణు నీశ్వరు విశ్వనాథు భ
క్తేష్టదుఁ జంద్రశేఖరు మ
హేశ్వరుఁ జూచినవాఁడు పోఁడిమిన్. 233

తే. నీలకంఠు విరూపాక్షు శూలహస్తు
భుక్తిముక్తిఫలప్రదు భువనవంద్యుఁ
గాశికాధీశు విశ్వేశుఁ గాంచు నాతఁ
డెవ్వఁ డయినను ముక్తుఁ డౌ నిది నిజంబు. 234

క. భక్తిం గాశికిఁ జన ను
 ద్యుక్తుం డగువానిపితృసముత్కర మత్యా
 సక్తిం బాడుచు నాడుచు
 నక్తం దివమును ముదంబునం బొదలు మదిన్. 235

సీ. అప్రయాసంబున నపవర్గ మాశించు
 నరుఁడు కాశి వసింప నరుగవలయు
 సంసారభారదుస్సంగతిఁ జనలేక
 జవమఱినట్టియశక్తుఁ డైన
 నిత్యంబు తద్ధ్యాననియతిచే వారణా
 సీనివాసఫలంబుఁ జెందుఁ బిదపఁ
 గాశి కాశి యటంచుఁ గాశి నెప్పుడు జపి
 యించునతండు భజించు ముక్తి.

తే. కాశి కరుగుదు నచ్చటఁ గదిసియుందు
 ననుచు నశ్రాంతమును బల్కునట్టివాఁడు
 చెలఁగి కాశిని వసియించుఫలముఁ గాంచు
 నింట వసియించియేనియు నిద్ధచరిత. 236

వ. అని చెప్పిన మార్కండేయుం డిట్లనియె. 237

శా. ఆలాన్యావసరంబునన్ భవునిభ
 వ్యాకార మింద్రాదిది
 క్పాలశ్రేణికి మోహసంజనకమై
 పాటిల్లె నా వింటిఁ గ

ర్ణాలంకారము గాఁగ నింక గిరిక
న్యారూపసౌందర్యల
క్ష్మీలీల ల్విన వేడుకయ్యె నవి నె
మ్మిం దెల్పవే వాక్పతీ ! 238

వ. అనినం బరమేష్ఠి యతని కిట్లనియె. 239

శా. ధీరుండై విషయాతిదూరుఁ డయి దీ
ప్తిప్రాభవుండై చిదా
కారుండై తగుమారవైరి మదిఁ జొ
క్కం జేయు నగ్గౌరి యా
కారశ్రీవిభవాభిరామత* లశ
క్యం బెన్న నిస్తుల్యమై
మీఱుం దద్గరిమంబు లోకములఁ బే
ర్మిన్ సంయమిగ్రామణీ. 240

చ. నలుమొగముల్ పటూక్తులు ఘ
నంబుగఁ గల్గినవాఁడ నిట్టినా
కలవియె శైలజాతరుచి
రాకృతి నెంచఁగ నర్థవాదతం
బలుక మృషార్థసంగతిగఁ
బల్కుఁ దదీయసురూపలక్ష్మిలోఁ
దిలపరిమాణమైన గను
తించి నుతింపఁగ నోప రెవ్వరున్. 241

---

* శామము—వ్రా. ప్ర.

ఉ. ఆనగకన్యకాపరిణ
యంబున నేను పురోహితత్వముం
బూనితి నిర్జితేంద్రియత
బుద్ధిబలంబున వృద్ధ నౌట నీ
శానవివాహయాజకత
సల్పఁగ నానముఁడైన యొక్క ప్ర
జ్ఞానిధి లేమిఁ జేసియు భృ
శం బగువేడుక చెంగలింపఁగన్. 242

సీ. శక్రాదిసుర లుపచారము ల్గావింప
మునులు దత్తత్కర్మములఁ జెలంగ
వందిమాగధులు కైవారంబు సేయంగ
సనకాదిమహాను లు జయజయ యన
తుంబురునారదాదులు గాన మొనరింప
నప్సరోవితతినాట్యంబు సల్ప
మీఁటి రక్కసులు సంభారముల్ మోవంగ
జీవాదివిప్రు లాశీర్వదింపఁ

ఆ. జెలఁగి విశ్వకర్మ శిల్పికర్మము సేయఁ
బ్రమథగణము లన్నిపనులు నరయఁ
జిత్రమహిమ పమరె శివుపాణిపీడనం
బధికవైభవాఢ్య మగుచుఁ దొల్లి. 243

తే. చెయ్వు లొనరించు నెన్నఁడు శివునియాన
ననినచో సురవరులు విద్యాధరులును
యక్షకిన్నరగంధర్వరాక్షసులును
సిద్ధసాధ్యులుఁ జేయుట చెప్ప నేల. 244

తే. ప్రౌఢిమీఱ రత్నాకరరత్నసాను
రత్నగర్భాధరంబులు రత్నములును
గాంచనము దెచ్చి రాసులు గాఁగ నింప
దశదిశల ధాగధగ్యంబు దారుకొనియె. 245

తే. పుడుకుఁదొడుకును గల్పకంబును బ్రశస్త
వస్తువులు గొల కెక్కుడై వఱల నించె
లలితమౌక్తికతోరణాలంకృతంబు
లైనమణిగణమయకాయమానములును. 246

క. మణికుడ్యంబులు ముక్తా
మణిరచితతిరస్కరిణులు మణివేదికలున్
మణిదీపంబులుఁ గలగృహ
మణు లచ్చటఁ జూపఱన్ భ్రమం గొల్పుఁ దగన్. 247

సీ. ఘనసారకాశ్మీరకస్తూరికాగరు
లేవంకఁ జూచిన నిచ్చువారు
జాంబూనదాంబరతాంబూలజాలంబు
లెచ్చటఁ జూచిన నిచ్చువారు

సుమహితమాణిక్యసుమదామసందోహ
                    మేజాడఁ జూచిన నిచ్చువారు
భక్ష్యభోజ్యాదిసంభరితదర్వ్యాహార
                    మేదారిఁ జూచిన నిచ్చువారు

తే. నైరి వినయంబు భక్తియు నతిశయిల్లఁ
జంద్రవదనలుఁ బూరుషచంద్రములును
దద్వివాహమహామహోత్సవదిదృక్ష
నరుగుదెంచినవారల కందఱకును. 248

మ. ఘృతదధ్యాసవసూపగౌడజలగో
                    క్షీరప్రవాహంబులుం
దతశాల్యోదనశాకజాలగిరులుం
                    దద్వైభవాలోకనా
గతనారీనరతాద్భుతావహములై
                    కానంగ నయ్యో న్యథే
ప్సితలీలన్ భుజియించినం దఱుఁగక
                    చ్ఛిద్రప్రభావంబునన్. 249

చ. అణుపరిమాణమధ్య లుప
                    యామవితర్దికచుట్టు నుల్లస
న్మణిమయపూర్ణకుంభములు
                    మంజులలాజసుమాక్షతాచ్ఛద

ర్పణగణరత్నదీపములు
పాలికలుఁ నెలకొల్పి రంతఁ గం
కణరవ ముప్పతిల్లఁ గనుఁ
గల్వలకాంతులు చౌకళింపఁగన్. 250

చ. గురుతరకేశపాశకుచ
కుంభనితంబభరంబునంబలేఁ
గర మరుదైన మందగమ
నంబులు చూపఁజు కింపు నింప నం
బురుహదళాయతేక్షణలు
పొందుగ ధౌతదుకూలజాలకా
స్తరితసువర్ణపీఠములు
దార్చిరి పెండ్లియరంగుమీఁదటన్. 251

క. వాణియు నిందాణియు హరి
రాణియు మేనక వసిష్ఠురాణియునుం గీ
ర్వాణుల పికవాణులు శ
ర్వాణిం గై సేసి రమృతవాణిశ్రేణిన్. 252

క. సురతరులు విరులు గురియఁగ
సురదుందుభినినదగరిమ శోభిలఁగ వధూ
వరు లిరువురుఁ దెరమఱువుల
సురుతరశుభవేదిమీఁద నుండిరి వేడ్కన్. 253

మ. వెస నన్యోన్యముఖావలోకముల కు
వ్విళ్లూరుచుం జిత్తసా
రసముల్ వేడుక లెచ్చరింప సుముహూ
ర్తం బెంతయుం జెంతగాఁ
బసమీఱం దెరదీయ నొండొరులు చె
ప్పం జిట్టలా కోరికల్
గొసరం జూచుచు దంపతు ల్బెరసి ర
క్కొండంతసంతోషముల్. 254

క. మంగళకర మిది యనుచుల్
మంగళసూత్రంబు సర్వమంగళమెడ సా
రంగాంకధరుఁడు గట్టెఁ గు
రంగాక్షులు మంగళంబు రంగుగఁ బాడల్. 255

ఉ. ఆనగకన్య ధన్య తన
యంజలి రంజిలు క్రొత్తముత్తెముల్
మానుగఁ గెంపులంచు నను
మానమునం దలఁబ్రాలు నించి యీా
శానునిమేను సోఁకి తెలి
చాయఁ జెలంగిన వానిఁ గాంచి లో
నానఁగరానినాన నగి
యందల వెండియు నించెఁ బొంచుచున్.

చ. స్మరహరపాణిముక్తనవ
శౌక్తికమౌక్తికజాల మింతికిన్
శిరమున నేత్రకంఠకుచ
సీమల నారున జాతిజాతి య
గ్గురుఘనమీనకంబుగజ
కుంభభుజంగమలీలఁ జెందె ని
ట్లరుదె సువృత్తశాలి యధి
కాశ్రయతన్ ధర నుల్లసిల్లుటల్. 257

ఆ. ఆయహీనభూషణాఢ్యు లగ్గౌరాంగు
లాసితాబ్జనేత్రు లాశివాఖ్యు
లిత్తెఱంగువిధులఁ గృతకృత్యులై వల
గొనిరి పవనసఖునకును ముదమున. 258

వ. అంత. 259

చ. మణిమయనూపురాంచితము
మంజులయావరసార్ద్రము స్మరు
ద్గణవినుతంబునై పరగు
గ్రావసుతారుణపాదకంజ మా
త్రిణయనుఁ డాత్మహస్తమునఁ
దేలఁగఁ బట్టిన విప్రలంభధా
రణికిఁ గలంబువోలెఁ దగి
రంజిలె సాప్తపదక్రమాగతిన్. 260

ఉ. అప్పుడు చూచినాఁడ జగ
దంబఘనం బగురూపవై భవం
బిప్పుడు తత్ప్రతీక మొక
టేనియు నెంచఁ దరంబుగాదు నా
యొప్పగునల్మొగంబులకు
నూహకు నా మఱి యేరికైన నా
యొప్పులకుప్పచక్కఁదన
మోపి వచింపఁ దలంప శక్యమే. 261

వ. అయినను. 262

మ. అనఘుం బైనతదీయవర్ణనము మ
ర్త్యశ్రేణికి న్మాత్రివా
గ్జనిసాఫల్య మొనర్చుఁ గావున యథా
శక్తిన్ రచింపందగున్
వినతానందనుఁ డైన నొక్కపక్షి ను
ద్వేగంబునన్ మింటఁ బో
వునె దా నట్ల క్రమక్రమప్రతిభచే
నొప్పారు వర్ణింపఁగన్. 263

శా. ఆలోకేశ్వరి నాజగజ్జనని ని
త్యంబు న్విశుద్ధాత్ముఁడై
యాలోకం బొనరించు నెమ్మది నెవం
డాతండె కైవల్యల

క్ష్మాలోలుండు కులీనుఁ డార్యుఁ డతుల
శ్రీమంతుఁ డత్యంతపు
ణ్యాలీఢుం డఖిలార్థవేది వ్రతచ
ర్యానిష్ఠుఁడు న్యోగియుక్. 264

తే. పార్వతీపరమేశ్వరప్రౌఢితోడ
ననఘ బ్రహ్మంబు రూపద్వయంబు దాల్చె
సర్వమంగళయును బురశాసనుండు
జగములకుఁ దల్లిదండ్రులు సంయమీంద్ర. 265

ఆ. సిరియు హరియు శివయు శివుఁడు నీసల్వుర
యందు భేద మించుకైనఁ గలుగ
దాగిరీంద్రతనయ యానందరూపిణి
సకలలోకములకు జననిసుమ్ము. 266

క. ఆదేవిసుప్రసాదం
బాదరమున నిశ్చయింతు రజహరిహరశ
క్రాదు లిఁక మానవులు త
త్పాదాబ్జము గొల్చునట్టిపని యద్భుతమే. 267

తే. ఆచిదానందరూపిణి యగజ తనక
టాక్ష మెవ్వనిపై నుంచు నతఁడె బ్రహ్మ
యాతఁడె శివుండు విష్ణుండు నతఁడె కాఁడె
వాని కఖిలార్థసిద్ధులు తోన కలుగు. 268

తే. అన్నపూర్ణ భవానియు నఖిలలోక
భర్త విశ్వేశ్వరుండును భైరవుండు
బిందుమాధవదేవుండుఁ బ్రియముతోడ
మనుపుదురుగ్గాత శుభ మిచ్చి మనల నెపుడు. 269

ఉ. కాశికి నేఁగి యందు మణి
కర్ణిక మజ్జన మాచరించి వి
శ్వేశు నుమాసహాయుఁ బర
మేశ్వరు నిమ్ముగఁ బూజచేసి మో
క్షాశతఁ బ్రస్తుతించిన మ
హాత్ముఁడు ముక్తిరమామనోహరుం
డై శివలోకవాసమున
నవ్యయసౌఖ్యముఁ గాంచు నిచ్చలున్. 270

వ. అని తెల్పిన విని మృకండనందనుండు శివపూజాప్రభావంబు వినవలతు. తచ్ఛ్రవణం బఖిలదురితహారం బని విందు నెఱింగింపవే యని యడిగినం బితామహుం డిట్లనియె. 271

తే. అఖిలలోకైకనాయకుం డయినత్రిపుర
హరున కంజలి ఘటియించి యమ్మహేశు
పూజ యొనరించుమహిమ మింపుగ వచింతు
మౌనిపుంగవ విను మవధానమునను. 272

సీ. అవిముక్తమున భూసురాభాసుఁ డొక్కరుం
డతిదుర్వినీతుఁ డై యధివసించు
సకలపాపములకు జన్మభూమి యనంగ
నాతఁడు పశుకర్ముఁ డై మెలఁగుచు
నొకవారనారితో నొనగూడి కవగూడి
వలచి తత్పాదసంవాహనాది
నీచకృత్యంబులు నిత్యంబు సల్పుచు
నుండు నిట్లుండి తా నొక్కనాఁడు
తే. దాని కలరులు దెచ్చునుత్కంఠ మదిని
బూని యారామసీమకుఁ బోయి యొక్క
చంపకానోకహం బెక్కి సొంపుమీఱు
కుసుమవిసరంబు బిసబిసఁ గోయుచుండె. 273

వ. అప్పు డప్పడంతిం దలంపునం జేర్చి యిట్లని తలంచె. 274

క. ఇవి పాలిండ్లను జేర్పుదు
నివి సరములు గూర్చి కబరి నిరవుగ నిడుదుఁగా
శ్రవణావతంసములుగా
సవరించెద నివియు వికచసారసముఖికిఁగా. 275

చ. అనుపమసౌరభాంచితము
లై కనకప్రభ నొప్పు నివ్విరుల్
గనుఁగొని కామినీమణి ని
కామనిరర్గళహర్షసంపదం

దనరదె దాని నెమ్మది ము
దం బొదవించుట గల్గెనేని. నా
జననము సార్థకం బగు ని
జంబు కృతార్థుఁడ నేన యిమ్మహిన్. 276

తే. ఈసువర్ణప్రసూనంబు లాసువర్ణ
గాత్రిసన్నిధి నిడి మ్రొక్కి గారవించి
చరణయుగళము గడిగి ప్రసన్నఁ జేసి
కదిసి యంత నలంకృతఁగా నొనర్తు. 277

క. ఈచంపకసుమమాలిక
లాచంపకగంధికుచయుగాగ్రము సోఁకన్
వైచి తదీయాధరసుధ
వాచవిగొని కౌఁగిలింతు వదలనిప్రేమన్. 278

తే. చెలఁగి మున్నివి దముఁ జెంతఁ జేరనీని
పగ మనంబున నిడి యళిపఙ్క్తి పిండు,
గూడి చిక్కించుకొనునట్టి కొమరు నొందుఁ
గలికివేసలి నీచంపకములు దుఱుమ. 279

వ. అని. 280

క. ఉవిదకు నన లొసఁగు మహో
త్సవ మెన్నుచు ని ట్లతండు సారెకుఁ బల్కెన్
శివమాయామోహితు లై
యవమతిఁ గామాంధు లెట్టు లని పల్కిరలన్. 281

ఉ. అంత నతండు పుష్పనిచ
యాపచయాంతమునం గరాహతిన్
వృంతము వీడి జాజి పృథి
విం బడుకొన్నన గాంచి యందు న
త్యంతనిరాశుఁడై యది శి
వార్పణ మస్తని పల్కి యేఁగి తా
నెంతయు వేడ్క నిచ్చెఁ దర
శేక్షణకు న్సుమనఃపరంపరల్. 282

క. ఇవ్విధమున దుర్వర్తన
జవ్వనమునఁ దిరిగి యంత శతవృద్ధుండై
గ్రొవ్వరి గతభోగుండై
యవ్విప్రుఁడు మరణకాంక్షి యై యుండంగన్. 283

ఆ. అప్పుడు క్షేత్రపాలుఁ డఖిలధర్మాధర్మ
నయవిదుం డజాండనాయకుండు
వారణాసికా నివాసి పాతకిజన
భైరవుండు కాలభైరవుండు. 284

వ. వెండియు నతండు భావాతీతనిజప్రభావనిర్జితోద్యన్మా
ర్తాండతేజోమండలుండై నీలలాంఛనయుతంబును సాంద్ర
చంద్రికాకలితంబును నగు పూర్ణిమాశశాంకబింబంబు
డంబు నెనయుచు మకుటతటకుంచితాంచితనీలాలకజాల
పరివృతుండై మందహాసభాసురంబైన సుందరవదనార

విందంబును సౌవర్ణకర్ణకుండలమండితనూత్నరత్నావిచ్ఛి
న్నచ్ఛవిచ్ఛన్నంబై ముక్తికామిని యోజఁ గై సేయు
తఱి దర్శించునాదర్శయుగళంబుగతి నొప్పారు విప్పారు
గండమండలంబులును నాత్మీయారుణారుణరుచిర రుచి
నిచయంబున నచ్ఛాచ్ఛామలకీఫలస్థూలతరముక్తాహారం
బులం దోరంబుగాఁ గంజరాగంబు లనుశంక యంకు
రింపంజేయువక్షస్స్థలంబును శోణమాణిక్యాంగుళీయాం
గదకంకణాద్యలంకారవారంబులకు నిజావయవరక్తిమ
నామ్రేడితదీధితి నెలకొల్పి సంధ్యారాగం బెప్పుడు
గుప్పించు నిరర్గళబాహార్గళంబులును ముగ్ధవలగ్నస్నిగ్ధ
కాంచీవలయసలయరణన్మణికింకిణీగణప్రభాశోభితం బై
పరివలయితఫణిఫణారత్నశోభావిభవస్థగితం బైన మందర
ధరాధరనితంబస్థలంబు చెలువంబు ననుకరించు కటీరం
బును మంజులతరమంజీరరంజితం బయి భక్తజనశరణం
బైన చరణయుగళంబును విలసిల్ల జపాప్రసూనవర్ణుం
డును దాండవానందసంపూర్ణుండును దిగంబరుండును
గపాలశూలధరుండును గరుణాకరుండును నై హరిహరు
లకుఁ దుల్యప్రియుండై యుండి శివాత్మకుండై కాశీ
పురనివాసు లయినసర్వప్రాణులం బాలించుచు నిగ్ర
హానుగ్రహదక్షుండై యచ్చట దుర్వృత్తిం బ్రవర్తించి
రేని యక్షగంధర్వసిద్ధసాధ్యదేవదానవమానవుల నైనఁ

బంచక్రోశబహిర్దేశంబునం బడవైచుచుఁ దేజరిల్లుం
గావున నద్దురాచారుం డగు విప్రు వందుండనీయక
యుచ్చాటనం బొనరించె వాఁడును మందదృష్టియై
యష్టి యవలంబించి యల్లనల్లన నడచుచు భిక్షాశనుం
డై సర్వామయసంపూర్ణం బైనకాయంబు నిర్వహింపం
జాలక పంచత్వంబునొందె నని చెప్పి బ్రహ్మ యిట్లనియె. 285

ఆ. కుపథవర్తులకును గుజనాప్తులకుఁ గృత
కల్మషులకుఁ గాశికాపురమున
నెట్లు గలుగు మరణ మిరవొంద నవ్విధి
పుణ్యవర్తనులకుఁ బొసఁగుఁగాక. 286

వ. ఆసమయంబున. 287

సీ. యమరాజకింకరు లసితాద్రిసన్నిభ
గాత్రములును రక్తనేత్రములును
భల్లముద్గరశూలపరశుపాశాంచిత
హస్తంబులును ఘోరమస్తములును
వజ్రదంష్ట్రారుచివ్యక్తకజ్జలమషీ
వర్ణంబులును ద్రోణికర్ణములును
బంచాస్యశార్దూలభల్లూకనిభవక్త్ర
తుండంబులును గర్తగండములును

తే. దనరఁ గరిహరిముఖ్యవాహనము లెక్కి
వానిఁ గొనిపోవ నచటికి వచ్చి రపుడు

పగ్గములఁ గట్టి కొట్టి యంపములఁ జీర
వలయు నని పల్కుచును గ్రోధవంతు లగుచు. 288

క. లెక్కకు నెక్కుడు దురితము
లిక్కజనుఁ డొనర్చె వీని నినజునిపురిలో
నుక్కఱ వెతపఱుపం దగు
నిక్కం బిరువదియునాల్గు నిరయములందున్. 289

క. అని పలుకుశమనదూతలఁ
గనుఁగొని భీతిల్లి యతఁడు కాశీపురిఁ జే
సినతనకలుషతఁ దలఁచెన్
ఘనతరదైన్యమున శుష్కకంఠుం డగుచున్. 290

తే. స్థూల మయినను మఱి యతిసూక్ష్మ మయినఁ
దొలుతఁ దా నొనరించిన దుష్కృతంబు
గాంచుఁ బ్రత్యక్షసిద్ధముగా నరుండు
యాతనలఁ గుందువేళ నిజాత్మయందు. 291

ఉ. ఆతఱి నీలకంఠు లలి
కాంచితనేత్రులు శుద్ధవిగ్రహుల్
భూతివిభూషణుల్ సుగుణ
పూర్ణులు ధర్మహితు ల్మహాబలుల్
ఖ్యాతచరిత్రు లార్యు లమృ
తాప్లుతకాయులు శంభుకింకరుల్

చేతుల శూలము లెత్తుఁచు
జేరఁగ వచ్చిరి వాని సమ్యోర్దన్. 292

శా. వారిం గన్గొని భీతి వోవవిడిచె
న్వాఁ డంతట న్వానికై
పోరం జొచ్చిరి కాలకింకరులతో
భూరిత్రిశూలంబులన్
ఘోరాసివజ్రచక్రతోమరగదా
కుంతంబులన్ వ్రేసి య
గ్గౌరీశానుచరుల్ ధరిత్రిరజ మా
కాశంబునం బర్వఁగన్. 293

క. యమదూతలు ప్రమథులచే
నమితాయుధహతుల నొచ్చి యఖిలాంగములుం
దుముదై రక్తము గారఁగ
సమరమునకు విముఖు లగుచుఁ జని చని మరలన్. 294

శా. వారిన్ శంకరకింకరావళిగ భా
వప్రౌఢి నూహించుచున్
వీరల్ శౌర్యసమగ్రు లార్యులు జగ
ద్విఖ్యాతచారిత్రు లీ
సారాచారులతోడఁ బోరఁదగునే
సామాన్యులే యంచు స

త్కారం బొప్పఁగ మ్రొక్కి యి ట్లనిరి భీ
తస్వాంతులై శాంతులై. 295

చ. ఇతనికి ధర్మకర్మ మొక
యించుక యైనను లేదు పాపసం
హతి యొనరింపఁ జొచ్చె జని
యాదిగ దుష్టతరుండు మీఁదుసం
గతి వసియింప నర్హుఁడె స
కల్మషసన్నిధి నుండువాఁడు దు
ష్కృతుఁ డగు వీనిచెంత వసి
యింపఁగ మాకును గూడ దారయన్.296

ఉ. క్రూరునిఁ గాంచ నంటఁ గెడఁ
గూడఁగఁ గూడునె యట్లు గాన మీ
రూరక వీని డించి చనుఁ
డున్నతసౌఖ్యము లాసచేసినన్
మీరలు సూక్ష్మదర్శను లమే
యగుణాఢ్యులు శంభుదాసు లి
ట్టీ ట్టిఁడి సేయుపుణ్య మర
యింపము గల్గిన నానతీఁడగున్. 297

మ. అనినన్ వారలు పల్కి రీద్విజుఁడు పు
ణ్యాచారవంతుండు తా

ననఘుండై శివపూజ సల్పి నిమిషం
బైనన్ శివుం బూజచే
సినధన్యుం డఘసంఘముల్ దొలఁగి యా
శ్రీకంఠసాయుజ్యముం
జన వొప్పం గనుఁ దత్ఫలంబు దెలుపన్
శక్యంబె యానల్వకున్. 298

తే. కోటిజన్మార్జితము లైన ఘోరపాత
కములఁ బోకార్చ నివి యొకొక్కటియె చాలు
నిమిష మైనను మఱి యర్ధనిమిష మైన
స్మరహరునిపూజవధ్యానసంస్తవములు. 299

ఆ. భక్తి నైన మిగులఁ బరిహాసమున నైన
మాయ నైనఁ జౌర్య మహిమ నైనఁ
బత్త్రపుష్పచుళుకపరిమితజలములు
శివున కొసఁగి ముక్తిఁ జెందు నరుఁడు. 300

క. శివపూజకు నభిముఖు డగు
నవసరమునఁ దొలఁగు విప్రహత్యాయుతముల్
వివిధాగమ్యాగమసం
భవ మగు వృజినవ్రజంబు మానవతతికిన్. 301

క. ఈపుణ్యుఁడు కాశి న్వే
శ్యాపరతంత్రుఁ డయి పూని చంపకతరుసూ

నాపచయం బొనరించుచు
నాపు వ్విలఁ బడఁగ నది శివార్పణ మనియెన్. 302

ఆ. కొమ్మనుండి దిగువకును జాఱునంతలో
సుమహితముగ నట్టిసుమముచేతఁ
దరుణచంద్రధరుఁడు హరుఁ డర్చితుం డయ్యె
నితనిదురిత మందుకతన డిందె. 303

మ. ప్రకటాంచత్సితభూతి ఫాలమున నొ
ప్పం దాల్చి రుద్రాక్షమా
లిక గంఠంబునఁ బూను ధన్యతరు హా
ళిన్ శంభులింగంబుఁ బా
యక పూజించి నుతించుపుణ్యతముఁ ద
ద్ధ్యానైకపారీణు మీ
రకలంకస్థితిఁ జేర కేఁగుడు మహే
శాజ్ఞావిధిపారీణులై. 304

తే. భువిఁ బరబ్రహ్మ మొకటియు భూతి యొకటి
ఘోరసంసారతారణకారణములు
కదిసి యీరెంటిలోన నొక్కటి భజింప
వలయు నపవర్గకాంక్షచే వఱలువారు. 305

మ. అతులైశ్వర్యసమగ్రరాజ్య మిడు మో
క్షావాప్తి గావించు దు

ష్కృతభూతౌఘపిశాచరాక్షసగణ
ప్రేతాదులం దోలు నూ
ర్జితసౌఖ్యప్రదమై యరిష్ట మణఁచుం
జేకూర్చుఁ దేజంబు సం
తతముం గావున భూతి దాల్పవలయున్
ద్రాఘిష్ఠనిష్ఠ న్నరుల్. 306

తే. ఊర్ధ్వరేఖ ఋగ్వేదమై యొప్పుమీఱు
మధ్యరేఖ యజుర్వేదమహిమ నమరుఁ
దతి నధోరేఖ సామవేద మయి తనరుఁ
గాన ధరియింపవలయు రేఖాత్రయంబు. 307

క. గురుపత్నిఁ గలసి విప్రుం
బొరిగొని సురఁ ద్రావి కనకము హరించియుఁ దా
నరుదుగ భసిత మలందుచుఁ
బొరి రుద్రాధ్యాయి యైనఁ బూతాత్ముఁ డగుః. 308

క. రుద్రాక్షమాలి యగు ని
ర్నిద్రప్రతిభాతియోగ్యు నెఱిఁ గనుఁగొని య
క్షుద్రమతి నెఱిఁగి యరుగుఁడు
భద్రం బగు మీకు శమనభటవరులారా! 309

క. రుద్రాక్షసహస్రముచే
ముద్రితుఁ డయి భూతిఁ దాల్చి మోదంబున శ్రీ

రుద్రు భజియించుసుగుణస
ముద్రనకుం గేలుమొగిచి మ్రొక్కెడు మీరల్. 310

ఉత్సా. అనుచుఁ దెలిపి శమనభటుల ననిచి యమ్మహాత్ములా
కనదనేకనూత్నరత్నకల్పితాభ్రయాన మా
యనఘు నెక్కఁజేసి లాసికాప్సరోవిలాసినుల్
మొనసి కొలువ శంభులోకమునకు నరిగి రింపుగన్. 311

సీ. అదియు ననేకసహస్రసహస్రగ
భస్తిప్రశస్తభాభాసురంబు
మాణిక్యమందిరమహనీయబహుయోజ
నానాహపరిణాహమానితంబు
ఫలభరవినమితపనసరంభాద్రుఖ
ర్జూరప్రముఖవనశోభితంబు
చక్రవాళాచలసన్నిభాభ్రంకష
ప్రాకటమణివజ్రపరివృతంబు

తే. నగుచు శశధరమకుటనీలగళనిటల
నయనసితతనుముఖ్యచిహ్నములతోడ
శివునిసారూప్యముక్తితోఁ జెలఁగునట్టి
ప్రమథులకు నాటపట్టయి పరగుచుండు. 312

అచ్చతెనుఁగుసీ. జిగివెల్లి వెలయించు మగరాలతలుపులు
పాపమేపరిపచ్చపలకగడప

లింపులు నింపు బల్ గెంపులగోడలు
బంగారుమెఱుఁగుటరంగుగములు
డంబుమీఱిన పవడంపుఁగంబములును
వేలుపురాఱాలదూలములును
క్రొత్తముత్తెపుగుత్తు లత్తుదోరణములు
తలఁపుఱామానికమ్ములగవనులు

తే. మిసిమిక్రొమ్మించులను మించు పసిఁడియిసుము
కలువనెచ్చెలిఱాతిఱాకట్టనములు
గలుగు సందలియిండ్ల సింగార మెన్నఁ
గలరె చిలువలదొర యైన నలువ యైన. 313

సీ. కందుకుందును లేని యిందుబింబంబులో
నెమ్మి నిక్కమ్ములనెమ్మొగములు
వలలఁ జిక్కక పూఁతివలువనిమీనులో
గరిమ నీయన్నులకన్నుఁగవలు
మెత్తనై తేనియ లత్తినకెంపులో
తతి నీసుదతుల రదచ్ఛదములు
రెక్క లెత్తక యొకరేయును బాయని
జక్కవకవలో యీసతులచనులు

తే. మెఱచి పఱవని యొఱపులమెఱపులొక్క
యీనెలంతలమేనులఁ బూనురంగు

లనఁగ నగకన్యకాస్వరూపానురూప
సుందరీబృంద మెలమి నింపొందు నందు. 314

ఉత్సా. కల్పతరువు లిరువు మీఱ గంధసారకుంకుమా
నల్పదివ్యనవ్యభూషణాంబరంబులు న్సుధా
కల్పభక్ష్యభోజ్యముఖ్యకమ్రవస్తుతతియు సం
కల్పమునకు మిగుల నిండ్లఁ గలయ నించు నచ్చటన్. 315

సీ. హరిహరిన్మణితోరణగణము లా
ఖండలకోదండఖండములుగ
రామాలలామాభిరామాంగకాంతు లు
ద్దామసౌదామనీదామములుగ
పణవవీణావేణుపటహభేరీసన్మృ
దంగరంగధ్వనుల్ స్తనితములుగ
గంధర్వసదనూనగానస్రవద్రత్న
బృందాంబువులు వృష్టిబిందువులుగ

తే. సౌధవీథి ఘనాఘనసమితిఁ బోలి
వజ్రిముఖ్యామరమయూరవారములకు
వామదేవాదిచాతకవ్రాతములకు
ముద మొదవఁ జేయు నింపులు గదుర నచట. 316

సీ. అచటివీథులనిడు పస్తోదయాస్తోక
కుధరదూరంబులకొలఁదు లరయు

సచటిరత్నాంచిత హైమవిమానముల్
సురగిరిరోహణగిరుల సప్వ
సచటినిష్కుటకుసుమామోద మామర
భూరుహసుమములఁ బ్రోదిసేయు
సచటిపూరుషులు దివ్యజ్ఞానసంపత్తి
సనకాదిమునులకుఁ జాటుచుందు

ఆ. రచటిపుప్పఁబోండ్ల హావభావములకు
మునిసమూహ మైన మోము లెత్తు
నచటు సుకృతరహితు లగువారలకు దుర
వాప మగు దలంపువలన నైన. 317

దోదక. ఈసరణిం గడు నింపగు నక్కై
లాసమున న్సువిలాసతరంబై
భాసురరత్నవిభాకలితంబై
వాసుకిభూషునివాసము వొల్చుకా. 318

వ. అదియును నరుణమణికిరణజ్యోతిరింగణాయమానఖుర కిరణబింబంబును బరస్పరప్రతిఫలితలలితతోరణదేహళీ వ్యత్యస్తప్రశస్తతరారుణమణిహరితమణి ఘృణిసంతానం బును ననేకరత్నస్తంభసంభృతంబును రత్నవితర్దికాసమ న్వితంబును చంద్రదినేంద్రప్రభానిభరత్నదీపదీపితవిశాల సభాశాలావిరాజితంబును రత్నకల్పితానల్పతల్పాద్యుప

కరణసంయుతంబును నిజాకారానుకారిముక్తాసముల్లస
దుల్లాభ సుహృల్లాభ విభవ ముదిత తారకావారంబును
మందిరైందవ ముకుర ప్రాకారాయమాన హీరకవాట
హాటకద్వారబంధురంబును మందరధరాధరసమున్నత
సుందరమందిరసహస్రాభిశోభితంబును శివసంచారయో
గ్యభాగ్యరత్నరచితకుట్టిమస్థలంబును గిసలకుసుమఫల
భరితసురతరుపంచకాంచితంబును ప్రమథగణరక్షితంబు
నై యవాఙ్మానసగోచరవై భవంబున నుల్లసిల్లు నందు
సుషమాసదనంబు లగువదనంబుల చెలువంబుల రిక్క
రాయని వెలవెల్లంజేసినక్షతంబున నతనిఛాకక్షం దాళక
యోడివచ్చి నిలువ నెల వెఱుంగక తిరుగుచుఁ బగతు
పగతురగుటంజేసి బంధుభావంబున వాని నాశ్రయించి
వెనుచొచ్చినధ్వాంతసంతతులకుం దగి యందుఁ జెఱివిన
చంపకదామంబులు మెఱపులయొఱపు నెఱపం బఱపగు
ధారాధరంబులదుందంబుల నొప్పు కప్పుంగొప్పులును
ద్రిజగద్విజయసిద్ధిఁ బ్రసిద్ధిఁ జెందిన యసమబాణుబాణం
బులయవతారంబులై ప్రాగ్వాసనావశంబున యువజన
మర్మనిర్మథనంబులై కర్ణాభ్యర్ణంబునకుం జాఁగి వలపుల
తేని చివురుటరిగలపొలుపుఁ దెలుపు రత్నతాటంకంబు
లంచులుమించకయుండ నాసయిడి యాఁగిన నచ్చుట
నిల్చినతెఱఁగున రంగమరు కనుంగవలును హీరద్యుతి

ఫ్రారంబులం దోరంబు లయిన రదంబులును గుండం
బుల కందంబులుగా నిలిచిన చివురుసవురు నెఱవు
కెమ్మోవులఁ గఱవం బఱతెంచుపికనికరంబు చెంతఁ
గపోలతలంబుల నున్న మృగమదకుంకుమపత్త్రంబులం
బొంకంబు లయిన మదనుటెక్కియంబు లగు మకరం
బులం గాంచి ముట్టనోడి చుట్టంబులై కంఠలక్ష్మికి నిజ
స్థానంబులం గానుకయొసంగె ననందగి శ్రోత్రజనంబు
లఁ గర్ణికారవంబులగతి నలరంజేయు కులుకుటెలుఁగు
లును బయోధరధరాధరభరంబున ఖిన్నంబులై వడవడ
వడంకు బడుగునడుముల విన్నఁదనంబు గాంచి యాద
రించి పాఱిపై నిలిచిన మేఖలాదామంబుల కీర్తిస్ఫూర్తి
పఱిదానంబు లనఁ గట్టినవిశదాంశుకంబులు బాలాతప
మిళచ్ఛరచ్ఛరదశకలంబులరూపంబున నేపుచూప నరుణ
కాంతులు వెలికింజిమ్ము నితంబుబింబంబులును బ్రణయ
కలహంబునం బొగులు మగువలకు నొంటమిమాన్చి
నీటుఁదనంబు నెలకొలుపుపరిచయంబునఁ బఱిసవశరవిరిం
చుండు రంభాస్తంభంబు లూరుదంభంబున నిల్పి తద్వై
రంబునం బరగు వారణయానంబు లందు నొనగూర్చి
ననం దనరు మందగమనంబులకుం గారణంబులై కంద
ర్పనియుఘటనఘటనాపాటవంబును గొనియాడు వంది
బృందంబుచందంబు నొంది మొరయు నందియలసందడి

సందంబు లయిన చరణారవిందంబులుం గలిగి మవ్వం
బగు జవ్వనంబునం గ్రొవ్వి కంజకింజల్కసువర్ణవర్ణరంజి
తంబు లైన మంజుపరాగంబులుం దశయోజనపర్యంతంబు
నై రవసారససారసౌరభంబులు వెదచల్ల నృత్తగీతవాద్య
హృద్యానవద్యవిద్యాప్రవీణలై వీణెలు వాయించు
శివకన్యాగౌరీకన్యాకోట్లు బలసికొలువఁ దన్మధ్యంబున
దరస్మితకౌముదీముదితంబై చంద్రబింబంబునుం బోలు
మొగంబును బాహామృణాలసంజాతంబు లగు కంజాతం
బులంబోలు కరతలంబులును శ్రోత్రపుటకూపపతనో
న్ముఖంబు లైన మీనంబులం బోలు నాయతనేత్రంబు
లును ఫాలబాలచంద్రరుంద్రవైరాహావదోహలంబున
వ్యూహంబయిన సంతమససంతతిం బోలు నీలకుంచిత
కుంతలవ్రాతంబులును విశదదశనహీరసంగతం బయిన
యరుణమణింబోలు నధరంబును ముక్తాకంచుకజాల
కీలితం బైన చక్రవాకమిథునంబులంబోలు కుచయుగం
బును లోకత్రయాతిశయసౌందర్యధుర్యతకు నభిజ్ఞాన
సంజ్ఞ యనం దగు వళిత్రయంబును దారుణ్యప్రవాహ
తటస్థితం బగు సైకతంబుంబోలు కటిస్థలంబును నూరు
కాండప్రకాండశుండాదండవిలసితం బైన వేదండయానం
బుంబోలు నడపులును నరుణపదసంధ్యారాగయోగం
బునం బాటలవర్ణంబు లయిన తారకంబులంబోలు నఖం

బులును దనకు నందంబులై తనర మంజీరకాంచీవలయ
హారకేయూరమకుటతాటంకకంకణాంగుళీయకాదిసర్వా
భరణభూషితయును ముక్తాధవళాంబరాలంకృతయు నుద్య
త్పద్మిభాకరనిభాకృతియును నై వామాంకస్థిత యగు
సర్వమంగళతో సరససల్లాపంబు లాడుచు మునిదేవతా
సంస్తూయమానుండును బ్రమథగణసంసేవ్యమానుండును
రత్నసింహాసనాసీనుండును నైన పరమేశ్వరుండు సకల
లోకపాలనం బొనరించుచునుండ నవ్విప్రుం డచ్చటికిం
జని యమ్మహాదేవునకు నమస్కరించి తత్సమీపంబున
వసియించె మునీంద్రోత్తమా! యిట్టిదిసుమీ శివపూజా
విధానంబునకు ఫలం బని చెప్పి శతానందుం డిట్లనియె. 319

క. శివపూజ సేయుభాగ్యము
భవకోటులనయిన దుర్లభము మనుజులకుఁ
భువి నిది ప్రదోషముల సం
భవ మగు టత్యంతదుర్లభమును మ్మునఘా. 320

క. స్మరహరచరణాబ్జస్తుతి
పరులకుఁ దద్ధ్యానయోగపరిచయులకు శ్రీ
కరభూతిభూషితులకుం
గరతలమున నమరినదియకా మోక్షు మిలన్. 321

క. శివ శివ శివ యని యైనను
భవ భవ భవ యనియు నైనఁ బలుమఱు గౌరీ

ధవ హర హర యని యైనఁ
శివుని స్మరియింపఁగదవె చిత్తమ యెపుడున్. 322

తే. హీనకులజన్ముఁడై పరహింససేయు
శబరుఁ డైనను వేఁటాడుసమయమునను
బ్రిహర మాహర హర యని పల్కెనేని
కలుషములఁ దోలి పుణ్యలోకములు గాంచు. 323

ఆ. అని యజుండు చెప్పె నని వసిష్ఠుఁడు చోర
పుంగవునకుఁ దెల్పు పుణ్యగాథ
లాలకించి మౌను లవ్వలికథ యెట్టు
లయ్యెఁ దెలుపు మనుచు నడుగుటయును. 324

ఉ. వారిచరాంకదుర్మదని
వారణ వారణదైత్యకృత్యదు
ష్ప్రారంభయార్తలోకచయ
తారక తారకమేదినీధరో
దారనివాస వాసవము
ఖామరమౌళిలతాంతమాలికా
వారిరసాభిషిక్తపద
వారిజ వారిజగర్భసన్నుతా. 325

క. కందర్పదర్పమర్దన
మందరకుధరధరకాండ మఘవముఖమదు

ద్వందితపదసీరేరుహ
బృందారకవైరివీరబృందవిదారా. 326

మాలినీ. వాసుకికంకణ వహ్నిశశాంకది
వాకరనేత్రశివప్రద కై
లాసనివాస వలక్షశరీర సు
లక్షణచంద్రకళామకుటా
కాసరవాహనగర్వనిషూదన
గాంగఝురాంచితగౌరజటా
భాసుర సంతతభక్తవశంకర
భాస్కరకోటివిభాకలితా. 327

గద్య. ఇది శ్రీమద్గురుకరుణాతిశయలబ్ధకవితావైభవ
యీఁదులపల్లి శంకరమంత్రితనూభవ సుధీజన
విధేయ భవానీశనామధేయప్రణీతంబైన
స్కాందపురాణంబున ధర్మఖండం
బను ప్రబంధంబునందుఁ
దృతీయాశ్వాసము.



శుభమస్తు

అవిఘ్నమస్తు

ధర్మఖండము



చతుర్థాశ్వాసము



క. శ్రీరమ్యదారువనముని
దారమనశ్చౌర్యధుర్య నైనందినసం
ధ్యారంభరచితతాండవ
క్షీరాంభోనిధినిషంగ శ్రీగిరిలింగా. 1

వ. అవధరింపుము వివిధపురాణకథాకథనప్రఖ్యాతుం డగు సూతుండు శౌనకాదిమునిముఖ్యుల కిట్లని చెప్పె న ట్లంభోజసంభవుండు మార్కండేయున కిట్లనియె. 2

మ. అలవారాణసిలోఁ బరాశరసుతుం
డామున్న భిక్షార్థి యై
కలయం గ్రుమ్మఱి విప్రవాటికల భి
క్షాలబ్ధి లేకున్న నాఁ
కలిచేఁ జిక్కియు నెండఁ జొక్కియును ద
త్కాశీపురావాసులం

జలమొప్పఁ శపియింపఁగాఁ దలఁచి రో
షప్రస్ఫురన్మూర్తి యై. 3

గీ. అపుడు విశ్వేశ్వరునిమందిరాజిరభర
నిలిచి కోపంబు తాపంబు నివ్వటిల్ల
గటము లదరంగ మేనఁజెమ్మటలు వడియఁ
బలికె నిట్లని ప్రోత్సాహసఫణితి చెలఁగ. 4

గీ. సత్య మగు నిది వెండియు సత్య మరయ
సత్యముగ వచియింతు భుజంబు లెత్తి
వేదశాస్త్రంబులను మించ విద్య లేదు
కేశవుని మించ లేఁడు దేవేశుఁ డొకఁడు. 5

సీ. అని చేతు లెత్తి రోషావేశమునఁ బల్కు
సత్యవతీతనూజాతుఁ గాంచి
పురశాసనునిపార్శ్వచరవరు లైన భృం
గీశ్వరుండును నందికేశ్వరుండు
నాయనభుజయుగ్మ మట్ల నిల్పుటయు సు
రాసురగంధర్వయక్షపతులు
మునిజనంబులు చతుర్ముఖుని కీవృత్తాంత
మంతయు వివరించి యతఁడుఁ దారు

తే. రభసగతిఁ గాశికానగరమున కరిగి
విశ్వభర్తకు సాష్టాంగవినతిఁ జేసి

సంస్తుతించిరి తద్భుజాస్తంభశౌంతిఁ
గౌరి గంభీరవాచానిగుంభనముల. 6

సీ. ఖరకరనీహారకరధనంజయనేత్ర
తారశరచ్చంద్రగౌరగాత్ర
త్రిజగజ్జనాత్యయస్థితిజనికారణ
యహినాయకాంగదహారిచరణ
శయశతదళతలసలలితసారంగ
సరసిజహితనిశాకరరథాంగ
చిత్రకాయాజినాంచితసత్కటీదేశ
ధననాథసఖ పురదైత్యనాశ

తే. శిఖరికన్యాకళత్ర రాజితచరిత్ర
నీలకంధర నిర్ఝరిణీధర హర
కాశికాధీశ యీశ యాకాశకేశ
నిర్జితానంగ జయ ధరణీశతాంగ. 7

చ. అని కొనియాడి దేవగణ
మాహరునానతి మానియొద్దకుం
జని శివనింద సేయుదురె
సంయమి కాశి వసించి యిట్టు లీ
ఘనతరనిందకున్ ఫలముఁ
గాంచితి వింక నిజంబు పల్కుమా

నినుఁ బరమేశ్వరుండు గరు
ణించు నటంచు హితోక్తిఁ బల్కినన్. 8

వ. అప్పుడు సత్యవతీనందనుండు. 9

గీ. సత్య మగు నిది వెండియు సత్య మరయ
సత్యముగ వచియింతు భుజంబు లెత్తి
వేదశాస్త్రంబులను మించ విద్య లేదు
శంకరుని మించఁ బరతత్త్వ మింక లేదు. 10

మ. అని పల్కన్ సురదుందుభుల్ మొరయ రం
భాద్యప్సరోలాస్యముల్
గగనవ్యోం ననవాన పెల్లు గురియం
గంధర్వగానంబు పె
ల్చన వీతేర మునీంద్రచంద్రుని భుజా
స్తంభంబు శాంతించె నం
త నిజస్థానము లొయ్యఁ జేరిరి నితాం
తప్రీతులై నిర్జరుల్. 11

వ. వెండియుఁ గృష్ణద్వైపాయనుండు వారాణసీపురంబున
భిక్ష గానక క్షుత్పిపాసాపరవశుండై శపియించుతలంపున.12

చ. ఇది మొద లెవ్వఁడేని నరుఁ
డీయవిముక్తధరిత్రి నిల్చినం
దుదఁ గను గర్దభత్వ మతి
దూరతరుం డగు మోక్షలక్ష్మికిన్

యదనువ నేను సత్యముగ
నాడితి నంచు జలంబు దోయిటం
గదియఁగఁ బట్టి చల్లెఁ గడఁ
కం గనుఁదమ్ములఁ గెంపు ముంపఁగన్. 13

శా. ఆశాపాంబు లిలాస్థలిం బడఁగ నీ
కంతం గపాలంబుచేఁ
గాశీపాలకుఁ డైన భైరవుఁడు చి
క్కంబట్టి వేవేగ య
క్కాశీదేశము కీకటాఖ్య నెనయం
గాసిం బడంజేయు పా
రాశర్యార్యకృతాపరాధ మసలా
రం దెల్పె విశ్వేశుతోన్. 14

మ. శితికంఠుం డపు డజ్జలంబు వరణా
సీదేశదూరక్షితిన్
ధృతిమైఁ జల్లు మనంగ నట్ల యతఁ డెం
తే వేగ మేపారఁగా
నతివేలోద్ధతిఁ జల్లె నాఁడుతుదగా
నద్దేశరాజ్యంబు దూ
ష్యతమం బై తగెఁ గీకటాహ్వయతఁ ద్రిం
శద్యోజనాయామతమై. 15

క. అందు మృతులైనవారల
కందఱకును గర్భభత్వ మగు సత్యవతీ
నందనుశాపోదక మా
చందమునఁ భైరవుండు చల్లుటకతనన్. 16

ఉత్సా. కాశి నుండవలవ దనుచుఁ గాసిఁ బెట్టి భైరవుం
డాశివాజ్ఞఁ బూని వెడల నడిచె నపుడు వ్యాసమా
నీశు నత్తెఱంగు వినయ మెసయఁ దెల్పికొనిన నా
కాశకేశుఁ డిట్టు లనియెఁ గసలు గదుర నతనికిన్. 17

ఆ. క్రోధ మంగకలితమై ధర్మము హరించు
రవి నిదాఘువేళ రసముఁబోలి
క్రోధవహ్ని యన్నిగుణములఁ బోకార్చుఁ
గ్రోధవంతుఁ డఖిలబాధకుండు. 18

క. క్రోధి యొరుం దను నెఱుఁగఁడు
క్రోధము బలవద్విరోధి క్రోధి యకార్యా
రాధనపరుఁ డగుఁ గావునఁ
గ్రోధము విడువఁదగు శుభము గోరు జనంబుల్. 19

చ. అరుగుము సంయమీశ్వర ని
జాశ్రితపాతకజాతమేదినీ
ధరశతకోటికిన్ జనవి
తానమనోరథదానని ర్జితా

మరుతరువాటికి న్విబుధ
మానితపుష్కలతీర్థకోటికిన్
నిరతసమస్తసద్గుణమ
ణీగణపేటికి దక్షవాటికిన్. 20

సీ. అఖిలముఖ్యస్థాన మై వింధ్యదక్షిణ
ధాత్రి గోదావరీతటమునందుఁ
బాదగయాక్షేత్రపరిసరంబున నొప్పు
నదియు రెండవకాశి యనఁగఁ బరగుఁ
బ్రాజ్ఞకోటికి మఖప్రముఖకర్మములు ని
రంతరాయక్రియ నమరు నందు
నధివసియింతు నే నచట నిత్యము శైల
కన్యతోఁ బ్రమథసంఘములు గొల్వ

తే. సిద్ధచారణగంధర్వసేవితంబు
సన్మునీశ్వరదేవతాసంకులంబు
నగుచుఁ దనుఁ గాంచ దురితసంహతులఁ దోలఁచు
ధరణిచరణతులాకోటిదక్షవాటి. 21

ఉ. శ్రీ విలసిల్లు నన్నగరి
చేరువధారుణి గంగ లేదునుం
బ్రో వయి యొక్కపుణ్యనది
భూనుతలీలఁ దనర్చు సప్తగో

దావరి నాఁగ నందు నుచి
తస్థితిఁ దాన మొనర్చి సప్తగో
దావరుల న్మనుంగు సుకృ
తంబు గను న్మనుజుండు సంయమీ. 22

శ్లో. సప్తగోదావరీస్నానం। భీమనాథస్య దర్శనం
ఏకరాత్రినివాస శ్చ। నాల్పస్య తపసఃఫలం ॥
సప్తగోదావరీస్నానం। మణికర్ణికయా సమం
దర్శనం భీమనాథస్య। కాశీవిశ్వేశదర్శనం॥

ఆ. ఈరసమునసైన నిల మాయచేసైన
వారనారిఁ గలయువాంఛనైన
దక్షవాటిలోనఁ దగ నొక్కరేయి వ
సించెనేని ముక్తిఁ జెందు నరుఁడు. 23

క. చులుకజల మయిన బదరీ
ఫలమాత్రం బైన బిల్వపత్రం బయినం
జెలు వమర దక్షవాటీ
స్థలి నొసఁగిన మోక్షలక్ష్మి దక్కు నతనికిన్. 24

ఉ. అవ్యయసౌఖ్యసిద్ధి యగు
నచ్చట నిల్చినఁ గాశికావియో
గవ్యథ యించుకేనియును
గల్గదు నీ కతులప్రభావనం

భావ్యమనీష నేఁగు మని
పల్కిన నయ్యవిముక్తదేశవా
స్తవ్యనియానతిం జనియె
సాత్యవతేయుఁడు దక్షవాటికిన్. 25

ఆ. అమ్మహానుభావుఁ డపు డత్తెఱంగునఁ
గతిపయప్రయాణగతుల నరిగి
కనియె నంతఁ బీఠికాపురపరిసర
క్షమఁ దనర్చుఁ బాదగయఁ బ్రియమున. 26

ఉ. శ్రీపరిపూర్ణవైభవవి
శేషవినిర్జితగోపురంబు క్షో
ణీపదనీరజాతరమ
ణీయరణన్మణినూపురంబు చం
ద్రోపలజాలనీలమణి
యోజితరాజితభర్మనిర్మితో
ద్దీపితగోపురంబు నయి
తేజునఁ బీఠపురంబు డం బగున్. 27

సీ. చరధరాధరసముత్కరలీల నొప్పు న
భంగురతుంగమతంగజములు
నలగంధవాహవాహవ్యూహగతి మించు
రయనయాంచితసితహయచయంబు

మఘవసన్మానవిమానసన్మానతఁ
గర మరు దగు శతాంగములగములు
సరివసపవనసఖాకృతి ధృతిఁ దగు
సమరమదోత్కటుల్ చటులభటులు

ఆ. గణన మిగుల నమలగుణమణిగణముల
గరిమకతనఁ గాంచికాపురంబు
చెలియ లనఁగఁ దనరుఁ గలుములజవరాలి
కాపురంబు పీఠికాపురంబు. **28**

సీ. సత్యభామానురంజనపూరుషోత్తమ
కమనీయ మగు ద్వారకాపురంబొ
శత్రుఘ్నరామలక్ష్మణముఖ్యనృపలోక
దీపితం బగు నయోధ్యాపురంబొ
విబుధశతక్రతువిభవసమృద్ధిచేఁ
జూపట్టు నమరావతీపురంబొ
హయముఖసేనాసమాక్రాంతలీలలఁ
గాంతమై తగు నలకాపురంబొ

తే. ధర జగత్ప్రాణవిఖ్యాతిఁ దనర నొనరి
తేటఁ జెన్నగు గంధవతీపురంబొ
యీపురం బని భువనంబు లెన్న నెగడి
చూపఱకు నింపొసఁగుఁ బీఠికాపురంబు. **29**

ఉ. అందలిసుందరీమణుల
యచ్ఛతనుద్యుతిఁ గాంచి మించు ల
య్యందము నొందలే కతిర
యంబున సిబ్బితి నేఁగుటంజుమీ
యందె క్షణప్రభాఖ్య యొఱ
పై నఘనాశ్రియ మబ్బెనేనియుం
బొందునె చంచలాత్మలకుఁ
బూర్ణచిరప్రభ ధారుణీస్థలిన్. 30

చ. జలరుహగంధు లందు మణి
సౌధము లెక్కి నఖాంకురంబులం
దిలకము దీర్చి క్రేవల వి
దిర్చినకస్తురి చెంత నేఁగు వె
న్నెలదొరమేన నంటుకొను
నీలిమఁ గాంచి కళంకి యందు ర
య్యలఘుగుణోత్తరుం గువల
యాప్తున కెందుఁ గళంక మబ్బునే. 31

ఉ. అచ్ఛము గాఁగఁ గేతనప
టాంచలచంచలపాణిసంజ్ఞలం
గ్రిచ్చఱ హీరసారమణి
కాంతిలసద్దళహాస మొప్ప పై

యచ్చరపట్టసప్రికట
హర్మ్యములం గలహింపఁ జేఉ నా
నచ్చటిచంద్రిశాలికల
హర్మ్యసమున్నతి యొప్పు నెప్పుడున్. 32

ఉ. అమ్మహి నింపు నింపుచు ధ
రాధిపవై భవగౌరవంబుచేఁ
గొమ్మలమీఁద వేలుపుల
కొమ్మలు ఖేయమునందుఁ దేలి నా
గమ్ములకొమ్మలుం గొలువు
గాఁ గొలువుందు ప్రసిండికోట నె
య్యి మ్మిగురొత్త విష్ణుపద
మంటినఁ గల్గవె భూరిసౌఖ్యముల్. 33

చ. జగములు నిల్పఁగాఁ దలఁచి
చక్రిధరుండు త్రివిక్రమాకృతిన్
జగము నుతింపఁగాఁ బెరుఁగు
చందము నొందుచు నచ్యుతప్రభన్
గగనతలంబు ముట్టెఁ గడఁ
కన్ వరణంబు పురంబు చెంగటం
దగియె నగడ్త యాయనప
దద్వయిఁ బుట్టిన గంగపోలికన్. 34

చ. హరికరివారశూరసుభ
 టార్భటి నంగరకాంతఁ బూని దు
స్తరగతి వచ్చు వైరుల క
 సాధ్యగతిం *దదభేద్యవృత్తియై
యరు దగువీఁకతో నవ్వరణ
 మంఘ్రితలంబున హీరనూపురం
బురుబిరుదంబుగాఁ దొడిగె
 నో యన నొప్పగు ఖేయ మప్పురిన్. ౩౫

చ. కనఁదగి యందుఁ గల్పతరు
 కల్పతరువ్రికరాన్వితంబులై
ననిచిననందనంబునకు
 నందనరాజి యనంగ లోకపా
వనము లగు వనంబు లభి
 వాంఛితసత్ఫలదానవైఖరిన్
ఘనత శుకాదిసద్ద్విజశి
 ఖామణులన్నిరతంబుఁ బ్రోచుచున్. ౩౬

మ. పురసౌభాగ్యదిదృక్షచేఁబలెఁ బరి
 స్ఫూర్తిం బటీరక్షమా
ధరము న్వేఁడిగి యంతరాంతరసరి
 త్పద్మాకరాళీసము

---

* దత భేద్య—పాఠాం

త్తరణప్రక్రియ డస్సి యల్లఁ జని కం
దర్పాహవవ్యస్తత
త్పరనారీశ్రమ మార్చుచుణ్ మెలఁగు సం
దు న్వాతపోతౌఘముల్. 37

చ. అతివ ! సుమమ్ము లమ్మెదవె
యమ్మెదనే మరుబేరసూటి నీ
గతిఁ గను మోపిన స్వలపు
గల్గినకొన్నిన లిమ్ము కొమ్మ య
ట్లిత వగునేని మాపటికి
నిచ్చెద సొమ్మపు డిమ్మటంచుఁ దా
రతులమృదూక్తులణ్ విటుల
నాడుదు రప్పరిపుష్పలావికల్. 38

మ. క్రమ మొప్పం జతురాననత్వమును వా
క్కాంతత్వముం దుల్యమై
యమరు న్బ్రహ్మకు నందు విప్రులకు వ
న్యాప్తిఁ జే నైన దా
రమితానందసమగ్రపూతమతు ల
య్యార్యుల్ శతానందుఁ డ
క్కమలపోద్భవుఁ డంచు నెన్నదురు వే
డ్కం దారతమ్యంబులన్. 39

మ. నిరతావక్రిపరాక్రమప్రకటనో
న్నిద్రప్రభావోదయుల్
పురిరాజన్యులు సద్వశానుగతిచేఁ
జాల్పొంది సామోద్భవ
స్థిరవిఖ్యాతియు దానవైభవము ను
ద్దీపింప నిశ్శేషభూ
భరణప్రక్రియఁ దేజరిల్లుదురు చె
ప్పన్ సార్వభౌమాంకులై. 40

చ. అనవనవాంకశేవధిస
మగ్రిత నెచ్చెలి యైన కృత్తివా
సుని ధనిఁ జేయలేఁ డనుచుఁ
జూచి హసించు ధనాధినాథునిన్
సునవనవాంకశేవధులఁ
జొప్పడి మిత్రుల కంశుకానులే
పనధనసంపదల్ నినిచి
పట్టనహాట్టకిరాటసంతతుల్. 41

చ. సిరి నుఱువైన హాలికులు
చేసినధాన్యపురాసు లందు భూ
ధరసముదగ్రత న్నభముఁ
దాఁక నభోమణి తేరిగుఱ్ఱముల్

ఖురముల డిగ్గి యందులఁ ద
గుల్కొన నెత్తుచుఁ బోవుటంజుమీ
యరుదుగ నుత్తరాయణము
సందుఁ దిరంబుగఁ బొద్దు నిల్చుటల్. 42

చ. పలుకు వినంగ నాసగొని
పాంథులు మార్గము వేఁడ వారికిం
దెలుపు మృదూక్తి కీరముల
తేఁకువ సిగ్గున ముంపఁ బయ్యెదల్
తొలఁగి చనుంగవల్ వెలికి
దోఁపఁగ మవ్వపుఁగ్రొవ్వెదల్ విడం
బులుఁగుల రొప్పుచుండుమరు
పొందుగ నందులశాలిపాలికల్. 43

మ. యతినైన న్విటుఁ జేయ నేరుతురు న
ర్మాలాపవాగ్వైఖరిన్
రతినైనం దలవంపఁ జేయుదురు స
ద్రమ్యాకృతిఙ్ భారతీ
పతినైనం దతగీతలాస్యకలనా
ప్రాగల్భ్యసంపత్తి న
ద్భుతపాథోధి మునుంగఁజేయఁగల రం
దు న్వారకన్యామణుల్. 44

వ. ఇట్లు సమస్తవస్తువిభవశోభితం బగు పీఠికాపురసమీపం
బునం గరం బలరు పాదగయాక్షేత్రంబున నప్పారాశర్యుం
డుచితవిధులు దీర్చి యుండునంత. 45

శా. ఆమౌనీంద్రునిఁ జూడ కశ్యపపుల
స్త్యాగస్త్యమైత్రేయవి
శ్వామిత్రక్రతుతుల్యమంకణభర
ద్వాజాత్రిభృగ్వంగిరో
రామాత్రేయవసిష్ఠకణ్వబకదా
ర్భ్యాసోజరద్గౌతమ
శ్రీమద్గౌతమరోమశాదిమును లెం
ద్రి న్వచ్చి రచోచ్చటికిన్. 46

క. వచ్చి మనంబునఁ గదిరిన
యచ్చెరువున నతనిఁ గని తదాగమనవిధం
బచ్చుపడ నడిగి తమలో
నుచ్చావచవచనరచన లొనరఁగ నంతన్. 47

చ. అరిగిరి యమ్మహాత్ము లపు
డమ్మునిఁ దోడ్కొని శక్రదత్తభా
సురవిభవాప్సరోగణవి
శుద్ధతరాన్వయజాతనూతన
స్ఫురదనుఘూర్ణమానయనమానసను
శోభితవారవధూటికిం జిర

స్థిరసముపాశ్రియాభిమత
దిక్ప్రయశాటికిఁ దక్షవాటికిన్. 48

ఉ. ఆవిధి నేఁగి యందు నిఖి
లాఘనివారణకారణంబులై
పావనజీవనోదయద
భంగతరంగఘటాఘుమంఘుమా
రావవచోవిలాసముల
రమ్మని పిల్వఁగఁ జేరి సప్తగో
దావరిఁ గ్రుంకి చల్పి రుచి
తక్రియ లమ్మునిరాజు లందఱున్. 49

లయగ్రా. ఈనది శివాగమపథానుచరణప్రవణ
మానివరనీతలసమానసితతోయం
బీనది మనోజ్ఞపవమానసుఖశోభయుత
టానుగతనిర్జరవిమానరమణీయం
బీనది కుశేశయరసానుభవలోలదళి
గానకుతుకప్రణుతిమానితగుణౌఘం
బీనది నిసర్గజకృపానిధిగదా శుభవి
తాన మొసఁగుం గడఁగి తాన మొనరింపన్.

మ. అని ద్వైపాయనముఖ్యమానినికరం
బాసప్తగోదావరిం

జనవొ ప్ప న్వినుతించి దేవమకుటాం
చత్పద్మరాగాదిర
త్ననికాయద్యుతిశోభమానచరణ
ద్వంద్వార్పితాహీనసూ
తనమంజీరుని భీమనాయకుని నం
త న్గాంచి మోదంబునన్. 51

హాయగతిరగడ.

జయ జయ సర్వసుపర్వకిరీటల
సన్మణిఘృణిరాజితపదపల్లవ
జయ జయ వక్షస్సంగతశిఖరిజా
స్తనఘనమకరీదళసంపల్లవ.
జగదభిరక్షణదక్షిణతాభి
జ్ఞాపకగళసంభృతహాలాహల
యగణితనిజగుణగణపరిగణనా
యత్తశ్రుతిసన్నుతికోలాహల
శతదళబాంధవ జీవంజీవక
సత్సఖవైశ్వానరవరలోచన
హితనిజచరణాంబుజయుగసేవా
హేవాకాశ్రితబంధవిమోచన
శరధిసుతాకుచలికుచమృగమద
స్థాసకరచనాకర్మరసాయక

నిరుపమితాత్మధ్యానశ్రద్ధా
　　　　　నిధ్యానపరాభీష్టవిధాయక
దారువనాంతస్థితవాచంయమి
　　　　　దారస్ఫారమనోఘనతస్కర
సారాచారవిశారదనారద
　　　　　సంయమిమానససారసభాస్కర
యనిలానలవసుధాంబరశంబర
　　　　　హరిశశియజమానాత్మకవిగ్రహ
సనకసనందనసందనకరణా
　　　　　స్వాంతనిరంతరజాగ్రదనుగ్రహ
*దాససముత్కరతారక తారక
　　　　　ధరణీధరసంకేతనికేతన
*దాస†గణాధిపతావాహనతా
　　　　　దౌవారికతాకేతనకేతన
వారిజసంభవముఖసురదరకర
　　　　　వారణదానవమాననివారణ
ధారావాహికభువనావనసం
　　　　　ధానంజననవిదారణకారణ
రంగదభంగురమధురమధురసా
　　　　　రసభాసురహృదయంగమభాషణ

* దాన † గుణాధిక దౌవానావాదావాలికదా కేలనకేతన—వ్రా. ప్ర.

యంగజసితభసితాలంకృతవిశ
దాంగవిభాసిభుజంగవిభూషణ
యినశశిచక్రాంచితరథసమలం
కృతకృతక్రేతరవచనతురంగమ
యనయపురాసురజీవానిలపా
నామితపీవరబాహుభుజంగమ
సప్తవ్యసనాభ్యసనవినిందిత
సంవిజ్జనతోషునతామర్దన
సప్తమునీశ్వరనీతస్తోత్ర
స్సలిలసలీలానందితవర్ధన
దక్షంమన్యప్రేక్షాదీక్షిత
దక్షవిధాతృవితానవిభంజన
యక్షవిజయనియమాక్షయయోగా
ధ్యక్షాభిమతవ్యంజనరంజన
ప్రతిదినరజనీముఖనిర్వర్తిత
పటుతరనర్తనముఖరితదిఙ్ముఖ
ప్రతతేరమ్మదవారకతారక
పర్దకిరీటితనవకువలయసఖ
జయ జయ మృత్యుంజయ శ్రీమేశ్వర
శాశ్వతభక్తశివంకర శంకర

దయమరూపార్మసప దక్షిణకాశీ
ధవ శివ భవ భవభావభయంకర. 52

మ. జనిసంరక్షణ*కారణక్షమమిథ
స్సంగ్రామరంగాజరా
వనిసంలక్షితధూమధామమహిమా
వర్ణ్యోరులింగాఖ్యసం
హననాదృష్టశిరోంఘ్రిహంసకిటిరూ
పాబ్జాసనశ్రీశస
ద్వినుతప్రాభవభావ మమ్ముఁ గరుణన్
వీక్షింపు భీమేశ్వరా. 53

చ. అని కొనియాడి వేడుకల
నందలితీర్థము లెల్ల నాడి పా
వనమతులైన యబ్భువన
వంద్యులు సప్తమునీశ్వరాపగా
కనకసహస్రపత్త్రమ్మృదు
గంధధురంధరగంధవాహముల్
మనముల కింపొనర్ప గరి
మ న్వసియించి కథాప్రసంగతిన్. 54

వ. ఇట్లనిరి. 55

---

* కారణాక్షమ—పాఠాం.

తే. ఇమ్మహాక్షేత్ర మవిముక్త మిద్ధమహిమ
నిఖలతీర్థాస్పదం బయి నివ్వటిల్లు
నహహ యిచ్చటిస్నానదానాదికము ల
నంతఫలదము లగుఁగదా సంతతంబు. 56

మ. అవిముక్తం బిది యిందు నిల్చుమనుజుం డానందకందాత్ముఁ డై
శివసారూప్యముఁ గాంచు సంతతము రా జీవాసనాదుల్ మదిన్
శివు భీమేశ్వరు నర్ధచంద్రమకుటున్ శ్రీకంఠు విశ్వేశ్వరున్
భవబంధచ్ఛిదు ముక్తికాంతు లగుచున్ భావింతు రెంతేనియున్. 57

తే. శక్రముఖలోకపాలకసముదయంబు
యక్షగంధర్వపన్నగరాక్షసులును
నారదాదిమునుల్ భీమనాథు సభవుఁ
గాంచి భజియింపుదురు ముక్తికాంక్షఁ బూని. 58

మ. మును మాతంగపతంగపుంగవతతుల్ మోదంబుచే నిచ్చటన్
ద్వనువు ల్వో దిగనాడి దీప్తతరగా త్రిస్ఫూర్తిఁ బెంపొంది సాం

పునఁ గైలాసనివాసతం జెలఁగె నాఁ
బొల్పొందుమర్త్యాళికిన్
జనునే యిందుల నస్తినాస్తివిచికి
త్సాదృష్టి మోక్షాప్తికిన్? 59

ఉ. ఇచ్చట నీల్గి మానవు ల
హీనవిమానము లెక్కి యేఁగి తా
రచ్చుగ దివ్యగంధకుసు
మాభరణాంశుకభూషితాంగులై
యచ్చరలు న్వియచ్చరులు
నచ్చెరువారఁగఁ జేరి కొల్వఁగా
నిచ్చలు శంభులోకమహ
నీయసుఖస్థితిఁ గాంతు రెంతయున్. 60

క. అని యాక్షేత్రమహాత్మ్యము
ననువుగ వర్ణించుకొనుచు ననిశంబును శం
భుని భీమేశ్వరుఁ గొల్చుచు
మునివర్యులు నిల్చి రందు మోక్షాపేక్షన్. 61

క. అని యజుఁడు దెల్పు నిక్కథ
విని మార్కండేయమునియు వినయం బెనయం
గొనియాడుచు నానందాం
బునిధిం దేలుచును మఱిడిపోయె నిజేచ్ఛన్. 62

క. ఈకథ వినినం జదివిన
ప్రాకటముగ శుభము లొదవుఁ బాపము లణఁగున్
శ్రీకంఠునిసత్కృపచే
నాకల్పము సౌఖ్యసిద్ధి యగు మనుజులకున్. 63

తే. ఇమ్మహాకథ యెవ్వనియింట నుండు
సకలకల్యాణముల కది జన్మభూమి
యచటఁ బితృదేవతాగణం బధివసించు
నతులపుణ్యాత్ముఁడు తద్గృహాధినేత. 64

వ. అని చెప్పి వసిష్ఠుండు చోరున కిట్లనియె. 65

తే. గతజననకృతసుకృతసంగతికతమునఁ
గనినయుత్తమబ్రాహ్మణ్యగౌరవంబు
వమ్ముగాఁ జేయుదువె ప్రాభవమ్ము దఱుగఁ
దివిరి భవదుపదేశాపదేశమునను. 66

వ. అనినఁ జోరుం డిట్లనియె. 67

తే. బ్రదుకఁ దలఁచితి రేని సమ్మదముతో మ
నూపదేశంబు సేయుఁ డట్లోపరేని
నేఁడు మత్కరకరవాలనిశితధార
మీఁపలలభక్షణమున సంప్రీతి నొందు. 68

ఆ. సామదానభేదసన్నుతినతులచేఁ
గఠినమతులు మృదుతఁ గాంచఁగలరె

తలలు నజీకిపై తుఁ దలఁకక మీా కెందుఁ
బోవఁదరము మందబుద్ధులార. 69

ఉ. ఎవ్వఁడు నిర్దయాత్ముఁ డగు
నెవ్వఁ డకార్యము కార్యముం గనం
డెవ్వఁడు క్రోధవంతుఁ డగు
నెప్పుడు; నాపదముట్టినట్టిచో
నెవ్వఁ డుపాయశూన్యమతి
నిద్ధమదోద్ధతి నుండు నట్టివాఁ
డెవ్విధి సౌఖ్యసిద్ధిఁ గను
నెట్లు సమంజసవృత్తియై చనున్. 70

చ. తనకును దాన మిత్రుఁ డగు
దాన యమిత్రుఁ డగుం దలంపఁగా
దనుఁ దరియింపఁజేయ నగుఁ
దాన విచక్షణుఁ డేయుపాయవ
ర్తనమున నైనఁ గావునఁ ది
రంబుగ నా కుపదేశ మిచ్చి మీా
రెనయఁగ నివ్విపత్తిఁ దరి
యింపుఁడు భూసురులార పెంపునన్. 71

క. అని చోరుఁ డిట్లు పలికిన
విని నృపతరుణుఁడు సర్వవిద్యానిధి యీా

యన మసల మనుపఁగలఁ డని
మును లతిభీతి న్వసిష్ఠమునివెనుకఁ జొరన్. 72

వ. అప్పుడు మునిశ్రేష్ఠుం డగువసిష్ఠుం డొక్కసూక్ష్మబుద్ధి యవలంబించి వెండియుఁ జోరున కి ట్లనియె. 73

క. చేసెద నుపదేశము నీ
కాసద్గతి జాఱవిడిచి యట వెండియు నీ
వాసురగతిఁ జోరత్వము
చేసిన నయ్యఘము నన్నుఁ జెందుం బిదపన్. 74

క. క్షితిజనకృతదురితము భూ
పతిఁ జెందున్ నృపతిచేయుపాతకము పురో
హితుఁ జెందున్ సతికలుషము
పతిఁ జెందుం జెందు శిష్యపాపము గురునిన్. 75

క. పర మిచ్ఛయించుమనుజుఁడు
పారి సత్యవ్రతముఁ బూని భూతదయాంభా
సురశాంతిదాంతియుతుఁ డై
పరహింస యొనర్ప మాని ప్రౌఢి మనఁదగున్. 76

క. క్రూరత్వము దుర్వృత్తియు
నారయఁ బరహింస కోప మత్యాశయు దు
ర్వారపిశునత్వదుష్టా
చారంబులు విడువవలయు జాపకులు ధరన్. 77

తే. దమము శమమును భూతహితంబు గల్గు
నట్టివారలు మంత్రిసేవాధికారు
లీవు తస్కరుఁడవు దయాహీనమతివి
వంచకతఁ బెట్టి మంత్రి మీవలయు నీకు. 78

ఉ. నా విని వాఁడు పల్కె ముని
నాయక చోరుఁడ నంచు న స్వరీ
భావ మొనర్చి యిక్కరణిఁ
బల్కఁగ నేఁటికిఁ జిత్తగింపు నా
భావ మచంచలత్వమునఁ
బాటిలె భక్తియు నుద్భవించె నీ
సేవ యొనర్చువాఁడ నను
శిష్యునిఁగాఁగఁ బరిగ్రహింపవే. 79

క. చోరులకుం జారులకుం
గ్రూరులకు శరారులకును గురుతరమహిమన్
వైరాగ్య మబ్బెనేనియు
వారలకు స్మరల విషయవాంఛ యొదవునే. 80

క. వైరాగ్యం బుదయింపని
వారలు కైవల్యధర్మవర్తను లైనన్
నూఱేఁడుల కేనియు నని
వారణఁ దత్కార్యసిద్ధి వఱలంగలదే. 81

ఉ. తద్దయు వీతరాగుఁ డగు
ధార్మికశిష్యుఁడు దేశికేంద్రుఁ డు
ద్యద్దయ నిచ్చుమంత్రమున
కర్హుఁ డగుం దలపోయ నంత న
య్యుద్దఱయోగ్యతాఫలస
మృద్ధికతంబున నమ్మనూత్తమం
బుద్దవిడిఁ న్మనోరథము
లూర్జితలీల ఘటించుఁ బ్రొద్ధిమై. 82

క. తలఁపులఁ గోరిక లూరం
బలుకుల వైరాగ్య మెలయఁ బలుకుచుఁ బరులం
బలుమఱు బోధింపుదు రె
వ్వలనన్ దుర్మార్గవృత్తి వంచకులు ధరన్. 83

క. లో విషయలంపటత వా
చావిధి నిస్పృహత బెరయ సారెకు మాయా
పావీణ్యుఁ డగుచు నోరుల ధ
నావళి నొడిచికొను నధమహర్త కుఁడెందున్. 84

తే. వేదశాస్త్రపురాణార్థవిదుఁడు గాక
యనయవర్తన క్షుద్రవిద్యాబలమున
మెలఁగు దాంభికువేషభాషలకుఁ జొక్కి
పూజ నొనరించు ననయంబు భువి జనంబు. 85

క. కావున మంత్రి మొసఁగి ననుఁ
గావు మహీదేవ దుఃఖకంథకిఁ దరివై
నీ విత్తఱిఁ గరుణామతి
నా విని యమ్మౌని చోరునకు నిట్లనియెన్. 86

సీ. మంత్రిజాపకు లైనమహితాత్ము లనిశంబు
వలనొప్ప నియమంబు వలయుఁ జేయ
ధర నుపాసకుల కెందఱకును నియమంబు
వెలిగ శ్రేయఃప్రాప్తి వెలయఁగలదె
నిజవర్ణసముచితనియమంబు సలుపక
యన్యకర్మావాప్తి నలరునట్టి
యవనీసురక్షత్రియార్యపర్యులకుఁ ద
త్ఫలసిద్ధి యొనర జేపట్ట నయిన

తే. నిత్యకర్మఫలంబున నిఖిలకర్మ
సిద్ధి యగు సర్వసంపత్సమృద్ధి యొదవు
నట్లు గావున సత్కర్మ మాచరింప
వలయు వాంఛితసిద్ధి గావలయునేని. 87

తే. ఆయురారోగ్యకీర్తుల నతిశయిల్లు
జగతి నాచారవంతుఁ డాచారదూరుఁ
డఖిలజననిందితుం డగు నాయు వణఁగి
నిరయసంవాసి యగు నిది నిక్కువంబు. 88

ఆ. గురునియాజ్ఞ దాఁటుకుమతికి నిష్కృతి
లేదు గాని యోమలిమ్లుచాథ్య
యెట్టిదురితచరితుఁ డేని సదాచార
గరిమకతనఁ దొలఁచుఁ గలుషసమితి. 89

క. నీచాత్మకుఁ డేనియును స
మీచీనశ్రద్ధ గలిగి మెలఁగుచు ననసూ
యాచాతురి నెలకొనఁగ స
దాచారము సల్పి మను శతాబ్దము లుర్విన్. 90

వ. అనినఁ జోరుం డిట్లనియె. 91

ఆ. నీయధీను లగుచు నీదిక్కుఁ జూచుచు
నున్న యిమ్మునీంద్రు లోపి మంత్రి
మొసఁగలేరు నీవహో మహాబుద్ధివి
నను గటాక్షదృష్టిఁ గనఁగరాదె. 92

సీ. విద్యాపవీణులై వెలయు విప్రులకైన
నాపదతటిని మర్యాద గలదె
ధనతపోవ్యయమునఁ దారు ప్రాణము నిల్పి
వెనుక ధర్మ మొనర్చు టనువుగాదె
నిత్యసత్యవ్రతనిష్ఠ యైనను మాని
ప్రాణంబు రక్షించు టర్హసరణి
యటుగాక దుర్మరణావస్థ ఘటియిల్ల
నిరయసంవాసంబు నివ్వటిల్లు

తే. నాపదలఁ బండితుఁడు భీతి యపనయించి
విధినిషేధాదితర్కముల్ విడుపవలయుఁ
గాన నీకాన నాపద గదిరె మీకు
నెట్లయినఁ గడచనుఁడు మునీంద్రులార. 93

క. సారెఁ దనయూరఁ బూర్ణా
చారము పొరుగూర నందు సగముం బురిలో
నారయ నందు సగంబును
దారిఁ శూద్రగతి నడపఁ దగు ధీరాత్ముల్. 94

తే. ప్రాణసంశయవేళల బ్రాహ్మణుండు
మీఱి దుర్వృత్తిచే దురాచారసరణి
నింద్యకర్మంబు చేసియు నిందఁ బొందఁ
డంత నిష్కృతిఁ బూతాత్ముఁ డగుఁ దలంప. 95

క. ఈయడవి న్నిమముఁ గావఁగ
నాయతదోస్సత్వశాలి యగునరుఁ డొకరుం
డీయెడఁ గల్గునె యిదె మీ
యాయువు నాచేతఁ జిక్కె నని క్రోధమునన్. 96

ఆ. దండ మెత్తి వ్రేయఁ దమకించుటయు మునుల్
శత్రుమిత్రతతికి సములు గాన
నవ్వుకొనుచు నప్పు డవ్వసిష్ఠునిఁ గని
షలికె రుచితఘణితి వెలయ నిట్లు. 97

క. పులితెఱఁగునఁ గనలెడు నీ
ఖలుబారికిఁ దొలఁగి మనము గడచునుపాయం
బిల నెద్దియెదియొ యది కౌ
శలమున నొనరింపు మిపుడు సంయమివర్యా. 98

వ. అనిన విని వసిష్ఠముని తనమనంబున. 99

తే. ఘోరశార్దూలసంకులఘోరవనుల
నార్తివేళల రఘురాము నాత్మఁ దలఁప
వలయుఁ బో దాన నాపదల్ దలఁగిపోవుఁ
గమలబంధునిరాకఁ జీకటులుపోలె. 100

క. హరి నాత్మన్ భజియించిన
కరి బంధవిముక్తిఁ గని సుఖస్థితి నొందెన్
నరులు హరిఁ దలఁచి యాపద
తరియించుట యద్భుతంబె ధర నూహింపన్. 101

క్రౌంచపద. వారిదగాత్రు న్వారిజనేత్రున్
వనజజముఖసురవరనుతిపాత్రున్
దారితవైరిన్ స్వైరవిహారిన్
దశముఖముఖఖలదనుజవిదారిన్
సారసధామున్ శ్రీరఘురామున్
సరసిజహితకులజలనిధిసోమున్
సారె నుతింపం గ్రూరులకేనిన్
సమధికసుఖతతి సతతము నబ్బున్. 102

వ. అని తలంచి. 103

దండకము. శ్రీరామపాదారవిందద్వయీధ్యాన నిధ్యానసం
ధానసంధావిధాదక్షిణాక్షీణనాథిష్ఠనిష్ఠాగరిష్ఠాత్ముఁ డై
యువ్వాసిష్ఠుండు మందారకల్పద్రుమారామసీమప్రదేశం
బునన్ నూత్నరత్నావళీ * కల్పితైణాంకముక్తావితాన
ప్రతానస్ఫురత్తోరణోదార కృష్ణాగరూద్బుద్ధసంశుద్ధధూ
పాదిసంవాసనారామోగసాభోగసన్మంటపాంతస్స్థలిం జ్ఞోక
మై కైకయీపుత్త్ర శత్రుఘ్ను లత్యంత సాంతత్య
సౌభాగ్య సౌభ్రాత్ర సౌహార్ద్ర మొప్పార చామీకర
చ్ఛత్రముం జామరంబుం గరంబింపుమైఁ దాల్చి కొల్వన్
దశగ్రీవుతమ్ముండు సుగ్రీవుఁడున్ సాగ్రహవ్యగ్రనై జా
గ్రజ్జోదగ్రతానిగ్రహస్ఫూర్తియుం బ్రాజ్యతత్పూజ్య
సామ్రాజ్యదానోల్లసత్కీర్తియుం గీర్తనల్ చేసి సేవింపఁ
బాషాణవేషవ్యథాఖిన్నమౌనీంద్రసత్కోపనా♦శాపసంతాప
నిర్వాపణప్రౌఢసుశ్రీపదాంభోజ మంభోజసంభూతజంభారి
ముఖ్యామరశ్రేణు లాత్మీయకోటీరకోటీతటీకోణమాణి
క్యరేఖామయూఖాళిచే హాళిమీఱ న్నివాళింప సింహాస
నాసీనుఁ డై యున్న రాముస్ హరిద్రత్న దూర్వాంబు
దేందీవరశ్యాము మందారదామాభిరామున్ మహీభృ

---

* కల్పితైణాస్య, పాఠాం ♦ వాపసంతాప—వ్రా. ప్ర.

ల్లలామున్ ధనుర్బాణతూణీగదాశంఖచక్రాది నిర్వక్రి
దివ్యాయుధశ్రీకరు న్నాకవిద్వేషిహృద్భీకరుఁ హీర
మంజీర కేయూర కోటీర హారాది భూషావిశేషాన్వితున్
జ్ఞానముద్రాయుతు న్హారికాశ్మీరనీహారపాథోమిళచ్చారు
పాటీరచర్చాంచితాంగున్ రణాభంగు సౌమిత్రిసేవ్యున్
జగద్భావ్యు సామీరిహస్తద్వయన్యస్తపాదున్ సదా
మోదు నీరేజపత్త్రోల్లసల్లోచనున్ బంధనిర్మోచనుం
గోసలేంద్రాత్మజాగర్భశుక్తి ప్రభూతోరుముక్తామణిఁ
భక్తచింతామణిం బీతకౌశేయవాసు న్మహోద్యద్విలా
సుం జిదానందకందుం బ్రభు న్సర్వగుం గేవలుం జిన్మ
యుం జిత్స్వరూపి న్నిజస్వాంతవీథి న్విలోకించి కించిద్ధ్వని
న్సారకారుణ్యవిస్తారధారా సుధాపూర సంపూరితాపార
సత్సింధవే పారికాంక్షీశవిస్ఫారహృత్సారసోదారమోద
ప్రదోద్యజ్జగద్బంధవే విశ్వసంహారనిర్మాణరక్షాకళా
హేతవే ధర్మకర్మావళీసేతవే వైరిజైత్రాయ వారాశి
కాంచీతనూజాకళత్రాయ నిత్యాయ సత్యాయ నిశ్శ్రే
యసానందసందోహసంధాయినే స్వాశ్రితవ్రాతహృత్కామి
తార్థాళిసంస్థాయినే ఘోరపాపచ్ఛిదాదక్షకల్యాణనామ్నే
సహస్రాంశుసాహస్రమాంగళ్యధామ్నే రమాకామినీ
కామితాకారిణే దండకారణ్యసంచారిణే తే నమస్తే
నమస్తే నమో యంచుఁ గీర్తించుచున్ దన్మయత్వంబునం

జొక్కి రోమాంచసంఛన్నగాత్రుండు నానందబాష్పా
బుసంసిక్తనేత్రుండు నై యంత నారాఘవానుగ్రహా
హాపేక్షయుం జోరవరోపదేశాదికష్టజపంబై మరా యంచు
విత్తెంచుశబ్దంబు తూర్ణంబ కర్ణద్వయీగోచరం బైన
నవ్యామృదవాహాన్నిధిం దేలి యోలాడి యుమాత్మని ధ్యా
నోపరామస్థితిం బాహ్యలోకంబు వీక్షించి తానత్తఱిన్.104

తే. మునులఁ గని యిట్లు లనియె నోయనఘులార
రాఘవానుగ్రహమున మరా యటంచు
మంత్ర మొక్కటి వినసయ్యె మనకు నింక
నెద్ది కర్తవ్య మగుపని యెఱుఁగఁ జెప్పుఁడ. 105

వ. అనిన వార లిట్లనిరి. 106

మత్త. నీ వెఱుంగనియర్థ మెయ్యది నిర్మలాత్మక యాత్మసం
జీవనార్థ మకృత్య మైనను జేయఁగా నగు నిట్టిసం
భావితాత్మునియందుఁ జెందదు ప్రత్యవాయము మానవుం
డేవిధంబుననేనియుం దరియింపఁగాఁ దగు నాపదల్. 107

వ. కావున మనకు నియ్యాపద డలంగునట్లుగా రామానుగ్ర
హంబున నీచే శ్రుతంబైన మరా యను నక్షరద్వయంబు
వీనికి నుపదేశింపుము జ్ఞానం బానంబు లేదు వీఁడును
ముక్తుం డగు నని పల్కిన సమ్మతించి వసిష్ఠమునీం
ద్రుండు చోరునిం గరుణించి. 108

ఆ. చోర చోర రార సుగుణోత్తరుండవు
మంత్ర మొసఁగువాఁడ మసల కెపుడు
జపము చేసె దేని యపవర్గ మొదవు నీ
కనిన వాఁడు ప్రముదితాత్ముఁ డగుచు. 109

వ. నమస్కరించి యిట్లనియె. 110

తే. మౌనిపుంగవ మీకృపామహిమకతన
ననుఁ గృతార్థుఁ గావించితి రనఘ యిట్లు
హీనజాతుల నైన నహీనమతులు
కరుణ మనుపుదు రెపుడు నాగ్రహము లేక. 111

క. హిమకరుఁడు నహిమకరుఁడుం
దమకిరణప్రసరణమునఁ దమ మడఁపుదు రా
క్రమమున సజ్జనబృందము
విమలత లోకత్రయము పవిత్ర మొనర్చున్. 112

సీ. ఋషివరేణ్యులు మీర లే బుళిందకులుండ
నిట్లు న న్నేలితి రేమి చెప్ప
జని సఫలం బయ్యె సకలకల్మషములు
దలఁగె భవాంబుధి దాఁటఁ గంటి
నాకల్పమును యశం బలమి జగత్త్రయి
వఱలెద మీదయావైభవమున
కెయ్యది వలయు మీ కే నది యిచ్చెద
సాధించి నాకు నసాధ్య మెద్ది

తే. నాదుమనమున ఘనువ్రుఁ బ్రాణంబు నీయ
క్షేమములు నీపదాంబుజధ్యానకలన
నెలకొనియెఁ జిత్తవృత్తి వినిర్మలత్వ
గరిమఁ గాంచితిఁ దిర మెప్ప గురులలామ. 113

సీ. గురుదర్శనంబును గురునమస్కృతియును
దురితసంఘంబులఁ దొలఁగఁజేయు
గురువాక్యశ్రవణంబు గురుభక్తియుక్తియు
నల్పతిస్థలం బనఁగరాదు
గురుపాదతరణిచేఁ దరియింపుమరు తత్త్వ
సంవిదుల్ సంసారసాగరంబు
గురుపదధ్యానంబు గురుపూజనమును సం
పద లొసర్చును నాపద లడంచు

తే. గురుఁడె బ్రహ్మంబు విత్తంబు గురుఁడె తత్త్వ
మతని మించిన పరతత్త్వ మవలఁ గలదె
యట్లు గావున గురుపూజ యాచరింప
నర్హ మగు నందు రేయుపాయమునకైన. 114

క. గురువర నీసత్కరుణా
గరిమఁ భవసాగరంబు గడచెద మును సా
గరతరణం బొనరించిన
హరిసేవకుఁడైన హనుమ యను కపిరీతిఁ.. 115

వ. అనిన విని వసిష్ఠుండు తనమనంబున నిట్లని వితర్కించె. 116

చ. ధనహరణార్థబుద్ధి యగు
తస్కరుఁ డీగతిఁ బల్కువాఁడె సొం
పున మునిరీతి వీనిమదిఁ
బూని విరక్తిఁ జనింపఁబోలు నె
మ్మనమున నున్నచందములు
మాటలచే నెఱుఁగంగఁ బాడి యీ
ఘనుఁ డుపదేశపాత్రుఁ డగుఁ
గామితసిద్ధియు నబ్బు వీనికిన్. 117

క. పాపాత్ములకుం బశ్చా
త్తాపం బుదయించెనేని తత్పాపంబుల్
రూపఱుఁ జిత్తము విమలతఁ
బ్రాపించు ననారతంబు భద్రము లొదవున్. 118

వ. అని వెండియు. 119

తే. ఇదియు మాయావిరక్తియో యెఱుఁగరాదు
ప్రాణిహింసకులకు దుస్స్వభావులకును
వంచకులకును దుర్మార్గవర్తులకును
గార్యసంసిద్ధిచే మాయ గలుగు నండ్రు. 120

క. ధర దుష్టజనులశిష్టత
యొరులకు నొప్పమియ సేయ నొనరుం బులి తా
నిరవొంద నుపవసించుట
స్థిరతరపశుహింసనంబు సేయన కాదే. 121

వ. అయ్యవను శిష్యునకు సదుపదేశంబు సేయుదు నని తలంచుసమ
యంబున. 122

సీ. అలరుచు నీరఁ గ్రుంకి శుచి
యై జలపాత్రము కేలఁబట్టి వ
ల్కలములు గట్టి తస్కరుఁ డ
ఖండపవిరక్తి దలిర్పఁగా నచం
చలమతిమంతుఁడై పరగి
సద్గురుచంద్రున కయ్యెడన్ సమి
త్ఫలకుశముఖ్యవస్తువు లు
పాయన మిచ్చె సభక్తికంబుగన్. 123

వ. అప్పుఁ డవ్వసిష్ఠమునీంద్రుండు మున్నాకర్ణితంబైన
యక్షరద్వయంబు విధ్యుక్తంబుగా నచ్చోచ్చరున కుపదే
శించుటయు నతండును మహానందంబున నర్తనంబు
సల్పుచు వల్కలంబులును సువర్ణకలశంబులును వరాక్త
కాషాయంబులును సూక్ష్మరుద్రాక్షమాలికలును బట్టు
వస్త్రంబులును ముక్తాప్రవాళసమ్మిశ్రితాక్షమాలికలు
నారకూటతామ్రమలోహమయాదిపాత్రంబులునువ్యాఘ్రా
జినకృష్ణాజినంబులును స్వర్ణయజ్ఞోపవీతంబులును మణి
భూషణంబులును నమూల్యనవరత్నంబులును దత్తకాం
చనచీనాంబరంబులును శతసహస్రకోటిసంఖ్యాకంబులు
గాఁ దెచ్చి గురుదక్షిణ లిచ్చి కృతకృత్యుం డయ్యె

నతని మనోనైర్మల్యంబును వైరాగ్యంబును వివేకం
బును నౌదార్యంబును దాక్షిణ్యంబును సర్వసంపత్సం
గ్రహణంబును జూచి విస్మితులై యమ్మహర్షులు హర్షం
బునం దమలో నిట్లనిరి. 124

క. ధనయౌవనగర్వితు లగు
మనుజులచే ధనము లేశమాత్రం బయినన్
గొన నర్హము గా దార్జవ
మును శ్రద్ధయు శమము వలయు భువి దాతలకున్. 125

ఆ. శ్రద్ధవలనఁ జెందుఁ జతురాననావాస
మార్జవమున నొందు హరిపదంబు
శమముకతనఁ జేరు శంకరస్థానంబు
దాత యీగుణములఁ దనరునేని. 126

ఉ. అన్న మొసంగఁ బాడి యగు
నాఁకట నేఁకటఁ జెందువానికిం
జెన్నగ శీతభీతునకుఁ
జేల మొసంగఁదగున్ జలంబు ల
త్యున్నతభక్తిఁ బోయఁదగు
నోర్చి పిపాసఁ గలంగువానికిన్
వన్నియము నాతపత్రము ప్ర
వాసికి నియ్య నగున్ సుధీజనుల్. 127

వ. మఱియును తాపసులు ప్రార్థించినయతం డెవ్వం డైనను

దాతలకు నుత్తమపాత్రం బగు నది యుగాక. 128

సీ. వినయము భావశుద్ధియు వి
వేకము క్షాంతియు శ్రద్ధ యార్జవం
బును ధృతి వీతరాగతయుఁ
బొంపుగ మానసతీర్థముల్ జగం
బున మఱి జాహ్నవీప్రముఖ
పుణ్యసరిత్తులు బాహ్యతీర్థముల్
ఘనమతి వీనఁ గుర్వింకిన న
కల్మషతాప్తి ప్రసంగు నిచ్చలుఁ. 129

తే. అట్లు గావున వీఁడు శ్రద్ధాదిగుణస
మగ్రుఁ డితఁ డిచ్చునది గొన నగు నటంచుఁ
దలఁచి యాసంయమిప్రభుల్ తద్ధనంబు
పెట్టియలఁ బెట్టి కట్టి సంప్రీతి నెలఁగ. 130

క. ఆత్రేయమునులు చని చని
చోరుని జెస తిరిగి తిరిగి చూచిరి భీతిన్
వైరాగ్యయుతుల కేనియు
ధారుణి ధనసంగ్రహంబు దరకర మగుటన్. 131

క. చతురుల వృద్ధుల బాలుర
సతులన్ క్షితిపతుల యతుల మందుల ధనసం
తతి మోహపఱచుఁ దతి స
న్మతియుతుఁ డగు జాతమైన మనుజునికైనన్. 132

సీ. ధనమును సుర పరతరుణియు జూదంబు
గలినివాసస్థానములు దలంప
మదభయక్రోధదుర్మానలోభాతిమ
త్సరములు ధనమున సంభవించు
ధనసంగ్రహముతఱి దద్రక్షణవ్యయా
ద్యవసరంబుల దుఃఖ మావహిల్లు
సకలసౌఖ్యంబులు సమకూర్చి పదపడి
ధనము దుర్గతిఁ జేర్చుఁ దరతరంబు

తే. ధనము తృణకణముగఁ జూచు ధన్యమతికి
జగము తృణ మగు మఱి ధనసంగ్రహంబు
సలుపువాఁ డందఱకు సేవ సలుపవలయు
జగతిఁ గావున దుఃఖభాజనము ధనము. 133

వ. సమార్జితంబైన ధనంబు పరలోకహితార్థంబుగా సత్పాత్రవినియోగంబు సేయవలయు దానికి నెక్కుడగుధర్మంబెయ్యదియు లేదది యట్లుండె నట్లు భయార్తు లగుచు నమ్మునీంద్రు లల్లనల్ల నడచి యక్కాననంబు గడచి రామధ్యానంబు సలుపుచు నచ్చోరునిమహత్త్వంబునకు వెఱఁగందుచు ముహుర్ముహుఃప్రశంసాపరులగుచుఁ జని చని గంగాస్నానం బొనరించి పవిత్రితగాత్రులై హిమశైలంబున కరిగి రని చెప్పి సూతుం డిట్లనియె. 134

క. పరలోకబంధు లగుచును
లరిగిన నస్వస్థచిత్తుఁ డయ్యెం జోరుం
డురుబంధువియోగాదుల
నరుదుగ సంతప్తచిత్తుఁ డగుసరుపూడ్కిన్. 135

చ. మునిజనమైత్రిఁ జోరుఁడు స
 మున్నతసన్నుతమార్దవస్థితిన్
మనఁగ ధరామరాదులకు
మార్దవ మబ్బదె యట్లుగాన స
జ్జనములమైత్రి సంసరణ
సాగరతారణకారణంబు ప్రా
గ్జనికృతధర్మకర్మగుణ
సంజనితం బదియున్ వసుంధరన్. 136

మ. మును సత్సంగతిఁ బాపముల్ దొలఁగుఁ ద
న్మూలంబునన్ రామభ
ద్రునిపాదాంబుజభక్తి గల్గు మఱి యం
దున్బుట్టు విజ్ఞాన మా
ఘనవిజ్ఞానము కర్మబంధముల వే
గ న్మీటుఁ దత్కారణం
బునఁ గైవల్యముఁ జెందు మానవుఁడు సం
పూర్ణప్రభావోన్నతిన్. 137

ఉ. కూ్రరుఁడు మిత్రవంచకుఁడు
కుత్సితుఁడుం బిశునుండునుం బర
ద్వారియు మ్లేచ్ఛపట్టనని
వాసియు విప్రజనాధికారి యా
చారవిదూరుఁడుఁ వ్యసన
సక్తుఁడు నన్యధనాపహర్తయుఁ
వీరలు సాధుసంగతిఁ బ
విత్రగుణాఢ్యతఁ బొల్తు రెంతయుఁ. 238

ఆ. ధర్మకర్మపరులు నిర్మత్సరులు సదా
చారవంతు లలఘుసత్యరతులు
బ్రహ్మసమ్మితులు పురాణార్థవిదులు స
త్పురుషు లనఁగ జగతిఁ బరగువారు. 139

సీ. రహి నుపస్నానపురాణశ్రవణములఁ
జిత్తంబు నైర్మల్యసిద్ధిఁ గాంచు
సకలశ్రుతిస్మృతిసముదితధర్మముల్
గ్రమ మొప్పఁగాఁ బురాణములు నొడువు
నాపురాణవిహీను లక్ష్మీహీనులగతిఁ
గామితార్థంబులు గాంచలేరు
నవిఁ బురాణాకర్ణనమున మానవులకు
బ్రహ్మహత్యాదిపాపములఁ దొలఁచుఁ

తే. దారతమ్యంబు దెలియ విధాత నిఖిల
తీర్థజలఫలసంగతి నర్థిఁ దూన్ప
సమధికముగఁ బురాణ సంశ్రవణఫలము
భారమై తోఁచె నిఁక వేఱె పలుక నేల. 140

తే. ఎవ్వఁడు పురాణసుశ్రవణేచ్ఛవలన
నేమఱక మేలుకొనియుండు నిద్ధబుద్ధి
నతనివిజ్ఞానధననాశ మగునె తలఁప
దురితతస్కరవీరులు దొలఁగి పఱవ. 141

క. ఎచ్చట నచ్యుతకథ దగు
నచ్చట గౌతమియు గంగ యమున మొదలుగా
నుచ్చావచతీర్థంబులు
నిచ్చలు వసియించు ధర్మనిర్మలగరిమన్. 142

తే. శ్రవణయుగమున హరికథాశ్రవణనియతి
రామనామంబు మది నభిరామసరణి
రసన మాధవపాదసారసవిభాసి
జీవనము గల్గు వానిది జీవనంబు. 143

క. పాపారణ్యకుఠారం
బై పరగు పురాణసంహితార్థావళి ను
ద్దీపింపఁ జేయుదురు బుధు
లాపుణ్యులసేవఁ జేయ నగు భువి జనముల్. 144

శా. చోరుం డీగతి మంత్రిలబ్ధిఁ గని సం
శుద్ధాత్ముఁడై యత్తఱిన్
వైరాగ్యంబున సర్వవస్తువితతుల్
వర్జించి నిస్సంగుఁడై
ప్రారబ్ధాశుభకర్మసంహతులఁ బా
య న్మీటి నిర్దంభతం
బ్రారంభించెఁ దపంబుసల్ప సుజన
వ్రాతంబు లోహో యనన్. 145

వ. బ్రాహ్మముహూర్తంబున లేచి మహానదీస్నానంబు గావించి శుచియై వల్కలాజినపరిధానుండును రుద్రాక్షమాలికాధరుండునుగుశపాణియునై గురూపదేశక్రమంబునఁ జతురస్రసమస్థలంబును క్రిమికీటమశకాదివర్జితంబును నిష్పంకంబును నిర్బాధంబును నగువృక్షమూలంబుఁ జేరి వేణు పల్లవ భూమి దారు తృణ పర్ణాసనంబులు జపవేళ ననర్హంబు లగుట విసర్జించి వ్యాఘ్రాజినంబున మోక్షసిద్ధియుఁ గంబళంబున శోకనాశనంబును గుశాసనంబున యశోవృద్ధియు వస్త్రాసనంబున నారోగ్యంబును గృష్ణాజినంబున జ్ఞానసిద్ధియు నగుటఁ గృష్ణాజినాసనంబున నాసీనుండై గురుధ్యానంబును బ్రాణాయామంబును గావించి శ్రీకాముండు పద్మబీజంబులఁ బుత్రకాముండు పుత్రజీవిబీజంబుల మోక్షకాముండు రుద్రాక్షంబుల నక్ష

మాలికలు సేయవలయుట రుద్రాక్షమాలికాధరుండై గురూక్తమంత్రంబు ధారావాహికంబుగా జపియింప నదియె నిశ్శేషాఘహరం బగు రామనామంబై విలసిల్లె నివ్విధంబున ననుదినంబును ద్రిషవణస్నాయియు యుత వాక్కాయమానసుండును సర్వభూతదయాయుక్తుండు నధశ్శాయియు జితేంద్రియుండును నగుచు ఫలమూల జలపర్ణానిలశాకభక్షణంబు లొనరింపుచు నియతాహా రుండై యింద్రియంబుల మరల్చి మనంబు నాఁగి ఖేదంబు ను భ్రమయును బరాఙ్ముఖతఁ జెంద మనోవాక్కర్మంబు లేకప్రకారంబునం జెన్నొంద బాహ్యంబు మఱచి పవనం బు బంధించి తపంబు సలుపుచుండె నయ్యవసరంబున. 146

ఆ. భ్రాతృపుత్త్రమిత్త్రబాంధవదారాదు
లితఁడు రాక మసలె నేమి యొక్కొ
యనుచు సందియమున నందఱుఁ జింతచేఁ
గలఁగి పలుదెఱఁగులఁ బలికి రిట్లు. 147

సీ. తస్కరగ్రామణి ధన ముపార్జింపంగ
నహరహంబును బూని యరుగుచుండు
కాను వీసం బైనఁ గలుగ దయ్యెనొ నేఁడు
కాకున్న నితఁ డేల రాక తక్క
యతులకు వైరాగ్యయుతులకు ధనకాంక్ష
మలయు ననంగఁ జోరులకు లేదె

యర్థంబునకు యత్న మాచరించునతండు
ప్రాణంబు లైనను బరిహరించు

తే. జగము భ్రమయింపఁ దలఁచి యజ్జలజభవుఁడు
కామినీమణులను గనకము సృజించె
వీని రెంటిపైఁ గోర్కులు మాను నన్న
రుండు రెండవపరమేశ్వరుండు గాఁడె. 248

చ. కనకము చౌర్యకార్యమునఁ
గాని పొసంగదు చోరభర్త క
కయ్యనుపమవిత్తలాభము మ
హాత్ముల నొంచక కాని చెంద ద
య్యనఘుల నొంచినన్ సిరియు
నాయువుఁ గీర్తియుఁ బోవుఁ గావునన్
ధనఘనకాంక్షఁ గీడగు జ
నంబుల కిద్ధర నెల్లభంగులన్. 149

క. అన్యాయార్జితవిత్తము
మాన్యుల నేనియును నిరయమగ్నులఁ జేయున్
సన్యాయార్జితవిత్తము
ధన్యులఁ గావించు భువి నధన్యులనేనిన్. 150

తే. తనకు మూఁడేడులకుఁ జాలుధనము కూర్ప
నర్హ మంతకు మిగుల ధనాశ వలవ

దదియు సత్పాత్రవినియోగ మాచరింప
వలయుఁ బరలోకసుఖము కావలయునేని. 151

తే. మఱియు నన్యాయపరులసంపదభివృద్ధి
నిలువ కప్పుడ యణఁగు సందియము లేదు
తగ నవశ్యాయసిక్తగాత్రములఁ జెందు
నివము వైశాఖసూర్యుచే నింకునట్లు. 152

ఉ. జీవుల నొంచుపాతకము
చే మనుజుండు వినాశ మొందు న
య్యావిలచిత్తుఁ గాంచుయముఁ
డైనను భీతి వహించుఁ దద్భటుల్
వావిరి రోయుచుండుదురు
వానిభయానకలీల నొంచుచోఁ
గావున ధర్మవర్తన న
కల్మషవృత్తి మనంగ మే లగున్. 153

సీ. ఎవ్వఁడు చోరుల కెల్లను జోరుఁ డె
వ్వఁడు వంచకుల కెల్ల వంచకుండు
సింగంబు గనుగొన్న జింకలగతి నృపుల్
పాఱుదు రెవ్వనిపేరు వినిన
మూర్ఖులలోపల మొదలిమూర్ఖుఁ డెవం డె
వండు హింసకులకు దండధరుఁడు

సిరిమీఱ నాత్మసంజీవనార్థంబుగాఁ
జోరు లెవ్వానియాన మీఱలేరు

తే. గహనమున నిర్భయాత్ముఁడై యహరహంబు
జాగరూకత నెవ్వఁడు సంచరించు
నట్టిచోరుండు నిఖిలధనాశ విడిచి
యుగ్రతప మాచరించుచు నుండెనొక్కా. 154

చ. కనకముమీఁద రోసినను
గాంతలమీఁద విరక్తి గల్గునే
మునివరుమాన మైనను న
మున్నతయావనమత్తకామినీ
జనముఖదర్శనాంతముగ
సాగు యతీశ్వరులైన నొక్కచో
మనసిజుబారిఁ జిక్కుదురు
మానవతీతతిఁ గాంచి రేనియున్. 155

క. మున్ను రతిసౌఖ్య మెఱుఁగని
యన్నువవాఁడైన మోహితాత్ముండగుచో
నన్నులఁ గనుఁగొనినంతనె
ము న్నెఱిఁగినపూరుషులకు మోహము లేదే. 156

తే. రూపయావనసంపద నేపుమీఱు
కాంతయును మగవాఁడు నేకాంతసీమ

నిలుచు నత్తఱిఁ జిత్తము ల్నిలుపలేరు
నిలిపి రేనియు వారువో నియతమతులు. 157

క. అని తలపోయుచు బాంధవ
జనములు చింతాబ్ధి మునిఁగి సత్వరగతి నా
తని నరయ విపినమునకుం
జని రందఱు నొక్కటన్ ససంభ్రమము లగుచున్. 158

వ. అప్పు డాశబరులు కబరుల వన్యకుసుమంబు లలంకరించుకొని బర్హిబర్హగుంజాభూషణులై తనుత్రాణశిరస్త్రాణంబులు దొడిగి బాణబాణాసనముద్గరపట్టసాద్యాయుధపాణు లయి మృగయావ్యాపారదక్షంబులైన సాళువపరిముఖక్షుద్రపక్షిగణంబులఁ గరంబులం దాల్చియుఁ బదత్రాణంబులు మెట్టియు భక్ష్యభోజ్యంబులముడియలు వింటికొప్పులం గట్టియు శీతలజలాసవపూరితంబు లగు నలాబూకీచకప్రముఖపాత్రంబులు పట్టియు నడచి కేసరి హరి కరి హరిణ శ్వాపద ఝిల్లీ కోలాహలముఖరితంబును నానాద్రుమగుల్మలతాభిశోభితంబును నయిన ఘోర కాననంబుఁ జొచ్చి వెదకుచు నెడనెడం బుళిందులు తమ్ము నెదుర్కొని తోడ్కొని పోవం జని పక్కణంబుల విశ్రమించుచుఁ దదుపదేశమార్గంబున నరిగి యవ్వనం బంతయుఁ గ్రిమ్మఱం గ్రుమ్మఱుచు విస్వరస్వర సంపద వెలయఁ బరస్పరంబు నిజకులోచితభాషావిశే

షంబుల సల్లాపంబు లాడుచుఁ బాడుచు శృంగంబులఁ
బూరించుచు సింగంబులగతి లంఘించుచు సారంగంబుల
తెఱంగున దాఁటుచు భల్లూకంబులపెల్లునఁ ద్రుళ్లుచుఁ
గొమ్మమెకంబులరీతిఁ గొమ్మకొమ్మలకు గంతు లిడుచు
నతిదూరం బరిగి బుభుక్షాపిపాసల నలసి సొలసి యంత
నొక్కపుణ్యనదీతీరంబున వివిధతరుషండమండితం బయి
మనోహరంబైన వనంబుఁ జొచ్చి పథశ్రాంతి యపన
యించి యనంతరంబ విమర్శించునెడ నచ్చోరువ ముని
వేషధరుండును కుశాసనసమాసీనుండును నై గురూక్త
క్రమంబునఁ దారకమంత్రంబు జపియించుచు నన్యచింత
లుజ్జగించి మనోబుద్ధులు పరమాత్మం డగు రాఘవు
నందుఁ జేర్చి జ్వలజ్జ్వలనసంకాశుండై యున్నయచ్చోర
భూపతిం గని శబరవేషభీషణభాషణంబులు లేమింజేసి
యగుం గాఁ డనుచింతం గొంతసేపు నిల్చి పెద్దయుం
బ్రొద్దునకు నగు నగు నని నిశ్చయించి తత్సమీపంబు
నకుం జేరి నమస్కృతియును స్తుతియునుం గావించి
యతనితో నిట్లనిరి. 159

చ. కొమరులు నన్నదమ్ములును
గూఁతులు గోతులు బంధుమిత్రవ
ర్గములును నీపదాబ్జములు
గానఁగవచ్చిరి వీరి నందఱన్

సుమహితలీలచేఁ గరుణఁ
జూడుము దీనుల నీయధీనులన్
మముఁ బనిగొమ్ము లెమ్ము గరి
మం దప మేఁటికి నీకుఁ గానలన్. 160

క. బహుజనరక్షణదక్షుఁడ
వహహా తపమాచరింప నగునే నీకున్
మహితమహీసురవరు లి
మ్మహిఁ జేయు తెఱంగుసేయ మనకుం దగునే. 161

తే. దానధర్మము లొనరింప ధనము లేక
వ్రతములను దీర్థయాత్రోపవాసములను
గాత్రము కృశింప స్వర్గసౌఖ్యంబు గోరి
తపము సేయు దరిద్రుం డుదారనియతి. 162

క. క్షితి జనతతి నిరసించుట
నతులగతి న్మాటలాడ నర్హత క్షేమిన్
మృతునకు దరిద్రునకు సం
తతమతి గణుతింపఁ దారతమ్యము గలదే. 163

క. పరగేహములకుఁ బలుమఱుఁ
దిరుగుచు నాఁకటికి నొరులఁ దిరియుదు రెపుడున్
దురితాత్ము లగుట శునకము
దరిద్రుఁడును నొక్కరూప ధర నూహింపన్. 164

చ. చెలఁగి యపాత్రదానములు
            చేసి దరిద్రుఁ డగుం జగంబులన్
  బలియుదరిద్రభావమునఁ
            బాపము లెప్పుడు నాచరించు న
  క్కలుషదశార్తిచే నిరయ
            గామి యగు న్నరుఁ డిట్లు వెండియున్
  వెలయు దరిద్రుఁడై పరగు
            వెండియుఁ బాప మొనర్చు నెంతయున్.

తే. వృత్తశీలతపఃక్రియాశ్రీవిభాసి
  యై దరిద్రుఁ డనంతసౌఖ్యంబుఁ గాంచు
  నట్లు సేయక దుర్వృత్తుఁ డయ్యెనేని
  నాపదలఁ గుందు జన్మజన్మాంతరముల. 166

మ. ధనవంతుండు తపంబు సేయఁదగునే
            దానంబు గావించి స
  ద్ఘనతిం జెందఁగరాదె తత్క్రియకు ను
            ర్విం దీర్థయాత్రల్ దపం
  బును శీలంబును దేవపూజయు సమం
            బుల్ గావు మర్త్యుండు దా
  ననవద్యస్థితిఁ బాత్రదానమునఁ బు
            ణ్యావాప్తిఁ గాంచుం దగన్. 167

చ. సురుచిరపాత్రదానమునఁ
జూవె ధనాఢ్యుఁ డగు న్ధనాఢ్యవి
స్ఫురణ నొసర్చుఁ బుణ్యములు
పుణ్యమునం దిదివంబుఁ జెందు న
ప్పురుషుఁడు విత్తవంతుఁడును
భోగియు నై జనియించుఁ గ్రమ్మఱన్
సరసధనాఢ్యు లిచ్చుటనె
స్వర్గసుఖంబులు గాంతు రున్నతిన్. 168

చ. అరుదుగఁ ద్యాగభోగముల
కర్థము రూపసి యైనయాలు నీ
శ్వరచరణాబ్జభక్తియును
సజ్జనసంగతియుం గులీనతా
గరిమయు సత్కవిత్వమును
గాత్రపటుత్వము గల్గువారికిన్
వరుస మనోజ్ఞభోజనవి
వర్జితమార్గము స్వర్గ మేఁటికిన్. 169

చ. ఒడమె *గడించి యుంచితి వ
యో యది దాన మొనర్పరాదె యి
క్కడిఁదితపంబు లోకమునఁ
గల్గుకిరాతులు సేయువారలే

* కడించి—వ్రా. ప్ర.

తొడిఁబడ వేఁటలాడియును
దొంగిలియును న్మనువారుగాక యె
క్కుడితప మేఁటిసత్యగుణ
గౌరవముల్ మనజాతి కియ్యెడన్. 171

తరల. సవిత్రుతేజులు నీతనూజులు సాధువృత్తసమన్వితుల్
దివిజసమ్మతు లార్యవర్యులు దీప్తమూర్తులు వారిచే
భువి దివిన్ సుఖ మబ్బు నీకుఁ దపోవిధిం గృశియించినన్
భువనమోహనసౌఖ్య మబ్బునె బుద్ధి లోనఁ దలంపుమా.

క. సుతహీనుఁడు గతిహీనుఁడు
సుతవంతునిఁ బూజసేయు సురగణ మెపుడున్
సుతవంతుఁ డుత్తముఁడు స
త్సుతవంతుం డుభయలోకసుఖములు గాంచున్. 172

తే. పుత్త్రిరక్షణ మొనరించుమాత్ర మెవ్వఁ
డధమనిధుల నుపార్జించు నర్థ మవని
నతనిఁ గళ్మషవికరంబు లంటు వెప్పుడు
నంబుకణములు పద్మపత్త్రంబుఁ బోలి. 173

సీ. నుతియింపుదురు గృహపతి మునిప్రవరులు
దేవతలును బితృదేవతలును
బధిరపంగ్వంధకబ్రహ్మచారుల కెల్ల
గృహమేధి కెలనితం గోటిజన్ము

ధారుణీశ్వరుఁడైనఁ దస్కరవరుఁడైన
నాశింపుదురుగా గృహాధినేత
గృహివృద్ధిఁ గోరుదు రెల్లవేళలయందు
నతిథులు యతులు దిగంబరులును

తే. నాశ్రమంబులలో గృహస్థాశ్రమంబు
మేటి యందు విరక్తులై మెలఁగుయతుల
వర్తనము శాతతరతరవారిధార
మీఁద నటియించు చందమై మెఱయుఁగాదె. 174

క. రుంద్రగతి తురగములగతి
నింద్రియములు పరువు లిడ నిరీహాతతి ని
స్తంద్రమతి వాని నాఁగని
సాంద్రయశుండైనయతియుఁ జను దుర్గతికిన్. 175

ఉ. కావున నాలసింపక య
ఖండితసౌఖ్యరమావిలాసివై
నీ విటు లేచి రమ్ము మహ
నీయజనస్తవనీయశౌర్య మా
భావము లుల్లసిల్లఁగ న
పారకృపారసధార మీఱ సం
భావనచేసి యేలుము శు
భంబులు చేకుఱు నీకు నెల్లెడన్. 176

వ. అని యిట్లు బోధించునప్పలుకులు చెవిం జేర్పక యతండు

బధిరుని తెఱంగున నుండుటయుఁ జింతాక్రాంతస్వాంతు
లై వారలు వెండియు నిట్లనిరి. 177

తే. చోరబాధానివృత్తికై క్రూరబుద్ధి
నెవ్వఁడో మందుఁ బెట్టె నిన్నిట్లు వెఱ్ఱి
వానిఁ గావించె నక్కటా వానిఁ గనిన
నేము గురుపూజ సేయమే యిందఱమును. 178

తే. అతఁ డిక్కన వెడలి యెం దరిగెనొక్కొ
యింక నెఱుఁగంగరా దయ్యె నెఱుఁగఁబడినఁ
దనువుగల యంతకాలముఁ దలఁచుకొనఁగ
నొనర సంభావన యొసంగి యనుపలేమె. 179

వ. అని పల్కి తమలో నిట్లని యూహించిరి. 180

ఉ. మందులు మంత్రితంత్రములు
మందులుగా నొనరించుఁగాక ని
ష్పందతరోపలక్రియ న
భాషితభావులుగా నొనర్చునే
యెందును మున్ను విన్నయది
యేనియుఁ గన్నది యేనిఁ గా దిఁ కే
మందు మమందరోగగుణ
మయ్యెనొకో యిది వీని కియ్యెడన్. 181

తే. తెవులుతవులైనఁ బడియుండి నవయకున్నె
భంగసంగతనిజజరదంగయష్టి

బాలభానుప్రభాజాలభాసి యగుచు
నుండఁ బద్మాసనమునఁ గూర్చున్నవాఁడు. 182

వ. ఇట్టినిశ్చలత్వంబు భూతసంజాతవికారప్రకారంబు గాదు
గదా సర్వసుపర్వగణసమాశ్రయం బైన తుషారధరాధర
శిఖర ప్రాంతకాంతారాంతరంబున భూతంబులు చొరం
జాలునే యెట్లయినం బిశాచోన్మాద మద విదారణచణ
మంత్రప్రవణు లయిన వైద్యులం దెచ్చి వీనివికారంబు
డిందం జేయుదము మఱియును.

ఉ. కొందల మంద సందడిగఁ
గూఁత లిడుఁగా మఱి యుత్తెఱంగునఁగా
సందెజపంబు నేమమునఁ
జల్పునె యొండుగవంబు లైన? నీ
చందము చూడ భావనపి
సానము వీనిని సోఁకఁబోలు ము
న్నందఱిలోన నెక్కు డని
యందురు పోరడలు నేలవేలుపుల్. 184

క. దయ్యములకు నోడయుండవు
కయ్యెడ మ్రిచ్చులను మన్నిగొనఁ జొచ్చితి వీ
వియ్యెడవిలోన భావన
దయ్యము మము నెమ్మిఁ బనుపు దండము నీకున్. 185

వ. అని పల్కు వారలపల్కులు రామనామామృతసంపూరి

తాంతరంగుండై బాహ్యలోకంబు మఱచి పరమానం
దంబున నున్న యతనికర్ణంబులం జొరకయున్న దుఃఖితు
లై మరల నిట్లనిరి. 186

సీ. ఈవమానమున ఫల మేమి గామించితి
మించి స్వర్గంబు గాంక్షించినావొ
యెట్టిదియో స్వర్గ మెఱుఁగుదువే దాని
నెఱిఁ గాంచి నీ కెవ్వఁ డెఱుఁగఁ జెప్పెఁ
గాలాంతరసుఖంబు గామించి యీయున్న
భోగసంపద వీటిఁబుచ్చఁ దగునె
యాఁకటి కొదవిన యన్నంబు మెసవక
విడిచి భిక్షుకు నేఁగువెట్టి గలఁడె

తే. జపము లెచట నీ వెచ్చట స్వర్గ మెచట
దురితపరులకుఁ ద్రిదివంబు దుర్లభంబు
కదిసి దుర్మార్గరతుల సత్కర్మతతియుఁ
జౌటిభువి నిడుబీజముల్ సమము కావె. 187

తే. తనదుకులవర్తనమునకుఁ దగనిధర్మ
మాచరించుచు నుండు నరాధమునకుఁ
దత్క్రియలు నిష్ఫలతఁ జెందుఁ దప్తలోహ
కాండసంగత మగు జలకణముఁ బోలి. 188

క. ఘన వనుచితకర్మపరి
స్ఫురణంబున నరులు స్వర్గముం జెందుదురే

వరిగింజల గోధూమాహం
కురవితతి సముద్భవం బగునె యెందైనన్. 189

తే. నియతకర్మంబు లొనరించి నీచతముఁడు
స్వర్గసౌఖ్యంబు గాంచుట సందియంబు
చేరి మదగంధబంధురసింధురంబు
సూచిరంధ్రాంతరంబునఁ జొచ్చి చనునె. 190

వ. కావున నీవృథాప్రయాసంబున ఫలం బేమి గలదు వల్కలాజినంబులు గట్టి నిరాహారుండవై శీతవాతద్యోత మశకమక్షికాదిబాధితుండ వగుచు దుష్టమృగాకీర్ణం బయిన యివ్వనంబున నవయనేల యూరక యింటికిం జనుదెంచి యభీప్సితభోగంబు లనుభవింపుము చోరధర్మనిర్మాణస్రష్ట వగు నీవీకష్టంబునం జెందుటకారణంబుగాఁ జోరవీరు లగువుళిందు లందఱు నిరాశ్రయభావంబునఁ గుందుచుండుదు రని పెక్కుతెఱంగుల నతని బోధించు క్రించుచెంచులం గనుంగొని యందు దేశకాలవిభావజ్ఞుం డును మహాప్రాజ్ఞుండును నగు నొక్కజరచ్ఛబరుండు వారల కిట్లనియె. 191

ఆ. మీరు వచ్చుటయును మీ రనుపలుకులు
నితఁ డెఱుఁగఁ డిప్పు డించుకయును
సంగహీనవృత్తి శమదమసంపత్తి
దొనరఁ దపము సల్పుచున్నవాఁడు. 192

తే. వదలె నైహికసుఖము సర్వంబు నితఁడు
వెలి మఱచె దేవతాధ్యానవిలసనమున
సురలనైనను గనుదేఱి చూడఁ డింక
మాట లాడునె మనతోడ మౌన మెడలి. 193

ఉ. ఈతఁడు ధర్మవర్మతన
యిద్ధగురుప్రవరోదిష్టవి
ఖ్యాతమనూత్నమోదయద
ఖర్వమహామహాసియగాత్రుఁడై
శ్రీతరుణీమణీరమణుఁ
జిత్రసరోరుహపీఠి నిల్పి ని
ర్ధూతరజస్తమస్తముఁడు
దూరితకాముఁడు నయ్యెఁ గంటిరే. 194

వ. దురితకర్మసముద్భవంబు లగుభోగంబులు పెద్దగాలం బనుభవించివిరక్తుండయ్యె వైరాగ్యవంతుండు ముక్తుండు నగు నితనికతంబున మనకులంబు పవిత్రం బయ్యె నితం డిట్లు తపంబు సేయుఁ గాక నిర్బంధింపవలవ దీనియమం బున కంతరాయంబు సల్పినఁ బ్రత్యవాయ మగు మఱ లుం డని తెల్పిన వారలును బశ్చాత్తాపంబునఁ దమ్మును దమకులంబును నిందించుకొని దుఃఖించుచుఁ గ్రమ్మఱ నిజనివాసంబులకు నరిగి రని చెప్పి సూతుం డిట్లనియె.

తే. అడరి బడబాగ్ని నదులయు బ్బడఁచునట్లు
పాతకవ్రాతముల డిందు పఱచుచుండు
నెట్టిమంత్రంబులును సాటియే ధరిత్రి
రామనామమహామంత్రరాజమునకు. 196

వ. పరబ్రహ్మవాచకం బయిన రామనామంబు స్మరణమాత్రంబునఁ బాతకిజనంబుల పాతకసంఘాతంబులవలనఁ దరియింపంజేయు నిందులకుం బుళిందుండ ప్రమాణం బంతియ కా దీయర్థంబు దెలుపు నొక్కయితిహాసంబు గలదు వివరించెద వినుండు. 197

క. రామార్పితమానసులై
రామకథామృతము గ్రోలురసికులు ధన్యుల్
రామకథ చెవులఁ జేర్పని
యామర్త్యునిజని నిరర్థ మగు మర్త్యమునన్. 198

మ. సకలామ్నాయపురాణపారగుఁడు ని
ష్ఠాశాలి విద్వజ్జన
ప్రకరానందకరుండు సత్యవచన
ప్రాగల్భ్యసంపన్నుఁ డ
త్యకలంకుండు జితేంద్రియుండు కరుణా
యత్తైకచిత్తుండు నై
యొకవిప్రుం డొకయూర నుండు సుకృతో
ద్వ్యక్తిం బ్రవర్తిల్లుచున్. 189

తే. అతఁడు కాశీపురంబున కరుగఁ దలఁచి
యగణితం బైన స్వాపతేయంబుఁ గొనుచుఁ
జనియె నిశ్శ్రేయసాపేక్షఁ గొనలుసాగ
ధర్మకర్మాభినిరతుఁ డై దాఁటఁబట్టి. 200

వ. ఇ ట్లొక్కరుండునుం జనిచని యమహార్గమధ్యంబున
నొక్కయెడ. 201

సీ. మరుతూపులో యివి మరుతూపు లగునేని
విగతరజోద్వృత్తి వెలయు టెట్లు
జక్కవలో యివి జక్కవ లగునేని
యళ్లు కొంది మొగయక నిలుచు టెట్లు
శశిబింబమో యిది శశిబింబ మగునేని
నిష్కళంకస్ఫూర్తి నెగడు టెట్లు
పులినస్థలమొ యిది పులినస్థలం బేని
నిష్ప్రవాహతటాప్తి నెలయు టెట్టు

తే. లనఁగఁ గన్నులు చన్నులు నాననంబు
కటిభరంబును దనరారఁ గాంతుతోడి
పొలయలుక నేఁగురతిఁ జోలు పొలఁతి నొకతెఁ
గనియెఁ గిసలయసుకుమారగాత్రి నతఁడు. 202

వ. అదియును. 203

చ. యువజనమత్తనిర్మథన
యుక్తి కి ష్వాఁడిగ నూలు భాషసం.

భవునిశిలీముఖంబు లనఁ
బాటిలి చూపులు రత్నకుండల
ప్రవిమలశాణపాళికల
పై నొరయ న్మణిహారదీధితుల్
రవికిరణాచ్ఛదీప్తిఁ దొ
రంబుగ మాత్మలయ న్మెలంగుచున్. 204

చ. అవయవమంజులత్వమును
హారిసువర్ణసవర్ణమూర్తియు
న్నవనవయౌవనోన్నతియు
నాకమృగాక్షుల కైనఁ గోరికల్
దవులఁగఁ జేయు నయ్యువిద
దారసిలె న్వలఁ జిక్కి జక్కవల్
మివులఁ బెనంగులీలఁ జను
మిట్టలఁ గంచెల పిక్కటిల్లఁగన్. 205

ఉ. వేణి కటి న్నటింప నర
విందదళోదరసోదరప్రభం
బోణులు చెంగలింపఁ బద
పల్లవరక్తిమ సాంధ్యరక్తిమన్
శ్రోణి యొనర్ప నొక్కమృదు
గీతము పాడుచు సంసపీఠిపై

వీణియఁ జేర్చి వచ్చి నలి
 వేణిఁ గనుంగొని మోహితాత్ముఁడై. 206

తే. ఇట్లు మోహించి విప్రుఁ డయ్యింతితోడి
సరససల్లాపసౌభాగ్యగరిమఁ గూడి
నడువ నుత్సుకుఁ డయ్యె సుందరులఁ గాంచి
యెట్టివారును మది నిగ్రహింపఁగలరె. 207

వ. కొన్ని యడుగులు నడచి యప్పుడంతి కిట్లనియె. 208

ఉ. ఇందునిభాస్య యెచ్చటికి
 నేఁగెద వెందులనుండి రాక నీ
యందముఁ జూచి నాతనువు
 నర్థముఁ బ్రాణములుం గృతార్థతం
జెందె నశేషరాజ్యరమ
 చెందినచందము నొందె డెంద మా
నందరసార్ద్రితం బరగె
 నాఁటె మనోజనిశాతబాణముల్. 209

సీ. నీదరహాసకాంతికి సాటిగాక చం
 ద్రిక మంచుపేరికన్నీరు నించు
నీదంతరుచిఁ బోల నెంచి వజ్రములు శా
 ణకషణవేదన నొంది గరిమఁ దొరఁగు
నీలోచనయుగంబుఁ బోలఁ జకోరికల్
 దరిసి వెన్నెలఁ గ్రోలి తపముసల్పు

నీ రదచ్ఛదదీప్తిఁ గోరి బింబంబు స
ద్ద్విజరాజు ననిశంబుఁ దృప్తి నూన్చు
తే. నీయలసయానదశఁ పూన నేర్పులేక
సమదకుంభీంద్రడింభంబు లమితలజ్జఁ
దూలి కేళీకళావ్యాజ దోహలమున
ధూళి యుద్ధూళనముసేయుఁ దోయజాక్షి. 210

క. మఱఁ డోర్వఁడు పికవాణీ
నిరతము నను మనుపు నీలనీరదవేణీ
కరుణఁ గను మరుణపాణీ
పారి నీడగు నాజ్ఞఁ గడవఁ బులినశ్రోణీ. 211

వ. అనిన నవ్వనిత తీర్థయాత్రాప్రసంగవశంబున వచ్చితి
వారణాసికి నరిగెద నని చెప్పి యతని కిట్లనియె. 212

చ. సతతనిసర్గభీరువులు
సారసగంధులు దారు సాధుసం
గతిఁ జని రేని భీతిలరు
కాంతలు శీలగుణాదిరక్షణ
స్థితి విలసిల్లఁగావలయు
శీలవిహీనతఁ గుందునట్టి యు
య్యతివలు సేయుపుణ్యము ని
రర్థ మగున్ ధరణీసురోత్తమా. 213

సీ. జారులు చోరులు నారుల నర్థంబు
హరియింపఁ దలఁపుదు రట్లు గాన
జారచోరులతోడ సహవాస మొప్పదు
మిముబోంట్లసంగతి మెలఁగఁ జన్నె
నీపల్కుపల్కులనెఱి చూడ నీయందు
జారత్వవిస్ఫూర్తి సహజ మయ్యె
వైరాగ్యయుతుఁడ వై వారణాసికిఁ జను
వాఁడ వింతులమీఁద వాంఛ దగునె

తే. జారులకు దూషకులకును జోరులకును
ధరణి నబ్బదు తీర్థయాత్రాఫలంబు
కృపణు దీను వ్రతస్థునిఁ గృశుని నైన
మరుఁడు బాధించుఁబో యింక మాట లేల. 214

తే. వనము నేకాంతగతియును జవ్వనము ధనము
తొలుత మదహేతువులు దల్లితోడ నైనఁ
దోడఁబుట్టువుతోఁ గూఁతుతోడ నైన
నెనసి యేకాంతమున వసియింపఁ దగదు. 215

తే. ఇంద్రియంబులు విద్వాంసునేనిఁ గుంచు
నవియుఁ గడు బలవంతంబు లగుటఁజేసి
యంగనాసుఖ మణుమాత్ర మైన నొసంగు
నదియు నిహపరసుఖలక్ష్మి నాహరించు. 216

తే. వేశ్య హరియించు నెఱిమించు విత్తసమితి
దాసి వోకార్చు ఘనతపోధనసమృద్ధి
విధవ యాయువు సిరియును వీటిఁబుచ్చు
నన్యరామ యీయన్నియు నపహరించు. 217

క. జారునకుం బరలోకము
దూరం బగు ధనము వోలియు దుఃఖము లొదవున్
జారుం డపూజ్యవృత్తికిఁ
గారణ మగుఁ దచ్చరితము గాల్పనె విప్రా. 218

సీ. జారుని భూపతి గాఱియ నొందించు
జారుని నిందించు జనము దినము
క్షణికసుఖంబైన జారత్వమున మన
కిరువురకును ఫల మేమి గలుగు
నైహికసౌఖ్యంబు లాసించెదేనియుఁ
బరలోకసుఖమైనఁ బరిహరింపు
మటఁ బరలోకసుఖాదరమతివేని
యైహికసుఖములయాస మాను

తే. నీవు చంచలమతివి మహీసుపర్వ
వ్రతము లొనరించుచును బతివ్రతలలోన
ఖ్యాతి గాంచితి విప్రవంశాభిజాత
నేను నిన్నెట్లు వరియింతు నెఱుఁగఁ జెపుము. 219

వ. అనిన విని విప్రుం డిట్లనియె నోమానిని నీ వనినయట్ల
క్షణమాత్రపరివర్తనంబునఁ బ్రత్యవాయంబు సంఘ
టిల్లుఁ బరలోకవిరోధి యగు నిది యథార్థంబ యిదిగో
వివాహపూర్వకంబ బడ్యేనేని మనకిద్దఱకు నిర్భయనిరతి
శయానందంబు నెందుఁ నీయాశయంబును నిదియ కదా
యని పల్కి యావజ్జీవంబునుం గూడి యుండుటకు
సమయంబుచేసి యొడంబఱిచి విధ్యుక్తంబుగాఁ బాణిగ్ర
హణం బాచరించి దానిం గూడి సురతకేళీలోలుం డై
తత్పాకాన్నంబు భుజియించుచు నధమజనుండు నిధిఁ
గన్నచందంబున నానందసందోహనిమగ్నమానసుండై
యుండె నిట్లు. 220

తే. అదియు నతఁడును దంపతు లగుచుఁ బ్రేమ
లిరువురకు నొక్కచందమై యింపునింపఁ
గూడి క్రీడించుచును జని వేడు కలరఁ
గాశిఁ జేరిరి ధనధాన్యకలితు లగుచు. 221

ఆ. అవ్విధమునఁ జేరి యతఁ డింతియును దాను
నల్ల మలత నొక్కయిల్లు గట్టి
యందు నధివసించి యన్నదానముచేసె
వారణాసిఁ గాశివాసులకును. 222

తే. యతులకును మానివరులకు నతిథులకును
వ్రతపరాయణులకుఁ దీర్థవాసులకును

నతులభక్తిఁ జతుర్విధాహార మిడుచుఁ
గాఁపురముచేసె నకాంక్షికాపురమున. 223

మ. అమితస్వర్ణసవర్ణసూపరుచి యా
హా సిద్ధసిద్ధార్థక
ర్దమసంమిశ్రితషాడబప్రితతి యా
రా ర్థామతామోదవి
భ్రమసంభావితశాకసౌఖ్యము భళీ
రంజిల్లు హైయంగవీ
నముసాం పేమన నంచు మెక్కుదురు కాం
త న్మెచ్చుచున్ భూసురుల్. 224

మ. కలమాన్నంబును గోస్తనీకదళికా
ఖర్జూరమాకందస
త్ఫలముల్ తేనియ జున్ను పానకములుం
బచ్చళ్లు నొబ్బట్లునుం
బులగంబు న్వడియంబు లప్పడములున్
బూరెల్ రసావళ్లుఁ జ
క్కిలముల్ వెట్టఁగ మెక్కి భూమివిబుధుల్
గీర్తింతు రత్తొయ్యలిన్. 225

మ. తగ వేఱొక్కనియింట నోదనము *యే
తత్స్నామగాయంబు యె

* వేదపరిభాష—“ఏతత్సామగాయం నాస్తే” (నాస్తిశబ్దము (గాహ్యము.)

చ్చఁగ నివ్విపుప్రిసియింటిభోజనము *తే
జోపా ♦పృణంతంచయున్
సొగసుల్ మీఱ §యదశ్వమేధ యని యం
చుఁ వేదభాషావిశే
షగతిఁ భూమిసురవ్రజంబు రసనా
చాపల్య మేపారఁగన్. 226

ఆ. ఇట్లు తృప్తి నొంది హృదయంబు లలరార
దానిపాకచతురతామహిమయు
నతనిశ్రద్ధ తాల్మి యనుకంపయును నెంచి
పొగడు నన్వహంబు బుధజనంబు. 227

వ. ఇవ్విధంబున వార లతిథిసపర్య యొనరించుచుఁ బ్రసిద్ధు
లై యనోన్యానురక్తిం బ్రవర్తిల్లుచుఁ గాశీపురంబునం
గాఁపురంబు సేయుచు నుండి రిట్లు పెద్దగాలం బరిగిన
యనంతరంబ యతండు దానివేషభాషావిశేషంబులవల
నను మజ్జనభోజనాలంకారాదికర్మంబులవలనను రతివ్యవ
హారకథాకథనంబులవలనను విప్రకులోచితవృత్తంబు
లేకుండు టరసి సందియంబు నొందుచుఁ జింతాక్రాం
తుండై యొక్కనాఁ డేకాంతంబున దానితో నిట్లనియె. 228

---

* "తేజోవాఆజ్యం" (ఆజ్యము) ♦ "పృణంస్తంచ పపురించ" (పప్పు) § "యదశ్వమేధ స్సమృద్ధ్యై" (సమృద్ధి)

ఉ. సుందరి నీదువర్తనముఁ
జూచిన బ్రాహ్మణజాతిధర్మ మే
చందమునందు లే దిపుడు
నందియు మేల నిజంబు దెల్పు మీ
వెందుల నుండు ముందు కుల
మెయ్యది నీతలిదండ్రు లేగతిం
జెందిరి జాతి దాఁచినను
చెయ్వులు డాఁగునె మాట లేఁటికిఁ. 229

తే. ఎలయుచెయువులచేఁ గులం బెఱుఁగఁ బాడి
తెలియ నగు శీలమున జన్మవిలసనంబు
భాషణంబుల విద్య యేర్పాటు నొందు
రూపమునఁ దెల్ల మగుచుండు రుచిరచుహిమ. 230

తే. అనుడు నధియును విప్రకులాభిజాతఁ
గా నని యథార్థముగఁ బల్కఁ గని యతండు
వేఁడి నిట్టూర్పు నిగుడించి విన్నఁబోయి
పోయి యవ్విధ మెఱిఁగించె భూసురులకు. 231

శా. ఆకాశీపురవాసు లందఱును మ
న్నాదుష్టజాత్యంగనా
పాకాన్నంబు భుజించుచుండుటను ద
త్పాపిష్ఠదుర్భాషిత్వ

ణాకర్ణించి తదీయచర్యలు నితాం
తాశ్చర్యముం జెంది హా
హాకారం బొనరించుచుం బలికె రి
ట్లనోన్యముఖ్ దీనతన్. 232

సీ. కలుగు జాతిభ్రంశకరముఖ్యబహుళదో
షములు పరాన్నభక్షణముకతనఁ
గులశీల మెఱుఁగక కుడుచు నన్నముకంటె
గరళమాంసాదిభక్షణము లెస్స
యన్యపాకము మాని యాత్మపాకాన్నంబు
భుజియించువారలు పూజ్యతములు
మిగులఁ బరాన్నంబు మెసవువారలకును
గామాంధులకుఁ బుణ్యగతులు గలవె

తే. యహాహా శ్రీకాశి యెచటఁ బరాన్న మెచట
బ్రాహ్మణాధముఁ డెచ్చట బవిసి యెల్లఁ
దూల మనబుద్ధి బూరెలపాలుచేసి
యెఱుఁగక భుజించితిమిగదా యిన్నినాళ్లు. 233

తే. వీఁడు మదనాగ్నిఁ జెడియెఁ గొంవ్వాఁడి దఱిఁగి
మనము జఠరాగ్నిఁ జెడితి మిహ్మాయ దెలియ
కేమి సేయుదు మెచటికి నేఁగువార
మీమహాఘమునకు నిష్కృతి యెందు గలదు. 234

క. భోజననియమస్థితి చే
రాజిలుభూదేవుఁ డిహపరసుఖార్థుఁ డగున్
భోజనము పరీక్షించిన
యోజ వధూజనపరీక్షయుం జేయఁదగున్. 235

మ. అని కాశీనగరాధివాసు లగు వే
దాంతార్థవేదుల్ తపో
ధనులున్ శ్రోత్రియులున్ యతుల్ వ్రతపరుల్
ధర్మిష్ఠులున్ శాస్త్రవి
జ్ఞులున్ మానులు బ్రహ్మచారులును దు
స్తారవ్యథం గుంది యొ
య్యనఁ దత్పాపము వాయఁజేయుటకుఁ బ్రా
యశ్చిత్త మర్థించుచున్. 236

తే. అచట శమదమసంపన్నుఁ డైన యొక్క
యతివరునిఁ జేరి వందనం బాచరించి
స్వామి యిది యొక్కపాపంబు సంభవించెఁ
దెలియ వినుఁ డని యిట్లని పలికి రపుడు. 237

సీ. ఈపట్టనమున మహీసురాధముఁ డొక్కఁ
డతిథిపూజారతి నన్నదాన
మొనరించుచుండ మీరును మేము వానింట
నెప్పుడు భుజియింతు మెలుకమాలి

యాతనియాలు బ్రాహ్మణి గాదు సరసాన్న
మారగింపఁగఁ బెట్టె నదియు మనకుఁ
గుడిచినయన్న మప్పుడ జీర్ణ మగుఁ బాప
వితతి యంతంతకు వృద్ధిఁ బొందుఁ

తే. గలుగు నొకపరి చేసిన కలుషమునకుఁ
బ్రాచితము దుష్కులాంగనాపాకశాక
పూపసూపాన్నసంతతభుక్తిఁ జొక్కు
మనయఘమునకు నిష్కృతి యొనరఁగలదె. 238

క. నీచతరకర్మకరణత
నాచారవివర్జనమున నాలస్యమునన్
నీచాన్నభోజనంబున
నేచియుఁ జెడు భూసురుండు మృత్యువుపాలై. 239

ఆ. అఘవిశిష్ట మగుపరాన్నంబు భుజియింపఁ
గలుషపరులకైనఁ గా దనంగ
వ్రతతపోజపోపవాసాదినిర్మల
ధర్మకర్మలకును దగునె తినఁగ. 240

మ. అని పల్కన్విని యమ్మహోమహాఁడు హా
హా యంచు నాదుష్టభా
మిని రావించి యచంచలప్రతిభ నో
భామాత్మి నీ వేతలం

బున జన్మించితి శీల మేకరణి నీ
భూమీసురుం డేవిధం
బున నిన్నేరె నిజంబు దెల్పు మన న
ప్పూఁబోఁడి తా నిట్లనున్. 241

తే. తగనికార్యంబు సేయంగఁ దగదు బుధుఁడు
మొదల చేయకమానిన నదియె లెస్స
పూని యజ్ఞానమతిఁ జేసెనేని మరల
నది పరీక్ష యొనర్చు టనర్థ మండ్రు. 242

తే. నన్ను నవ్విప్రుఁ డొకకాననంబులోనఁ
గాంచి కామించి నను మించఁ గలసిమెలసి
యంత నాచేతిపక్వాన్న మారగించె
నిపుడు నాజాతిఁ దడవిన నేమి గలదు. 243

సీ. ఈద్విజాధము నన్ను నిట్లు దంపతులుగా
దైవంబు గూర్చె నింతయు నిజంబు
రతికాంక్ష సేయుదు రతివలు గావున
రతిఁ జొక్కుతనకు దుష్కృతము గలదె
సదమలద్విజజాతిసంజాతఁ గాను నే
నితఁడు మత్సంగతిఁ బతితుఁ డయ్యెఁ
గదిసి తదన్నభక్షణమున వారణా
సీవిప్రు లందఱుఁ జెడిరి పిదపఁ

తే. దాఁ జెడుటగాక జాతి కంతకు నితండు
చేటు గావించె నిం కేమి చెప్పఁ గలదు
మనకు నెవ్విధి నింకఁ బావనత గలుగు
నవ్విధానంబు గావింపు మనఘచరిత. 244

వ. అని పల్కిన విని జానిదుర్జాతిసంజాతఁగాఁ దెలిసి యతం
డు చింతించుచున్న సమయంబున. 245

సీ. కాశ్య పాత్రి వసిష్ఠ గాధేయ గౌతమ
జమదగ్ని వృద్ధగౌతమ పులస్త్య
శక్తి గాలవ పరాశర రోమ శాగస్త్య
కపిల భారద్వాజ కణ్వ పులహ
గార్గ్య విదర్భ మార్కండేయ దేవల
నారద పర్వత క్షౌరపాణి
శృంగి మేధాతిథి బృహదగ్ని సంవర్త
కశ్యప వ్యాస మంకణ శమీక

తే. విజయ రుచిక విభాండక శ్వేతకేతు
గౌరముఖ ధౌమ్య జైమిని మారకాది
మునులు మణికర్ణికాతీర్థమున మునింగి
యందు మాధ్యాహ్నికక్రియ లాచరించి. 246

క. తత్తటి నిలువఁగ వారిం
దత్తఱమున్నఁ జేర నేఁగి తద్ధ్యాదివిజుల్

చిత్తములు గలఁగఁ బ్రాయ
శ్చిత్తం బర్థించి ప్రణుతిసేయుచు భక్తిన్. 247

వ. తద్వృత్తాంతం బాద్యంతంబు వివరించి యిట్లనిరి. 248

చ. సతతము వాక్తనూహృదయ
సంజనితాఘనిదాఘ మాఱ ని
ష్కృతి యొనరింపఁగావలయుఁ
జేరి విచక్షణుఁ డంతఁ బాయు దు
ష్కృతతతి దాన ముక్తి యగు
సిద్ధము గావున నార్యవర్యస
మ్మతమునఁ గర్మ మారసి క్ర
మంబున నిష్కృతిసేయ నొప్పగున్. 249

ఆ. పాపరహితుఁడైన నోపిక నిష్కృతి
కాయశుద్ధికొఱకుఁ జేయవలయు
ననిన దురితచరితుఁ డనయంబు దా నది
సేయకున్న నెట్లు చెందు శుద్ధి. 250

సీ. అజ తురంగమ మృగ గజ మహిషాదిక
ఖరవధల్ సంకలీకరణ మయ్యె
మలినీకరణ మయ్యె మద్యపానంబును
నండజ క్రిమి కీటకాదివధలు
వాణిజ్య శూద్రసేవా దుష్టమిత్రత
లట యపాత్రీకరణాఖ్యఁ బరఁగు

పుత్రమైథునము దుష్టభోజనాదికము జా
తిభ్రంశకర మనఁ దేజరిల్లు

తే. నన్యదురితంబులు ప్రకీర్ణకాఖ్యఁ దనరుఁ
దగ రహస్యప్రకాశకృతంబు లగుచు
వఱలు నీరీతిఁ బాతకావళికి నెల్లఁ
గలదు నిష్కృతి దుష్కృతకర్ములకును. 251

వ. కావున జాతిభ్రష్టుం డగు నీకష్టవిప్రునింటఁ గుడిచిన దురితంబువలన మమ్ము నందఱ నుద్ధరింప మీరె కాని యొండు శరణంబు లే దని ప్రార్థించుటయు నఖిలప్రాయశ్చిత్తవిధిజ్ఞు లయ్యు నమ్మహాముమ లప్పాపంబు వాపు నుపాయంబు గానక చింతించునవసరంబున నందు నొక్క మునీంద్రుండు తత్సభామధ్యంబున లేచి యందఱు విన నిట్లనియె. 252

శా. ప్రాయశ్చిత్తముఁ జెప్పెదన్ వినుఁడు పా
పధ్వంసనిస్తారకో
పాయం బైనది తన్మహామహిమ చె
ప్పం జిత్రం మెట్లన్నఁ గా
యాయాసంబును విత్తహానియును లే
కామ్నాయవాగీడిత
స్ఫాయం బై భవముక్తిఁ బొల్చు నది సం
ధ్యావ్యంబు మహాత్మ్యలికిన్. 253

మ. తతి శ్రీశబ్దము చెంత, నొక్క జయ శ
బ్దస్ఫూర్తి చెంతన్, జయ
ద్వితయాంతంబున రామనామ మతిభ
క్తిం గూర్చి యశ్లోకవిం
శతిహారంబు జపంబుసేయఁదగు ని
ష్ఠం దత్క్రియాభ్యాసికిన్
క్షితి గీర్వాణు వధించుపాపమును బ్రి
క్షీణం బగున్ గ్రక్కునన్. 254

ఆ. దురితకర్మవితతి నిరసించుశక్తి శ్రీ
రామచంద్రదివ్యనామమునకు
నెంతగలుగు నవని నంతపాపము సేయఁ
గలఁడె యెట్టిదురితకర్ముఁ డైన. 255

ఆ. అఖిలకలుషములను హరియించు హరినామ
మునకు శక్తి యెక్కుఁ డనుచుఁగాదె
యనని విబుధవర్యు లతిరేకభీతి ని
ష్కృతులు వేఱువేఱఁ జెప్ప రెలమి. 256

సీ. బ్రహ్మహత్యామద్యపానగుర్వంగనా
గమసువర్ణస్తేయకము లనంగఁ
గలుగుమహాపాతకముల దుస్సహ భో
జనదుష్ప్రతిగ్రహాజారకర్మ

వైశున్యచోరతాపప్రముఖోపపాతక
పరితతుల నడఁచు శ్రీరామనామ
మదియునుగాక శుకాదిసన్మునులును
యతులుఁ గ్రతుక్రియారతులు నతుల

తే. ధర్మకర్మలు నొనరించు కర్మములకుఁ
దుదిఁ బ్రమాదంబుచే లోప మొదవెనేని
కీర్తి వెలయంగ నది హరికీర్తనంబు
కతనఁ బరిపూర్ణ మగు నని శ్రుతులు పలుకు. 257

తే. అన్వయభ్రష్టులకును దుష్టాత్ములకును
వ్రాత్యులకును సదాచారవర్జితులకు
ఖలులకు నగమ్యకామినీకాముకులకు
శరణ మగు రామనామసంస్మరణ మవని. 258

తే. ఎట్టిదుర్మార్గవర్తనునేని పూని
పాపములఁ బాపి వైకుంఠపదముఁ జేర్చు
నఖిలమునిముఖ్యులకుఁ బరమాస్పదంబు
మహిత మగు రామనామాఖ్యమనుజపంబు. 259

క. రేయిటిపాపము రేయిటఁ
బాయంగాఁ జేయుఁ బగటిపాపము పగటిం
బాయంగఁ జేయు నెపుడున్
శ్రీయుత మగు రామజపము సిద్ధమునుండీ. 260

వ. అని పలికె యంత. 261

ఉ. అమ్మని యమ్మహీసురున
కమ్మదిరాక్షికి రామనామమం
త్ర మ్ముపదేశ మిచ్చి సత
తంబుఁ దదన్నముఁ దిన్నవిప్రవ
ర్గమ్ములఁ జేరఁ జీటి యను
కంప దలిర్పఁగ నిమ్మనూత్తమం
బిమ్ముల మీరు నిట్ల పఠి
యింపుఁడు పాపము దీఱు మీ కనన్. 262

తే. కొందఱు శిరంబు లూఁచుచుఁ గొంద ఱిది య
సంగతం బని నవ్వుచు సంశయింప
నమితవిత్తవ్యయప్రయాసములఁ గాని
కా దనుచుఁ గొంద ఱెంతయుఁ గలఁకఁబడఁగ. 263

వ. అయ్యవసరంబున. 264

సీ. నీలోత్పలచ్ఛాయ నేలు మేలునఁ జెన్ను
మీఱు నీలపుడాలుమేనితోడఁ
గర్ణాంతవిశ్రాంతకాంతంబు లై తెలి
దళుకొత్తుపద్మనేత్రములతోడ
సంపూర్ణపూర్ణిమాసాంద్రచంద్రప్రభ
గ్రమ్మ నిమ్మగు మోముఁదమ్మితోడ

సౌదామనీదామసద్ధామమై ఖరి
డంబై నకనకాంబరంబుతోడ
తే. కరతలాంచితశంఖచక్రములతోడఁ
గౌస్తుభాలంకృతోరువక్షంబుతోడఁ
దేజుగల పాఁపమేపరి త్రేజి నెక్కి
యెలమిఁ బ్రత్యక్షమయ్యె లక్ష్మీశ్వరుండు. 265
చ. సునియతభక్తియుక్తి బల
సూదనముఖ్యసుపర్వకోటియున్
సనకసనందనప్రముఖ
సన్మునులుం గపిలాదియోగులుం
దను వినుతింప భూషణవి
తానవిభావిభవాభిశోభియై
వనరుహలోచనుండు భగ
వంతుఁ డనంతుఁడు చెంత నిల్చినన్. 266
వ. ఇట్లావిర్భవించిన చతుర్భుజుం గాంచి సాష్టాంగప్రణామం
బు లాచరించి యమ్మునీంద్రులు పులకాంచితాంగులును
నానందజలప్లుతాక్షులు నై యద్దేవు ని ట్లని స్తుతియించిరి. 267
భుజం. యమిస్తోమసన్మానసారామ్మచైత్రా
య మిత్రక్షపానాయకామేయనేత్రా
య మేశాయ ధారాధరాభాయ తుభ్యం
నమః సర్వలోకైకనాథాయ విష్ణో. 268

క. తగ జలచర సూకర నర
మృగ వామన పరశురామ మిహిరకుల బలా
ద్యగణితరూపంబుల నీ
జగములఁ బాలింతు వీవు జగదారాధ్యా. 269

నిరోష్ఠ్యకందగర్భితమణిగణనికరము.

జనిలయరహిత యజనరత
జనరంజన జలజనయన శరనిధిశయనా
కనకనయనహర ఖరతర
హననా యనఘ కరివరద యజర హరసఖా. 270

(గోమూత్రికాబంధము.)

క. కరివరద దివిజరక్షా
దర వనధరధామగాత్ర దరచక్రకరా
గిరిభరణ దితిజశిక్షా
పర దినకరసోమనేత్ర పరచక్రహరా. 271

తే. శంఖచక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గహస్త
పురుషోత్తమ మముఁ గరుణారసార్ద్ర
దృష్టి వీక్షించి రక్షింపు దేవదేవ
యిదె నమస్కృతు లొనరింతు మిందఱమును. 272

మ. అని కీర్తింపఁగ నంత నాహరి యనం
తాదిత్యసంకాశుఁ డై

ట్లను శేషాదిరసాతలేశ్వరులు ప్రి
హ్లాదాది దైత్యుల్ సనం
దనముఖ్యర్షులు శక్రిముఖ్యసురబృం
దంబుల్ ప్రజానాథము
ఖ్యనిలింపేంద్రులు సావధానమతి నా
కర్ణింపుఁడా చెప్పెదన్. 273

తే. రామనామంబు తారకబ్రహ్మసంజ్ఞఁ
బరగుఁ దన్మహిమంబు శంకరుఁ డెఱుంగు
నమ్మహాదేవునామ మహత్త్వ మర్థి
నే నెఱుంగుదు వేఱొకర్డుఁ డెఱుఁగఁదరమె. 274

తే. విమలమతితోడ రామనామము జపింప
వలయు వెండియు జపియింపవలయు నదియు
ప్రణవపూర్వకముగ దానిఁ బఠనసేయు
వేదములు సాంగఫలమిచ్చు విప్రులకును. 275

క. తులలేనిసిరులు వఱలుం
గలుషంబులు దొలఁగు గర్వకైతవమాయా
కలితేర్ష్యావిముఖత ని
శ్చలరామజపంబు సల్పు సద్ధన్యులకున్. 276

తరళ. తొలుత మత్పదభక్తుఁడై శివదూషణం బొనరింప నే
నలరి ముక్తి యొసంగ వానికి నర్థి మత్పదసేవ దా

నలంతి గాదు ప్రశస్తవస్తువు లైన నిచ్చెద నుర్వి ని
మ్ముల నదూషకుం డైనవానికి ముక్తిమార్గము చేకుఱుక్.

తే. వరుసం బక్షికులంబులో వాయసంబు
ప్రౌఢి నలుకాలిజీవుల రాసభంబు
యతులలోపలం గ్రోధియు నధము లవని
నిందకుండు సర్వచండాలుం డెందునైన. 278

క. శివనామము మన్నామము
భవతారణకారణములు పంచజనునకుక్
భువి విష్ణుండే శివుం డగు
శివుండే విష్ణుండు మానిశేఖరులారా. 279

క. ననుం గొల్చుచు హరు నిందిం
చునతండును హరునిం గొల్చుచు న్నను దూషిం
చునతండు నిరయవాసతం
గను ఖరకరశశిరకరులు గలయందాంకక్. 280

వ. వెండియు హరిహరుల దూషించువారలపుణ్యాం బంత
యు బలిం జేరు నబ్బలిదైత్యున్ బంధించునప్పుడువాని
తో నిట్లంటి. 281

సీ. మురహర పురహర గురుతరదూషణం
బులు సల్పువారలపుణ్యఫలము
నీచసేవయును వాణిజ్యంబు సలుపుచు
యాయజూకులు సేయు యాగఫలము

వేదోక్త మార్గంబు విడిచి వేఱొకదారిఁ
గర్మంబు బొనర్చు తద్ధర్మఫలము
శ్రద్ధావిహీనతఁ జలుపుదానజపాది
సకలకర్మంబుల సుకృతఫలము

తే. విష్ణుకథఁ జెప్పుచుండంగ వినక చనిన
యాతఁ డొకయేఁడు సేయు పుణ్యంబుఫలము
నీకుఁ జేకుఱు నిందు సందియము లేదు
దాననిర్జితసురభూజ దనుజరాజ. 282

వ. అని వరంబొసంగితి నది గావున హరిహరహిరణ్యగర్భుల నాక్షేపింపవలవదు విష్ణుం డన శివుండన నేన యవ్వయుం డగుననున్నుఁ బేర్కొన్న సకలదురితవిముక్తి యగు సందియంబు లేదీదంపతులు మదీయనామస్మరణంబునఁ గృతకృత్యులై పరిశుద్ధిం బొరసి రని యానతిచ్చి సకలలోకనివాసులు గనుంగొన నయ్యిద్దఱను గరుడారూఢులంగా వించుకొని యథేచ్ఛముగఁ జనియెఁగాశీపురనివాసులును డెందంబులఁ గొందలంబు మాని రని రామనామమహత్త్వంబు దెల్పిన విని సూతునిం గాంచి నైమిశులు తపంబుసేయం దొరఁకొనిన చోరునివృత్తాంతం బే మయ్యె నని యడుగుటయు. 283

ఉ. శ్రీవరబాణ బాణముఖ
సేవకరక్షణదక్ష దక్షయా

గావసరపరిదారితభ
గాచ్ఛవిలోచనపూషదంత దం
తావళకృత్త్యలంకృతని
తంబధృతాహిఫణామణిప్రభా-
భావితకాయకాంతిజిత
పారదనారదశారదాంబుదా. 284

క. భాలానలకీలాచల
కేలీహృతమదన రజితగిరివరసదనా
హాలాహలనీళగళా
జాలంధరగర్వదమన శక్వరగమనా. 285

స్వాగతము. అంబరాంబర కరాబ్జకురంగా
యంబుజాప్తమిహికాంశురథాంగా
యంబుజాసనశిరోంచితభూషా
చుంబితాంఘ్రినఖసుందరవేషా. 286

గద్య. ఇది శ్రీమద్గురుకరుణాతిశయలబ్ధకవితావైభవ
యీఁదులపల్లి శంకరమంత్రితనూభవ సుధీజన
విధేయ భవానీశనామధేయప్రణీతంబైన
స్కాందపురాణంబున ధర్మఖండం
బను ప్రబంధంబునందుఁ
జతుర్థాశ్వాసము.

శుభమస్తు

అవిఘ్నమస్తు

ధర్మఖండము



పంచమాశ్వాసము



శ్రీమద్వామాసంగత
వామాంగ యనంగభసితవాసితవక్షో
ధామ గిరిధామ భువన
క్షేమంకర చిత్ప్రకాశ శివ మల్లేశా. 1

వ. అవధరింపుము వివిధపురాణకథాకథనప్రఖ్యాతుం డగు సూతుండు శౌనకాదిమునిముఖ్యుల కిట్లనియె నట్లు ఘోరనియుగ్రతపోమహానుభావంబువలన. 2

సీ. కీరమయూరకోకిలశారికాకుల
మృదునినాదవినోదమేదురంబు
ప్రసవనిష్యందమరందమత్తమిళింద
బృందగీతవ్రాతపేశలంబు

రంగదుత్తుంగచంక్రమణక్రమవిలోల
    సారంగశాబకసంకులంబు
సారసనంచరత్సారసక్రేంకార
    సారకాసారవిస్తారితంబు
తే. సాలతాలతమాలరసాలబీజ
పూరఖర్జూరగోస్తనీనారికేర
పనసరంభాదితరువరభాసురంబు
నగుచు నతనితపోవనం బతిశయిల్లె. 3

క. కరవీరంబులు పొన్నలు
కురువకములు పొగడలు కలిగొట్లు తులసియున్
మరువకములు మొదలగు వి
స్ఫురితసుమారామకములు శోభిలె నచటన్. 4

సీ. వనముల భువనపావనముల నిర్మించి
    నవని నై యువని నిశ్చలత నొందె
జీవనం బఖిలసంజీవనప్రతిభకు
    ననువుగా నమృతవిఖ్యాతిఁ జెలఁగె
ఖరత చూపఁగ నోడి ఖరకరాగ్నుల తేజ
    మెందవకళలతోఁ బొందునెఱపె
జనత మెచ్చఁగఁ బ్రభంజనత మాని సమీరుఁ
    డత్యంతమృదుగతి నతిశయిల్లె

తే. నంబరము మధుమధురస్వనంబు వినిచెఁ
జోఁ వీరుఁడు దుర్వారఘోరతపము
సలుపుమహిమంబుకతమున సాధులీలఁ
బరగె నిట్లు మహాభూతపంచకంబు. 5

క. ఖగములు శిరమున గూళ్లిడ
మృగములు శృంగములఁ గ్రుమ్మి మేనుల నొరయన్
నగముగతి కదల కాతఁడు
జగములు భీతిల్లఁ దపము సలుపఁగఁ దొడఁగెన్. 6

తే. మశకపఙ్క్తులు చీమలు మక్షికములు
కఱచి రక్తంబు గ్రోలుచు నెఱచి దినఁగ
జర్జరితగాత్రుఁ డయ్యు నిశ్చలత నతఁడు
సద్గురూక్తక్రమంబున జపముసేయు. 7

తే. ద్రుమము లనిశము కందమూలములు ఫలము
లగ్రమున నిడి నతిసేయు నమ్మహాత్ముఁ
డెన్నఁడును భుజియింపమి యెఱిఁగి యెఱిఁగి
యంఘ్రిపంబులు జడబుద్ధు లగునో కావో. 8

తే. అట్లు శ్రీరామమంత్రార్పితాత్ముఁ డగుచుఁ
దపము గావింపఁ బెక్కువత్సరము లరిగెఁ
బోయెఁ బెక్కుయుగాంతరంబులు ననేక
దివ్యవర్షాయుతములు నతిక్రమించె. 9

వ. అంత. 10

చ. త్రిదశులు తద్గభీరతయు
ధీరతయుం గని భీతచిత్తులై
యిది కడు నద్భుతంబుఁదప
మిమ్మహితాత్మునివాంఛ యెద్దియో
యది వెస సంఘటింపు మిపు
డట్లు ఘటింపక తక్కితేని నీ
పదవికి నేత యీతఁ డని
పల్కిరి శక్రునితోడ నందఱున్. 11

క. అపు డిందుఁడు మహాత్ముని
తపంబు విఘ్నంబుసేయఁ దాఁ బిలిపించెం
జపలాభతనుల గానా
ద్యపరిమితకళావిదుషుల నచ్చరలఁ దగన్. 12

వ. రంభ తిలోత్తమ యూర్వశి మేనక సుకేశి చంద్రరేఖ మదాలస చిత్రరేఖ సునయనమునిచిత్తప్రమాథిని చిత్రాంగద సువేష వపుష్మతి పుంజకస్థల మొదలుగాఁగల యప్సరఃకాంత లేతెంచి పనియేమి యానతిం డనినఁ బురుహూతుం డిట్లనియె. 13

శా. ఆరూఢి న్విజయాఖ్యతస్కరుఁడు నీ
హారాచలప్రాంతకాం
తారాంతస్థలిఁ జేయసాగెఁ దప ము
ద్యన్నిష్ఠచే దాన దు

ర్వారభ్రాంతిఁ గలంగె లోకములు మీ
రల్ దత్తపోవిఘ్న మిం
పారం జేయుఁడు మీనకేతనవసం
తాదుల్ సహాయంబుగాన్. 14

ఉ. తక్కిన సాధనాంతరవి
తానసహాయత మీర లేఁగి సొం
పెక్కఁగఁ దత్తపోబలస
మృద్ధి హరింపుఁడు నేర్పుపెంపునన్
నిక్కము దేవకార్య మిటు
నెమ్మి నొనర్చుట గారణంబుగాఁ
గ్రక్కునఁ జెందు నవ్యయసు
ఖంబు లశేషనిలింపకోటికిన్. 15

క. కోరిక నతఁ డమరత్వముఁ
గోరెనొ సురలోక మేలఁ గోరెనొ తత్తే
జోరూఢి జగము లన్నియు
సారెకు భీతిం గలంగె జవ్వనులారా. 16

ఉ. మానివరేణ్యపుణ్యలస
మానతపంబున కంతరాయసం
ధాన మొనర్చు దైవతవి
తానము లాత్మపదావనార్థమై

మానుగ యక్షరాక్షసస
మాజ మకారణవైరిసంగతిన్
మానులధర్మకర్మతతి
మానుప విఘ్నముసేయు నెప్పుడున్. 17

తే. ధీరచిత్తుఁ డవ్విఘ్నముల్ చేరనీయఁ
డప్రమత్తతచే ధర్మ మాచరించు
నట్లు గావున నత్యంతయత్నపరత
నతనిసన్నిధికిని మీర లరుగవలయు. 18

క. అని శకుని డిట్లు పలికిన
విని హర్షం బొదవఁ ద్రిదివవేశ్యామణు ల
ప్పని కియ్యకొనుచు నపు డ
య్యనఘునకును మ్రొక్కి యిండ్ల కరుదెంచి వెసన్. 19

చ. తమతమ భూషణాంబరవి
తానము కావళులందుఁ గట్టి యు
త్తమతమవాజివారణర
థవ్రజముల్ దగ నెక్కి యాత్మనృ
త్తమతమ యూఁది తాపసుల
ధైర్యము లల్లలనాడ మానిస
త్తమత మదించు చోరవరు
దండకు నేఁగిరి కాంత లందఱున్. 20

క. పల్లవులఁ గూడి కొందఱు
పల్లవపాణులు విమానపఙ్క్తులు బండ్లన్
బల్లకు లెక్క చనిరి సం
పల్లలనాసఖులుపోలెఁ బటువిభవమునన్. 21

క. నడుములు నకనకమనఁ జె
న్నడర భుజంగులభుజంబు లానికఁగొనుచున్
నడచిరి కొందఱు పణఁతులు
నడయాడెడులతలతెఱఁగున న్మందగతిన్. 22

వ. ఇట్లనేకదేవతాగణంబులును గంతువసంతులును సహాయులుగా నయ్యప్సరసలు నతిదూరం బరిగి యొడనెడం బదశ్రమంబు దీఱ విశ్రమించుచుఁ జనిరంత. 23

మ. అమితశ్రీయుతు లందుఁ గొందఱు విమానారూఢులై యేఁగుచో
దమసంభారము తారె మోచి జనుచో దల్వారి వీక్షించి చి
త్తములం దాదృశభాగ్యహీనతకుఁ జింతం జెంది రాస్వర్గలో
కమునం దేనియుఁ బుణ్యహీనులకు సౌఖ్యశ్రీలు చేకూరునే. 24

తే. ఎంతపుణ్యంబు ధరఁ జేయు నంతసుఖము
గలుగు మరువకు స్వర్గలోకమున నైన

శంకరావాసమున నైనఁ జక్రిధరుని
సదనమగునట్టి వైకుంఠజగతి నైన. 25

తే. పుణ్యగౌరవమున నాకమునకుఁ జనిన
నచట నరులకుఁ దారతమ్యమునఁ గలుగు
భోజనాంబరభూషాదిభోగసమితి
స్వర్గమున నందఱకు నొక్కసమత గలదె. 26

శా. ఆరాజీవదళాయతాక్షులు సురేం
ద్రాజ్ఞానుసారంబుచే
నారీతిం జని యంతరాంతరములం
దారూఢిమై నిల్చుచున్
సారెం దన్మునిచంద్రమాశ్రమదిదృ
క్షాకౌతుకాధీనతన్
వీరాలాపము లాడఁ జొచ్చిరి రణ
ద్వీణోల్లసత్పాణు లై. 27

శా. ఆమౌనీశ్వరు నెట్టులైన వెసఁ గా
మాయత్తుఁ గావించెదన్
రామా మామకహావభావములచే
రంజిల్లఁగాఁ జేసి వి
శ్వామిత్రాదుల నైన మోసపఱతుం
జర్చింప న న్మాచినం

ప్రేమం జొక్కనివాఁడునుం గలఁడె ధా
త్రి న్మౌనిబృందంబులోన్. 28

తే. పవనపర్ణాంబునీహారభక్షు లగుచు
బ్రహ్మచర్యవ్రతస్థులై పరగువారు
డంబుమీఱిన నాజవ్వనంబు గాంచి
సరసిజాతాక్షి నాకుఁ గింకరులు గారె. 29

వ. అని పల్కి రండు నొక్కతొయ్యలి యిట్లనియె. 30

చ. మానితపోహతి సల్పఁగ
నేనే చాలుదును మీర లేఁటికి విను మ
న్మానితరూపముఁ గని శిల
యైన న్నడచి చనుదెంచు నంభోజముఖీ. 31

చ. మునిజనవర్యధైర్యధన
ముల్ హరియింప వలంతి నేను మ
ద్ఘనకుచకుంభవిభ్రమము
గాత్రవిలాసవిశేషముం గనుం
గొనిన ననంగుబారిఁ బడి
ఘోరతపఃక్రియ లుజ్జగించి యో
తనుతరమధ్య నాకు ఘట
దాసులుగారె మునీంద్రు లందఱున్. 32

వ. అని పల్కె నంత. 33

సీ. అవతంససుమగంధ మానుతేఁటులగతిఁ
గదిసి వీనులఁ గటాక్షంబు లొరయ
ఘనసారధృతిఁ జూపు గజనిమ్మపండ్ల డీ
కొన నేచె నన గబ్బిగుబ్బ లుబ్బ
నాస్యసామ్యము గోరు హరిణాంకు నలరించు
మెలపున మృగనాభితిలక మమర
పగడంబు నిరసించు బంధుజీవమునకుఁ
బ్రిభఁ గూర్చు నరుణాధరంబు దనర

తే. నంగకాంతులు హేమభూషాపదేశ
కలన మించులచపలతఁ గని హసింపఁ
బలికె నెలఁతుక యోర్తు నెచ్చెలులతోడ
దశనహీరద్యుతులు దశత్త్వశలు గులుక. 34

చ. శుకపికశారికానికర
శోభిత మై నిఖిలర్తుపల్లవ
ప్రకరలతాంతసత్ఫలవి
రాజితకల్పతరుప్రకీర్ణ మై
యకుటిలవేదవిత్తమమ
హామునివర్యనివాసయోగ్య మై
యొకవన మొప్పుఁ జిత్రిమహి
మోన్నతి జహ్నుసుతాతటంబునన్. 35

తే. నరుఁడు నారాయణుఁడు నను పరమమహాను
లఖిలలోకహితార్థమై యచట ఘోర
తపము గావింప విబుధులు తత్తపఃక్రి
యాంతరాయంబున కుపాయ మాత్మఁ దలఁచి. 36

సీ. వాజపేయశతంబు వలనొప్పఁ జేసిన
పుణ్యులఁ గొఁగిటఁ బొందువారి
జలరుహామిత్రమండలమార్గమున వచ్చు
ధీరుల రతికేళిఁ దేల్చువారి
మొనసి యగ్నిష్టోమములు పెక్కుచేసిన
ఘనుల వాతెఱ లిచ్చి మనుపువారి
హయమేధపౌండరీకాదు లుంకువసేయు
ననఘులఁ గుచముల నదుమువారి

తే. హీనపుణ్యులఁ దముఁ జేరనీనివారి
ననుపమానతనుచ్ఛాయ నలరువారిఁ
గలశజలనిధిఁ దరువంగఁ గలుగువారి
నచ్చరలఁ బంచి రంబుజాతాక్షులార. 37

చ. పనిచిన నవ్విలాసినులు
భావము లుల్లసిలంగ నేఁగి య
య్యనఘుల యాశ్రమాంతికవ
నాంతరకాంతలతావితానసూ

తనసదనూనసూనసము
దగ్రిరజోవ్రజచంత్రిమాతిశో
భనవిలసన్మరుత్ప్రథుక
పాళు లెదుర్కొన నిల్చి రచ్చటన్. 38

తే. అంత సర్వాంతరవ్యాపి యవ్యయుండు
సంభవస్థితిలయకర్త శంఖచక్రి
పాణి శ్రీవిష్ణుఁ డాదితాపసవరుండు
నయిన నారాయణమునీంద్రుఁ డది యెఱింగి. 39

తే. నిజతపోవిఘ్న మొనరింప నిగిడివచ్చు
నమరతరుణులయవలేప మణఁపఁ దలఁచి
నిఖిలలోకైకమోహననిరుపమాన
సుందరాంగుల నిర్మించె సుందరులను. 40

సీ. వారలపదపల్లవద్యుతి కోడి యా
యివురు లంతంతకు నెఱుపుఁ దొఱఁగె
వారలకుచగౌరవస్ఫూర్తి కోడిఁగి యా
మేదినీధరములు మొదల వెఱచె
వారలముఖకాంతి మీఱఁగ లజ్జ న
య్యిందుఁ డెంతయుఁ గృశియింపఁదొడఁగె
వారలమైనిండుఁవన్నియఁ గోరి యా
హేమ మగ్గిని బడి యెత్తు దఱిఁగె

తే. వారలమృదూక్తులకుఁ దనవచనరచన
లీ డనుచుఁ గోకిలసమాజ మెంచి యందు
వాసిఁ గన్గొని యట వనవాసి యయ్యె
వారిసౌందర్య మెన్న నెవ్వారితరము. 41

ఉ. సారమృణాలచర్వణము
సల్పుచు నీటఁ దపంబుచేసినన్
సారసగర్భుఁ గొల్చినను
సద్గతిపై భవ మబ్బకున్నఁ దా
రారమణీవతంసముల.
యంఘ్రులపైఁ బడి భూషణాఖ్య చె
ల్వారుచుఁ దద్గతుల్ గఱచె
హంసకముల్ భువనప్రసిద్ధిగన్. 42

తే. చెలువలవయస్స్రవంతుల చెలువమునకు
వళులు మంజులవీచికావళులు నిజము
నాభు లావర్తమునకు ననాభు లరయ
తతజఘనతతి పులినసంతతివిభూతి. 43

తే. సతులభుజవల్లికలతోడ సమత నొంది
వెలయు బిసవిసరంబులవివర మరసి
యాబిసంబులు దిను రాజహంసతతులు
క్షీరనీరవిభాగసంసిద్ధమతులు. 44

చ. అవయవసూనవాసనల
యందముచందము చిత్రపత్త్రవై
భవములరంగు లంగదవి
భావ్యవిలాసకళాసమృద్ధియున్
దివిరి యనంగునిం ద్రిజగ
తీవిజయాఢ్యునిఁ గా నొనర్పఁగా
భువనమనోజ్ఞవేషములఁ
బూనుదు రానవపద్మినీమణుల్. 45

వ. ఇట్లు నారాయణమునీంద్రుండు నిర్మించిన మించుఁబోఁడులు సర్వావయవసౌందర్యభాసితలును నిఖిలభూషణభూషితలును నై కంజకింజల్కనిభశుభతరాంగంబులఁ గమ్మతావులుగ్రమ్మ పదియోజనంబులు వలువ నచ్చటి మునిగణంబులకు నుపచారంబులు సేయుచు నవ్వనావళి వెలింగింప వారలం గనుంగొని యమరనగరాయాతలయిన యచ్చరవెలందు లమందమందాక్షావనతవదనలై తమయందంబులు నిందించుచు. 46

ఆ. ఇట్టిరూపవిభవ మిట్టివిలాసంబు
గన్నవిన్నయదియె యెన్నఁడైన
నింతవింత గలదె యీనెలంతలసొబ
గెంచలేఁడువో విరించి యైన. 47

వ. అని పల్కుచు. 48

క. నెఱపుగ సత్తెఱవలమై
యొఱపులు గని దిగ్భ్రమంబు నొందిరి పెలుచన్
వెఱపింపఁబోయి వెఱచిన
తెఱఁ గొదవఁగ నపుడు వేల్పుతెఱవ లరుదుగన్. 49

తే. వనానినిర్మితతనుతరమధ్యలకును
వరవుడులుపోలెఁ బొల్చు యవ్వనజముఖులు
లాస్యగాంధర్వముఖ్యవిలాసకళలు
దూరముస నిడి లజ్జచేఁ దొట్రుపడుచు. 50

వ. అప్పుడు గూడినసురగణంబులుఁ దారు నప్పురుషోత్తము
ని ట్లని స్తుతియించిరి. 51

చ. శతదళసంభవాదిదివి
షద్గణపూజితపాదపద్మ సం
శ్రితజనరక్షణక్షమ కు
శేశయలోచన బాహుసారని
ర్జితసురవైరివార ముని
శేఖర నీకు నజస్రము న్నమ
స్కృతు లొగి నాచరించెదము
సేవయొనర్చెద మాదరింపవే. 52

ఆ. అవనిభార ముడుప నంబుచర క్రోడ
నరమృగేంద్ర కుబ్జ పరశురామ

జలజమిత్రవంశజన్మ హలాయుధ
బుద్ధ కల్కి తనులఁ బొదలు దీశ. 53

క. శరణాగతులను మమ్ముం
గరుణారసభరితవీక్షఁ గనుఁగొనుము భవ
చ్చరణాంబురుహస్మరణా
దరణంబులు దురితవార్ధితరణంబు లిలన్. 54

వ. అని యనేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించిన నమ్మహాత్ముం
డి ట్లని యానతిచ్చె. 55

క. ఏమికతంబున వచ్చితి
రేమిటికిఁ బరాజయాప్తి నేపఱుకరణిన్
మీమోము లొప్పకున్నవి
తామరసదళాక్షులార తథ్యము చెపుఁడా. 56

వ. అనిన నయ్యింతు లిట్లనిరి. 57

సీ. అవధారు దేవ నీయవ్యయభవ్యత
పోహతి సల్పఁగఁ బూని యేము
నముచిశాసనుశాసనమున నివ్వనమున
కేతెంచి యిచటిపర్వేందుముఖులఁ
గని మోహితుల మైతి మెనసి వీరలఁ గాంచు
పురుషులు విభ్రాంతిఁ బొందు టరుదె
యివ్వేలందుల కేము తృణకణాకృతుల మై
యోడితి మెంతయు వ్రీడఁ జెంది

తే. యిదె శరణుచొచ్చితిమి నిన్ను నిందఱమును
హీనమతులను మముఁ గృపాదృష్టిఁ జూచి
తప్పు సైరింపు మింక నీతపము చెఱుపఁ
దరము గా దెవ్వరికి నైనఁ బరమపురుష. 58

వ. అని పల్కి రంత దేవత లిట్లనిరి. 59

క. దేవా నీవు సృజించిన
యీవెలఁదుల నమరపురవిహారార్థముగా
నీవలయు వారికతమున
దేవేశ్వరురాజ్యలక్ష్మి తిరమగుఁ దలఁపన్. 60

క. కుందనమునందు వాసన
యుందినచందమున బదరికాశ్రమ మిపు డీ
సుందరులపొందుచేఁ గడు
నందంబై సర్వజనముదావహ మయ్యెన్. 61

తే. వీర లిందుల నుండుట గారణముగ
నింత వసియింపఁగోరుదు రెల్లజనము
లీలతాంగులు లేకున్న నేఁటిత్రిదివ
మింద్రుఁ డాపట్టనం బేమి యేలఁగలఁడు.* 62

ఉ. ఈరమణీశిరోమణుల
నియ్యకతక్కిన నాకలోకముం

* దేలఁద్రోలఁదలఁచు —పాఠాం.

జేరక నీపదాంబురుహ
సేవ యొనర్చుచు నుందు మిందు నీ
సారసగంధులం దొఱఁగఁ
జన్న మునీశ్వర వీరిచెంతఁ జె
న్నారఁగ నుండెనేని శిల
యైనఁ గరంగదె మాట లేటికిన్. 63

వ. అని యిట్లు ప్రార్థించుటయు నమ్మహాత్ముండు త్రిలోక తిలకం బగుతిలోత్తమయు రంభయు నూర్వశియు ననుమువ్వురు జవ్వనుల నొసంగి యనుప నద్దేవగణంబులును నితాంతప్రీతులై వారలఁ దోడుకొని యమరావతీ నగరంబున కరిగి సుఖం బుండి రని చెప్పి యప్పడంతి యిట్లనియె. 64

తే. అఖిలసుందరవస్తువులందు ముందు
ప్రోడిమఁ దిలప్రమాణరూపముల నేర్చి
మించువేడుక ముని వినిర్మించినట్టి
యాతిలోత్తమఁ బోలు నీయంబుజాక్షి. 65

క. మునిమానసహారిణి యన్
ఘనబిరుదము గలుగుదానఁ గలికి వినుమ నను
గనుఁగొనియెనేని యమ్ముని
తనతపముఁ దొఱంగి కుంభదాసుఁ డగుఁజుమీ. 66

వ. అని యిట్టెఱంగునఁ జెలిగంటె లిఱువలు తమలో సల్లాపంబు

లాడుచు మహానుభావుం డగు నమ్మునీంద్రునితపోవనంబు
చేరంజని యప్పుడు. 67

ఆ. అఖిలజంతుతతికి నావాసయోగ్యమై
చైత్రరథముతోడ సాటి యగుచుఁ
బ్రసవఫలశలాటుభరితమై యొప్పు న
వ్వనివిలాస మరసి వనిత యంత. 68

మత్త. అత్తఱిన్ సుమగంధబంధురహారధీరసమీరముల్
మొత్తమై తమసేద దీర్పఁ బ్రమోదమేదురచిత్తయై
మత్తకోకిలశారికాశుకమంజులస్వనవైఖరుల్
చిత్తముల్ గరఁగింప నందు వసించి యుబ్బున నందఱున్. 69

వ. అంత. 70

చ. చెలువుగఁ గ్రిమ్మఱంగ మరు స్రృ
జించువిరించి దయం బికాళికిం
బలుకులు శేర్పు నొజ్జ శుక
పంక్తులకోరిక దీరఁజేయ స
త్ఫలము లొసంగుదాత యళి
పంక్తులకు న్మధు విచ్చునెయ్యపుం
జెలి ఋతురాజు మాధవుఁడు
చేరె వనావళికిన్ వయాళిగన్. 71

చ. చలదళిరావగానమును
సారపికారవకాహళీధ్వనుల్

మలయసమీరణేరితస
మచ్యవమానపరాగపూగస
ల్లలితవితానముల్ శుకశు
లచ్ఛవితోరణముల్ సెలంగి శో
భిలె వనలక్ష్మి సమ్మథుఁడు
పెండిలి యౌ శుభవేళ గావునన్. 72

చ. అలికుల మంబుదాళిగ శు
కావళి యైంద్రశరాసనంబుగా
నెలమి మరందబిందువులు
వృష్టిగ నుండ సమీరణాహతిం
గలయఁగ రాలు పూలు వడ
గండ్లుగ నెంచుచుఁ బ్రావృడాగమో
త్కలికఁ జెలంగి కేకులు ము
దంబున లాస్య మొనర్చె నామనిన్. 73

ఉ. జాతివిహీనుఁడై మధుప
జాతులఁ బ్రీతులఁ జేయువానిచే
శాతశరంబు లంది పెలు
చ న్మిము నేఁచఁగఁ బూని వారట
త్కేతనుఁ డేఁగుదెంచె సుద
తీకుచదుర్గము లాశ్రయింపుఁడీ

ఘూత్కృతిఁ బాంథు లక్కఱణి
నింపుగఁ బల్కె శుకీపికావళుల్. 74

చ. మొనసి పలాశజాలలయ
ము న్సుమనోనికరాభివృద్ధియున్
ఘనతరమాధవోన్నతిఁ బ్ర
కాశితమై విలసిల్లె నెల్లెడన్
మొనసి పలాశజాలలయ
ముఁ సుమనోనికరాభివృద్ధియు
ఘనతరమాధవోన్నతిఁ బ్ర
కాశిత మౌ టది చిత్రమే ధరన్. 75

ఉ. ఆమనికమ్మరీఁడు తతు
ణారుణపల్లవతల్లజాగ్ని *దా
నామునఁ దేఁటిబాగ్గుగమి
నాఁగి పతత్రిపతత్త్రిమారుత
స్థేమముతోడఁ గాఁచి నియు
తిం గుసుమాస్త్రము లందఁ జేసి యు
ద్దామగతిన్ జయార్థముగ
ధర్మకభూపతి కిచ్చె మక్కువన్. 76

తే. విరహిజనములపై దండువెడలు మరుని
సైన్య ♦రజ మన పుష్పరజంబు దనరె

* వాఘామత్తు—పొగరు. ♦ మనరచ్యత్ర్వమన్గళంబు—గ్రా. ప్ర.

నెఱిఁ దదాతామ్రపటకుటీనికర మనఁగ
మలసెఁ బల్లవితామ్రక్షమారుహములు. 77

క. పరికించి పంచబాణుఁడు
విరహులడెందములఁ జించి వెస నిల్పిన నె
త్తురుతోడి వంకకత్తుల
కరణి న్వ్రేలసిల్లెఁ గింశుకప్రసవంబుల్. 78

ఇంద్రవజ్రము. ఈరీతిఁ బేరామని యింపు నింపన్
గీరాళి యూసొంపులు గేరుచుం గై
వారంబు సల్పన్ వనవాటిఁగాంచన్
వారాంగనల్ చేరిరి వన్నెమీఱన్. 79

ఉ. అందుఁ జరించి రిందుముఖు
లందమునం గవలై మెలంగుచుం
గొందలిరాకులం దిని పి
కీతతి పెల్లఱవం దొలంగుచుం
జిందుమరందబిందువుల
చే నగు చిత్తడికి న్మలంగుచున్
మందసమీరవారము శ్ర
మంబు హరించుటకుం జెలంగుచున్. 80

క. ప్రమదమున విరులు గోసిరి
ప్రమదలు పయ్యెదలు దొలఁగఁ బటురభసమునన్

సుమగుచ్ఛము లని మత్త

భ్రమరంబు లురోజగిరులపై వ్రాలంగన్. 81

క. రమణీమణితతి యీగతి

సుమాపచయకేళిఁ దేలుచున్ మృదులోక్తిం

దమలో నిట్లని పల్కిరి

క్రొమరుంబ్రాయంపుసొంపు గుబ్బల నుబ్బన్. 82

తే. వెలఁది భవదీయగీతికావిలసనమున

ఘనతరంబుగ నలరెఁ బ్రేంకనపుఁదరువు

లకట వీనులు గలుగ నెం తలరునొక్కొ

యజుఁడు వీనికిఁ గల్పింపఁ డయ్యెఁగాక. 83

చ. పదములఁ దాఁచి పై నుమియ

భావములో నది యొక్కవిభ్రమా

స్పదముగ నెంచు దుర్విటుల

చాడ్పున నోలలనాలలామ నీ

పదములఁ దాఁచుచున్ మధువు

పై నుమియం బులకించెఁ జూచితే

పొదలి యశోకమున్ వకుళ

మున్ రసవత్ప్రసవచ్ఛలంబునన్. 84

తరళ. తరళలోచన నీవు కౌఁగిటఁ దార్చినం బులకించు నీ

కురువకంబులు మున్న నిన్నెదఁ గూర్చువారలఁ గాంచి య

వ్వారసుఖాగమలబ్ధికై యపవాదభీతి మునిత్వము౯
దొరఁగుమానులు సుమ్ము పుణ్యమతుల్ సమస్తజగద్ధితుల్.

ఉ. అక్క భవత్కరాబ్జమున
నంటుటచే సుమనోమనోజ్ఞమై
యిక్కజ మక్కజంబుగ మ
హిన్ సురసాలసమాఖ్యఁ జెందెఁబో
చొక్కము నీవు గన్గొనఁ బ్ర
సూనము లిచ్చినభాగ్యరేఖచే
గ్రక్కున నొక్క మ్రాను తిల
కంబయి పొల్చె వనద్రిలక్ష్మికిన్. 86

ఉ. ఇంపు ఘటిల్ల నీవు మొగ
మెత్తఁగ మెత్తఁగఁ బల్కరింపఁగాఁ
జంపకకర్ణికారములు
సారెకుఁ గ్రొన్నన లిచ్చు టొప్పె నో
చంపకగంధి తత్క్రియలు
సల్పినమాత్రఁ జెలంగి పొంగి నె
య్యంపుభుజంగు లిచ్చకన
కాంబరసంపదసొంపు పెంపునన్. 87

తే. అనుచు నొండొరుఁ బల్కుచు ననలు చిదిమి
యిందువదనలు వావిలిక్రిందఁ జేరి

యలసి యూరుపు నిగుడింప నదియుఁ బూచె
నప్రియత్నశుభావాప్తి నతిశయిల్లి. 88

తే. పువ్వుఁబోఁడులనవ్వులు పువ్వు లనుచుఁ
బలుకుసరసులమాటలు పాటి యనఁగ
వన్నె గదురంగ నున్న లేఁబొన్నగములు
వారినవ్వులఁ బువ్వులై వఱలె నపుడు. 89

తే. మధుపసంగతపున్నాగమండలంబు
వింత గనుఁగొను మని యొక్కయింతి నగిన
మద్యపులఁ గూడు పురుషసమాజ మచటఁ
దమ్ముఁ గా నెంచి లజ్జఁచేఁ దలలు వంచె. 90

క. ఆరామామణు లీగతి
నారామవిహారకలన నలరారి మన
స్సారసము లచ్ఛతరకా
సారసలిలకేళిఁ దేల సంభ్రమపడఁగన్. 91

హరిణి. కనిరి హరిణీనేత్రల్ నీరేజకైరవసంచర
ద్ఘనరుచిరభృంగీసంగీతంబు క్రౌంచబకాదిప
క్షినికరగరుద్ధ్వానోద్యద్వాద్యకేళితమై స్వజీ
వనమధురభావం బెంచ న్కెంఱుపన్యతటాకమున్. 92

చ. సరసవచోవిలాసవిల
సత్కవిపంఘసమాగమంబు దా

సరసులజీవనస్థితికిఁ
జాల నలంకృతి యారఁ దలంపఁగా
సరసవచోవిలాసవిల
సత్కవిసంఘసమాగమంబు దా
సరసులజీవనస్థితికిఁ
జాల నలంకృతి యాట చిత్రమే. 93

క. కర మొప్ప ధార్తరాష్ట్రో
త్కరమానితలీల నలరి కరిపురి కెనయై
పొరి బకసంశ్రయమహిమన్
సరి యయ్యెన్ సరసి యేకచక్రనగరికిన్. 94

తే. మీనకర్కటమిథునసమ్మిళితవృత్తి
నాకసమునకు నుద్దియై యతిశయిల్లి
పద్మకచ్ఛపమకరసంభరిత మగుట
నర్కలను యక్షపతిపురి ననుకరించె. 95

తే. స్వచ్ఛతరనీరపూరవిస్తారగరిమ
నభ్రలక్ష్మికి నిద్దంపుటద్ద మనఁగ
నలరుపద్మాకరముఁ జొచ్చి రబ్జముఖులు
వీచికావళి వళులతో వియ్యమంద. 96

ఉత్సా. ఓలమోల యనుచుఁ బలికి యోసరిల్లఁ బాయుచున్
హాళిమీఱఁ దిరిగి యంబుజాళి గేలి వ్రేయుచున్

మేలు మేలు బాల యనుచు మేలములకు డాయుచుఁ
జాలకేళి సల్పి రందు జలము కేలఁ ద్రోయుచుఁ. 97

క. తరుణులకుచగంధముఁ గ
స్తురియుం గుంకుమముఁ గరఁచి సొంపొంది సరో
వర మది గంగాయమునా
సరస్వతీసంగమంబుచందము నొందెఁ 98

ఉ. అంచితకేశపాశనిచ
యంబులయందముచంద మెంచి రా
యంచలు మేఘబృంద మని
యాడటఁ బాఱఁగ గుబ్బగుబ్బలుల్
గొంచుచుఁ జంపకప్రసవ
గుచ్ఛము లంచు మదాళిమాలికల్
వంచనఁ బాఱ నీకరణి
వారివిహారము సల్పి రంగనల్. 99

సీ. చాంపేయమంజరీస్తనియోర్తు పుష్పాడి
నెఱపి తుమ్మెదమూఁకఁ బఱవఁజేసె
చంద్రాస్య యొక్కతె చంద్రికాస్మితరుచి
పరగ జక్కవగవఁ బాఱనూఁకెఁ
గరియాన యొక్కతె కరమునఁ బెకలించి
యంబుజాతంబులందంబు మాన్చె

ఘననీలవేణి యొక్కతె జలంబులు సల్లి
కలహంసవిసరంబు ద్రోలఁగఁ దోలెఁ
తే. ప్రకటతరలీల నాత్మీయచికురనికర
చకచకద్రుచికుచయుగావికలముకుళ
చకితహరిణేక్షణప్రభాప్రకరసుకర
గమనసామ్యపరిస్పర్ధ గందళింప. 100
సీ. కంకణాహతులచేఁ గంకణంబులు మీఁది
కెగయింపఁ దొడఁగె నీమగువ యనుచు
నూర్మికప్రతతిపై నూర్మికల్ నటియింపఁ
జేయీఁత నేర్చె నీచెలువ యనుచు
నుత్పలపత్త్రాళి నుత్పలపత్త్రముల్
గదిసె నేఁ డీయిందువదన యనుచు
వేణిలోపల నదె వేణి శైవలలీల
వఱలెడు నీకీరవాణి యనుచుఁ
తే. గర్ణికఁగఁ దాల్చెఁ గర్ణికఁ గలికి యనుచు
నళికి నీకంబుకంఠి దా నళికె ననుచు
సారసాక్షులు సారకాసారనీర
కేళిఁ దేలుచుఁ బలికిరి కేలి సల్పి. 101
వ. ఇట్లు విహరించి కొలంకులు వెలువడి వచ్చి. 102
ఉ. తీరధరిత్రి నిల్చిరి ర
తిపప్రభుఁ డీభువనంబు గెల్వ నిం

పారఁగ నీరఁ బ్రుఙ్గడిగి
　　　　నట్టి శరంబు లనంగ నంగనల్
వారికచంబులం దొరఁగు
　　　　వారికణంబులు డంబుమీఱె న
వ్వారిధరంబులం బొడము
　　　　వట్రువముత్తెపుఁ మొత్తమో యనన్. 103

వ. యథోచితవివిధాలంకారంబుల నలంకృతలై మరలి చను
　　దెంచు నవసరంబున. 104

చ. తిర మగునర్మకోపములు
　　　　దీఱనియోరనె తెల్లవాఱుటన్
సురతమహాశచేఁ గలఁగు
　　　　సుందరులన్ వరులం బొసంగఁ దా
నిరవుగఁ గూర్చువేడ్కనన
　　　　హేళి జగద్ధితభావ మేర్పడం
గిరణము లొయ్య నొయ్య ముడిఁ
　　　　గించుచు నేఁగెఁ బ్రతీచిచెంతకున్. 105

క. జలజిని గలసిన యలయిక
　　మెలపారఁగఁ దీఱ విశ్రమించెనొ నా ని
మ్నల నపరాద్రి నిలిచె వెలుఁ
　　గులగని తదశోకతనుమునుగుచ్ఛము సరణిన్. 106

తే. సమదమందేహదేహముల్ సమరధరణి
నద టడఁచి రక్తసిక్తాంచితాంగుఁ డగుచు
నడరి యానల్ల గడిగికో నరిగె ననఁగఁ
గమలమిత్రుఁడు పడమటికడలి మునిఁగె. 107

చ. అడరు తమోనిశాటునకు
నంజి దివాకరుఁ డేఁగె నిర్భ్యోడం
దడసిన మోసమా యిచట
దాయలమాయల నంచు నెంచుచుం
గడుఁ గృశియించి నెవ్వగఁ గ
శాపికలై సతులం దలంచి లో
నడలెడు కోకలోకవిర
హాగ్ని యనం దగె సాంధ్యరాగముల్.108

క. అరిగె నినుం డిదె దోషా
కరుఁ డగు నోకరాజు వచ్చుఁ గనుఁ డనుగతిఁ బ
క్షిరవంబు చెలఁగ భీతిని
సరసీరుహములు మునింగె జలదుర్గములన్. 109

ఉ. వారక లోనఁ జొచ్చుతఱి
వారిజరాజి ముడుంగ నందు వే
సారుచుఁ జిక్కు తేఁటిగమి
సామిశరీరము లొప్పె నయ్యెడన్

వీరుఁడు మారుఁ డధ్వగుల
వేమఱు నేమఱ కేయ నెత్తు పం
కేరుహబాణకోణపరి
కీలితలోహశలాకలో యనన్. 110

సీ. ధవసమాగమసముత్కంఠితకై రవి
ణీవిభూషితహరినీలమణులు
విరహిభయంకరస్మరచాపనిర్గత
ఘనమృగీమదగుళికాగణములు
పద్మినీవిరహాగ్నిభ్రమనవ్యశిఖిశిఖా
బృందసంభవధూమకందళములు
* హేళిహితాన్వేషణేచ్ఛాంధకారసం
ప్రహితనిశాచరప్రణిధివితతు

తే. లమృతకరసంగవిముఖతావాప్తి రచిత
మూర్తి మత్కంజపుంజదుష్కీర్తిలతలు
సలిలలక్ష్మీకనీనికాసముదయములు
మెదలెఁ గొలఁకుల నపుడు తుమ్మెదలగుదులు. 111

ఉ. అంత నిశావిలాసిని ప్రి
యాగమనోత్కలికానుమోదిత
స్వాంతమునం గురంగమద
చర్చితయై యట తారహారముల్

* హేధి (తి?)—పాఠాం.

వింతగఁ దాల్చెనో యనఁగ
విన్నను మన్నను నొక్కచాయఁగా
ధ్వాంతము నిండఁ బర్వఁ బయిఁ
దారకలు న్విలసిల్లె నల్లనన్. 112

చ. తిమిరము చుక్కచాలుఁ బొడ
తెంచుట గానఁగనయ్యె నయ్యెడం
గొమరుగ రాజు వచ్చె నిదె
కొల్వున కంచు వెసం బితృప్రసూ
సమయభుజిష్య మి న్ననుహా
జారము కస్తురిపూఁత నల్కి ము
త్తెము లను రంగవల్లికలు
దీర్చె ననం గడు రంగుమీఱుచున్. 113

సీ. దేవతాంతరభావనావిదూరద్విజ
తతికి నిష్టముఁ గూర్చు మతి చెలంగ
నరిసముచ్చయగర్వనిరసనప్రౌఢిచేఁ
దఱసుదర్శనదీప్తి తాండవింప
నమరావనక్రియాయత్తమై విలసిల్లు
ఘనకరవిభవంబు గందళింప
నిజయోగబలమున నిఖిలజగత్తమః
ప్రకటనోద్ధతి వకావకలు గాఁగఁ

తే. జంద్రికామందహాసంబు చౌకళింప
నిచ్ఛలంబుగ నురమున మచ్చ దనరఁ
గువలయానందసంధానగుణనిరూఢి
విధుఁడు ప్రాద్దిశఁ గనుపట్టె విధునికరణి. 114

తే. మెండుగా నబ్జజాండకరండమునకు
సారఘనఘనసారంబుచంద మొంది
పండువెన్నెల కన్నులపండు వగుచుఁ
దనరెఁ గుముదంబులకును ముదంబు గదుర. 115

క. జీవంజీవచయంబుల
జీవము లలరించి చంద్రశిలలు గరఁచి రా
జీవములతోన పాంథుల
జీవంబులు గుందఁజేసె శిశిరకరరుచుల్. 116

వ. అయ్యవసరంబున నచ్చరలేమ లవ్వనంబున నొక్కసమ
స్థలంబునఁ గనకప్రాకారగోపురాంచితంబును మణిస్తంభ
సంభృతసుందరమందిరాన్వితంబును బ్రతోళివేదికాయు
తంబును నగు నొక్కపురంబు నిజమాయాబలంబున
నిర్మించి యందు నిల్చి సర్వాలంకారసంయుతలై పల్ల
వులం గలసి యుల్లంబు లుల్లసిల్ల యథేష్టదివ్యభోగంబు
లనుభవించుచుఁ గ్రీడించుచుండి రంత. 117

తే. శౌరి సద్గుణములసిరుల్ గొనుచు రాజు
చక్రిపాలన మొనరింపఁ జాల కరిగెఁ

గోరి సద్గుణములసిరుల్ గొనుచు రాజు
చక్రిపాలన మొనరింపఁ జాలు నెట్లు. 118

ఆ. ప్రణయకలహకుపితరమణీమణీకర్ణ
కులిశ మగుచుఁ దనరి కుక్కుటార
వంబు చెలఁగెఁ జక్రవనజాతములకు మి
త్రాగమంబు దెల్పు నదియుఁబోలె. 119

శా. అంతం బాపతరంగిణీతరణి స
ద్వ్యాంభోజమిత్రుండు దు
ర్దాంతధ్వాంతవనీవిభావసుఁడు దై
త్యవ్రాతచేతస్తమో
దంతిస్తోమవికర్తనుండు ఖచర
త్ప్రఖ్యాతహంసుండు భా
స్వంతుం డల్లనఁ దోఁచెఁ బూర్వగిరిపైఁ
జక్రావనప్రక్రియన్. 120

వ. ఆసమయంబున నఖిలకపటకళావిశారదలును వీణావాదన
ప్రవీణలును లాస్యతాళలయాభిజ్ఞలును నైన యప్సరః
కమలాస్యలు బంగరురంగు లీనుమెఱుంగుమేనుల రవణం
బులు డంబుగాఁ దోఁడివి జాంబూనదాంబరంబులు గట్టి
కుంభికుంభంబుల నుల్లసంబాడు కుచకుంభంబుల గంధ
సారఘనసారకస్తూరికాద్యనులేపనంబు లలవరించి నిద్దంపు
టద్దంబులు సూచి మధురమధురఫలాహారంబునం దృప్త

లై కీరంబులకు నేరుపులు గఱపుముద్దుపల్కుల సహం
పూర్వికాగర్వాలాపంబులు పల్కుచు మేళంబులం గూడి
చని యమ్మునీంద్రుతపోవనంబుం బ్రవేశించి రంత. 121

క. కరుణాకరుండు రఘువరుఁ
డరిభీకరుఁ డవనిజాసహాయుం డపు డా
తరుణుల భ్రమయించుటకుం
గర మరుదుగ నొక్కమాయ గల్పించె వెసన్. 122

క. ఆదేవదేవు మాయా
యాదోరాశి న్నిమగ్నులై యంబుజగ
ర్భాదులు చొక్కఁగ నొరులకుఁ
గా దని యమ్మాయ యెట్లు గడవఁగవచ్చున్. 123

వ. అమ్మాయామహామంబుకతంబున నిందీవరదళప్రభుండును
జగత్ప్రభుండును గోటికందర్పవిలాసుండును బీతవాసుం
డును మందహాససుందరవదనారవిందుండును గోవిందుం
డును వనమాలికాశోభితుండును సీతాలక్ష్మణసమేతుం
డును నైన రాఘవుం డాజవ్వనుల కవ్వనంబునం బ్రతి
దుమంబునం గనుపట్టుటయు. 124

పంచ. సురేంద్రనీలనీరదాభశోభనాంగునిన్ ధను
ర్ధరుం గృపాకరున్ ఖరాదిదైత్యరాజభీకరున్
సరోజపత్త్రనేత్రు రామచంద్రుఁ గాంచి తన్మనో
హరాంగసంగమంబుఁ గోరి రంగజార్తి నంగనల్. 125

తే. ఇతనిఁ గౌఁగిటఁ గదియించి రతులఁ దేలి
యతులసౌఖ్యంబుఁ జెందుద మని తలంచి
తరువుతరువున కరిగిరి తరుణు లపుడు
తరువుకాఁ డయి మరుఁడు తత్తఱము సేయ. 126

తే. సనకముఖ్యమునీంద్రులు గనని రామ
చంద్రు వీక్షించి రాపూర్ణచంద్రవదన
లారులకార్యార్థముగఁ బూని యరుగుదెంచి
తార కాంచిరి లాభం బుదారనియతి. 127

క. కలుములచెలువకు నైనం
గలుగని యారామదేవుకౌఁగిలి దమకుఁ
గలుగునె తరువులచెంతకు
బిలబిలలుగఁ జనినమాత్రి బింబోష్ఠులకుఁ. 128

వ. అని చెప్పి సూతుం డిట్లనియె. 129

తే. ఆవెలందులభాగ్య మే మనఁగవచ్చు
నఖిలవేదాంతసంవేద్యుఁ డయినరాముఁ
గాంచికృతకృత్య లయిరి జగంబునందు
వఱలునే యిట్టివిభవ మెవ్వరికి నైన. 130

క. లలనామనోజు రాముం
లలనామణు లాత్మలం దలంచుచు యోగీం
ద్రులకై నఁ దుర్లభ మగు
నలఘుసుఖాంబునిధి నోలలాడిరి వేడ్కన్. 131

చ. అపుడు నెలంత లీకరణి
నాత్మపురాతనపుణ్యభూతిచే
నపరిమితానురాగమున
నారఘువీరునిఁ జూచి యాపురా
ణపురుషు నవ్యయుం దనమ
నంబున నిల్పి గరిష్ఠనిష్ఠచేఁ
దప మొనరించుచున్నముని
తల్లజుచెంతకు నేఁగి రందఱున్. 132

వ. ఇట్లేఁగి. 133

మ. భసితోద్ధూళితగాత్రుఁ బాటలజటా
భారాంచితున్ శాంతు ధై
ర్యసమగ్రుణ్ నియతుం ధృతాక్షవలయుం
రామాంఘ్రిసంసక్తమా
నసుఁ గృష్ణాజినవల్కలావృతతను
న్నాసాగ్రదృష్టి న్నిర
స్తసమస్తాఘు జితేంద్రియుం గనిరి య
త్తన్వంగు లాతాపసుణ్. 134

వ. మఱియు ననేకనియమంబులు నడపుచు సర్వభోగంబుల
యందు విరక్తుం డయినకతంబునఁ బ్రతిపచ్చంద్రునిభంగిఁ
గృశాకారుండై ఘోరతపంబు సేయుటం జేసి జ్వలజ్జ్వల
నసంకాశుండై నివాతస్థితదీపకళిక తెఱంగునఁ జలింపక

తపఃప్రభావంబునఁ జతుర్దశభువనంబులు భీతిల్ల స్వస్తికా సనంబునం గూర్చుండి రామనామజపాసక్తుండై యున్న యవ్విజయాఖ్యమునీంద్రునకు నంటియంటి యంజలిచేసి యక్కంజవదన లతనిం బరివేష్టించి వేణువీణామృదంగ తాళాద్యపూర్వవాద్యంబులు వాయించుచు సురగణం బులు మెచ్చ నఖిలప్రాణిమనోహరంబుగా గానంబు సేయుచుండి రగ్గానాదికళ లహస్కరునియందు నీహార వారంబునుంబలె నమ్మహాత్మునియందు వ్యర్థంబు లగు టయు ననంతరంబ. 135

చ. నెలఁతలు రంగమధ్యమున
నిల్చి విలాసవిశేషవైఖరుల్
వెలయ మృదంగతాళముఖ
విశ్రుతవాద్యరవంబు గీతికా
విలసనముం బ్రవర్తిలఁగ
వేడుక నాంది తగం బఠించి తా
ళలయసమన్వితప్రతిభ
లాస్యము సల్పఁదొడంగి రుద్ధతిన్. 136

చ. పదములఁ దాళవైభవము
భావము కన్గవ మేన గానసం
పదయును దద్వరాభినయ
పద్ధతి పాణులఁ జెంగలింపఁ గం

జదళవిలోచనల్ తపసి
　　　　చక్కి నటించిరి మించి వేలుపుల్
చదలున గుంపులై భరత
　　　　శాస్త్రవిధిజ్ఞులశిక్ష మెచ్చఁగన్. 137

క. తెలిపి గనరాక యెంతయుఁ
దఱచుగ వనవైభవాంబుదవ్రజమున న
త్తఱిఁ జెలువొందెం దొలకరి
మెఱపులయొఱపు లయి వేల్పుమెలఁతలమేనుల్. 138

ఆ. కందుకములరీతిఁ గడువడి నెగయుచుఁ
బుడమిఁ బడుచుఁ దిరిగి పడి నెగయుచు
భామ లపుడు చక్రబంధలఘుత్వప్ల
తాదిగతులు వెలయ నాడి రంత. 139

ఉ. చెక్కుల ఘర్మబిందువులుఁ
　　　　జెన్నగుభూషణమౌక్తికంబులుం
బెక్కుతెఱంగులం గలయ
　　　　భేదము గానక భేదభావకుల్
చొక్కఁగఁ దారహారములు
　　　　చొక్కపుగుబ్బలఁ దాండవింపఁ దా
రక్కజమైనలీలఁ గమ
　　　　లాస్యలు లాస్య మొనర్చి రింపుగన్. 140

ఉ. ఏపున నంగవైకృతియు
హెచ్చను గుందును జెంద కీగతిం
జూపఱు లెంచి యొంచి మదిఁ
జొక్క నటించి మునిన్ భ్రమింపఁగా
నోపక గీతనర్తనస
మున్నతు లెల్ల నిరర్థకంబులై
యేపఱఁ జూచుచుండి రపు
డెంతయుఁ జింతఁ గలంగి యంగనల్. 141

వ. పరబ్రహ్మదర్శనంబు సిద్ధింపనివానికి శుక్తియందు రజతంబును మరుమరీచికయందు సలిలంబును దోఁచునట్లు విషయంబుల సుఖభ్రమంబు గలుగుంగాక పరబ్రహ్మరసాభిజ్ఞునకు మిథ్యాభూతంబులగుసుఖంబులు నిక్కంబులని భ్రమ గలుగనేర్చునే యితండు రామబ్రహ్మరసజ్ఞుండు విషయసుఖంబులఁదగులునే వృథాప్రయాసంబు నొందితి మనుచుఁ దలంచుచు. 142

సీ. అంబరాభరణమాల్యానులేపనములు
లాస్యసంగీతవిలాసకళలు
భాసురతరహావభావాదిచేష్టలు
నలసయానంబు దృగ్విలసనంబుఁ
గచకుచయుగనాభికక్షవిస్ఫూర్తియు
మహనీయమృదువచోమధురతయును

మెఱపులు నెఱపు నెమ్మొనిబెడంగులు
మొలకనవ్వులును గెమ్మోవిరంగు

తే. లంబుజాతాక్షులకు నాయుధంబు లుర్వి
నవియు విజయాఖ్యహాసేందు నలపలేక
కుంటువడుటయు లజ్జించి కువలయాక్షు
లొయ్య నెడగిలఁ జని నిల్చియుండి రంత. 143

వ. ఇట్లు సురసాధారణకాంతలు నృత్యంబు సల్పి చాలించి
సభయై కూర్చుండిరి తదనంతరంబ. 144

తే. మంజుఘోష సుకేశియుఁ బుంజకస్థ
లయుఁ దిలోత్తమయును మదాలస మనోర
మయును రంభయుఁ జిత్రలేఖయును మొదలు
గల్గు నచ్చర లాటకుఁ గణఁగి రపుడు. 145

మ. వనితల్ చందనవారిసిక్తమును ది
వ్యదుప్రసూనాంచితం
బును గృష్ణాగరుధూపదీపితమునై
పొల్పొందు రంగస్థలం
బునకున్ వచ్చిరి సొంపుమీఱఁ మధురం
బౌవిల్లుఁ దుం దోడరా
ఘనతం బాదసరోజనూపురరవ
త్కారంబు దోరంబుగన్. 146

చ. అలరులతావిఁ బూని జల
జాకరముల్ తెగ నీఁది కప్రిపుం
బలుకుల మెట్టి పుష్పాదులఁ
బాఱఁగ నూఁకి మరందబిందువుల్
పలుమఱు నాని యాత్రిదివ
పద్మదళాక్షులమీఁద సల్లనన్
నెలకొని వీచెఁ జందనవ
నీకమనీయమరుత్కిశోరముల్. 147

సీ. కాల మార్గ క్రియాంగ గ్రహ జాతి క
ళా యతి ప్రస్తార లయ లనంగఁ
గలుగు దశప్రాణకలితమై తాళంబు
విలసిల్లు గాన తద్విధము దెలిసి
చంచత్పుటంబును జాచపుటోద్ఘట్ట
* షట్పితాపుత్త్రకసంజ్ఞ లనఁగ
నెసఁగెడుతాళంబు లేకోత్తరశతంబు
దనరారఁ గుండలీదండలాస్య

తే. కందుకావ్హాయ హల్లీసకము లనంగ
వెలయు నృత్యంబులను దేశివిధముఁ గూర్చి

---

*షష్ఠితా—అని ప్రాఁతప్రతి- షట్పితా—పుత్త్రిక అనియు సంగీత-
శాస్త్రములందు భిన్ననామములు గానవచ్చుచున్నవి.

లాస్య మొనరించి రక్కమలాస్య లెలమి
భరతశాస్త్రప్రవీణత పరిఢవిల్ల. 148

వ. వెండియుఁ బతాక త్రిపతాకార్ధపతాకకర్తరీముఖ మయూ
రార్ధచంద్ర కపిత్థ కటకాము ఖాద్యసంయుతహస్తంబు
లిరువదియేడును *బుష్పపు టాంజలీచతురశ్ర స్వస్తికాది
సంయుతహస్తంబులు పదియాఱును మెఱయించి గీతప్ర
బంధంబుల యర్థంబు లభినయించుచు షడ్జ మధ్యమ
గాంధారాది సప్తస్వరంబులఁ జెన్నొంది షాడ వౌడవ
సంపూర్ణంబు లన వెలయు స్త్రీపురుషభేదంబులం బరగు
ద్వాత్రింశద్రాగంబులుం దన్మిత్రంబులును వేళానిర్ణ
యంబు లెఱింగి పచరించుచు స్థాయి సంచారి వ్యభిచారి
సంజ్ఞల నొనరు దృగ్విభేదంబు లభినయించుచుఁ గుంచి
తావనత కంపిత సమాఖ్యలం జెలఁగు శిరోభేదంబులును
నెఱయఁ జక్రాదిభ్రమణవిశేషంబులు గల నృత్యంబు
ద్రుత మధ్య విలంబితరీతుల నేత్రశ్రోత్రశుభావహంబుగా
ననేకగతులం జూపి రంత. 149

క. మృగపక్షితరులతావలి
యగణితహర్షమును జెందె నయ్యాశ్రమ మిం
పుగ నమరావతి కెవడిఁ
బొగడొందె న్నృత్యగీతములయ్యున్నతులన్. 150

* పుష్పపుటమంజరీ—వ్రా. ప్ర.

తే. అపుడు రంభోర్వశీప్రముఖాప్సరోవి
లాసినులలాస్యగానవిలాసకళల
జంతుసంతతి మోహవిభ్రాంతిఁ జెందె
నొసర విజయాఖ్యమానీంద్రుఁ డొకఁడు దక్క. 151

వ. ఇట్లు బ్రహ్మానందసందోహనిమగ్నుండై నశ్వరంబులైన సుఖంబులం దగులక నిశ్చలభావుండైన యమ్మునిని వంచింపనేరక యత్తలోదరులు దమలోన. 152

క. ధృతియుతుఁ డగు నితని తపో
హతిఁ జేయఁగ నేరమైతి మమరావతి కే
గతి మరలం జని యలసుర
పతియెదుటను నిల్చి యెట్లు పల్కుదుము తగన్. 153

తే. హీనజనములపోలికి నింపుదఱిఁగి
యకృతకార్యులమై యెట్టు లరుగవచ్చు
బలనిషూదనుఁ డెమ్మెయిఁ బలుకునొక్కొ
యనుచు నొండొరుఁ బల్క నయ్యవసరమున. 154

వ. మున్ను వారలచే నవమానిత యైన యొక్కమానిని యిట్లనియె. 155

క. గానాదికళలఁ ద్రిజగ
న్మానితరూపమున నలరుమగువలు మీరే
మౌని భ్రమయింపనేరక
పూని మిగుల వగల నొగలఁ బోలునె మీకున్. 156

ఆ. ఇతనితపముఁ జెఱుపఁ జతురత లేదె మీ
కితఁడు కాశికాధిపతినిభుండె
నను దిరస్కరింపఁ జనుఁగాక మీ కొండు
పనుల నేర్పు గలదె వనితలార. 157

క. ధనదర్పంబున నవయౌ
వనదర్పంబునఁ జెలంగువార లెదిరిఁ ద
మ్ము నెఱుంగక నిందింపుదు
రనిశము మీ తెఱఁగునన్ దురాగ్రహవృత్తిన్. 158

వ. అని యిట్లు కలవరించి కలకంఠులకలకలంబు వారించిన
నొక్కమహామతి యగు హేలావతి వారల కిట్లనియె. 159

తే. సంగయుతుఁ డయి యతి చెడు సంగహీనుఁ
డగుచు విజ్ఞానసంపన్నుఁ డయ్యెనేని
కళల రేరాజు పూర్ణతఁ గాంచుకరణి
నవ్యయానందసంపూర్ణుఁ డయి వెలుంగు. 160

వ. గృహస్థుండు దక్కఁ దక్కినయాశ్రమస్థులకు సంగంబు
వర్జింపవలయు విశేషించియు నిస్సంగవృత్తి మెలంగక
మెలంగు యతీశ్వరుండు సంగగుణంబున గృహియును
యతియుం గాక యుభయభ్రష్టుండై మృత్యువశంబును
బొందు నీయర్థంబుఁ దెలుపు నితిహాసంబు నొక్కటి
గలదు వివరించెద వినుండు. 161

తే. ఒక్కవిప్రుండు వైరాగ్యయుక్తచిత్తుఁ
డగుచు సంసారసుఖముపై నాత్మ రోసి
సర్వవస్తువికారాళి సన్న్యసించి
యరిగె భిక్షాశి యగుచు దేశాంతరంబు. 162

తే. అతఁడు డెబ్బదిరెండేఁడు లరుగుకతన
సకలభూవలయంబును సంచరించె
నియతభోజియు నిర్జితేంద్రియుఁడు నై ని
జాశ్రమోచితవృత్తిచే నశ్రమమున. 163

క. ఈవిధిఁ జని భువిఁ గలతీ
ర్థావళి యఖిలంబు దిరిగి యాతం డొకచోఁ
దేవార్చనంబు సలిపెడు
దేవాభుని నొక్కధరణిదేవునిఁ గాంచెన్. 164

ఉత్సా. కాంచి యట్లు పూజసేయఁ గల్గు మోక్షలక్ష్మి నా
కంచు వార్ధకమునఁ దిరుగ నగునె యింక నంచు లో
నెంచి యొక్కయూరఁ జేరి యెలమి నందు మఠము గా
వించి దేవపూజసల్పు వేడ్క చెంగలింపఁగన్. 165

తరువోజ. వలను మీఱఁగఁ బట్టు వస్త్రసంగ్రహము
వారకచేసి యవారితభక్తి
నలరు మనీషచే నయ్యతివర్యుఁ
డట నొకనాఁటికే యమూల్యాంశుకంబు

నెలుకలు గొఱికిన నీక్షించి చింత
యెసఁగంగఁ జేష్టావిహీనతఁ గుంది
కలుషీకృతాత్ముఁడై కడు వగఁ జెంది
కర్తవ్య మేమియుఁ గానక పొరలె. 166

వ. ఇట్లు మూషకదూషితంబైన యవ్వస్త్రంబుం గాంచి శోకించి మార్జాలవర్ధనంబున నెలుకలం బిలుకుమార్చిన నిమ్మఠంబు నిర్భయావాసం బగు నని వితర్కించి యతండు.

సీ. మూషకప్రతతిపై రోషంబు గదుర బి
డాలకిశోరంబు నోలిఁ బెనిచె
నయ్యాఖుభుక్కిశోరావనార్థము పాలు
పిదుక నిమ్మగు నొక్క మొదవుఁ గొనియె
నాసారభేయిఁ గాయఁగఁ గట్ట దక్షుని
నొక్కగోపాలకు నొనరఁ గూర్చె
నావల్లవునకు నెయ్యంబున నన్నంబు
గావింప నొకవిప్రకాంతఁ దెచ్చె

తే. వంటకట్టియల్ దేరఁగ వలను మిగుల
సారబలు నొక్కశూద్రుని సంగ్రహించె
నిందఱకుఁ బని గఱపఁగ నిద్ధబుద్ధి
యైన భూసురు నొక్కని నలవరించె. 168

ఆ. అప్పుడు లబ్ధభిక్షుఁడై వీరి నందఱ
నేట్లు మనుపువాఁడ నే నటంచుఁ

కుశలులైన కర్షకులఁ గూర్చి యరిగోలు
విడుచుకృషి యొనర్పఁదొడఁగె నతఁడు. 169

తే. వీతరాగత యంతయు వీటిఁబోయె
సంగసంపదఁ దొల్లిటిచందముననె
కలిగె నొకపట్టువస్త్రంబు కారణముగ
నిరయగతుఁ డయ్యె నయ్యతి తరుణులార. 170

తే. అర్థ మొనగూర్చుకతన మోహంబు వొడముఁ
దాన స్మృతివిగ్రహంబగు దాన బుద్ధి
తొలఁగుఁబో దాన దుర్గతి దొడరుఁ గాన
యతికి నర్థార్జనాదికృత్యములు గీడు. 171

వ. వెండియు. 172

చ. ధన మొనగూర్చి మానవుఁడు
త్యాగము భోగము సల్పఁడేని య
ద్ధన మొరుపాలగుం బిదపఁ
దానును బన్నము నొందు మక్షికల్
పనుపడ సంగ్రహించి తముఁ
బాఱఁగ నూఁకిన మాక్షికంబుఁ దా
రెనయక డించి ముచ్చిరుచు
నేఁగినకైవడిఁ గాననస్థలిన్. 173

ఆ. ధర్మ రాజ వహ్ని తస్కరుల్ నలువురు
భ్రాత లర్థమునకుఁ బాలివార

లందు నగ్రజాతు నవమాన మొనరింపఁ
గినుక వొడము ముప్పు రనుజులకును. 174

తే. ధర్మహీనుఁడై గృహియును ధనము సంగ్ర
హించి యతియును జెడిపోదు రిది నిజంబు
కాన నిస్సంగులై జితకాము లగుచు
యతులు చరియింపవలయు మోక్షానురక్తి. 175

మ. అనఘుం డీతఁడు రామభద్రభజనా
యత్తైకచిత్తాబ్జుఁడై
మును తాపత్రయిఁ బోవ మీఁటి కనుద
మ్ముల్తాత్మసీ నిస్సంగవ
ర్తనఁ జేయందొడఁగెం దపం బిటులు ని
ర్వాణాంగనం గోరు నీ
ఘనుఁ డాశించునె యన్యకామినులసం
గం బంగజభ్రాంతుఁడై. 176

క. రాముఁడె కర్తయు భోక్తయు
రాముఁడె యనుమోదకుండు ద్రష్టయు శ్రీమ
ద్రాముండె సర్వమును నని తా
నీముని గూర్చున్నవాఁ డహీనసుఖేచ్ఛన్. 177

వ. కావున నితని మోహితునిం జేయు మనతరంబు గాదు
పోవుద మని తెల్పిన నాసుందరు లందఱు నతం డెందు
శాపం బిడునో యని వెఱచుచుఁ జని సురనగరంబున కరిగి.

యావృత్తాంతం బంతయు విన్నవించినఁ జిత్తగించి దివ
స్పతి బృహస్పతినిం జూచి యిట్లనియె. 178

తోటకము. ఈనియతాత్ముని నేగతి గల్గుఁ
మానుగ దేవగణంబుల కెమ్మై
మానితహర్షసమగ్రిత గల్గుఁ
ధీనయసంపదఁ దెల్పు మహాత్మా. 179

వ. అనిన నతం డిట్లనియె. 180

తే. అతనికత నీకు భయ మేల యమరరాజ
యతఁడు వల్మీకమునఁ బుట్టి యతులతేజ
మమర వాల్మీకి యనఁగ బ్రహ్మర్షి యగుచు
నెలసి రామాయణము సేయఁగలఁడుసుమ్మి. 181

వ. అనిన నింద్రిం డిట్లనియె. 182

ఆ. తనదుమేనితోడ మనుజుఁ డచ్చెరువుగ
నెట్లు పుట్టఁ బుట్టు నిదియుఁ గాక
బహుళజన్మదుర్లభం బగు విప్రత్వ
మెట్లు గలుగు నతని కెఱుఁగఁజెపుమ. 183

వ. అనిన నతనికి గురుం డిట్లనియె. 184

ఉ. చీమలు పాము లీఁగలును
జేరఁగఁ జెందఁగ రానియట్లుగా
నామహాతాత్మ్ముమేనిపయి
నావరణంబుగ నొక్కపుట్ట శ్రీ

రాముఁ డొనర్చు భక్తజన
రక్షణదక్షుఁడు గాన వాతవ
ర్షామితబాధ నొందక తఁ
డందు వసించు ననేకవర్షముల్. 185

తే. అతఁడు కారణదేహాపర్యంత మట్ల
దగ్ధకల్మషుఁడై యందుఁ దపము సల్పి
యంతఁ గ్రమ్మఱ దివ్యదేహంబు దాల్చి
పుట్టు బ్రహ్మర్షి యగుచు నప్పుట్టయందు. 186

వ. కులశీలాదిధర్మంబులును విధినిషేధంబులును స్థూలదేహం బునందుఁ గలుగుం గాని లింగదేహంబునందుఁ గలుగ నేరవు పరమాత్మం డయ్యైశరీరంబులఁ బ్రవేశించి యజ్ఞానావృతుండయి జీవుం డనంబరగు నద్దేహాదిబంధంబులు జ్ఞానంబునంగాని కర్మంబునం దెగ వజ్ఞానంబునం జేయు కార్యంబులు జ్ఞానంబున నిర్వర్తింపందగు లింగశరీరభంగంబున సర్వోపాధివర్జితుండయి జీవాత్ముండు ముక్తుం డగు సత్యానందసంయుక్తుండైన యతనికి స్వరూపసంస్థితియే ముక్తి యనంబడు జ్ఞానేంద్రియంబులును గర్మేంద్రియంబులును బ్రాణంబులును మనంబునుగూడ నీపది యాఱును జీవోపాధి యనంబరగు మహాత్ములయిన మును లును దపోధనులును బరలోకభీతులై తదుపాధిభంగంబు నకై తపోవిద్యయజ్ఞాదికర్మంబు లాచరింపుదు రయ్యు

పాధియే సంసారకర్మదేహులఁ నూర్ధ్వాధోలోకంబులఁ
ద్రిప్పుచుండు నని తెల్పిన విని వాసవుం డిట్లనియె. 187

తే. అట్లు సంసారకారణంబగునుపాధి
మఱి తపోనియమాదికర్మములఁ జెడఁగ
స్వర్గమును నిరయంబును సంఘటించు
పుణ్యపాపంబు లెద్దానఁ బోలియుఁ జెపుమ. 188

వ. అనిన గురుం డిట్లనియె. 189

ఆ. అఖిలజన్మకృతము లయినకర్మంబులు
పొసఁగి గోడమీఁది పూఁతవోలె
నంటియుండు జీవు నవియు జ్ఞానంబునఁ
బోవవలయు నుల్లిపొరలమాడ్కి. 190

క. ఎప్పుడు సమ్యగ్జ్ఞానం
బుప్పతిలు న్నరున కద్వయోర్జితమతిచే
నెప్పుడు విడుచు న్నియమం
బప్పుడె తత్కర్మనాశ మగుఁ ద్రిదివేశా. 191

వ. మఱియుఁ బ్రారబ్ధంబులును సంచితంబులును నాగాములు
ననఁ గర్మంబులు మూఁడువిధంబులై పరగు జ్ఞానంబు
వొడమెనేనియు దేహనాశంబునఁ బ్రారబ్ధంబును జ్ఞానా
గ్నివలన సంచితంబునుం జెడు స్థూలసూక్ష్మదేహనాశం
బున నాగామికర్మంబుమొదలింక లే దని తెల్పిన విని
శతక్రతుం డిట్లనియె. 192

ఆ. సకలకర్మవితతి జ్ఞానాగ్నిఁ జెడునేని
యనఘ జ్ఞాన మొదవినట్టివారు
నాచరింపుదురు శుభాశుభకర్మముల్
వారి కెట్లు ముక్తి వఱలుఁ జెపుమ. 193

వ. అనిన గురుం డిట్లనియె. 194

సీ. జ్ఞానవంతుం డగువాని కెల్లప్పుడు
సుఖము దుఃఖమ్మును సోఁకకుండు
కాలినచేలంబుకరణి నిస్సారమై
యమ్మహాత్మునిదేహంబు దనరు
మఱి బాలులీల నున్మత్తునిగతిఁ బిశా
చముపోలె నాతఁడు సంచరించు
సలిలకణంబులు జలజపత్త్రముఁబోలెఁ
బుణ్యపాపంబులు పొరయ వతని

తే. జ్ఞానసంపదఁ గొనియాడు మౌనిగణము
జ్ఞాన మెవ్విధముననైన సంగ్రహింప
వలయు నది వెలిగా నపవర్గలక్ష్మి
కల్పకోటిశతంబులఁ గలుగ దవని. 195

వ. జ్ఞానంబు వేదాంతశ్రవణంబునంగాని గలుగదు కావున వేదాంతవంతుండు పవిత్రచరిత్రుండును విగతకల్మషుండును బూజార్హుండును ముక్తిభాజనుండును నగు నతనికి స్పృష్టాస్పృష్టదోషంబులు లేకయుండు వెండియు. 196

తే. పన్నెతక్కువ హేమంబు వహ్ని యోగ
మహిమఁ గుందన మగుగతి మహితరామ
మనుజపంబున నఘకదంబములఁ దోలి
యాపుళిందుండు ద్విజుఁ డగు నమతవర్య. 197

క. దురితనిపినాగ్ని శిఖ యై
పరగెడు శ్రీరామమంత్రభజనపరుం డే
ధర వసియించుం దద్ధర
సొరిదిం బదియోజనములు శుద్ధతఁ గాంచున్. 198

ఆ. రామ యనిన యక్షరద్వయం బెపుడుఁ బ
ఠించుజంతువితతి గాంచు ముక్తి
కలుషమానసులకుఁ గలియుగవేళలఁ
గలుగ దితరధర్మకర్మములను. 199

చ. ఇరువదియొక్కమాఱు నరుఁ
డేపున రామజపంబు సల్పినన్
ధరణిసురు న్వధించుదురి
తంబు దొలంగు నిరంతరంబు సు
స్థిరనియమోన్నతిన్ జపముఁ
జేసి యవిప్రకులుండు విప్రతా
గరిమఁ జెలంగు విప్రుఁడు సు
ఖస్థితి ముక్తిఁ గనుం బురందరా. 200

తే. నిత్య మష్టోత్తరశతంబు నియతి రామ
జపము సల్పిన నరుని దోషములు డిందు
నయ్యనఘుఁడు జీవన్ముక్తుఁ డతని కబ్బు
రామసారూప్యముక్తి పులోమదమన. 201

వ. అనిన నింద్రుఁ డిట్లనియె. 202

క. రాముఁ డనఁగ నెవ్వఁడు త
న్నామవ్యత్యస్తజప మొనర్చి పుళింద
గ్రామణి ద్విజుఁడై యొనరుచు
రామాయణపుణ్యకథ తెలుఁగ గట్టిదయో. 203

వ. ఆరామాయణపారాయణంబు చేసినవారికి నెట్టిఫలంబు
చేకూరు నిది యంతయు వివరింపు మనిన బృహస్పతి
యతని కిట్లనియె. 204

సీ. ముక్తికతోరణమాలికాచ్ఛచ్ఛవి
పరికరచంద్రాతపరాజితంబు
సకలరత్ననిబద్ధసదనసమంచిత
వీథికాసాహస్రవిలసితంబు
పరివిమలానందవైభవశోభితశ్రీశ
సారూప్యజనలోకసంకులంబు
ననిరుద్ధసంకర్షణాహ్వయప్రద్యుమ్న
వాసుదేవవ్యూహభాసురంబు

తే. కంజరాగాదినవరత్నకనకఖచిత
సాలవిరజానదీఖేయసలలితంబు
దురితకృత్పంచజనవర్గదుర్గమంబు
గురుతరానందకరము వైకుంఠపురము. 205

ఆ. ఆపురంబునందు హరిభక్తులను గర్మ
మరసి శిక్షసేయు ననుదినంబు
సర్వధర్మవిదుఁడు సంకర్షణుఁడు కామ
దాయకుండు దండధారి యగుచు. 206

చ. స్థిరమతిఁ బూర్వజన్మములఁ
జేయు తపోనియమాదికర్మన
త్కరుణతఁ జేసి మానవుల
ఘప్రకరంబులఁ బాఱ మీఁటి శ్రీ
హరిచరణాబ్జభక్తిఁ జెలు
వారుదు రమ్మహిమంబునన్ రమే
శ్వరనిలయంబుఁ జేరుదు ర
వారణదివ్యవిమానయానులై. 207

తే. అమ్మహాత్ములు లోభమోహాదికలనఁ
జేయుదురితంబు లరసి శిక్షించుచుండు
ఘనతరప్రాభవుండు సంకర్షణుండు
పుణ్యపాపంబు లెఱిఁగినప్రోడ గాన. 208

వ. అని తెల్పిన విని యుధిష్ఠిరుం డిట్లనియె. 209

క. శమనుండు ప్రాణికోటులఁ
దమియింపఁగఁ గర్త యగుచుఁ దనరారఁగఁ బా
పములయెడ శిక్ష యిడ నే
క్రియమున సంకర్షణుండు గర్త యగు రహిన్. 210

వ. అనిన నతనికి గురుం డిట్లనియె. 211

క. హరిమంత్రోపాసకులున్
హరిపూజారతులు నిర్మలాచారులు శ్రీ
హరినామపాఠకులు దం
భరహితు లనహంకృతులును బరహితమతులున్. 212

తే. మఱియు సంసారసంతాపమగ్ను లయ్యుఁ
బూతమతులయి కుమ్మరపురుషులట్లు
తనరు సత్పథరతులు నుత్తరపదమున
నరుగుదురు హరిపదమున కసురదమన. 213

ఉ. ఎచ్చటఁ బూరుషోత్తములు
నింతులు సంతతమున్ శుభాకృతిన్
నిచ్చలు నుందు రెచ్చట వి
నిర్మలచంద్రిక శర్మహేతువై
యచ్చపుఁదెల్వి నింపమరు
నట్టియుదగ్దిశ నుండులోకముల్
గ్రచ్చర దాఁటిపోవుదురు
కంజదళాక్షునిఁ బ్రోలి కుబ్బునన్. 214

వ. ఇట్లు దివ్యవిమానంబు లారోహించి వైకుంఠంబునకుం
జని యందుఁ బుణ్యపాపపరీక్షకుం డైన సంకర్షణదేవు
చేత శిక్షితులై పరిశుద్ధిం బొరసి నిత్యానందమయం
బైన విష్ణుమందిరంబునఁ బునరావృత్తిరహితులై సుఖం
బుండుదురు వెండియు. 215

సీ. హరిహరదూషకు లయినపాషండులు
నిజకర్మవిముఖులై నెగడుగృహులు
దేవభూదేవతాదీనహింసకులు ని
ష్టాపూర్తకర్మముల్ సలుపుఘనులు
దానశీలురు పరద్రవ్యంబుచే ధర్మ
మాచరింపఁ దొణంగు నట్టినరులు
మర్యాద విడిచి కామక్రోధసంగతిఁ
దామసవర్తనఁ దనరుయతులు

తే. నంధకారావృతము ధూమబంధురంబు
నయిన దక్షిణమార్గంబు నందు నరిగి
యటఁ దమోమయలోకస్థు లనుపఁ ద్రోవ
నార్తిఁ బడి చేరుదురు సమవర్తిపురము. 216

వ. అందుఁ జిత్రగుప్తసహాయుం డైన యమునిచేఁ బుణ్యపా
పంబు లేర్పరింపంబడి యంత. 217

తే. పుణ్యగౌరవమున స్వర్గమునవసించుఁ
గల్మషాధిక్యకలన దుర్గతులఁ జెందుఁ

బుణ్యపాపసమస్థితిఁ బురుషసమితి
వెండి భూలోకమునఁ బ్రభవించుఁ జూవె. 218

వ. అనిన విని యీదుర్గిండు యతీంద్రు లెట్టిగతిఁ జెందుదు
రని యడిగిన నతనికి గురుం డిట్లనియె. 219

తే. సర్వజీవదయాళులై శాంతిదాంతి
నిష్ఠులై వీతరాగులై నెగడుయతులు
సత్యలోకంబునకును దత్సరణి నరిగి
యంత వసియింతు రజునిసభాంతరమున. 220

వ. అందు వేదాంతశ్రవణంబు సేయుచుండి యవ్విరించితోఁ
గూడఁ గైవల్యంబుఁ జెందుదు రని చెప్పి గురుం డిట్లనియె.

క. ఆద్యవ్యూహప్రభుఁడుఁ
సద్యుమ్నుఁడు నయిన యాదిసంకర్షణుదం
డోద్యుక్తిన్ శుద్ధతఁ గని
ప్రద్యుమ్నవ్యూహమునకు భక్తాళి చనున్. 222

క. ప్రద్యుమ్నుఁడు వారలకుఁ
సద్యస్సారూప్య మొసఁగి సకలాగమసం
వేద్యం బగు నిజపదమున
నుద్యత్కరుణావిభూతి యొనరఁగ నునుచున్. 223

ఉ. చక్రగదాసిశంఖములు
శార్ఙ్గము పాణులఁ జెంగలింప ని

ర్వక్రిపిశంగచేలమును
వారిజనేత్రములున్ బలాహక
పఙ్క్తిమనీలగాత్రమును
భాసిలఁ గౌస్తుభభూషితాంగులై
చక్రిస్వరూపముక్తిఁ గని
శక్రి వసింపుదు రందు నాథునుల్. 224

ఉ. ఒక్కొకవేళ దానవస
ముత్కరముల్ సురలం గలంచి పే
రుక్కన నొంచి తత్పదము
లాక్కొమొగిం గొనఁ గాందిశీకులై
యక్కుటిలాసురాధమకృ
తామితబాధలు విష్ణుఁ డున్న బల్
దిక్కన కేఁగి చెల్పుదురు
దేవత లం దనిరుద్ధుతోడుతన్. 225

క. దివ్యులచందంబు తృతీ
యవ్యూహాధీశుఁ డైనయనిరుద్ధుం డా
కవ్యాదిహర్తయును లో
కవ్యాపియు నైన హరికిఁ గ్రమమునఁ దెల్పున్. 226

క. ఆహారియానతిచేఁ బల
లాహారులఘోరదర్ప మడఁచి చతుర్థ

వ్యూహపతి వాసుదేవుం
డాహావమునఁ ద్రిదశవరుల నందఱ మనుపున్.   227

తే. బలవిభేది! యనావైకుంఠపట్టనమున
నంబుజాయతలోచనుఁ డనఘుఁ డజరుఁ
డమరగణపూజితుఁడు విష్ణుఁ డధివసించు
నది చతుర్దశభువనముల్ మనుపఁగోరి.   228

మ. వనజాతాక్షుఁడు రామరూపమున తే
వం గ్రీడ గావింప నా
యనఁ జిత్తాబ్జమునం దలంపఁగఁ దదీ
యప్రేరణం జేసి పా
వనచిత్తుల్ సనకాదిసన్మునివరుల్
వైకుంఠముం జేరఁగాఁ
జని రంభోరుహజన్మమానసభవుల్
సద్వంద్యు లిచ్ఛాగతిన్.   229

క. వేదాంతవిదులు సూనృత
వాదులు *నిర్మమములు దీనవత్సలులు సనం
దాదిమునిప్రవరులు చని
రై దేఁడుల ప్రాయ మమర ననఘతరాత్ముల్.   230

వ. ఇట్లు సనకసనందనసనత్కుమారసనత్సుజాతులు చను
దెంచుచు.   231

---

* నిర్మలులు—పాఠాం.

చ. కనుఁగొనఁగల్గె నేఁడు హరిఁ
 గౌస్తుభశోభితవక్షు యోగిహృ
ద్వనజనివాసుఁ జక్రధరు
 వారిజనేత్రుని నంచుఁ బల్కుచున్
వనరుహనాభుమందిర మ
 వారణఁ జొచ్చి ప్రమోదసంపదల్
దనుకఁగ నమ్మునీశ్వరులు
 ద్వారము లేడును దాఁటి రిమ్ములన్. 232

చ. భయదగదాధరుల్ విమత
 భంజనతీవ్రపరాక్రము ల్ప్రభా
మయు లరుణాబ్జలోచనులు
 మందరమేరునగోపమాంగు ల
వ్యయబలశోభిదీర్ఘభుజు
 లంబుజనాభునిద్వారపాలకుల్
జయవిజయాఖ్యు లానియమ
 సాంద్రులఁ గన్గొని విస్మితాత్ములై. 233

మత్త. వీర లెచ్చట నుండి వచ్చిరొ విశ్వమోహనమూర్తులై
శ్రీరమాధిపపట్టణస్థలిఁ జేరఁ గైతవలీలచే
దారకాకృతి నేఁగుదెంచిన దైవతాసురవీరులో
నీరజాప్తమహోమహోమహనీయు లుగ్రతపోమయుల్. 234

ఉ. వీరలు బాలురయ్యు శత
వృద్ధులపోలిక నున్నవార లి
క్కారణ మేమియో యరయఁ
గాఁ దగు స్వామిహితంబు దప్పఁగా
నేర మటంచు నొండొరులు
నెట్టనఁ బల్కుచు దండహస్తులై
యారస మొప్ప వారిఁ జన
నీయ కడల్చుచు నాఁగి రక్కునన్. 235

క. అమ్మాడ్కి నివారితులై
యమ్మానులు రాగమత్సరాన్వితులుబలెన్
మ మ్మిప్పు డీవిష్ణునిగే
హమ్మునకుం జొరఁగనీయ కాఁగం దగునే. 236

వ. అని పల్కి వారలం జూచి. 237

తే. అవని మీరలు రక్కసు లై జనించి
కోపకామాదియుక్తులై కుటిలవృత్తి
నఖిలలోకంబులకు బాధ యాచరింపుఁ
డని శపించిరి క్రోధతామ్రాక్షు లగుచు. 238

క. అట్లగిదిన్ శాపం బిడి
యాపుణ్యులు క్రోధ ముడిగి యాదటఁ బశ్చా
త్తాపసమన్వితులై చిం
తాపరవశు లగుచు నిట్లు దలపోసి రొగిన్. 239

మత్త. సారధీరతఁ జారుచర్యల జ్ఞానసంపద మీఱి సం
సారసాగర ముద్ధరించిన సజ్జనాళియు విష్ణుమా
యారసాబ్ధిఁ దరింప నోప రయారె జ్ఞానసమృద్ధిఁ బెం
పారియుం దగఁ గ్రోధవంతుల మైతి మేమిపు డక్కటా.

తే. ప్రళయమున నంబుమయము లై పరగుమాడ్కి
జగము లన్నియు హరిమయం బగుట యెఱిఁగి
యేల వచ్చితి మిచటికి నేల దండ
వారణం బబ్బెఁ గ్రోధంబు వఱల నేల. 241

సీ. మానావమానముల్ మఱిపుణ్యపాపముల్
సుఖదుఃఖవృత్తులు క్షుత్పిపాస
లతులనిద్రాసంగమాహారకలనలు
తృప్తియును విధినిషేధములు భయము
భోగసంపద మూఢబుద్ధియు గురుశిష్య
భావంబులును మహాప్రాజ్ఞతయును
నీచజన్మంబును నెఱిఁ గులీనతయును
రూపవైభవముఁ గురూపతయును

తే. సకలవర్ణాశ్రమాచారసంగ్రహంబు
గలుగుచుండు నహంకారకారణమున
వెస నవిద్యామదోన్నతి విద్యవలనఁ
బాపఁదగు శుద్ధబుద్ధులై పరగువారు. 242

తే. విడిచిపెట్టినపూఁదండ నెండి గొనిన
గతి నహంకృతిఁ గ్రమ్మఱ మతి వహించి
శాప మొసఁగితి మత్యంతచాపలమున
నేమి సేయుద మిఁకఁ దెరువేది మనకు. 243

మ. అని చింతింపఁగ శంఖచక్రధరుఁ డు
ద్యత్పీతవాసుండు స
ద్వనమాలాంచితుఁ డవ్యయుండు నిఖిలాం
తర్యామి లక్ష్మీశ్వరుం
డనఘుం డచ్యుతుఁ డిందనీల*మణినీ
లాంగుండు శ్రీవిష్ణుఁ డా
ఘనులం గన్గొనవచ్చెఁ గౌస్తుభవిభా
కాంతాఖిలాశాంతుఁడై. 244

వ. అంత. 245

తే. ఎవ్వఁ డేనియు నొకవృద్ధుఁ డేఁగుదేర
యువజనప్రాణములు చను నూర్ధ్వమునకు
నెదురు చని వారలకు దండ మిడిన మగుడ
నవి యథాస్థానముల నిల్చు ననిరి గాన. 246

క. అపు డాశ్రీనాథుఁ బురా
ణపురుషు నీక్షించి యాసనందాదిమునుల్

* ఘన—పాఠాం.

విపులభయభక్తి మెుప్పిక్కురి
యపరిమితజ్ఞానవంతు లగుచు సుఖేచ్ఛన్. 247

అంత వ్యూహనాథులను వైకుంఠసద్వాసులను నిజభృ
త్యులను విలోకించి యవ్విష్ణుం డిట్లని యానతిచ్చె. 248

అఖిలలోకములకు నవనీసురోత్తము
లాచార్యు లారాధ్యు లనఘులార
జగతి వారలఁ బూజ సల్పి యాపిమ్మట
మత్పూజ సల్ప సేమంబు గల్గు
వారలఁ దొఱఁగి యెవ్వరిఁ బూజచేసిన
నాపూజ నిష్ఫలం బగుఁ దలంప
భూసురముఖమున భుజియింతు నెప్పుడు నే
వారిపూజలఁ దృప్తి వడలు నాకు

విప్రవరులను ననుఁగ భావింపవలయు
వారలకు నాకు నెన్నఁడు వేఱు లేదు
స్థావరాదికపూజల సంతతంబు
నేను భుజియింపుదును వారి కిడినకరణి. 249

అపరాధరహితులై స
త్యపరాయణు లయినయట్టి ధరణీసురులం
గృపలేక బాధ సల్పిన
కపటాత్మునివంశ మెల్ల ఖండింతు వెసన్. 250

తే. ఏను గోత్రిధించి నొంపంగ నేల యందు
వృజిన మంతంత కెక్కుడై వృద్ధినొందు
మానవులకును విప్రావమానవహ్ని
యేమకులములదాఁక దహించుఁజుండి. 251

ఆ. శాంతచిత్తుఁ డయిన సద్విప్రు నవమాన్యుఁ
జేసి నిరయమున వసించు నరుఁడు
సిరియు నాయు వణఁగుఁ జెడు ధైర్యసంపద
మహదతిక్రమమున మాన్యులార. 252

ఉ. కావున విప్రవర్యుల క
ఖండితభక్తి నమస్కరింతు నే
నీవిధి మీరు మొక్కుఁ డని
యేర్పడ వారల కెల్లఁ జెప్పి యా
శ్రీవరుఁ డమ్మహామునులఁ
జేరి నమస్కరణం బొనర్చి సం
భావన చేసి యి ట్లనుచుఁ
బల్కెను సాంత్వనసుస్వనంబునన్. 253

శా. ఈవేళ న్నిఖిలాగమాంతవిదులై
యింపొందు మీరాకచే
నీవైకుంఠ మకుంఠపావనతచే
నేపారె మీపాదరా

జీవాపారపరాగయోగమహిమం
జెన్నొందె మన్మందిరం
బోవాచంయములార నాయశము నేఁ
డొప్పారె లోకంబులన్. 254

తే. ప్రాజ్ఞపాదపరాగసంప్రాప్తి కలన
ననిశపావనమహిమచే నలరు నెద్ది
యదియె భవనంబు తత్ప్రాప్తి నలరదేని
యది భకారంబు దొఱఁగినయదియె తలఁప. 255

తే. భవసహస్రసముద్రసేతువును ఘోర
విపదనూనతమిస్రరవిచ్ఛవియును
గోర్కు లిడుకామగవియు నై కొమరుమిగులు
విప్రపదధూళి నన్నుఁ బవిత్రుఁ జేయు. 256

క. అవనీసురు నిందించుట
యవమానముసేత నన్ను హరునిన్ మిము ని
ట్లవమాన్యులఁ జేసిన య
య్యవమతితప మేల జపము లవి యేఁటి కిలన్. 257

వ. అని పల్కి విష్ణుండు వెండియు. 258

ఉ. నాయపరాధముల్ క్షమ యొ
నర్పుఁడు నాదగుభృత్యు లియ్యెడన్
మీయెడఁ దప్పుఁ జేసి రవ
నీస్థలి భృత్యులదుర్వినీతిచేఁ

బాయక జేఁడు దుర్వ్యశము
పా లగు నోయతులార యోతప
శ్శ్రీయుతులార నన్నిపుడు
చెందనె భృత్యకృతాపరాధముల్. 259

చ. పతిహితవర్తియుం జతురు
పాయసమర్థుఁడు నైన భృత్యుఁ డీ
క్షితిపయి నుత్తముండు పతి
కిం బ్రతికూలము లాచరించి నం
తతము స్వతంత్రకృత్యుఁ డగు
దారుణభృత్యుఁడు భృత్యమాత్రుఁడే
కృతమతి యైనయప్పతికిఁ
గేవలమ్మృత్యువు గాక యారయన్. 260

క. మిత్రుండు కళత్రంబును
బుత్త్రుఁడు భృత్యుండు సుగుణభూషితు లయినం
బాత్రం బగు నృపపతికి
ధాత్రి న్నరుఁ డాపదబ్ధిఁ దరియించు వెసన్. 261

క. క్షమియింపందగు మీరలు
క్షమ సత్యము క్షమ తపంబు క్షమ గల్గినయా
విమలుఁడు పూజ్యుం డతనికి
క్షమయే స్వర్గంబు క్షమచె జగములు మనుపున్. 262

క. ఎలపాపియము ధనవిద్యలు
గులము స్థిరయగతిఁ జేర్చుఁ గ్రోధాంధుల న
య్యెలపాపియము ధనవిద్యలు
గులముఁ స్వర్గంబుఁ జేర్చుఁ గ్రోధరహితులన్. 263

ఉ. పూని క్షమాయుతుల్ భువన
పూజ్యులు వారు వసించుధారుణి
న్నెను నజుండు శంభుఁడును
నెమ్మి వసింతుము సంతతాక్షముల్
స్నానము సంధ్యయుం జపము
సల్పినసేని నిరర్థకం బగున్
జ్ఞానులకున్ ద్విజాతులకు
శాంతియె పెన్నిధి యెల్లభంగులన్. 264

వ. కావున భృత్యకృత్యం బయిన మదీయాపరాధంబు క్షమి
యింపవలయు ననిన సనకాదు లిట్లనిరి. 265

సీ. స్వామి భవద్భృత్యవరుల శపించిన
యపరాధవంతుల మక్షముులము
దండనీయుల మేము త ప్పొనరించితి
మీగతి నుతిసేయ నేల మమ్ము
వైకుంఠనగరికి వచ్చియు ని ట్లకృ
త్యము సేయుమవలసెఁ గ్రోధంబుకతన

ధర నకృత్యంబు కృత్యముగతిఁ దోఁచుఁ గృ
త్య మకృత్యరీతిచే నమరుఁ గ్రోధి

తే. కందళముఁ గ్రోధి రక్కసునట్లు తోఁచు
నట్లు గావున నిఖిలలోకాపకారి
యైన క్రోధంబు విడువంగ నగు మనీషి
యంత్యజుని దూరముగఁ బాయునట్టికరణి. 266

వ. అనిన వారికి భగవంతుం డిట్లనియె. 267

తే. కలుగుఁగా కేమి క్రోధంబు గడఁక నది య
కాలకీలితముగఁ జేయఁ గాదుగాక
యుచితవేళఁ బ్రయోగింప నొప్పగు నదె
దీనిఁ దెలియంగవలయుఁబో ధీరమతులు. 268

తే. శాంతి ముందుకునైన నావంత లేక
యెవ్వనికిఁ గ్రోధ మనయంబు నివ్వటిల్లు
శమనుఁ గనుఁగొనునట్టిచందమున వానిఁ
గని జగంబులు భీతిల్లు ననఘులార. 269

వ. ఈయర్థంబునకు దృష్టాంతం బగు నొక్క యితిహాసంబు
వివరించెద వినుండు. 270

శా. శర్వాంశప్రభవుండు పాటలజటా
జాలుండు తేజోమయుం
డార్వాగ్నిప్రతిమానకోపకలితుం
డచ్ఛాచ్ఛభస్మాంచితా

ఖర్వాంగుండు త్రినేత్రభాసురుఁడు ది
గ్వాసుండు నై యెప్పుడున్
దుర్వాసుండు చరించు లోకముల శా
ర్దూలాజినాచ్ఛాదియై. 271

శా. సర్వానుగ్రహనిగ్రహప్రతిభుఁడై
శశ్వత్తపోరాశియై
దుర్వాసుండు చరింపఁ గాంచి బెగడొం
దున్ శాపశంకాప్తిచే
నుర్వీభృత్సరిదర్ణవార్కశశితా
రోగ్రగ్రహాహీంద్రగం
ధర్వాధీశసురాసురప్రభృతినా
నాజంతుసంతానముల్. 272

క. గర్వంబు దొఱఁగి నేను సు
పర్వజ్యేష్ఠుండు హరుఁడు భయకలితులమై
దుర్వాసుఁ గనినయప్పుడు
దుర్వారవ్యథఁ గలంగుదుము మునులారా. 273

వ. వెండియు నతండు సర్వభోగంబులయందు విరక్తుండై
తపఃప్రభావంబునఁ గామంబు గెలిచి క్రోధంబు నవలం
బించి యఖిలలోకసంచారంబు గావించు చుండు నతని
శాపాగ్ని నజాండభాండంబులు నీఱగు నట్టిప్రభావం

బునం దేజరిల్లుచు నమ్మహాత్ముం డొక్కనాఁ డిట్లని
చింతించె. 274

క. మునులును దివిజగణంబులు
మనుజులు నాగాధిపులును మతిఁ గ్రోధాగ్నిన్
మునిఁగిరి దీనిఁ దొఱఁగి నే
ననుపమసౌఖ్యాబ్ధిఁ దేల్తు నన్నిజగములన్. 275

వ. అని క్రోధపరిత్యాగంబునందుఁ గృతనిశ్చయుండై క్రోధా
ధిదేవత నాశ్రయించిన నదియు నతని దేహంబు వెడలి వచ్చి
యెదుట నిల్చి గడగడ వడంకుచుఁ గృతాంజలియై యి
ట్లనియె. 276

క. మునికుంజర నను నిపుడే
పనికిన్ రప్పించితిరి కృపామతిచేఁ గ్రొ
క్కన నానతిండు మీరా
సనమున కసియింతు నే నజస్రము భీతిన్. 277

తే. భువనములు మద్వశంబునఁ బొలిచియుండు
సంయమీశ్వర భవదీయశాపపవన
సఖశిఖాళికి వెఱచి మీచాయ నుంటిఁ
గాని తడ వొక్కచో నుంట గాదు నాకు. 278

వ. అనిన నమ్మునీంద్రుండు నీవు నాదేహంబున నుండక వెడ
లిపొమ్ము నిన్ను విసర్జించి శాంతుండనై సుఖంబున
నుండెద ననినఁ గ్రోధాధిదేవత యిట్లనియె. 279

తే. నేను వసియించుకతమున నిఖిలలోక
పూజితుఁడ వయి సుఖసిద్ధిఁ బొదలె దీవు
కలిగె నాకారణమునఁ బ్రఖ్యాతకీర్తి
యేల విడిచెదు నన్ను మునీంద్రచంద్ర. 280

వ. అనిన నతండు నిన్ను విసర్జించుటయ నాకు నత్యంతసు
ఖావాప్తి నీవు గ్రక్కునం జను మని పల్కిన నదియు
నప్పుడ యంతర్ధానం బొనరించె నంత. 281

క. నిరహంకృతిచేఁ గ్రోధో
ద్ధురతఁ దొలఁగె శాంతుఁ డయ్యె దుర్వాసుఁడు బం
ధురకరుణాంచితమతి యను
సరుదగు నివ్వార్త ప్రమోసె నఖిలజగములన్. 282

వ. అంత నద్దుర్వాసుండు. 283

ఉ. ఆవిధి శాంతిదాంతియుతుఁ
డై యమరావతి కేఁగ మొ్రక్క సం
భావనసేయఁ డయ్యె బల
భంజనుఁ డంతఁ దొలంగిపోయి య
బ్భావిబుధుండు వెండి యొక
ప్రొలికి వేగమె యేగి యచ్చటన్
వావిరి ద్వారపాలకని
వారితుఁ డయ్యె మహాద్భుతంబుగన్. 284

వ. ఇట్లు క్రమక్రమంబునఁ జతుర్దశలోకంబులుం దిరిగి యెందునుం బూజగానక యతండు చింతించుచుండె నంత.

తే. దండమొక్కరుఁ డొకఁడు కమండలువును
గొనిరి వల్కల మొకరుండు గొనుచుఁ బాఱెఁ
బరిహాసించె నొకండు చప్పట్లు గొట్టె
నుమిసె నదుర్మానియెదుట వే ఱొక్కరుండు. 286

తే. భుక్తి యిడువార్త దూరమైపోయె నతని
కెచటికేఁగిన నిర్భీతి నచటివార
లపహసింపంగ వనమున నైన నిలువ
నెడమ్ము లేదయ్యెఁ గ్రోధంబు విడుమకతన. 287

వ. ఇట్లఖిలక్లేశంబులం బొంది యతం డొక్కనాఁడు తన మోసంబునకుఁ జింతించి వెండియుఁ గ్రోధాధిదేవత నాకర్షించి దాని కిట్లనియె. 288

శా. దేవీ నీవు దొఱంగి చన్నకతనం
దేజోవిహీనుండనై
యీవిశ్వంబునఁ జుల్కనైతి వగ నెం
తేఁ గుందితిం గ్రమ్మఱన్
నీవాసందమున న్వసింపు మిదె నా
నెమ్మేన నీయుండుటన్
నే విఖ్యాతి వహింతుఁ బూర్వగతిచే
నిర్వ్యాజతేజోమయీ. ౨౨౧

క. అని పలుకఁగ విని యపుడా
యనగాత్రము సొచ్చి వెలిఁగె నదియుఁ దదాజ్ఞన్
మునుపటికన్న న్మిక్కిలి
మునియును దేజఃప్రదీప్తమూర్తిఁ జెలంగెన్. 290

వ. అది గావున. 291

ఆ. ఉచితకాలములఁ బ్రయోగింపఁబడు క్రోధ
మలరుఁ గామధేను వగుచు నదియ
యనిశసంప్రయుక్త మై క్లేశకర మగు
జగతిలోన మానిచంద్రులార. 292

మ. మీర లర్చిన సర్వసత్క్రియలు నె
మ్మిం జేయుట ల్మాని యీ
ద్వారాధ్యక్షు లనల్పదర్పకలసన్
వారించి యిట్లు రయో
వీరల్ చేసినతప్పు లోఁగొని జగ
ద్విఖ్యాతకారుణ్యతన్
మీ రీశాపవిముక్తికి న్మతి విని
ర్మింపం దగుం జెప్పెరన్. 293

వ. అని విప్రశాపంబు నివారింప సమర్థుం డయ్యు భావికా
ర్యంబుకతంబున నిట్లు పల్కినహరిం జూచి సనకాదు
లిట్లనిరి. 294

క. కడలేనిభవస్మాయా
జడధిం దిరుగుదురు కమలజప్రముఖులు సొం
పడరఁగఁ గీల్బొమ్మలకై
వడి నే మది ద్రాఁట నెంతవార మనంతా. 295

ఆ. నిఖిలలోకములు వినిర్మించి మనిచి హ
రించులీలఁ బొదలి మించునట్టి
నీదుభృత్యవరుల నియమింపఁగలమె నీ
కింకరులము జలచరాంకజనక. 296

వ. అనిన విష్ణుం డిట్లనియె. 297

ఉ. వీరలు దైత్యజాతిఁ బ్రభ
వించి సురద్విజకోటి నొంచి ప
ల్మాఁటు జగత్త్రయిం గడుఁ గ
లంచి జనిత్రయిఁ దాల్చి యందు నా
చే రణభూమి నీల్గి యటఁ
జేరుదు రప్పుడు మత్పదంబు నే
నారసి వీరి కిట్లు మఱి
యాద యొనర్చితి శాపముక్తికై. 298

తే. వీర లుద్ధతులై జగద్వీతతి కెల్ల
నార్తి యొనరింపఁగలరు నే నట్టివేళ
రామకృష్ణాదిరూపముల్ పేర్మిఁ దాల్చి
హింససేయుదు వీరల నెత్తిఁగొనుఁడు. 299

వ. అని యానతిచ్చిన నట్ల యగుంగాక యని సనకాదు
లద్దేవునకు మ్రొక్కి యథేచ్ఛం జని రంత వైకుంఠవాసు
లెల్ల హాహాకారంబుసేయుచుఁ గనుంగొన నాజయవిజ
యు లచ్చటనుండి పడి దితియందుఁ గశ్యపునకు హిర
ణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులై జనియించి బ్రహ్మదత్తవరంబు
నఁ గ్రొవ్వి లోకంబులకు బాధయొనరింపుచుండి రంత. 300

మ. మదమత్తాసురులీసురాలయము శుం
భద్దర్వసంరంభతం
గదియ న్వాసవ నీవు నీసురలు ఘూ
కప్రాయులై పోయి భీ
తి దలిర్పన్ హిమమేరుపర్వతగుహా
దేశంబులన్ డాఁగ న
య్యదనన్ యజ్ఞవరాహమై హరి హిర
ణ్యాక్షు న్వధించెన్ రహిన్. 301

వ. అనిన నింద్రుండు వరాహం బెచ్చట జనియించె నేకా
ర్యంబు సాధించెఁ దెలుపు మనిన బృహస్పతి యి ట్లనియెం.

చ. సలిలమునందు నొక్కయెడ
సంధిని గుమ్మరసారెవోలె ని
య్యిల భ్రమఁ జెందుచు న్మునుఁగ
నెంచి విరించి తనుం దలంచినన్

బాలుపుగ నవ్విధాత కను
బొమ్మలమధ్యమునన్ జనించె భూ
వలయసముద్ధరార్థి భగ
వంతుఁడు క్రోడకిశోరమూర్తియై.

ఉ. ఈనెటి నుద్భవించి జగ
దీశ్వరుఁ డంతఁ గ్రమక్రమంబునం
దా నతివృద్ధిఁ బొంది కల
ధౌతధరోన్నతమూర్తి యై జగ
న్మాన్యుఁడై రసాతల మ
మందగతిం దగఁ జొచ్చి యచ్చటం
బూని చరించుదానవునిఁ
బొంకమడంచె హిరణ్యలోచనున్.

తే. ఇట్టులఁగున హిరణ్యాక్షు నే పడంచి
యవని నవలీల నెత్తె నయ్యజపోత్రి
భువియుఁ దత్పాండుదంష్ట్రాగ్రమునఁ జెలంగెఁ
జంద్రమధ్యస్థనీలలాంఛనముకరణి.

తే. జలధు లేడును నక్కిటిస్వామిరోమ
కూప మొకటియు నింపఁగ నోప వయ్యె
నంత మన్వాయ మవనికి నవతరించి
ధృతి యథాపూర్వగతిఁ బ్రవర్తిల్లె రందు.

క. భూదారపరతఁ దనరియు
భూదారాకృతి వహించి పొదలెడుహరి చె
ల్వేది రసాతలగత మగు
నాదిరసాతలము నెత్తుటది చిత్రించే. 307

క. యజ్ఞవరాహముకథ విను
ప్రాజ్ఞులకు న్సంతుకృతవిపజ్జాల మెఱుఁగా
సుజ్ఞానకలితమతి స
ర్వజ్ఞత్వము గాంతు రెపుడు వనజాక్షుకృపన్. 308

క. అని గురుఁడు దెల్పె ననుచుం
వినుపించిన సూతుఁ గాంచి విస్మయవార్ధి
న్మునుఁగుచు ముని లవ్వలికథ
యనఘవచస్సరణిఁ దెల్పు మని యడుగుటయున్. 309

శా. నిర్వాణప్రమదామనోహర హారా
నీహారతారాసుధా
పర్వేందుప్రతిమల్లపాండురరుచి
స్ఫారాంగ వ్యాసాదికాం
తర్వాణిస్తుత సేవకార్తిజలజా
తవ్రాతజీమూత స
ద్గీర్వాణావళిమౌళికీలితమణీ
కిమ్మీరితాంఘ్రిద్వయా. 310

ముఖ్య పాఠ భేదములు

పుట.	పంక్తి.	పాఠభేదము.
14	16	నొప్పారు
87	3	గతిగాఁ బలుకుట
118	13	వారికీ, యేవము
134	14	యాచించుటయును
156	6	చరియించుపోల్కి
181	1	నవియుఁ బుష్కరసమం బగుటఁ బుష్కరతీర్థ
300	19, 20	క. సుందరతరవరకంధర, మందర శిఖరీంద్రనిలయ
338	9	వజలు భవద్దయావైభవమ్మున, నెయ్యది ... ... దెచ్చెద.
391	1, 2	ధరాచ్ఛవిలోచన